

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 12736

DER BIRGER-KRIG IN SHPANYE

Sigmund Stein

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

ISBN:0-657-12736-1

01-403

LOS ANGELES PUBLIC LIBRARY

ז י ג מ ו נ ט ש ט י י ן

דער בירגער-קריג אין שפּאַניע

זכרונות פון אַ מיליציאַנער

צום 25-טן יאַר פון אויסברוך פון בירגער קריג

COPY 1

1961

פאַרײַז

AUG 3 1962

SIGMUND STEIN

LA GUERRE CIVILE EN ESPAGNE

ארויסגעגעבן מיט דער מיטהילף פון דער קולטור־אָפטיילונג
פון „פּאַנד־סאַציאַל“ אין פאַריז.

הילע געצייכנט פון דוד טושניסקי

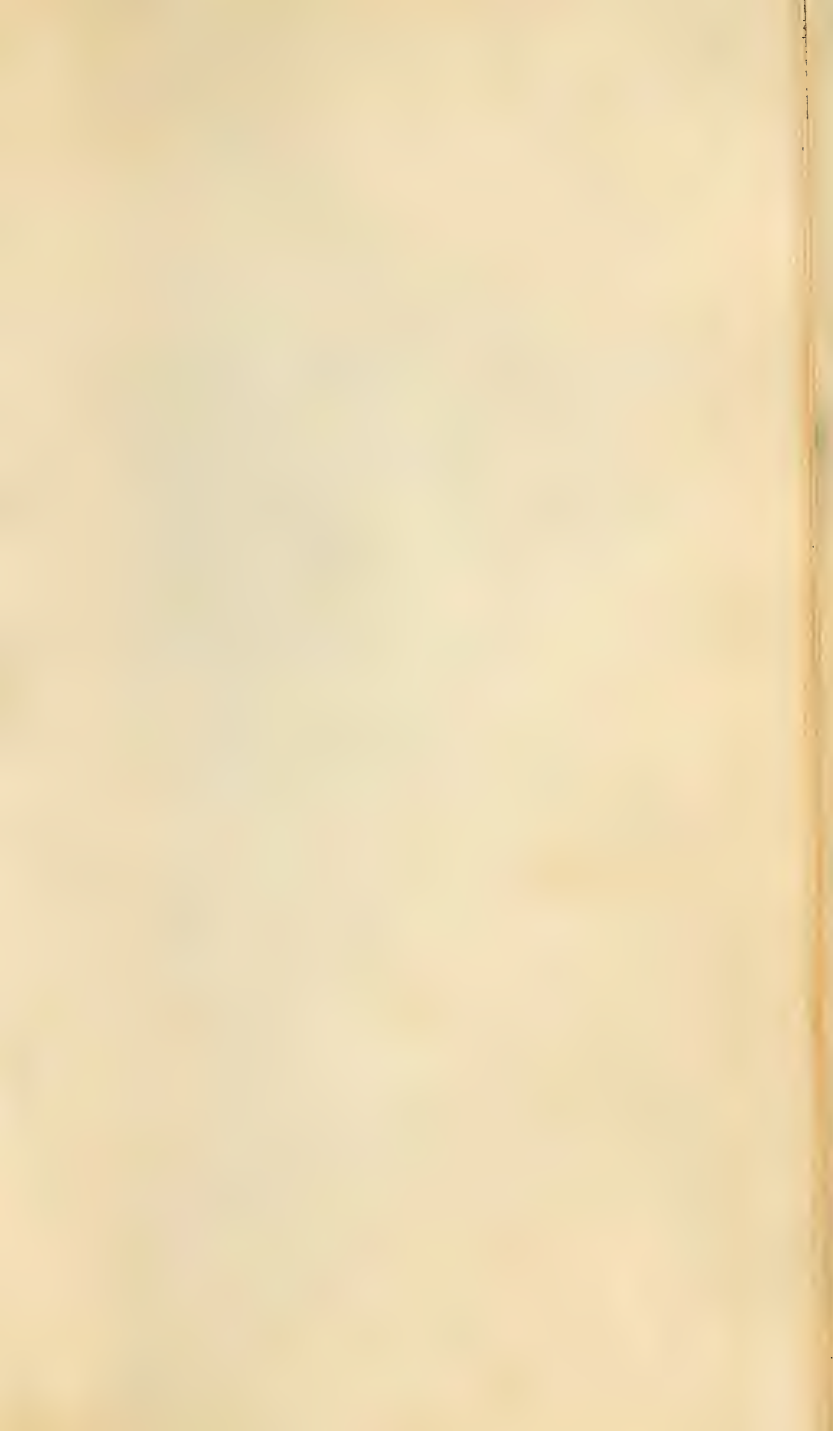
ז. שטיין אין דער שפאנישער מיליץ אין אלבאסעטע אין יאָר 1937

איך ברענג צום אויסדרוק מיינע טיפע חברישע
געפילן צו די האַרציקע חברים און פריינט, וועלכע
האַבן מיר אין מײן שווערע לאַגע, מעגלעך געמאַכט
דאָס דערשיינען פון דאָזיקן בוך :

פ"פ נחום כאַנין, גענעראַל־סעקרעטאַר פון אַרבע־
טער רינג אין אַמעריקע; צבי לעווין, סעקרעטאַר פון
דער פעדעראַציע־קהלה אין פאַריז; י. יאַקובאַוויטש,
מיטגליד פון „פּאַנד אוניפיע; הילל מלינאַרסקי און
ש. פרידריך.

אַ באַזונדערן יישר כוח דעם קינסטלער, פריינט דוד
טושינסקי פאַר זיין צייכענען די הילע.

פ א ר ו א ר ט

דער צופאל וויל, אז די דאזיקע זכרונות פונם שפאנישן „בירגער־קריג“ זאלן דערשיינען אין אַ צייט ווען דער איצטיקער דיקטאטאר פונם „ראַטן־פאַרבאַנד“, כרושטשעוו האָט אויפן 22־טן צוזאַמענפאַר פון דער „אַל־פאַרבאַנדישער קאָמוניסטישער פאַרטיי“ דעם „פאַטערל פון די פעלקער“ יו־סעפּ סטאַלין, דערקלערט פאַר אַ מערדער אויף וועמענס הענט עס האָט גע־קלעפט אומשולדיק פאַרגאַסן בלוט נישט נאָר פון דער אַלטער „באַלשעוויקי־שער גוואַרדיע“, — ווי „די טראַצקי און בוכאַרין אַפּאַזיציע“, — נייערט אויך פון צענטליקער טויזנטער סטאַלין טרייע באַלשעוויקעס. ניקיטאַ כרוש־טשאַוו האָט דערווייטערט סטאַלינען פונם „הייליקן מוזוליי“ וווּ עס ליגט דער ערשטער פויפסט פון דער „קאָמוניסטישער קירך“ וולאַדימיר אי־ליטש לענין. אינם „ראַטן־פאַרבאַנד“ גייט אָן אַ פיבערדיקע אַרבעט אויס־צומעקן יעטוועדן אַנדענק פון דעם פינצטערן טיראַן און פאַרברעכער. מען האָט געענדערט דעם נאָמען פון סטאַלינגראַד, וואָס איז ביז גאָר נישט לאַנג, געוועזן דער סימבאָל פון העלדישקייט פאַר די קאָמוניסטי־שע פאַרטייען און רויטער אַרמיי.

דער סטאַליניזם האָט אויך אין דער גאַרער וועלט דעמאָראַליזירט די „אַרבעטער באַוועגונג“, און צוגעהאַלפן צוגרייטן דעם באַדן פאַרן היטלעריזם אין דייטשלאַנד. ווער פון אונז געדענקט נישט דעם פעריאָד פון דער טעאָריע פון „סאָציאַל־פאַשיזם“ ווען די קאָמוניסטן זענען אַרויס מיט דער לאַזונג, אַז דער „שונא נומער 1, פונם אַרבעטער־קלאַס“ זענען די סאָציאַל־דעמאָקראַטן, און דער פּלוצלומדיקער איבערגאַנג צום פאַר־מאַסקירטן שפּיל פון „פאַלקס־פּראָנט“ ווי עס איז צום גרעסטן באַדויערן די קאָמוניסטן געלונגען אין זייער רייטוואַגן אַריינצושלעפּן גרויסע טיילן פון די סאָציאַל־דעמאָקראַטן, ווי אויך בירגערלעכע ליבעראַלן, און אַפילו נאָך דער צווייטער „וועלט־מלחמה“ שוין נאָך דעם „מאַלאַטאַוו־ריבענ־טראַפ־אַפּמאָך“, געלונגט זיי אַלץ אַפּצונאָרן ברייטע קרייזן פון אינטע־לעקטראַלן און פאַלקס־מענטשן, ווי למשל די פּריש אַנטשטאַנענע לינקע אַפּאַזיציעס וואָס ווערן פאַרוואַנדלט אין אַ פּליגל־אַרגאַניזאַציע פון די קאָמוניסטישע פאַרטייען.

נישט אַנדערש איז עס, אָבער אויף דער יידישער גאַס, נאָכן טראַ־גישן אומקום פון די יידישע שרייבער און קינסטלער, נאָך דער פּולשטענ־דיקער פאַרניכטונג פון דער יידישער קולטור און פאַרשאַרפטן אַנטיסע־מיטישן קורס, זענען אַלץ פאַראַן יעווסעקעס, און אַ גרויסע צאָל קליינ־בירגערלעכע נאָכלויפער.

דער דראַמאַטישער „בירגער־קריג אין שפּאַניע“, וואָס איז אַנגעוואָרפֿן געוואָרן דורך דעם פּאַשיסטישן בלאַק פֿון היטלער, מוסאָליני, און זייער משרת פּראַנקאָ, כדי צו באַהערשן די וועלט און איינשטעלן די פּאַשיסטישע דיקטאַטור, דערטרינקען די דעמאָקראַטישע וועלט אין טייכן בלוט, איז געווען די רעפּעטיציע צום צווייטן וועלט־קריג, און ווי די לייענער וועלן זען פֿון די מאַטעריאַלן און זכּרונות, געהערט אויך די נידערלאַגע פֿון דער „שפּאַנישער רעפּובליק“, צו די טיפּישסטע כיטראַצקע פּאַראַטן צו וועלכן סטאַלין איז געווען פעאיק.

די מעמואַרן וועלכע דערשיינען איצט אין בוך־פֿאָרם, האָבן זיך מיט גרויס דערפּאָלג געדרוקט אין דער גרעסטער ייִדישער טאַג־צייטונג, אינם ניו־יאָרקער „פּאַרווערטס“ און האָבן געמאַכט אַ געוואָלדיקן רושם. די רע־דאַקציע און דער מחבר גופא, האָבן באַקומען אַ רייע דאַנק־בריוו, נישט נאָר מצד די לייענער, נאָר אויך מצד באַקאַנטע פּערזענלעכקייטן, וועלכע האָבן אויסגעדריקט איבעראַשונג פֿון אַט די שילדערונגען.

אַזוי שרייבט למשל דער באַקאַנטער שרייבער און אַרבעטער־טוער נ. כאַנין אינעם „וועקער“ (פֿון 1טן יאַנואַר 1956): שטיינס מעמואַרן — דאָס איז אַ מוראדיקער מענטשלעכער דאַקומענט... אין אַנפאַנג האָב איך געלייענט שטיינס אַרטיקלען אין די אַוונטן פֿאַרן שלאָפֿן גיין. אָבער די דערינערונגען פֿון ז. שטיין האָבן מיר נישט געלאָזט שלאָפֿן. ס'זען אויס ווי אַ קאַשמאַר, אָבער דאָס איז די ווירקלעכקייט. איך האָב אויפּגעהערט לייענען די קאַשמאַר־מעמואַרן ביינאַכט, איך האָב זיי געלייענט בייטאַג, כדי מיין טעגלעכע פּאַרנומענהייט זאָל מיך מאַכן פּאַרגעסן דעם שוידער וואָס זיי רופן ביי מיר אַרויס.

דער „פּאַרווערטס“ שרייבט: דאָס וואָס שטיין האָט אויסגעפֿונען אין וואָס ער האָט איבערגעלעבט, האָבן אַ סך אַנדערע קאָמוניסטן איבער־געלעבט און אויסגעפֿונען. פֿונקט ווי שטיין זענען זיי אַוועק פֿונעם קאַ־מוניזם אַנטוישטע, דערדריקטע און אויסגעניכטערטע. פֿיל פֿון זיי האָבן דערציילט און באַשריבן זייערע טרויעריקע דערפּאַרונגען און זייערע אַנטוישונגען. אָבער ווייניק פֿון זיי באַזיצן דעם טאַלאַנט צו קענען איבער־געבן זייערע געפֿילן אַזוי לעבעדיק און איינדרוקספֿול, ווי עס טוט דאָס ז. שטיין אין זיינע זכּרונות.

אויך אין דער ייִדישער טאַג־צייטונג אין פּאַריז, „אונזער וואָרט“, האָבן זיך די שילדערונגען פֿון דער שפּאַנישער טראַגעדיע געדרוקט מיט גרויס דערפּאָלג. וועגן אַנפּאָלן פֿון די פּאַרקויפטע נפּשות פֿון די לייט פֿון דער פּאַריזער „נייע פרעסע“ און זייערס גלייכן, האָב איך, פּאַרשטייט זיך, נישט רעאַגירט, פּאַרקערט דאָס האָט מיר געגעבן די געהעריקע סאַטיס־פּאַקציע

צוריקקומענדיק פֿון שפּאַניע אין סוף פֿונעם יאָר 1938 קיין פּאַריז, האָב איך האָב אין זייער שווערע און דערשלאַגענע טעג, געשריבן מיינע איבער־לעבענישן, און האָב זיי איבערגעגעבן די פּריינד האַכגעלערנטער ז"ל און להבדיל בין החיים למות דעם באַקאַנטן סאַציאַליסטישן טוער און שריפט־שטעלער ר. אַבראַמאָוויטש, און זיי האָבן באַדאַרפט דערשיינען אין דעם „פּאַרווערטס“, אָבער דאָ איז אויסגעבראַכן די צווייטע קאַטאַסטראַפּאַלע „וועלט־מלחמה“ און די זכּרונות זענען מיר פּאַרלוירן געוואָרן. איך האָב

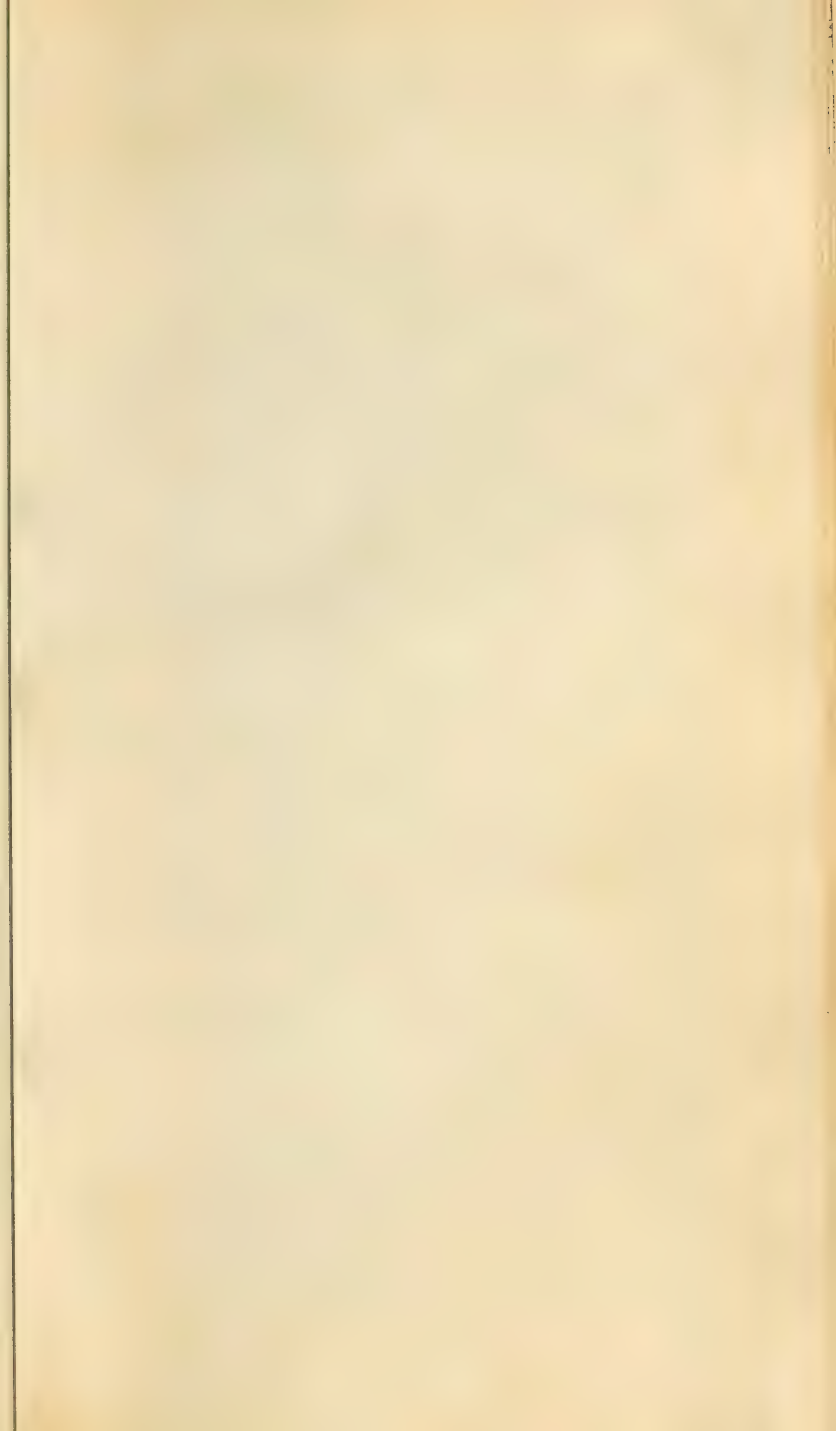
ישט מער געגלויבט, אַז זיי וועלן נאָך ווען עס איז דערזען די ליכטיקע שיין, געהאַלטן, אַז דאָס איז נישט מער אַקטועל. באַקענענדיק זיך מיט דעם דע-מאָלטיקן פאַריזער קאַרעספּאַנדענט פּונעם „פאַרווערטס“, דעם באַקאַנטן טרייבער אברהם שולמאַן, האָט ער מיך באַווויגן צום פאַרעפנטלעכן די כּרונות און מיר טעכניש געהאַלפן אין דער אַרבעט, און זיי צוגעגרייט פאַרן ירוק אינעם „פאַרווערטס“, דריק איך אים אויס מיין האַרציקן דאַנק.

נאָך דעם ווי דער „פאַרווערטס“ האָט אָפּגעדרוקט די מעמואַרן, האָבן זיך באַקומען אַ שרייבן פון פּריינד האַכגעלערנטער ז"ל, אַז דער ערשטער וסח פון די איבערלעבענישן זענען געוועזן אַ סך שטאַרקער, און אַז עס זעלן אויך אינטערעסאַנטע קאַפיטלען אינם „פאַרווערטס“. מעגלעך, אַז ער האָט רעכט געהאַט, אָבער אינעם פאַרלויף פון דעם לאַנגן צייט-אַפּשניט זענען די איבערלעבענישן אין דער מלחמה, האָבן איך אפשר מאַנכע גע-זעענישן פון שפּאַנישן בירגער-קריג פאַרגעסן, און איך האָב נאָר גע-זריבן דאָס, וואָס עס איז געבליבן לעבעדיק אין מיין זכרון.

דאָס דערשיינען פון דעם בוך איז צו פאַרדאַנקען מיין טייערן חבר יצחק לעטשעווסקי, וועלכן איך קען נאָך פון יענער צאַפּלדיק-רעוואָלוציאַנערער ייט, ווען עס איז פאַרגעקומען דער צווייטער צוזאַמענפאַר פון דעם אַלגע-יינעם יידישן אַרבעטער „בונד“ אין פּוילן, באַקאַנט אונטערן „דאַנציקער וואַמענפאַר“. חבר קלעטשעווסקי האָט נישט געשפּאַרט קיין צייט און מי, די דאָס בוך זאָל דערשיינען און אויך געמאַכט די קאַרעקטור.

זיגמונט שטיין

פאַריז, נאוועמבער 1961.

איך פאר קיין שפאניע!

מיין ערשטער געדאנק אױעקצופארן קיין שפאניע, ווו עס האט נאר וואס אויסגעבראכן דער פראנקא-אויפשטאנד קעגן דער שפאנישער רעפובליק, איז נישט געווען פארבונדן מיט קיין פארלאנג צו העלפן דער שפאנישער רעפובליק, נאר איז פריער פון אלץ געווען א פארלאנג צו העלפן זיך אליין.

איך האב דעמאלט איבערגעלעבט איינע פון די גרעסטע מאראלישע אויפטרייסלונגען אין מיין לעבן. פון מאסקווע איז אנגעקומען דער ערשטער באריכט וועגן פראצעס קעגן די באלשעוויקעס זינאוועוו און קאמעניעוו. איך האב זיך דעמאלט געפונען אין פראג ווו איך האב אנגעפירט מיטן „געזערד“, מיט דער קאמוניסטישער ארגאניזאציע צו פארשפרייטן צווישן דער יידישער באפעלקערונג פראפאגאנדע וועגן דער „יידישער רעפובליק“ אין בירא-בידזשאן.

איך בין דעמאלט געזעסן אינדערהיים און האב צוגעגרייט א נייעם נומער פון דער דייטשער אויסגאבע „בירא-בידזשאן אין באו“. אויפן שרייב־טיש זיינען געלעגן פעק מיט דאקומענטן, וואס זיינען אנגעקומען פון סאוועט־רוסלאנד. באריכטן וועגן דעם ווקס פון דער אויטאנאמישער געגנט ביי די ברעגן פון בירא, ציפערן וועגן דער פרוכטבארקייט פון די דארטיקע פעלדער, וועגן דער צאל נייע־געגרינדעטע „קאלווירטן“, וועגן דער צאל נייע־אויסגעוואקסענע פאבריקן, וואס האבן געזאלט דאס ווייטע און פארווארפענע שטיק לאנד ביי דער מאנגאלישער גרענעץ פארוואנדלען אין א בליענדער רעפובליק. צווישן די טרוקענע מאטעריאלן, וואס האבן געווימלט מיט ציפערן, זיינען אויך געווען בריוו פון יידישע הארעפאשניקעס, וואס האבן זיך באזעצט אויף דער דארטיקער ערד און האבן איצט געשריבן בריוו דורכגעדרונגענע מיט פרייד און באגייסטערונג.

איך בין געזעסן ביים שרייב־טיש און האב געדרייט צווישן די פינגער א פעדער מיט אן אויסגעטריקנטער „סטאלקע“. אויף א שטיקל פאר פיר זיינען געווען אויפגעצייכנט די אותיות פון א לייט־ארטיקל, וואס האט געזאלט אריינגיין אין נאענטסטן נומער „בירא-בידזשאן דער לייכט־טורעם פאר די יידישע מאסן פון דער גארער וועלט“. אבער די טינט אויפן בלעטל איז שוין פון לאנג געווען פארטריקנט. איך בין געזעסן אומ־באוועגלעך און דער קאפ איז מיר געווען שווער און אנגעגאסן. א כמא־

רע מיט פינצטערע געדאנקן האָבן זיך ווי רויב־פּויגל אַרײַנגערײסן צו מיר אין די געהירן און האָבן פאַראַלזירט יעדן נערוו. דורכן פענצטער האָבן אַרײַנגעלויכטן די ערשטע שטראַלן פון זון־אונטערגאַנג. דורך די שויבן האָט מען געקאַנט זען די גאַלדענע דעכער פון די פראַגער היי־זער און אַ גרויסן פּאַס הימל, וואָס איז געהאַנגען איבער דער ווונדערלעכער שטאַט ווי אַ מילדער זײדענער צודעק.

איך האָב אַוועקגעלייגט די פעדער און האָב געקוקט שטאַר אויפן ווייסן בלעטל. „ביראָ־בידזשאַן — דער לייכט־טורעם“... איך האָב עס מעכאַניש אַוועקגערוקט אין אַ זײט און האָב צוגעמאַכט די אויגן. איך האָב געפילט, אַז די דאָזיקע שקיע־שעה איז נישט קיין געוויינלעכע שעה; אַז דאָס איז איינער פון די מאַמענטן, וואָס האָט זיך ווי אַ ווייסער שאַרף פון אַ מעסער אַרײַנגעשניטן אין מיין ביז איצטיקן גלויבן, וואָס האָט אויס־געפילט יעדעס ווינקעלע פון מיין ביז־איצטיקן לעבן.

איך האָב זיך אין יענער צײט געפונען אין פראַג ווי אַ פּאָליטישער עמיגראַנט. דאָס יאָר איז געווען 1936. דער וועג מײנער האָט געפירט פון פּוילן, פון מזרח־גאַליציע, וווּ איך האָב אָנגעפירט מיט דער יידישער קאָמוניסטישער פּאַרטיי, וואָס האָט זיך גערופן „אַלגעמײנע יידישע אַר־בעטס־פּאַרטיי“. די דאָזיקע אַרגאַניזאַציע איז ספּעציעל געשאַפן געוואָרן דורך די אָנפירער פון דער פּוילישער קאָמוניסטישער פּאַרטיי, ווייל דאָ איז גאַליציע האָבן די יידישע מאַסן זיך געפונען אונטער דעם איינפלוס פון „בונד“ און מען האָט דעריבער געדאַרפט דאָ שאַפן אַ בליז־אַפליי־טער פאַר דעם „סאַציאַל־פאַרעטערײשן סס“. די פּאַרטיי איז געווען אַ לעגאַלע. די אויפגאַבע אירע איז געווען אַרײַנצוציען די יידישע מאַסן אין די ראַמען פון דער דאָזיקער אַרגאַניזאַציע, וואָס איז כלומרשט געווען בלויז אַ לויז־פאַרבונדענע מיט דער קאָמוניסטישער באַוועגונג. אָבער אין דער אמתן איז זי געווען איינע פון די פליגל־צײמערן פון דער קאָמוניסטישער געביידע. איך בין געווען נישט בלויז דער פּאַרטיי־סעקרעטאַר, נאָר אויך דער רעדאַקטאָר פון דער יידישער אויסגאַבע „אונזער וועג“, וואָס איז יעדן מאָל דערשינען מיט גרויסע ווייסע פלעקן. געשטראַל־כענע דורך דער פּוילישער צענזור. דער צענטראַל־קאָמיטעט פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי, וועלכער האָט אויף די פלייצעס מײנע אַרױפגע־לייגט די דאָזיקע פאַראַנטוואָרטלעכקײט, האָט געפונען אין מיר נישט בלויז אַ געהאַרזאמען און פעאיקן אויספירער פון דער אָנגעצײכנטער ליניע, נאָר אויך אַן ענטוואַסטישן אַרבעטער.

איך בין אַרומגעפאַרן איבער די שטעט און שטעטלעך פון פרעס־טיקן יידישן גאַליציע און האָב אַרײַנגעבראַכט אין די יידישע שטובן דאָס ווונדער־מעשהלע פון „אויפגייענדיקן יידישן לעבן אונטער די פליגלע פון דער סאָוועטן־מאַכט“. די ליבע, וועלכע איך האָב געטראָגן טיף אין האַרצן צו דער יידישער קולטור, צו יידישקײט, צו יידן, האָב איך טיף

טיף צוזאמענגעפלאכטן מיט מיין פעסטן גלויבן אין דער היסטארישער
ראַלע פון די סאוועטן. די שטעט און שטעטלעך פון מזרח-גאליציע, וואָס
זיינען געווען אזוי טיף פאַרוואַרצלט אין יידישקייט, האָבן זיך שווער און
ביטער געראַנגלט מיט אַרעמקייט, מיט נויט און אויך מיט נאַציאָנאַלע
און פּאָליטישע פאַרפּאָלגונגען. די ליבע, מיט וועלכע די יידישע מאַסן
האָבן אַרומגערינגלט זייער קולטור, איז ברוטאַל פאַרגוואַלדיקט געוואָרן
דורך דער מאַטעריעלער נויט און דורך דער פּאָליצייאישער אַטמאָספּערע
פון דער פּוילישער מאַכט. „נישטאַ קיין קולטור אָן פּרייהייט“. איך האָב
זי דאָזיקע ווערטער געוואָרפן אין די געדיכטע יידישע מאַסן, וואָס זיי
ען געקומען אין אונזערע לאַקאַלן, זוכנדיק אַ וואָרט פון טרייסט. און זיי
האָבן די ווערטער אויפגענומען מיט אַ גלויבן, מיט וועלכן די ווערטער
זיינען געווען אָנגעצונדן אין מיין אייגענעם אויפריכטיקן געמיט.

איך האָב די נעמען פון די יידישע קלאַסיקער, צו וועלכע איך האָב
עפילט אַן אומבאַגרענעצטע ליבע, פאַראייניקט מיט די נעמען פון דער
יידישער ליטעראַטור אין סאוועט־רוסלאַנד : מענדעלע און נסתר, פּרץ און
בערגעלסאָן, שלום עליכם און פּרץ מאַרקיש. אויך אין פּוילן און אין
אַמעריקע איז געוואָקסן אַ געדיכטע יידישקייט און אַ צעצווייגטע ליטע־
אַטור, אָבער דאָס איז נישט מער געווען ווי אַ יידישקייט, וואָס איז גע־
וואָקסן אויף דער „פעלזיקער ערד פון קאַפיטאַליזם“. אַ יידישקייט אָן אַ
זקונפּט... אזוי האָב איך געטראַכט און אזוי האָב איך געגלויבט מיט אַלע
זעדים פון מיין לעבן. דער אויפקום פון ביראַבידזשאַן איז געווען אַ
ווייטעריקער באַווייז וועגן דעם „פּרילינג פון יידישן פּאַלק אונטער דער
פּריינטלעכער זון פון מאַרקס־ענגעלס־לענין־סטאַלין“. איך האָב דאָס
ישט באַטראַכט פאַר אַ פּראָזע. פאַר מיר זיינען דאָס געווען מיט בלוט
וון פלייש אָנגעצויגענע ווערטער, אזוי ווי די ווערטער פון „מודי אני״
זאַר אַ פרומען ייד.

איך האָב דעריבער געפירט די קאָמוניסטישע אַרבעט צווישן די
יידישע מאַסן אין גאָליציע ווי אַ שליחות, וואָס איז מיר געגעבן געוואָרן
זויף דעם באַרג סיני. די אויפגאַבע מיינע איז געווען אַוועקצופירן די יידן
וון די פּאַלשע וועגן פון בונדיזם און פון ציוניזם אויפן איינציקן און
זויפן אמתדיקן וועג פון די לערעס פון לענינען... און ווען די בונדישע
זאַרטיי האָט געפיערט איר 35־יאַריקן יובל, בין איך אַרומגעפאַרן איבער
זטעט און שטעטלעך מיט אַ רעפּעראַט, וואָס האָט געהייסן „35 יאַר סאַ־
זאַל־פאַראַט אויף דער יידישער גאַס“. איך האָב עס געטאַן מיט דער
זיבערגעגעבנקייט פון אַ מיסיאָנער, מיט דער בלינדקייט פון אַ פּריש־
זאַרליבטן און מיט דער האַרטנעקיקייט פון אַ באַלשעוויק. איך דערמאַן זיך
זיצט דעם דאָזיקן פּעריאָד נישט בלויז מיט ווייטיק, נאָר אויך מיט שטוי־
ונג. ווי אזוי איז עס מעגלעך געווען צו טאַן מעשים, וואָס זיינען אין אַזאַ
זאַרפן ווידערשפּרוך מיטן אייגענעם כאַראַקטער אָבער דעם דאָזיקן וויי־

דערשפרוך, דעם קעגנזאץ צווישן קאמוניזם און מענטשלעכקייט האָב איך ערשט דערזען שפעטער. קאמוניזם איז נישט בלויז קיין שוואַרצע שאַרף אויף די אויגן; קאמוניזם איז אַ פליסיקייט, וואָס פאַרסמט דאָס בלוט און פאַרגיפטעט יעדן באַזונדערן קעמערל.

אין יאָר 1934 האָבן אין פּוילן זיך אָנגעהויבן שאַרפע פאַרפּאָלגונגן גען קעגן דער קאָמוניסטישער און אויך סאַציאַליסטישער באַוועגונג. מיין „אַלגעמיינע יידישע אַרבעטס־פאַרטיי“ איז געוואָרן אומלעגאַל. אין דער פּוילישער אוקראַינע איז צווישן דער דאָרטיקער באַפעלקערונג דירכגעפירט געוואָרן אַ שרעקלעכע שטראַף־עקספעדיציע. אוקראַינישע פּויערים און אַרבעטער זיינען געוואָרפן געוואָרן אין געפענגעניש, מילי־טער־אַפטיילונגען האָבן אונטערגעצונדן גאַנצע דערפער, האָבן אויסגע־הרגעט דעם לעבעדיקן אינווענטאַר. אין יענער צייט איז אויך געשאַפן געוואָרן דער באַרימטער פּוילישער קאַנצענטראַציע־לאַגער, קאַרטו־בע־רעזע. מיין לאַגע איז געוואָרן אַ געפערלעכע. די פּוילישע פּאָליציי האָט מיך גוט געקענט און האָט מיר געברייט די טריט. איך האָב דאָך באַקומען אַ דערלויבעניש פון דער פאַרטיי אַריבערצוגיין די טשעכישע גרענעץ און אַריבערצוטראַגן מיין אַרבעט קיין טשעכאָסלאָוואַקיע. איך האָב גלייך גע־מאַכט די געהעריקע פאַרבינדונגען מיט דער ק. פ. טש. (קאָמוניסטישע פאַרטיי אין טשעכיע) און די אַרבעט מיינע איז דאָרט באַשטאַנען אין אַרגאַניזירן אַ פּראָביראָ־בידזשאַן באַוועגונג אונטערן נאָמען „געזערד“. אויך אַרויסצוגעבן דאָרט אַ זשורנאַל אין דער דייטשער שפּראַך „ביראַ בידזשאַן אין באַו“. וווּ איך האָב געדאַרפט לויבן די יידישע אויטאָנאָמישע געגנט, וואָס איז „נאַציאָנאַל אין פאַרם און סאַציאַליסטיש אין אינהאַלט“.

די הויפּט־שטיצער פון דער „געזערד“ באַוועגונג זיינען געווען מערסטנס די שטיין־רייכע יידן פון פּראַג און פון בריין. יידישע קאָמוניסטן האָבן אין אַלגעמיין זיך באַצויגן נישט־סימפּאַטיש און אפילו מיט אַ ווידער־ווילן צו מיין אַרבעט. זיי האָבן געהאַלטן, אַז די „געזערד“ באַוועגונג שאַפט אַן אומנויטיקן יידישן פּראַבלעם און אפילו אַנטיסעמיטיזם צווישן די טשעכישע קאָמוניסטן. אָבער די טשעכישע פאַרטיי האָט באַטראַכט די גאַנצע זאַך ווי אַ מעלקעדיקן אַפּאַראַט דורך וועלכן יידישע גבירים האָבן געגעבן ריזיקע סומען אויף פאַרטיי־אַרבעט.

שוין אין יענער צייט האָב איך געהאַט מיינע טיף־באַהאַלטענע צווייפּלען וועגן דער פאַרטיי־ליניע און דעם ראַטנפאַרבאַנד. אָבער מיינע צווייפּלען זיינען געלעגן טיף אונטער דער אויבערפּלאַך. איך האָב אָפּט־מאַל געווויגן און געמאַסטן אין געדאַנק די פּראַגע : וואָס איז וויכטיג קער : די „פעלערן“, וואָס די פאַרטיי באַגייט אין אויסלאַנד און אין סאַ־וועט־רוסלאַנד, צי די פּרייהייט, פון וועלכער עס געניסט די יידישע קולטור אין „לאַנד פון אַקטאַבער“ ? און דער ענטפּער איז פאַר מיר

זענדיק געווען דער זעלבער : מען דארף פארזען און אפילו באַ-
וווסטזיניק פאַרמאַכן די אויגן אויף די זינד, ווען פון דער צווייטער
ט זעען מיר אַזאַ אויפבלי פון אַ ברייט־פאַרצווייגטער יידישקייט. דע-
לט האָב איך עס גענומען מיט דער פולער, פולגלויביקער ערנסטקייט.

די מאַסקווער פראַצעסן

אַבער די מאַסקווער פראַצעסן האָבן מיך דערשיטערט. איז עס אמת?
אָוועווען די רעכטע האַנט פון לעניניעו? קאַמעניעו, בוכאַרין, ריקאַוו?
דין געלעגן גאַנצע נעכט און דער שלאָף האָט נישט געוואַלט אַראָפּ-
רען אויף מיינע אויגן. איך האָב אין יענע טעג צו קיינעם נישט גע-
בט אויסרעדן קיין וואָרט. איך האָב געפרוּווט, אין מיין פאַרצווייפלונג,
דער אַמאַל אַוועקשטעלן איינע קעגן דער אַנדערער די צוויי וואָג-
לן: די זינד פון סטאַלין־רעזשים און די אויפלעבונג פון יידישקייט.
ער דאָס מאַל האָבן די וואָגשאַלן אומרואיק געצאַפלט אַרויף און
אַפּ. דאָס איז שוין נישט געווען קיין פראַגע פון זינד, נאָר פון אַ פאַר-
עכן, וואָס האָט מיך דורכגעשניטן מיט דער שאַרף פון גרויל.

איך האָב מיך אין יענע טעג אָפּגעטאַן פון דער אַרבעט. דער נומער
ראַ־בידזשאַן אין באַו" איז שוין געווען אַ פאַרטיקער און געווען איז
שוין דער לעצטער נומער, ווייל, לויט אַ באַשלוס פון דער פירער-
שפט האָט ער נישט געדאַרפט מער דערשיינען. און דעמאַלט טאַקע,
דין איך בין אַרומגעגאַנגען אַ פאַרביטערטער און אַ פאַרצווייפלטער
איב די כסדר אַנקומענדיקע באַריכטן וועגן די מאַסקווער פראַצעסן,
דיי מיר אויפגעקומען דער באַשלוס צו פאַרן קיין שפּאַניע.

ברעכן מיט דער פאַרטיי בין איך נישט געווען אימשטאַנד. די פע-
ר מיט וועלכע איך בין געווען צוגעבונדן און אַרומגעפלאַנטערט צו דער
־טיי זיינען געווען צו געדיכט און האָבן צו טיף געוואַרצלט אין מיין
מיט, אַז איך זאָל קאַנען מיט איין שניט פון זיי זיך אַפּטרייסלען.
בלשעוויזם איז נאָך אַלץ געווען מיין הייליקער גלויבן. די סטאַלינס
זען און די סטאַלינס גייען, האָב איך געדענקט, אָבער דער פונדאָ-
נט פון באַלשעוויזם, פון אַ קלאַסנלאַזער געזעלשאַפט, פון אַ סאַציאַ-
טישער ווירטשאַפט, פון אַ סאַציאַליסטישער דעמאָקראַטיע — וועלן
דבלייבן. די מאַסקווער פראַצעסן זענען טאַקע געווען אַ קאַשמאַר,
דין איך געטראַכט, אָבער אַ קאַשמאַר וואָס איז געוואַקסן אויף אַ גע-
טער ווירקלעכקייט... אָבער דער קאַשמאַר וועט אַריבער, פאַרבלייבן
די ווירקלעכקייט, וואָס וועט זיין דער פונדאַמענט פון אַ נייער
לט.

אָבער פּראָג איז געווען אַ צו געמיטלעכע שטאָט אין אַזעלכע טעג פֿון צווייפֿלען. די וואַסערן פֿונם טייך האָבן זיך וואַרעם און בלוילעך גע- וויגט צווישן די שטיינערנע ברעגן. אויף די דעכער פֿון די גאָטישע גע- ביידעס זיינען געלעגן הויפּנס מיט גאַלדענער זון. איבער אייראָפּע איז שוין געהאַנגען דער שאַטן פֿון היטלעריזם. אָבער די איינוווינער פֿון פּראָג האָבן נאָך אַלץ אַרומגעשפּרייזט מיט זאַרגלאַזע געזיכטער איבער די ווונדערבאַרע גאַסן. די צייט איז געפּלאָסן אַ ליכטיקע און לויטערע. אָבער די לויטערקייט האָט נאָך שטאַרקער אָפּגעשלאָגן די פינצטערניש פֿון מיינע געדאַנקען. איך האָב מיך געשטיקט און האָב נישט געקאַנט אַראָפּשלינגען דעם מאַסקווער שדימ־טאַנץ.

דער בירגער־קריג וועלכער איז אויסגעבראַכן אין שפּאַניע האָט מיר געגעבן דעם שליסל צו מיין דעמאָלטיקן פּסיכישן צושטאַנד. אין שפּאַן נייע קומט פֿאַר דער פֿאַרמעסט צווישן פּאַשיזם און די פּרייהייט קרעפטן. די גאַנצע וועלט האָט זיך איצט איינגעטיילט אין צוויי לאַז גערן. אַלץ וואָס איז געווען שוואַרץ און רעאַקציאָנער, האָט זיך געשטעלט אויף דער זייט פֿון פּראָנקאַ. אַלץ וואָס האָט געטראָגן אין זיך חלומות פֿון פּרייהייט, האָט זיך געשטעלט אויף דער זייט פֿון דער באַפֿאַלענער שפּאַנישער רעפּובליק. איך האָב דערפֿילט אַ נויטווענדיקייט צו געפינען זיך אויף דער שפּאַנישער ערד, צו נעמען אַן אַנטייל פּערזענלעך אין דעם פֿאַרמעסט פֿון ביידע קרעפטן. פֿאַרוואָס? כדי אויף די שלאַכטפֿעל- דער צו דערשטיקן אין זיך דעם געשריי פֿון די צווייפֿלען. איך האָב געגלויבט, אַז דער בירגער־קריג אין שפּאַניע איז נישט בלויז באַגרע- נעצט צו דעם פּירענעעאישן האַלב־אינזל פֿון שפּאַניע. דאָרטן ווערט איצט באַשטימט נישט בלויז דער גורל פֿון דער שפּאַנישער רעפּובליק. דאָרטן ווערט אויך אויסגעקעמפט די וואַקסנדיקע געפֿאַר פֿון היטלע- ריזם. און ווער ווייס? אַ זיג פֿון דער שפּאַנישער רעפּובליק וואַלט אויך געקאַנט זיין דער אַנהויב פֿון אַ רעוואָלוציאָנערער כּוואַליע, וואָס וואַלט אַרומגענומען גאַנץ אייראָפּע און וואַלט אויך באַאיינפֿלוסט דעם גאַנ- צן דער רעוואָלוציע אין סאָוועט־רוסלאַנד.

איך האָב דורך לאַנגע טעג און נעכט געוויגן אין מיר דעם פּלאַן צו מאַביליזירן זיך קיין שפּאַניע. און דער באַשלוס איז ביי מיר געוואָרן פעסטער פֿון טאָג צו טאָג. טיף אין זיך (און אפשר אינגאַנצן נישט אָפּגעבנדיק זיך קיין חשבון) האָט פֿון דעם גורל פֿון שפּאַנישן ביר- גער־קריג אָפּגעהאַנגען נישט בלויז דער גורל פֿון דעם וועלט־פּראָלע- טאָריאַט. נאָר אויך מיין אייגענער, מיין פּערזענלעכער גורל... ווען נישט אַט דער אויסוועג וואַלטן מיך די מאַסקווער פּראָצעסן נאָך דעמאָלט ענדגילטיק איבערגעגעבן אין די אַרעמס פֿון ווידערשפּעניקן. איך וואַלט אַ דערשיטערטער און אויך אַ מאַראַליש־צעשמעטערטער איבערגעריסן מיט דער פֿאַרטיי און אַריינגעטראָטן אין אַ פּולשטענדיקער פּוסטיקייט.

וואס האט נאך אזא פאנאטישער איבערגעגעבנקייט, געקאנט זיין ענלעך בלויז צו דער ליידיקייט און צו דער פינצטערקייט פון א קבר.

דערביי האט אויך געקאנט געשען אן אנדער זאך. ווי א פאליטישער עמיגראנט בין איך געווען פולשטענדיק אפהענגיק פון דעם גענאד פון דער קאמוניסטישער פארטיי. אין פאל פון מיין צעבונטעווען זיך וואלט די פארטיי געטאן מיט מיר דאס, וואס זיי האבן געטאן מיט צענדליקער אנדערע „רענעגאטן“: זי וואלט מיך געמסרט ביי דער טשעכישער פאליציי אז איך בין א שפיאן (אזוי ווי זיי האבן עס געטאן מיט פיל דייער טשע קאמוניסטישע עמיגראנטן) און איך וואלט אריינגעווארפן געווארן אין א טשעכישער געפענגעניש.

מיין שמועס מיט קאמוניסטישע פארשטייער וועגן שפאניע

מיין באשלוס צו פארן קיין שפאניע אַנצושליסן זיך אין דער קאמורניסטישער „אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע“ איז געווען א געפאַסטער. איך בין אַוועק אין דער צענטראַלע פון דער טשעכישער קאמוניסטישער פארטיי און האב מיך דורכגעשמועסט מיט מייע גוטע פריינט פון דעם קאמוניסטישן פארטייאפאראט. אין די ברייטע צימערן פון דער געבייטע דע האב איך געטראפן דעם אלטן טשעכישן סאציאל־דעמאקראט, איינעם פון די באדייטנדע טעאָרעטיקער פון דער טשעכישער קאמוניסטישער פארטיי, סמעראל, און דעם רעדאקטאר פון „רודע פראווא“ (אַר גאַן פון צענטראַל־קאָמיטעט), סווערמאַ.

סמעראל, א הויכער, א דיקלעכער, מיט שווארצע, געדיכטע וואַנצעס, איז געזעסן ביים טיש און האט ביי מיין אריינקומען זיך פריינטלעך צעשמייכלט. מיט זיין אויסזען האט ער געמאַכט דעם איינדרוק פון א קליינשטעלדיקן אפטייקער, אדער עפעס א קליין אדוואקאטל. אבער זיין אויסערלעכקייט האט פולשטענדיק פארלייקנט זיין מעכטיקע פערזענלעכקייט. סמעראל איז געווען איינער פון די וויכטיקסטע פיגורן אין דער טשעכישער אַרבעטער־באַוועגונג. ער האט געשפריצט מיט קלוג־שאפט און שאַרפזין, און דערצו איז די חכמה זיינע נישט געווען קיין אויבערפלעכלעכע. סמעראל איז געווען אַנגעפילט מיט וויסן. ער איז געווען (וואס עס איז זער זעלטן ביי פאליטיקער) אויסגעקאַכט אין דער וועלט־ליטעראַטור און ער איז געווען איינער פון די טיפסטע קענער פון דער סלאווישער נאַציאָנאַלער פראַגע. אין מיין „געזערד־אַרבעט האב איך מיך מיט סמעראל זער אפט געטראפן. ער האט מיר אפטמאָל מיט באַדויערן זיך מודה געווען:

— אין דער קאמוניסטישער פארטיי זיינען פאראן ליידער אַנטי־סעמיטישע שטימונגען. די טשעכישע אַרבעטער זעען אין א יידישן פאר־

טיימיטגליד אָדער סימפאָטיקער בלויו אַ מעלקנדיקע קו, וואָס גיט גרויסע געלט־נדבות פאַר דער פּאַרטיי. זיי זיינען צו שמאַל־קעפּיק צו פאַרשטיין, אַז די יידישע אַרבעטער און האַנטווערקער זיינען געווען דער אַוואַנגאַרד פון דער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד און אַז יידישע אינ־טעלעקטואַלן זיינען דער רוקן־ביין פון אַלע רעוואָלוציאָנערע באַוועגונגן געו.

סמעראל האָט אַ לאַנגע צייט פאַרבראַכט אין מאַסקווע, געווען אין דער טשעכישער דעלעגאַציע ביים קאָמינטערן. ווען ער איז צוריקגעקוֹר־מען פון מאַסקווע, האָט ער געגרינדעט די קאָמוניסטישע פאַרלאַמענט־פּראַקציע. מיט זיין רעדנערישער קראַפט און אינטעלעקטועלן פאַרנעם האָט ער געהאַט אַ גרויסן איינפלוס צווישן די טשעכישע אַרבעטער. ער איז נאָכאַמאָל אַרויסגערופן געוואָרן קיין מאַסקווע, ווען די פּאַרטיי האָט אָנגענומען אַ ראַדיקאַל־לינקן קורס אונטער דער אָנפירונג פון רוט פישער און מאסלאוו. סמעראל איז דאָס מאָל צוריקגעקומען פון מאַסקווע אין 1933 און איז באַשטימט געוואָרן אָנצופירן מיט דער גע־זעלשאַפט „פריינט פון סאַוועט רוסלאַנד“. דער „געזערד“ איז געווען אַ סעקציע פון דער דאָזיקער געזעלשאַפט. דעריבער בין איך מיט אים זיך אָפטמאָל צוזאַמענגעקומען און מיר האָבן געהאַט שעהן־לאַנגע גע־שפרעכן אויף יידישע טעמעס. ער איז געווען דער איינציקער פון די פירנדיקע קאָמוניסטן אין טשעכיע, וואָס האָט געקענט די פּראַגן פון יידישקייט.

דער צווייטער, וועלכער האָט זיך אין יענעם מאַמענט געפונען איז דער קאָמוניסטישער צענטראַלע, איז געווען דער רעדאַקטאָר פון „רודע פּראַוואַ“, סווערמא.

אויך ער איז געווען אַ הויכער, אָבער אַ דאַרער, אַן אמת־סלאַווי־שער טיפ, מיט אַ קאָפּ בלאַנדע האָר און העלע, האַרציקע אויגן. אויך זיין קאַריערע איז געווען פאַרבונדן מיט אַ וויזיט אין דער „הייליקער שטאָט“ פון דער וועלט־רעוואָלוציע, אין מאַסקווע. ער האָט דאַרטן חתונה געהאַט מיט דער אלמנה נאָכן באַרימטן „רויטן גענעראַל“, מאַקס האַלץ, וועגן וועלכן עס זיינען אַרומגעאַנגען קלאַנגען, אַז ער איז אָפגערוימט געוואָרן דורך דער רוסישער געהיים־פּאָליציי. סווערמא איז געווען אַ מיטגליד פון צענטראַל־קאָמיטעט און אַ דעפוטאַט פון טשע־כישן פאַרלאַמענט. ער האָט שטענדיק מיט גרויס אינטערעס געלייענט מיין זשורנאַל „ביראַ־בידזשאַן אין באַו“ און ער האָט גאַנץ אָפט איר בערגעזעצט אַ טייל פון די אַרטיקלען אין דער „רודע פּראַוואַ“. סווער־מאַטן האָב איך שפּעטער, אין יאָר 1938 געטראַפן אין שפּאַניע, ווהין ער איז געקומען אַלס טשעכישער דעלעגאַט צו דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע. אָבער וועגן אונזערן אַ זער כאַראַקטעריסטישן געשפרעך וועל איך דערציילן שפּעטער. סווערמא איז אומגעקומען ביי דער נאַצי־

אקופאציע. ער האט זיך אַקטיוו באַטייליקט אין דער ווידערשטאַנד־באַ־
וועגונג. זיין נאָמען איז אָפטמאַל דערמאָנט געוואָרן אין סלאַנסקי־פּראָ־
צעס. סלאַנסקי האָט געזאָלט ברענגען דעם טויט פאַר סווערמא.
ביי מיין אַרײַנקומען אין פּאַרטי־לאַקאַל זײנען זײ בײדע געווען
פּאַרטיפּט אין אַ דעבאַטע. בײדע האָבן גלײך דערקענט אין מיין גע־
זיכט, אַז מיין ווײזט איז נישט קײן געוויינלעכער. סמעראַל האָט לענגער
ווי געוויינלעך געהאַלטן מיין האַנט און האָט געזאָגט מיט אַ פּײערלע־
כער שטימע:

— חבר שטיין, איך דערקען אין אייער געזיכט, אַז איר זײט גע־
קומען אונז אַנזאָגן אַ נישט־קײן־געוויינלעכע נײעס.
— יאָ האָב איך געזאָגט — איך האָב באַשלאָסן מיך צו אַנגאַ־
זשירן קײן שפּאַניע.

די נײעס האָט אויף בײדן געמאַכט אַן אײנדרוק. זײ האָבן זיך בײ־
דע איבערגעקוקט און סווערמא האָט געפרעגט:
— וואָס עפעס פּלוצים דערײנען? און וואָס וועט זײן מיט דער
אַרבעט, וועלכע איר פירט בײ אונז?
— שפּאַניע איז איצט וויכטיקער ווי טשעכיע, איבערהויפּט פאַר דער
ײדישער אַרבעט, וועלכע איך פיר דאָ.

סמעראַל האָט דערפילט די ביטערקײט פון מײנע רײד:

— כ'פּאַרשטיי — האָט ער געזאָגט — אַז אייער אַרבעט איז דאָ
נישט אויסגעבעט מיט רויון. דער טשעכישער אַרבעטער האָט זיך נאָך
אַלץ נישט גענוג אויסגעלערנט אַפּשאַצן די וויכטיקײט פון דער ײדי־
שער רעוואָלוציאָנערער בײשטייערונג. דאָך דאַרפט איר נישט האַנד־
לען אונטערן אײנדרוק פון געוויסע אַנטווישונגען. ווער פון אונז ווײסט
דען נישט פון ענלעכע ביטערע פּילן?

דער באַשלוס מײנער, האָב איך זײ געזאָגט, האָט נישט קײן שום
שײכות מיט דערפאַלגן אָדער אַנטווישונגען. איך פיל פשוט, אַז אין אַ
מאַמענט, ווען אין שפּאַניע קומט פאַר אַזאַ לעבנס־וויכטיקער פּאַרמעסט
מיטן פּאַשיזם, מוז איך מיך געפונען דאָרט. עס איז אַ פּראָגע נישט בלויז
פון איבערצײגונג, נאָר פּרײער פון אַלץ פון טעמפּעראַמענט.

פּאַרשטייט זיך, אַז וועגן מײנע טיפע צווייפלען, וועגן מײנע שלאָפ־
לאָזע נעכט, האָב איך נישט דערצײלט. אונזער געשפרען איז איבערגע־
גאַנגען אויף וויכטיקע וועלט־פּאַסירונגען, וואָס זײנען איצט פּאַרגעקור־
מען אין אײראָפּע: דער געוואָלדיקער וווקס פון היטלערײזם, דאָס באַ־
זעצן פון סאָאַר־געביט, די געפאַר פון אַן עסטרייכישן אַנשלוס און די
קאַמפּן אין שפּאַניע. וועגן אַן אַנדערן נישט־ווייניקער לעבנס־וויכטיקן
און דראַמאַטישן ספּעקטאַקל, וואָס איז נאָר וואָס פּאַרגעקומען אין סאָ־
וועט־רוסלאַנד, וועגן די מאַסקווער פּראָצעסן און די מאַסן־רײניקונג
האָט קײנער פון אונז נישט דערמאָנט מיט קײן אײן וואָרט.

אין צימער זיינען נאך אריינגעקומען צוויי פיגורן פון דער טשע-
 כישער קאמוניסטישער באוועגונג, קרייביך און לענץ. קרייביך האט גע-
 האט א לאנגע, שווארצע בארד מיט טיף־פארהלומטע אויגן. ער האט
 הערט צו די רעוואלוציאנערע פיאנערן אין סודעטן געביט. ער האט גע-
 געמאכט דעם איינדרוק פון א קינסטלער און ביים נענטערן באקענען זיך
 מיט אים האט ער טאקע אנטפלעקט א טיף־וויברירנדע קינסטלערישע
 נשמה. ער האט אבער זיין קינסטלערישקייט שטארק פארפלאכטן מיט
 אן ענערגישער רעוואלוציאנערער ארבעט. ער האט געהאט א טיפן הוש
 פאר אלע געביטן פון קונסט ער איז געווען רעדאקטאר פון דער „רא-
 טער פאנע“, וועלכע איז געווען די פארזעצונג פון ערשטן סאציאל־דע-
 מאקראטישן ארגאן „דער רייכנבערגער פארווערטס“. ער האט אפטמאל
 געשריבן אפהאנדלונגען וועגן ליטעראטור, אין וועלכער ער איז געווען
 א קענער. ער איז געווען א גוט־הארציקער און ליבער מענטש.

וואס שייך דער פארטייליניע האט ער געטראגן אויף זיך א גרוי-
 סע „זינד“, פאר וועלכער ער איז ליקוידירט געווארן אין די צייטן פון
 סלאנסקי־פראצעס. ער האט נאך אין אנהויב פון דער אקטאבער רע-
 וואלוציע שטארק געהאלטן פון טראצקין (ווי א קינסטלערישע נאטור
 האט אים געצויגן מער צום קאלירפולן טראצקי, ווי צום טרוקענעם בעל-
 תכלית לענין. ער האט טאקע שטענדיק אויסגערעכנט די צוויי אקטא-
 בער פירער „טראצקי און לענין“ און נישט „לענין און טראצקי“, ווי
 עס איז געווען דער אגענומענער עוואנגעלישער מנהג אין דער פארטיי.
 מיר פלעגן אפט רעדן שעהנלאנג וועגן שלום עליכם און פרצן, וועלכע ער
 האט געקענט פון יענער צייט ווען ער איז געווען סענאטאר אין טשע-
 כישן סענאט און האט געגאלטן ווי דער אפירנדיקער אינטעלעקטואל
 אין דער דייטש־רעדנדיקער גרופע פון דער טשעכישער קאמוניסטישער
 פארטיי.

קרייביך האט דורכגעלעבט א סך פארטיי־רייניקונגען אין „ליק-
 ווידאציעס“, ווייל ער האט פארמאגט צוויי שטריכן, וואס האבן אים מעג-
 לעך געמאכט צו באוועגן זיך צווישן די געפערלעכע אפגרונטן אין
 דער פארטיי. ערשטנס איז ער געווען א מענטש, וואס האט זיך גע-
 קאנט בליץ־שנעל צופאסן צו ניי־געשאפענע באדינגונגען. און צווייטנס
 האט ער פארמאגט א נאך גרעסערע מעלה: ער איז געווען אן אויסגע-
 צייכנטער שווייגער. ער האט געהאט א גענוג אנטוויקלטע פארזוכטיי-
 קייט צו היטן זיך מיט א ווארט. אבער, די אלע מעלות האבן אים נישט
 געראטעוועט.

דער פערטער באזוכער איז געווען לענץ. דער פארפאסער פון דער
 „געשיכטע פון דער רוסישער רעוואלוציע“. אויך ער האט אויסגעזען
 ווי א טיפישער סלאוו, כאטש ער האט געשטאמט פון יידן. ער האט אבער
 גערעדט וועגן אלץ מיט גרויס פארזיכטיקייט און האט אלץ באהאנדלט

פון „מאַרקסיסטיש־לעניניסטישן“ שטאַנדפונקט. ער איז געווען דער איינ־
ציקער פון די יידיש־אַפּשטאַמענדיקע קאַמוניסטן, וועלכע האָט זיך באַ־
צויגן מיט גרויס פאַרשטענדעניש צו מיין פּראָפּאַגאַנדע־אַרבעט פאַר דער
יידישער אויטאָנאָמער געגנט אין ביראַ־בידזשאַן. ער איז געווען מיט־
רעדאַקטאָר אין דער „ראַטער פּאַנע“ און האָט אויך אַרויסגעגעבן בראַ־
שורן אין טשעכיש און דייטש.

באַלד ביי זייער אַריינקומען האָבן זיי געהערט וועגן מיין ווילן
צו פאַרן קיין שפּאַניע, און סיי קרייביק און סיי לענץ האָבן איינשטימיק
געזאָגט, אַז איך דאַרף עס נישט טאָן.

— אייער אַנוועזנהייט — האָט געזאָגט קרייביך — איז אונז דאָ
זער נויטיק מיט אייער אַוועקפאַרן וואַלט געמוזט אָפּגעשטעלט ווערן
די גאַנצע אַרבעט.

— וואָס פאַר אַרבעט — האָב איך דערויף געזאָגט מיט אַ נישט־
באַהאַלטענער איראַניע — איר ווייסט דאָך, אַז דער זשורנאַל „ביראַ־
בידזשאַן אין באַו“ דערשיינט שוין נישט מער.

דאָס איז געווען אַן אַנדייטונג אויף די הינטער־קוליסן מאַכיאָנאַציעס
פון געוויסע יידישע קאַמוניסטן (צווישן זיי זיינען געווען סלאָנסקי און
שוואַרץ) וועלכע האָבן פאַראַורזאָכט דאָס פאַרמאַכן דעם זשורנאַל. אָבער
לענץ האָט געקוקט אויף דער זאך פון אַן אַנדערן ווינקל:

— איר מיינט טאַקע, אַז איר וועט אַ סך צונוץ קומען אין שפּאַ־
ניע? דאַרטן דאַרף מען האָבן מענטשן מיט מוסקולן און איר זענט אַ
מענטש פון מאַרן, אָבער נישט פון ביינער...
סווערמאַ איז אָבער געוואָרן ערנסט:

— אייער פאַרן קיין שפּאַניע מוז באַשטעטיקט ווערן דורך דער
פאַרטיי. איר קאַנט נישט פאַרן אַליין. איר מוזט האָבן די דערלויבעניש
און די געהעריקע פאַרבינדונג.

נאַטירלעך האָב איך געווסט, אַז דאָס מעלדן דער פאַרטיי וועגן
מיין אָפּפאַר איז געווען אַן אומפאַרמיידלעכע זאך. איך האָב דעמאָלט,
נאָכן ליקווידירן דעם זשורנאַל געאַרבעט אין „מאַפּר“ (קאַמוניסטישע
אַרגאַניזאַציע צו העלפן פּאַליטישע אַרעסטירטע) און איך בין אויך אַרומ־
געפאַרן מיט פאַרטראַגן איבער דער יידישער פּראָווינץ: מונקאַטש, בע־
רעהאווא, אושעראד. פאַר דער מאַכט האָב איך אָפּציעל פיגורירט ווי
אַ זשורנאַליסט און מיטאַרבעטער פון דער ניו־יאָרקער „מאַרגן פּריי־
הייט“ און איך האָב געהאַט אַ לעגיטימאַציע מיט דעם אונטערשריפט
פון מ. אַלגיין.

מיט אַ געוויסן ווידערווילן בין איך צומאַרגנס אַוועק צום שעף
פון „מאַפּר“. דער נאָמען זיינער איז געווען ארנא. ער איז געווען אַ
קליינער, נאָך גאַר אַ יונגעטשקער, מיט אַן אָפּענעם סלאָווישן פנים און
מיט סימפּאַטישע אויגן, וואָס האָבן געלויכטן מיט אַן אינטימער חבריש־

קייט. ער האָט פֿון אָנהויב געפרוּווט מיך אָפּרעדן פֿון מיין באַשלוס, זאָגנדיק דאָס זעלבע וואָס לענץ:

— דו ביזט צו שוואַך פיזיש. דו וועסט ביי אונז פיל מער אויפּטאָן מיט דייע גייסטיקע פעאיקייטן, ווי דאָרטן מיט די פיזישע. דער רעוואַלוציע דאָרף מען דינען מיט די בעסטע אייגנשאַפטן, וואָס מען פֿאַרמאָגט און דייע אייגנשאַפטן זיינען ווייט נישט קיין שלעגערישע. און ער האָט דערביי צוגעגעבן מיט אַ ווונק פֿון אויג:

— דיין אָנוועזנהייט איז איצט מער נויטיק ווי שטענדיק. צוליבן גרויסן צושטראַם פֿון עמיגראַנטן נויטיקט זיך דער „מאָפּר“ אין אַ סך געלט און ווער גיט נאָך אַזוי פיל געלט ווי אונזערע יידישע סימפּאַטיקער... איך האָב אים אָבער געזאָגט, אַז דער באַשלוס מיינער איז אַן ענד־גילטיקער, אַז די אַרבעט אין „מאָפּר“ קאָן געפירט ווערן דורך עמעצן אַנדערש; אַז איך מוז, ווייל דאָס איז מיין טיפּסטער פֿאַרלאַנג, צו פֿאַרן קיין שפּאַניע.

ער האָט געזען, אַז ער וועט מיט מיר גאַרנישט אויפּטאָן און האָט סוף כל סוף געזאָגט:

— כִּזע שוין, אַז קיין שום זאָך וועט נישט ענדערן דיין באַשלוס. איך קאָן דיר אָבער נישט דערלעדיקן דעם אַרויספֿאַר. וועגן דעם מוזטו דיך ווענדן צו...

ער האָט אָנגערופן אַ נאַמען, וועלכן כִּגעדענק איצט נישט. יענער איז געווען דער אמתער פֿאַרטייקאַנטראַלער. איך האָב מיך צו אים אָנגעמאָלדן. ער האָט מיך אויפגענומען זער קאַלט, כמעט פיינטלעך.

ער איז געווען אַ טשעך, אַ נידעריקער, אַ דיקער. אויגן האָט ער פֿאַרמאָגט קאַלטע און שפיזלידיקע, אַזוי ווי זיי וואַלטן ווי מיט שפינערן פיס אַריינגעקראַכן אין דער נשמה אַריין. אויסגעזען האָט ער ווי אַ קצב, מיט אַ קיילעכדיקן פולן געזיכט און מיט געדיכטע זעק אונטער די אויגן. ער האָט אויף יעדן געקוקט ווי יענער וואַלט געזעסן אויף אַ באַשולדיקונגס־באַנק.

איך האָב אים געזאָגט ווער איך בין און אַז איך וויל מיך אַנשליסן אין דער „אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע“. ער איז געזעסן, שטייף און אומבאוועגלעך, ווי אַ פֿאַרפרוירענע סטאַטוע. בלויז די אויגן האָבן מיך דורכגעשטאַכן ווי מיט בריענדיקע מעסערס. ער האָט ענדלעך פֿאַרלאַנגט, איך זאָל אים דערציילן מיין גאַנצע לעבנס־געשיכטע, פֿון מיין געבוירן ביז איצט, גאַרנישט פֿאַרהוילן, נישט די מינדעסטע איינצלהייט. דערציילן אַלע איינצלהייטן וועגן מיינע עלטערן, וועגן די סיבות, וואָס האָבן מיך באַוועגט אַריינצוטערען אין דער פֿאַרטיי.

איך בין געזעסן מיט אַ מאַדנעם געפיל, ווי אַ שווערער פֿאַרברע־כער. ער איז געזעסן קעגנאיבער מיר אַן אומבאוועגלעכער, ווי אַ פֿאַרלאַזירטער מיט איינגעבראַכענע, גרויע אויגן. איך האָב גערעדט זער

נישט גערן און מיט אַ געפיל פון ווידערווילן. אָבער ער האָט מיר נישט איבערגעריסן נישט מיט קיין איין וואָרט און נישט מיט דעם מינדעסטן שאַקל פון קאַפּ. ער האָט אויסגעזען ווי ער וואַלט געקוקט אויף מיר און זיך געטראַכט: האַק אַ טשייניק, איך גלויב דיר סיי ווי סיי נישט...

ווען איך האָב געענדיקט מיין מאַנאַלאָג, האָט ער פּלוצלונג מיך דורכגעשטאַכן מיט די טויטע אויגן און מיך אַ פּרעג געטאַן:
— אַז איר ווילט פּאַרן קיין שפּאַניע, טאָ נאָך וואָס זענט איר גע-
קומען צו מיר איר ווייסט דען נישט, אַז די קאַמוניסטישע פּאַרטיי איז
לעגאַל און האָט נישט קיין רעכט זיך צו באַשעפּטיקן מיט קיין שום
אַקציע קיין שפּאַניע?

ער האָט מיר קאַטעגאָריש, כמעט ברוטאַל אָפּגעזאָגט. די פּאַרטיי
האָט נישט קיין שום שייכות דערמיט און איך בין געקומען אויף אַ נישט-
ריכטיקן אַדרעס. ווען איך האָב מיך אַ רעזיגנירטער אויפגעשטעלט און
האָב מיך געגרייט אַוועקצוגיין, האָט ער פּלוצלונג זיך אויך אויפגע-
שטעלט און האָט מיר אַ קלאַפּ געגעבן איבער די פלייצעס:

— סאָדורוצע (חבר). כאַטש דו שטאַמסט פון קליינבירגער, האָף
איך אָבער, אַז אין די שפּאַנישע קאַמפּן וועסטו האָבן די מעגלעכקייט
אַרויסצוווייזן דיין רעוואָלוציאָנערן און קאַמוניסטישן גייסט.

און דאַן האָט ער צוגעגעבן פּאַרטרוילעכער:
— איר פּאַרשטייט דאָך, אַז די שפּאַנישע ווערבירונג-אַקציע קאָן
נישט פּאַרקומען אין די לעגאַלע פּאַרטייאַינסטאַנצן.

כאַטש ער האָט דאָס מאָל גערעדט צו מיר פריינטלעך און אַפילו
חברישי האָב איך דאָך נישט געקאַנט מיך אַפרייסן פון זיין קאַלטן
שפּיזנדיקן בליק. ער האָט מיר געהייסן קומען צומאַנס צווישן 12 און 1
אין אַ סקווער נעבן ווילסאָן-באַנהויף. דאָרט וועט צו מיר צוקומען אַ
הויכער, בלאַנדער יונגעראַן און ער וועט מיר שוין געבן אַלע אַנווייז-
זונגען אין אַלץ, וואָס עס איז נויטיק צו לאָזן זיך אין וועג אַריין.
איך האָב אים געפּרעגט:

— ווי אַזוי וועט מיך יענער דערקענען?
— איר זענט נאָיוו. צי ווייסט איר נישט, אַז ביי אונז אין שופּלאַד
ליגן אַלע אינפּאַרמאַציעס וועגן יעדן חבר באַזונדער און איבערהויפּט
וועגן די פּאָליטישע עמיגראַנטן?

יא, דער דאָזיקער אַפּאַראַט האָט געאַרבעט מיט דער גרעסטער
פּינקטלעכקייט. אויף דעם האָט מען זיך געקאַנט פּאַרלאָזן. איך האָב מיך
געזעגנט מיט אים און בין אַוועקגעגאַנגען אין אַ דערהויבענער שטי-
מונג. די וויכטיקסטע שוועריקייט דורכצופירן מיין שפּאַנישן פּלאַן בין
איך איבערגעקומען. מיט דער דאָזיקער צושטימונג פון דער פּאַרטיי
זענען כמעט אַלע פּראָגן געווען געלייזט. עס בלייבט נאָר בלויז דורכ-
צוברעכן די טעכנישע שוועריקייטן, דאָס אַריבערקומען די גרענעצן.

אָבער וועגן דעם וועט שוין זאָרגן דער פּאַרטי־אַפּאַראַט און אין דער הינזיכט האָב איך געקאַנט זיין רואיק.

צומאַרגנס איז געווען אַ פּראַסטיקער פּעברואַר־טאַג. די פּראַגער גאַסן זיינען געווען אויסגעשטאַן מיט אַ זילבער־ווייסן שניי, וואָס האָט גע־בלאַנקט און זיך געמיניעט מיט מיליאָנען בריליאַנטע טראַפּנס. דער הימל איז געהאַנגען אַ בלויער, כמעט אַ זומערדיקער, אָבער די זון האָט געוואָרפן אויף דער ערד אירע העלע, אָבער נישט קיין וואַרעמע שטראַלן. די גאַנצע שטאַט איז געווען אויסגעטונקט אין אַ וויסקייט און מען האָט געמוזט צושליסן די אויגן, כדי נישט בלינד צו ווערן פון דער דאָזיקער אויפרייסענדיקער ליכטיקייט.

איך בין צוגעקומען צום גערטנדל נעבן ווינער באַן־הויף און האָב מיך אַוועקגעזעצט אויף דער אָנגעוויזענער באַנק. איך האָב אַ קוק גע־געגעבן אויפן קעגנאייבערדיקן זייגער און האָבן דערזען ווי דער גרוי־סער ווייזער האָט זיך אַוועקגעשטעלט אויף צוועלף און אין דער אומ־באַוועגלעכער פּראַסטיקער לופט האָט זיך גענומען אַריינשניידן דאָס מעטאַלענע קלינגען. עס איז געווען פונקט צוועלף. אין אַט דעם מאַמענט — גלייך מיטן באַהעפטן זיך פון מינוטן ווייזער מיט דער ציפער צוועלף — האָט עמעצער מיר אַ קלאַפּ געגעבן אויפן אַקסל:

— חבר מינסקי?

מינסקי איז געווען מיין פּאַרטי־פּסעוודאַנים. כ'האָב אויפגעהויבן דעם קאַפּ און האָב דערזען פאַר זיך אַ הויכן, בלאַנדן יונגמאַן, מיט אַן אויסערגעווענלעך צאַרטן געזיכט. מיט זיין איידלקייט און מיט דער דינ־קייט פון זיינע געזיכט־שטריכן האָט ער אויסגעזען ווי דער העלד פון אַסקאַר וואַילדס, ראַמאַן „דאריאן גרעי“.

איך האָב געווסט, אַז דאָס איז דער קוריער פון דער פּאַרטי, אָבער דאָך האָב איך געמאַכט אַ כלומרשט פאַרוונדערטע מינע:

— ווער זענט איר?

ער האָט מיך אַ וויילע אָנגעקוקט מיט זיינע גוטע, צאַרטע אויגן און האָט ווייך געזאָגט:

— איר זענט חבר מינסקי. איך דאַרף אייך „קאַנטאַקטירן“ וועגן שפּאַניע.

אין אַ מינוט אַרום האָבן מיר שוין גערעדט ווי אַלטע באַקאַנטע ער איז געווען אַ סטודענט, פון די בירגערלעכע קרייזן. אָנגעטאַן איז ער געווען כמעט־פיינלעך עלעגאַנט, אין אַ נייעם אַנצוג, נייע „לאַקער־קעס“, אַ בלענדענדיק זיידענעם קראַוואַט. ער האָט געזען ווי איך קוק אויף זיין איבערגעטריבן עלעגאַנטע קליידונג און ער האָט פאַרשטאַנען מיין בליק:

— ביי דער דאָזיקער אַרבעט — האָט ער געזאָגט — דאַרף מען זיין שטרענג קאַנספּיראַטיוו.

ער האט אַרויסגענומען פון דער קעשענע אַ זאָרגפעלטיק פאַרפאַקט פעקל און האָט עס מיר דערלאָנגט.

— דאָ האָט איר געלט, וואָס וועט אייך סטייען נישט בלויז אויף דער רייזע און אויף פאַפירן, נאָר אויף קליידונג. איר מוזט אומבאַדינגט אייך אַנטאָן שפּאַגל־נייע און עלעגאַנטע קליידער, כדי נישט צו ציען אויף זיך קיין אומגעבעטענע אויפּמערקזאַמקייט.

ער האָט געהאַט אַ מאַדנע פעאיקייט גלייך צו ווערן אינטים און חבּריש. ער האָט מיר אַנגעוויזן אַ פּלאַץ וווּ איך וועל אַמבעסטן באַקור־מען מלבושים. ער האָט אויך צוגעגעבן מיט אַן אמת־פּאַטערלעכן זאָרג: — זשאַלעוועט אייך נישט קיין געלט אויף פּעסן און טרינקען. איר מוזט קומען קיין שפּאַניע מיט אַ סך קרעפטן און ענערגיע.

ביים געזעגענען זיך האָט ער מיר שטאַרק געדריקט די האַנט און האָט מיך אַנגעקוקט מיט אַזאַ וואַרעמקייט, ווי מיר וואַלטן געווען לייבלעכע ברידער.

איך ווינטש אייך — האָט ער געזאָגט — פּיל גליק און דערפּאָלג. איך האָף, אַז איר וועט דאַרטן מאַכן אַן אַפיצירן־קאַריערע...

פאַרן אַוועקגיין האָב איך אים געגעבן דעם פּאַס, כדי די פּאַרטיי זאָל מיר דערלעדיקן די נויטיקע עסטרייכישע, שווייצאַרישע און פּראַנץ־צויזישע וויזעס. ער האָט מיר אַנגעזאָגט צו זיין צומאַרגנס זעקס פאַר־נאַכט אויף אַן אַנדער אָרט, אויף דער אוליזאַ פאַריזשקאַ. עס וועט דאַרט קומען אַן אַנדער חבר, וועלכן איך קען, און ער וועט מיר געבן דעם פּאַס שוין אַ באַזאָרטן מיט וויזעס.

צומאַרגנס צו דער באַשטימטער צייט בין איך שוין געשטאַנען אויפן באַשטימטן אָרט. עס איז שוין געווען פאַרנאַכט. דער שניי האָט זיך געהאַט אַנגעגאַסן מיט אַ רויטלעכער שקיע־האַליר. אין דעם זעלבן מאָג־מענט, ווען איך האָב זיך אַוועקגעשטעלט אויפן אַנגעוויזענעם פּלאַץ, איז צוגעקומען אַ יונגער מענטש, אַ טשעכישער אַרבעטער, וועלכן איך האָב טאַקע געקענט פון דער קאַמוניסטישער באַוועגונג אין ברין. אין קעגנ־זאַץ צום נעכטיקן סטודענט האָט ער זיך אויפגעפירט אַן קאַנספּיראַציע. ער האָט גלייך פאַרגעלייגט מיר זאָלן אַריינגיין אין אַ שענק פאַר אַ גלעזל ביר און דאַרטן האָט ער מיר אַביסל באַרימערש דערציילט, אַז ער איז צוגעצויגן געוואָרן צו דער ווערברונג־אַקציע פאַר שפּאַניע, צו אַ ספּעציעל־געשאַפענעם אַפּאַראַט.

מיר האָבן זיך אַוועקגעזעצט ביי אַ טישל און באַשטעלט צוויי קופֿ־לעס מיט שויםעדיק פּילזנער ביר און האָבן צוגעגעסן האַרטן קאַלבאַס. ער האָט מיר דערלאָנגט דעם פּאַס אויף וועלכן עס האָבן זיך שוין גע־פונען די אַרויפגעשטעמפלטע וויזעס און דאָן האָט ער געזאָגט צו מיר, ווידעראַמאַל באַרימערש:

— פֿאַרט געזונט, און מיינט נישט, אַז מיר זעען זיך דאָס לעצטע
מאַל. לאַמיר דאָ נאָר זיך אָפּפּערטיקן מיט מיינע וויכטיקסטע זאַכן, פֿאַר
איך אויך אַוועק קיין שפּאַניע. צום ווידערזען אין מאַדריד.

דעם זעלבן טאָג האָב איך מיר געקויפט אַ פֿאַר נייע, פינקלידיקע שיך,
אַ רעגן־מאַנטל און אַן עלעגאַנטע לעדערנע וואַליזקע. איך האָב פון אַנ־
הויב געהאַט אינזינען מיך אויפצופירן לויט די סאַמע שטרענגסטע אינס־
טרוקציעס פון פֿאַרטיי־פֿאַליטרוק, אָבער דאָך האָב איך באַשלאָסן צו גע־
זעגענען זיך מיט מיין חברים פון דער פֿאַרטיי־צענטראַלע. אין דער
רעדאַקציע פון דער „ראַטע פֿאַנע“ האָב איך מיך גאָר האַרציק געזעגנט
מיט מיינע גוטע חברים קרייביך און מיט לענץ. דער שעף־רעדאַקטאָר
פון דער „רודע פּראַוואַ“ סווערמא איז גראַד געווען פֿאַרנומען, ער האָט
געהאַלטן אינמיטן שרייבן אַ לייט־אַרטיקל פֿאַרן מאַרגנדיקן נומער און
דערזעענדיק מיך האָט ער מיר געגעבן אַ צייכן איך זאָל צוואַרטן. ער
האַט זיך שנעל ספּראַוועט מיטן אַרטיקל און דאָן האָבן מיר פֿאַרבראַכט אַ
גוטע שעה אין אַן אינטימען שמועס. איך זאָג „אינטימען שמועס“, כאַטש
די אינטימקייט איז געווען בלויז אַ פּערזענלעכע. וועגן פֿאַליטיק האָבן
מיר ביידע זיך אָפּגעהאַלטן פון רעדן. רוסלאַנד האָט אין יענעם מאַמענט
דורכגעמאַכט איינע פון אירע בלוטיקסטע „רייניקונגען“ וואָס האָט פֿאַר־
שלונגען הונדערטער טויזנטער קרבנות. סטאַלין האָט אויך געהאַט אויפן
געוויסן אַ גרויסן טייל פון דער מפּלה פון אַרבעטער־קלאַס אין דייטש־
לאַנד און פון אויפגאַנג פון היטלעריזם. אָבער מיר ביידע האָבן וועגן די
אַלע זאַכן גאָר נישט גערעדט. אונזער אינטימקייט איז געווען אַ פֿאַר־
זיכטיקע. וואָס שייך מיר בין איך איצט אַוועק קיין שפּאַניע, כדי אויף די
שלאַכט־פּעלדער צו געפינען מיין פֿאַרלוירענעם גלייכגעוויכט, און ער
— סווערמא ווער ווייסט וואָס ער האָט געטראַכט אין יענעם פּעריאָד,
ווען גאַנץ רוסלאַנד איז געווען איבערגעאַקערט דורך סטאַלינס געהיים־
פֿאַליציי? מיר האָבן זיך געזעגנט זער האַרציק און האָבן געהאַט טרערן
אין די אויגן.

באַלד אינדערפרי, גענוי זיבן אַזייגער, האָב איך זיך אַריינגעזעצט
אין שנעל־צוג פּראַג־וויין־ציריך־באַזעל־פֿאַריז. איך בין געפֿאַרן צווייטע
קלאַס. אויך אַ לוקסוס, וואָס איך האָב געבראַכט אויפן מזבח פון קאַנס־
פּיראַציע. דער צוג איז געלאָפן אין אַ שניי־פֿאַרוויסטער וועלט. ברייטע
פּעלדער־פּלאַכן האָבן זיך אויסגעשפּרייט פון ביידע זייטן באַן־שינעס
און בלויז ערטערווייז האָבן זיך געשאַטנט צוגעטשאַיעטע דעכער אָדער
איינצלנע הייזער. פונדערווייטנס האָבן גרויסע מאַסיווע בערג אויפגע־
הויבן זייערע שניי־באַדעקטע קעפּ צום הימל און האָבן זיך צוזאַמען־
געשמאַלצן אין אַ בלוילעכער וויסקייט. די רייזע האָט געדויערט מער
ווי אַ מעת־לעת. אויף די גרענעצן האָבן גרענעץ־וועכטער באַטאַפּט דעם פּאַס,
קאַנטראַלירט די וויזעס און אַלץ האָט געשטימט. מיין פּעכלידיקער

שעמאדאן און מיינע שפאָגל־נייע קליידער האָבן פאַר קיינעם נישט פאַראַטן. אַז דאָס פאַרט אַן אומלעגאַלער קעמפער, וועלכער פאַרט אַנטייל צו נעמען אין שפּאַנישן בירגער־קריג און פאַרגוואַלטיקט אַזוי אַרום די נייטראַליטעט פון די דעמאָקראַטישע לענדער.

צומאַרגנס מיטאַג־צייט האָט די באַן זיך אַריינגעקאַלערט אויף אַ ריזיקן און מיט רויך־אַנגעפילטן וואַקזאַל. דאָס איז געווען דער „גאַר דע לעסט“. דער צוג האָט זיך צוגעקאַלערט צו דער סטאַנציע און איז האַסטיק שטיין געבליבן.

איך בין אַנגעקומען קיין פאַריז.

אין פאַריז! כּווער צוגעטיילט צו דער פּוילישער גרופּע

דער ווינטערדיקער טאָג אין פאַריז איז געווען אין אַ קאַלטן נעפל. דער גרויסער בולוואַר מאַזשענטאַ, וואָס ליגט פאַראַלעל צום וואַקזאַל, איז געווען פול מיט אויטאָמאָבילן, מיט אויטאָבוסן און מיט מענטשן. עס האָט גלייך אַ שלאַג געטאָן אין פנים אַריין דער אימפעט פון דער ריזי־קער שטאַט. איך האָב צוגערופן אַ טאַקסי און האָב אים איבערגעגעבן דעם אַדרעס פון מיינעם אַ קרוב, אַ פּאָליטישן עמיגראַנט פון עסט־רייך. דער שאַפּער איז געווען אַ טיפּישער פּראַנצויז, וועלכן כּבין גע־ווינט געווען צו זען אויף די פּראַנצויזישע פּילמען, אַ נידעריקער, אַ שוואַרצער, מיט אַ גראַנאַט־היטל און מיט אַ גלאַנצנדיקן דאַשעק. ער האָט צו מיר יעדע וויילע אויסגעדרייט דעם קאַפּ און האָט עפעס געמאַכט אַ באַמערקונג; איך האָב אָבער נישט פאַרשטאַנען קיין וואַרט פּראַנצוי־זיש און האָב אים אויף אַלץ צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ.

די גאַסן דורך וועלכע מיר זיינע געפאַרן, זיינען געווען שטאַרק באַ־לעבטע. עס האָט געראַיעט ווי אין אַ נעסט פון מוראַשקעס. מיר זיינען דורכגעפאַרן דעם ריזיקן „פּלאַץ רעפּובליק“ מיט דער הויכער, מאַיעס־טעטישער קאַלומנע. אונזער טאַקסי האָט אויף אַ פּלינקן אופן אַריינמאַ־נעוורירט אינעם געדיכטן געטומל פון די אויטאָמאָבילן, דאָן האָט דער שאַפּער זיך אַריינגעדרייט אין אַ צווייטן בולוואַר און נאָכן אַפּלויפּן עט־לעכע קאַלירפולע אָבער מערקווירדיק שטילע געסלעך, זיינען מיר שטיין געבליבן אויף דער גאַס פּראַן בורזשואַ, דאָרטן וווּ עס איז געווען דער אַדרעס פון מיין קרוב.

אין דער וווינונג האָב איך אַנגעטראַפּן בלויז אַ טאַכטער, אַ מיידל פון 18 יאָר, מיט אַ היימיש, אייגן געזיכט. אָבער מיט אַ פרעמדן אַקצענט אין איר צעבראַכענעם יידיש. איר פאַטער איז נישט געווען אין דער היים. ער איז געווען אַ מאַרק־שטייער און איז אַרומגעפאַרן איבער דער פּראַווינץ. אויף די יאָרדן, מיט קאַנפּעקציע־סחורה.

איך האָב פון אָנהויב נישט דערציילט דער מיידל וועגן דעם צוועק
פון מיין קומען קיין פאַריז. כ'האָב זי בלויז געבעטן זי זאל מיך צופירן
אויפן אַדרעס, האָט זיך גלייך אויסגערופן:
— אַהאָ !

אין דאָזיקן אויסרוף איז געלעגן סיי טריאומף, וואָס זי האָט זיך
שנעל אַריענטירט, און סיי באַווונדערונג פאַר מיין פּערוואַן. זי האָט זיך
אַוועקגעזעצט קעגנאיבער מיר און קוקנדיק מיר גלייך אין די אויגן
אַריין, האָט זי געזאָגט מיט איר אַביסל קאַמישן פּראַנצויזישן יידיש:
— איר דאַרפט פאַר מיר גאַרנישט באַהאַלטן. איך פאַרשטיי נאָכ־
וואָס איר זענט דאָ געקומען. איר האָט אייך ווערבירט קיין שפּאַניע.
זי האָט דערזען מיין אומגעדולדיקן בליק, אָבער זי האָט מיר אַ
גלעט געטאָן ביים אַרבל:

— זייט רואיק. איר האָט נישט וואָס מורא צו האָבן. איך בין אַן
„אונזעריקע“, אַ חברטע.

הייסט עס — אַ מיטגלידערין פון דער פאַרטיי. איך האָב נישט
געהאַט קיין גרונט צו צווייפלען אין אירע רייד, אָבער דאָך האָב איך
זיך אויפגעפירט מיט צוריקגעהאַלטנקייט. כ'האָב זי נאָכאַמאל געבעטן
מיך אַוועקצופירן דורכן לאַבירינט פון די אומבאַקאַנטע. גאַסן און זי
האָט עס געטאָן מיט גרויס צופרידנקייט.

מיר זיינען נאָך דעם זעלבן נאָכמיטאָג צוגעגאַנגען צו דער נאָ־
ענטסטע מעטראַ - סטאַציע, און גייענדיק דורך אַ געפלאַנטער פון
שטיגן און קאַרידאָרן, האָבן מיר זיך אַריינגעזעצט אין אַ וואַגאָן, וועל־
כער האָט אונז דערפירט אין אַ צווייטער טייל שטאַט. ווען מיר זיינען
אַרויסגעקומען אויף דער אויבערפלאַך, האָב איך מיך געפינען אין אַ פאַ־
ריזער געגנט, וואָס איז געווען גאַר אַנדערש ווי די פּריערדיקע. די גאַסן
זיינען געווען באַלעבט דורך אַ געדיכטן המון מיט אַרעם־געקליידעטע אַר־
בעטער. די הייזער זיינען געווען אַפּגעשיילטע און חושכדיקע. פון די קאָ־
פּע־הייזער און רעסטאָראַנען האָט געשלאָגן אַ ריח פון אַרעמע עסנס.

מיר זיינען דורכגעגאַנגען עטלעכע בלאַקן און זיינע ענדלעך צוגע־
קומען צו אַ גרויסער געביידע, וואָס איז געווען אַנגעפּראָפט מיט מענטשן.
דאָס איז געווען דאָס הויז פון די פּראַפּעסיאָנעלע פאַריינען. ביי דער טיר
איז געשטאַנען אַ פּראַנצויזישער מאַן און ער האָט אונז געפּרעגט, וואָס
מיר האָבן דאָ צו דערלעדיקן. מיין יונגע קרובה האָט אים דערקלערט, אַז
איך זוך דאָ די טשעכישע סעקציע און דער פּראַנצויז, פאַר וועלכן זי האָט
זיך וואַרשיינלעך פאַרגעשטעלט ווי אַ פאַרטיי־חברטע, האָט פון זיך אַראַפֿ־
געוואָרפן די אַפיציעלע שטייפקייט און האָט איר מיט אַ שמייכל אַנגעוויזן
די שטיגן, וואָס האָבן געפירט אין דער טיפּיקייט פון דער געביידע.

ביי דער טיר צו דער טשעכישער ביוראָ איז געזעסן אַ יונגער טשעך
מיט אַ געזיכט, וואָס איז מיר אַזוי גוט באַקאַנט געווען פון לאַנד, פון וועלכן

כ'בין אהערגעקומען. עס האָט נישט לאַנג געדויערט און איך האָב זיך גע-
פונען אינעווייניק, פנים אל פנים מיט אַ יונגן מענטשן, וואָס איז געזעסן
הינטער אַ גרינעם שרייב־טישל. כ'האָב מיך פֿאַר אים פֿאַרגעשטעלט, גע-
זאָגט פֿון וואָנען איך קום און ווי אַזוי די פֿאַרטיי האָט מיך אַהערגעשיקט.
ער האָט מיך אַפגעמאַסטן פֿון קאַפּ ביז די פיס. מיין אויסזען האָט אים, ווייזט
אויס, נישט איבערצייגט, אַז איך בין טאַקע אַ הונדערט־פֿראַצענטשיקער
טשעך.

— איר זענט — האָט ער געפרעגט — אַ טשעך, אַ סלאַוואַק, צי אַ
קאַרפּאַטאַרוס ?

כ'האָב פֿאַרשטאַנען זיין צווייפל און כ'האָב אונטערגעשמיכלט :
— כ'בין אַ מיטגליד פֿון דער טשעכישער קאָמוניסטישער פֿאַרטיי,
אַבער איך בין אַ פֿאַליטישער עמיגראַנט פֿון מזרח־גאַליציע אין פּוילן.
— עס איז מאַדנע — האָט ער זיך הויך געוונדערט — געווענלעך
האָבן די פֿאַליטישע עמיגראַנטן זייערע אייגענע קעמערלעך און זיי זיינען
נישט איינגעשלאָסן אין די צעלן פֿון דער טשעכישער קאָמוניסטישער
פֿאַרטיי.

— מיט מיר איז אַבער געווען אַנדערש. איך האָב אַנגעפירט מיט
דער „געזערד־סעקציע אין דער עקספּאַזיטור „פּריינט פֿון סאַוועט־רוס־
לאַנד“.

ער האָט עס גלייך פֿאַרשטאַנען. ער האָט מיך נאָך געשטעלט אַ פֿאַר
פּראַג, פֿאַרמאַליטעטן, וואָס זיינען אומפֿאַרמיידלעך ביי דער ווערבי־
רונג־פּראַצעדור. ער האָט דאָן געזאָגט, אַז אַלץ איז אין אַרדנונג. אַבער
פּלוצלונג האָט ער געפרעגט :

— צו וואָס פֿאַר אַ גרופּע ווילט איר געהערן : צו אַ טשעכישער, צו
אַ פּוילישער, אָדער צו אַן אוקראַינישער ?
— וואָס איז דען דער אונטערשיד ?

— כ'מיין — האָט ער געזאָגט — אַז איר וועט אייך אַמבעסטן פּילן
אין דער פּוילישער גרופּע, ווייל איר באַהערשט אַוודאי די פּוילישע שפּראַך.
— איר זענט גערעכט. עס וועט מיר טאַקע זיין באַקוועמער צו גע-
הערן צו אַ פּוילישער גרופּע. אַבער איך מוז אייך זאָגן, אַז איך בין קיינ־
מאַל נישט געווען קיין מיטגליד פֿון דער פּוילישערקאָמפּאַרטיי, נאָר פֿון
דער ק. פ. ז. או., פֿון דער פֿאַרטיי פֿון מערב־אוקראַינע.

— דאָס מאַכט נישט אויס אויך די אוקראַינער, וואָס קומען קיין שפּאַ-
ניע, געהערן צום פּוילישן דאָמבראַווסקי־לעגיאָן אָדער צו דער מיצקע־
וויטש־קאָמפּאַניע.

די הויפּט־פֿאַרמאַליטעטן זיינען דערלעדיקט געוואָרן. ער האָט אַ דריק
געטאָן ביי אַ קנעפל און האָט געהייסן אַריינשיקן דעם חבר אַלעקס פֿון דער
פּוילישער גרופּע. אין אַ וויילע אַרום האָט זיך באַוויזן אין צימער דער
„פּאַלאַק“, אַלעקס. כאַטש ער איז געווען אַ בלאַנדער, מיט אַ פֿאַר גרויסע,

בלויע אויגן, האָב איך אָבער גלייך דערקענט, אַז ער איז אַ ייד. ער האָט
מיך באַגריסט אויף אַ פייערלעכן און אַביסל קאַמישן אופן:
— טשעשטש טאַוואַזשישו! (כבוד, חבר!). קומט מיט מיר. איך וועל
אייך שוין אַלץ דערלעדיקן.

ער איז געווען אַ יונגער סטודענט פון וואַרשע, פון פאַרמעגלעכע על-
טערן. דאָ אין פאַריז האָט ער שטודירט אויף דער סאַרבאַן, אַדער אפּשר
איז ער גאָר געווען אַ פּאָליטישער עמיגראַנט. ער איז געווען דער הויפּט-
פאַרטרויאונגס-מאַן פון דער פּוילישער סעקציע, וואַרשיינלעך דערפאַר
ווייל ער האָט גוט באַהערשט עטלעכע שפּראַכן. ער האָט גערעדט אַ קלאַרן
און כמעט פערפעקטן טשעכיש, שפּאַניש און פּראַנצויזיש, אַחוץ, פאַרשטייט
זיך, די צוויי מוטער-שפּראַכן. ער האָט זיך שטאַרק איבערגענומען מיט
דער ערנסטער ראַלע, וואָס איז אים געוואָרן צוגעטיילט, און ער האָט זיך
אויפגעפירט גאָר פייערלעך, וואָס האָט אינגאַנצן נישט געפאַסט פאַר זיין
יונגן אויסזען. ער האָט מיר געגעבן אַן אַדרעס פון אַ קליינעם האָטעלעכל,
וואָס האָט זיך געפונען סך הכל עטלעכע שריט פון דער געביידע פון רע-
גיסטראַציע-צענטער. ער האָט מיר געזאָגט, אַז כאַטש אין פּרינציפּ קאָן
איך וווינען וווּ עס געפעלט מיר, איז אָבער געזינטער צו וווינען אין דעם
האַטעלעכל, וווּ דער אייגנטימער איז אַ פּראַנצויזישער פאַרטיי-חבר און וווּ
מען דאַרף זיך נישט מעלדן. פּראַנקרייך קוקט טאַקע צווישן די פינגער אויף
דער ווערברונגס-אַקציע קיין שפּאַניע (וואָס איז אין אַ ווידערשפּרוך מיט
איר נייטראַליטעט-פּאָליטיק), אָבער דאָך דאַרף מען נישט איבערציען דאָס
שטריקל. ער האָט מיר אויך געגעבן אַן אַדרעס פון אַ דערבייאיקן רעסטאָ-
ראַנדל.

— ווי איר זעט — האָט ער געזאָגט — געפינט זיך דאָ אַלץ נישט
ווייט און עס איז טאַקע ראַטאָם איר זאָלט זיך נישט דערווייטערן פון דאָ-
נען, ווייל דער אָפּפאַר פון די שפּאַנישע קעמפּער איז אַ נישט-באַשטימט-
טער און ער קאָן פאַרקומען יעדן מאָמענט. עס איז געווננטשן, איר זאָלט
יעדע צוויי שעה קומען צו זיך אין האָטעל אַריין, ווייל עס קאָן זיך געפונען
פאַר אייך אַן אַנווייזונג גלייך צו מעלדן זיך צום אָפּפאַר.

ער איז געווען שטאַרק פאַרמעל און פייערלעך, אָבער ער האָט ענדלעך
איינגעזען, אַז מיט מיר איז דער דאָזיקער מאַסקאַראַד איבערהויפּט נישט
נויטיק געווען, האָט ער פון זיך אַראַפּגעוואַרפן די אַנגעטאַענע שטייפּקייט
און האָט גענומען רעדן אינגאַנצן יינגלעריש און מיט ענטוואַזם.

— פאַרלירט נישט דאָ די צייט. זעט אויסצונוצן די פאַריזער ווונדער-
שטאַט. פאַרגעסט נישט דעם לוור, די בילדער-גאַלעריעס, די גרויסע מו-
זייען פון קונסט, די אָפּעראַ, די טעאַטערס. געדענקט אויך, אַז אין פאַריז
זיינען פאַראַן די שענסטע מיידלעך... נישקשה, איר פאַרט קיין שפּאַניע אויף
ביטערע קאַמפּן, מעגט איר געניסן אַביסל פון עולם הזה...

ער איז דערביי אינגאנצן פארוואנדלט געווארן אין א רייכן בחורל און ער האט פארגעסן די „רעוואלוציאנערע מיסיע“, וואס איז אים געווארן אנפארטרויט. ער האט מיך אפגעפירט צום האטעל און האט זיך מיט מיר געזעגנט. דער האטעל איז טאקע געווען מער ווי א האטעלעכל, א טיפיש האטעלעכל פון דער ארעמער פאריזער געגנט. ווו עס וווינען ארבעטער מענטשן און גאסן־הענדלער. פון פארנט האט זיך געפונען א קליינע קאפע, וואס איז באשטאנען פון א בופעטל און א צוויי־דריי צוגעפרעסטע צו דער וואנט טישלעך. הינטערן בופעט איז געשטאנען א מאן מיט א פרוי, צוויי האטעל־אייגנטימער, וואס מען זעט אין די טויזנטער אין די פאריזעס קאפעס.

די אייגנטימערין האט מיך ארויפגעפירט אויפן צווייטן שטאק, איבער שטיגן וואס האבן געקרעכצט פון אלטקייט. זי האט מיך צוגעפירט צו א טיר, וואס איז געווען פארוונקען אין פינסטערניש, האט א דריי געטאן מיט א הייזעריקן שליסל און האט מיך אריינגעפירט אין צימער. עס איז נישט געשטאנען דארטן מער ווי אן אייזערנע טישל, אנגעשפארט אויף א שווארצלעך־ברויז שנקל און נעבן פענסטער האט זיך געפונען א וואש־שיסל און נאך א זאך, וואס כ'האב דא געזען צום ערשטן מאל, וואס איז אבער אן אומפארמיידלעכער טייל פון אלע פראנצויזישע האטעלן, א „ביי־דע“, אזא פארצעליאנענע שיסל זיך אפצוואוואשן.

די האטעל־אייגנטימערין איז געווען זער סימפאטיש. זי האט מיר געגעבן אנצוהערן, אז דאס איז דאס שענסטע צימער פון האטעל, ווייל די, וואס פארן קיין שפאניע זיינען ביי איר גאר געהויבענע געסט. איך האב איר באדאנקט מיט דעם איינציקן פראנצויזישן ווארט וואס כ'האב דע־מאלט געקענט, מיט א „מערסי“, און נאכן אוועקלייגן מיין קליינעם בא־גאזש אויפן בעטל בין איך אראפגעגאנגען אין רעסטאראנדל.

צוויי טישן אין דאזיקן שמאלן און ענג־געפאקטן רעסטאראנדל זיינען באשטימט געווען פאר די שפאנישע פרייוויליקע. איך האב מיך צוגעזעצט צו איינעם פון די טישלעך, וואס איז געווען באדעקט מיט א פארפעטסט פאפיר און איך האב דארט צו מיין גרויסע פרייד דערזען מיינעם א גוטי באקאנטן פריינט, וועלכן איך האב געקאנט פון דער פארטיי־ארבעט אין גאליציע. ער איז געווען א הויכער יונג מיט א פאר ברייטע, בינערדיקע אקסלען און אומגעהויער ברייטע און מעכטיק־געבויטע הענט. ער איז גע־ווען אן איבערגעגעבענער פארטיי־טוער, איינער פון די אקטיווסטע אין דער באוועגונג. דאס לייב זיינס האט געטראגן אויף זיך שפורן פון קלעפ, וועלכע ער האט באקומען פון פוילישע פאליציי־לייט אין די פילע טורי מעס, ווו ער איז געזעסן גאנצע יארן. די „דורכפאלן“ האבן ביי אים נישט צוגענומען דעם הומאר. ער איז געווען א פריילעכער יונג מיט א פאר בליציקע אויגן און מיט א שטענדיק לאכנדיק מויל.

מיר האָבן זיך וואַרעם באַגריסט. ער האָט מיר דערציילט, אַז אין פּוילן קומט איצט פֿאַר אין די פֿאַרטיירייען אַ ווערבירונג־אַקציע קיין שפּאַניע. ער האָט מיר אויך דערציילט וועגן דער שווערער רייזע, וואָס ער האָט געהאַט. ער איז געפֿאַרן אינגאַנצן אומלעגאַל און האָט געמוזט שמוגל־לען יעדע גרענעץ באַזונדער. אין דער שווייץ האָט מען אים געכאַפּט און אַרײַנגעזעצט אין געפּענגעניש. אָבער עס רעדט זיך נאָר אַזוי. אין דער ווירקלעכקייט איז עס געווען אַן אמתער פּענסיאָנאַט מיט אַ ריין בעטל ווי אין די עלעגענאַטע האָטעלן און מיט אַ ווונדערבאַר עסן. הלוואי אויף די פֿאַריזער האָטעלן געזאַגט געוואָרן. ביים באַפֿרייען האָט אים די שווייצאַ־רישע פֿאַליציי נאָך צוגעגעבן אַ פֿאַר פּראַנק אין קעשענע און האָט אים צוגעשטעלט צו דער פּראַנצויזישער גרענעץ.

דריי טעג האָט געדויערט ביז עס איז אָנגעקומען דער סיגנאַל צום אָפּפֿאַרן. דורך די דריי טעג האָב איך גענאָסן פון דער פּראַנצויזישער הויפּט־שטאָט מיט דער פּולער האַנט. איך האָב אויסגעמאַסטן צופּוס די הערלעכע בולוואַרן, האָב באַזוכט די ראַמאַנטישע געסלעך פון אַלטן מאַנמאַרט, די מערקווירדיקע הייזלעך פון דער געגנט פון יידישן „פלעצל“, געזעסן אין די מאַלער־קאַפּייען פון מאַנפֿאַרנאַס, באַזוכט דעם זנות־קוואַרטאַל פון פּיגאַל.

דעם דריטן טאָג, ווען מיר האָבן זיך געפונען אין רעסטאָראַן, איז אַרײַנגעקומען דער חבר אַלעקס, האָט מיך אַוועקגערופּן אין אַ זייט און האָט מיר געזאָגט, אַז היינט, ניין אָונט, זאָל איך זיין אויפן „גאַר דע ליאַן“ (וואַקזאַל). ער האָט מיר דערביי צוגעגעבן, כּזאַל וועגן דעם קיינעם נישט זאָגן. איך בין, האָט ער מיר געזאָגט, פון די געציילטע, וואָס זיינען באַ־שטימט געוואָרן צו פֿאַרן דורך מאַרסעיל מיט אַ שיף קיין באַרצעלאַנע. כּמעט אַלע איבעריקע שמוגלען די גרענעץ דורך פּערפּינאַן. ער האָט מיר געגעבן אַ ביסל געלט כּזאַל מאַכן די לעצטע איינקויפּן: ראַזיר־מע־סערלעך, וועש, אַ טאַשן־מעסערל און, דער עיקר, סיגאַרעטן. אויפן וואַק־זאַל זאָל איך צוגיין צו דער קאַסע, קויפּן אַ בילעט אויפן שנעל־צוג קיין מאַרסעיל און דאַן זאָל איך צוואַרטן אויף אַ באַשטימטן אַרט, וועט ער צו מיר צוקומען און וועט מיך אָפּפירן מיטן זעלבן צוג קיין מאַרסעיל.

איך בין גלייך נאָכמיטאַג אַרײַן אין האָטעלכל און האָב איינגע־פּאַקט די וואַליזע מיטן וואַלענעם דעק. האַלב ניין אַזייגער האָב איך גע־נומען אַ טאַקסי צום „גאַר דע ליאַן“. די גאַס איז שוין געשטאַנען אַן איינ־געהילטע אין פּינסטערניש. די עלעקטרישע לאַמפּן האָבן געוואַרפּן אַ העלן און מיסטעריעזן שיין אויף די מיט־שניי־באַדעקטע גאַסן. דער טומל פון דער רוישנדיקער שטאָט האָט זיך אַרײַנגעריסן דורכן פֿאַרקאַ־וועטן פּענסטערל פון אויטאָמאָביל. איך בין געזעסן אַ צוגעפּרעסטער צו דער שויב און האָב באַטראַכט דאָס שווימענדיקע לעבן אין דרויסן.

אויפן וואַקזאַל האָב איך געטראָפֿן אַלעקסן. ער האָט מיר געגעבן אַ
ייִכן, כ׳זאַל אים נאַכגיין און מיר האָבן זיך ביידע אַריינגעזעצט אין זעלבן
אַגאַן. אָבער אין פאַרלויף פֿון דער גאַנצער רייזע האָבן מיר נישט אויס־
ערעדט קיין וואָרט. דער צוג האָט געשניטן די פינסטערע פֿלעצער און דער
לאַפֿ פֿון די רעדער האָט אונז אַיינגעשלעפּערט. קיין מאַרסעיל זענען מיר
נגעקומען, ווען עס איז שוין געשטאַנען הויכער טאָג.

אונטן, אויפֿן פּעראָן, האָבן אונז אָפּגעוואָרט צוויי מענער. זיי האָבן
דך באַגריסט מיט אַלעקסן און האָבן אים עפּעס אַריינגעשושקעט אויפֿן
ויער. אין אַ רגע אַרום האָבן זיי צו מיר צוגעשיקט צוויי אַנדערע יונגע־
ייִט און אויך אַ מיידל. ביידע יונגע בחורים האָבן געמאַכט דעם איינ־
רוק פֿון אינטעליגענטן. איך האָב מיך שפּעטער דערווסט, אַז איינער איז
צווען אַ ייד פֿון דייטשלאַנד און דער צווייטער פֿון פּוילן. דאָס מיידל איז
צווען יונג, פֿון אַ יאָר 19-20, אָבער זי איז געווען נישט־שיין, פאַרזויערט
יך האָט געקוקט אויף אַלץ מיט עפּעס אַ פרעטענויע. אַלע דריי זענען גע־
מען פֿון ארץ ישראל, וווּ זיי האָבן געלעבט אין קיבוצים און איצט האָבן
י זיך פּרייוויליק געמאַלדן צו פאַרן קיין שפּאַניע.

אין אַ רגע אַרום איז פאַרן וואַקזאַל פאַרפאַרן אַ טאַקסי און האָט זיך
פּגעשטעלט האָרט ביי אונזערע פּיס. אַלעקס האָט מיר פּונדערווייטנס גע־
זבן אַ שאַקל מיטן קאַפּ, — אַ סימן, אַז ער געזעגנט זיך מיט מיר. ער
אַט אויך אַנגעוויזן אויף שטום־לשון אַז מיר זאָלן אַריינשטייגן אין דער
אַקסי אַריין. דער שאַפּער איז, ווייזט אויס, געווען אַן אייגענער. ער האָט
יין געווסט, אַז ער דאַרף גאַרנישט פרעגן. ער האָט געעפּנט דאָס טירל
יך האָט אונז מיט אַ באַוועגונג פֿון דער האַנט איינגעלאָדן אינעווייניק.
אַן האָט ער צוריק פאַרקלאַפּט דאָס טירל, האָט זיך אויסגעקערעוועט
יך האָט זיך גענומען שנעל דערווייטערן פֿון וואַקזאַל.

מיינע דריי מיט־שכנים אין דער טאַקסי האָבן גערעדט צו זיך אויף
צעבראַכענעם העברעאיש. איינער פֿון די צוויי בחורים איז געקומען
יך ארץ ישראל מיט דער אַזוי־גערופּענער היטלער־עליה. דאָס מיידל איז
ווען אַן אַלטע חלוצה, אַ קאַמוניסטקע, האָט געהערט צו דער פּאַלעסטינער
אַמוניטישער פאַרטיי וועלכע האָט געהייסן „מפלגת פּועלים סוציאַליס־
ס“. אָבער אין דער גאַנצער יידישער וועלט האָט מען נישט באַנוצט מער
די ערשטע דריי אותיות מ. פ. ס. און מען האָט די מיטגלידער גערופּן
שט אַנדערש ווי — „מאַפּסן“. עס איז מערקווירדיק ווי דאָס מיידל האָט
ט איר פאַרויערטקייט און נישט־פּריינטלעכן בליק טאַקע דערמאַנט
נבם פנים פֿון אַזאַ מין הונט, אַ מאַפּס

דער שאַפּער האָט פּלינק מאַנעוורירט צווישן די גאַסן פֿון מאַרסעי
ז ער איז צוגעקומען צו אַ געגנט, וואָס האָט געהאַט אַלע סימנים פֿון
האַפֿן, כאַטש מען האָט נאָך דאָ נישט געזען דעם ים. די גאַסן זענען גע־
צן פאַרבוט מיט ריזיקע סקלאַדעס, אַנגעפּראַפטע מיט קאַסטנס און מיט

קוישן. אין אלע ריכטונגען זענען געפאָרן לאַסט־אויטאָמאָבילן און אין ד
קאָפּעס זענען געזעסן דיקע, ברייט־בייניקע פּאַרט־אַרבעטער און מאַטראַז
פון פּאַרשידענע נאַציאָנאַליטעטן און מיט פּאַרשידענע, משונהדיקע היטלע
אויף די קעפּ.

אונזער טאַקסי האָט עלעגאַנט זיך פּאַרקערעוועט אין אַ זייטיקער גאַ
און האָט זיך אָפּגעשטעלט נעבן אַ גרויסן רעסטאָראַן, שוין האָרט נעב
אַן אייזערנעם טויער, וואָס האָט געפירט אין פּאַרט אַריין. דער שאַפּע
האָט אונז אויף שטום־לשון געהייסן אַריינגיין אין רעסטאָראַן, זיצן אינע
ווייניק און זיך נישט רירן פון אַרט. אַליין האָט ער זיך פּאַרקירעווע
אויף צוריק און האָט זיך יעדע שטיקל צייט אומגעקערט מיט אַ צווייט
פּאַרטיע „שפּאַניער“. אַ גאַנצן טאַג איז די טאַקסי אַזוי אַרומגעפּאַרן אַהי
און צוריק און האָט געבראַכט יונגעלייט פון פּאַרשידענע נאַציאָנאַליטעט
צווישן וועלכע עס זענען געווען אַ 15 אַמעריקאַנער, מערסטנס יידן, מיט
גלידער פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי. די איבעריקע זענען געווען מאַט
ראַזן, וואָס האָבן געמאַכט דעם איינדרוק פון הפּקר־לייט.

מיר זענען געזעסן לאַנגע שעהן אין רעסטאָראַן און האָבן געגעסן, גע
דרימלט און זיך געלאָזט ווילגיין. מיך האָט אינטערעסירט די גרופּע פו
די יידישע יונגטלעכע פון אַמעריקע. איך האָב זיי געוויזן מיין לעגיטימאַצי
פון דער יידישער קאָמוניסטישער צייטונג אין ניו יאָרק און דער אונטער
שריפט פון אַלגינען האָט געמאַכט אויף זיי אַ שטאַרקן איינדרוק. זיי האָב
אַלע געקראָגן פאַר מיר דרך ארץ און האָבן אין זייער צעבראַכענעם אַמע
ריקאַניזירטן יידיש דערציילט וועגן דעם ענטוויאַזם, מיט וועלכן זיי פּאָר
קיין שפּאַניע צו „קעמפּן פאַר דער זאַך פון פּראַלעטאַריאַט“.

זיי זענען געפּאַרן צו דער רעוואָלוציע ווי אמתע טוריסטן. זיי זע
נען געווען באַזאָרגט מיט אַלץ. זיי האָבן געהאַט קעשענעס אָנגעשטאַפּט
מיט סיגאַרעטן און מיט שאַקאַלאַדע, זיי זענען געווען אויסגעשטאַט מי
די טייערסטע וואַלענע דעקן, מיט די בעסטע קליידער, מיט עלעגאַנטע מע
כאַניזירטע מעסערלעך, ראַזיר־אַפּאַראַטן, קאַסמעטישע זאַכן. אַלץ איז גע
ווען ניי און פינקלדיק און דער עיקר — אַלץ האָט זיך באַווויגן אויף אוי
טאַמאַטישע „רוקערס“. אַ טייל האָבן אויך געהאַט לאַרנעטן מיט פּאַטאַגראַ
פישע אַפּאַראַטן. זיי זענען געווען הייסע אידעאָליסטן און טייערע, איבער
געגעבענע בחורים, זיי האָבן אָבער אויסגעזען ווי זיי וואַלטן געפּאַרן אוי
אַן עקסקוסיע און נישט אויף ביטערע און בלוטיקע שלאַכטן.

זיי זענען געוואָרן צו מיר שטאַרק צוגעבונדן פון ערשטן אויגנבלי
אַן. עס האָט זיי אימפּאַנירט נישט בלויז מיין לעגיטימאַציע, נאָר אויך מי
גלאַטער און „ליטעראַרישער“ יידיש און אויף דעם אופן, אויף וועלכן אי
האָב זיי דערקלערט פּאַרשידענע פּאָליטישע פּראָגן. זיי זענען צו מיר צו
געשטאַנען, אַז איך זאָל מיך אַנשליסן אין זייער גרופּע. עס מאַכט ניש
אויס, וואָס איך קען נישט קיין ענגליש און וועל מיך נישט קאַנען פאַר

שטענדיקן מיט די איבעריקע. זיי, די יידן, וועלן דינען ווי „דאלמע-
שערס“, ווי איבערזעצער. יעדען ווארט, וואס איך וועל זאגן, וועלן זיי
איבערזעצן.

דערביי האט זיך איינער פון זיי צו מיר צוגעבויגן און געזאגט, ווארפן
דיק בליקן אויף די מאטראזן:

— אין אונזער גרופע זענען פאראן מענטשן מיט א שרעקלעכער
אראל. איך פארשטיי נישט, פארוואס מען האט זיי דא אהערגעלאזט און
אך וואס מען דארף זיי האבן אין שפאניע. זיי זענען מענטשן פון דער
ונטערוועלט. פאראן צווישן זיי עטלעכע פארברעכער מיט א קרימינע-
ער פארגאנגענהייט. איך פארשטיי, אז אזעלכע מענטשן קאנען צונוץ
ומען מיט זייערע שטארקע מוסקולן און מיט זייער דרייסטקייט. אבער
אס מיינט איר? צי מעג מען אויסקעמפן א רעוואלוציע מיט אזעלכע אומ-
יינע הענט?

איך האב זיי געגעבן צו פארשטיין, אז געהערן צו דער אמעריקאנער
רופע איז מיר אוממעגלעך ווייל איך געהער צו דער פוילישער; איך האב
זיי אבער צוגעזאגט צו געבן ביי דער רייזע אונזערע לעקציעס אויף פאר-
ידענע פאליטישע טעמעס. אונזער אפמאך איז געהאלטן געווארן.
זיי דער שפעטערדיקער רייזע אויף דער שיף האב איך פאר זיי
געהאלטן לעקציעס אויף א יידיש, וועלכן איך האב מיך באמיט אפצוריי-
קן פון יעדן שווערן ווארט און איינער פון זיי האט די רעדעס פאר-
זיכנט און שפעטער האט ער זיי איבערגעחזרט אויף ענגליש פאר די
מעריקאנער מאטראזן מיט די טאטואירטע ארעמס.

מיטן אנקומען פון נייע פרייוויליקע אין רעסטאראן אריין האט איי-
ן פון די ארגאניזאטארן אנגעהויבן צו שאפן באזונדערע נאציאנאליטעטן-
רופן און האט איבער יעדער גרופע באשטימט אן עלטסטן. וואס שייך
זיי, בין איז דעם גאנצן טאג געווען דער איינציקער „פאליאק“ און ערשט
ארגאנאט צו האט דער שאפער אריינגעפירט צוויי פוילישע יונגעלייט,
דער דאס מאל זיינען דאס געווען נישט קיין „פאליאקן פון משה רבינוס
ליבן“, נאר אמתע „אריער“, מיט פלאמבעס.

איינער פון זיי איז געווען א קוילנרגרעבער פון צפון-פראנקרייך, א
מפאטישער יונגער בחור מיט א פאר ערנסטע אויגן. ער האט געהייסן
יאנעק און האט מיט זיין פאנאטישן, ערלעכן גלויבן געמאכט דעם איינ-
צוק פון איינעם פון די ערשטע קריסטלעכע אפאסטאלן. ער האט גערעדט
מיט אן אויסערגעוויינלעכער און אפטמאל שטוינענדיקער אויפריכטיקייט. ער
האט געמאכט דעם איינדרוק ווי ער וואלט בכלל נישט געקאנט זאגן עפעס
אס איז אין דעם קלענסטן ווידערשפרוך מיטן „גאנצן אמת“.

באלד ביים באקענען זיך האט ער מיר מודה געווען, אז טראץ דעם,
וואס ער איז א הונדערט-פראצענטיקער באלשעוויק, קאן ער זיך פונדעסט-
זאגן נישט באפרייען פון א געוויסן סארט אנטיסעמיטיזם. דער שאטן

פון אַנטיסעמיטיזם נעמט זיך ביים אים דערפון, וואָס ער האָט נאָך ביי
איצט קיינמאָל נישט באַגעגנט קיין ייד, וואָס זאָל זיין אַן אַרבעטער. דעו
אַנטיסעמיטיזם זיינער האָט אַזוי אַרום געהאַט אַ „סאַציאַלן“ הינטערגרונט
אַבער ער האָט אונטערגעשטראַכן, אַז ער וויל זיך מיט אַלע כוהות באַ
פרייען פון אַט דעם געפיל, וואָס איז קעגן זיינע רעוואָלוציאָנערע איבער
צייגונגען.

וואָס שייך דעם צווייטן פּאַליאַק, וועלכער האָט געהייסן קאַזשיק, איז עו
געווען אין קעגנזאַץ פון ערשטן. ער איז געווען אַ קליינער, אַ דיקלעכער
מיט לויפנדיקע אייגעלעך ווי ביי אַ מיזל און ער האָט געמאַכט דעם איינ
דרוק פון אַ טעמפן און צוריקגעשטאַנענעם פויער. ער האָט געגעבן אַנצו
הערן, אַז ער איז אַ פּאַרטיי־מיטגליד, אַבער זיין פּאַרן קיין שפּאַניע האָט
זיכער געשטאַמט מער פון אַ ווילן דורכצולעבן אַן אַוואַנטורע. ווי פון אי
דעאישע מאָטיוון. ער איז געווען אַ פּריקרער און אומדערטרעגלעכער
מענטש. האָט ליב געהאַט עולם הזה, צו עסן און צו טרינקען און אַ סך צו
שלאָפן. ער איז געווען אַ קרענקלעכער עגאָאיסט און האָט נישט געוואָלן
פּאַרטראַגן די קלענסטע אומבאַקוועמלעכקייט. ווען עס איז געקומען צו
באַשטימען ווער עס זאָל זיין דער „אַפּירער“ פון אונזער קליינער גרופע
האָט פּראָנעק אַנגעוויזן אויף מיר. אַבער איך האָב זיך דערפון אָפּגעזאָגט
איך האָב אים געזאָגט, אַז ער ווייסט דאָך אַוודאי פון דער נייער „פּאַרטיי
טאַקטיק“ נישט צו באַשטימען קיין אינטעליגענטן אויף פירנדיקע אַמטן. דאָ
וואָרט „פּאַרטיי־טאַקטיק“ האָט אים פולשטענדיק איבערצייגט. ער האָט
איינגעשטימט צו נעמען אויף זיך די ראַלע פון אַפּירער, אַבער ער האָט
צוגעגעבן, אַז אין פאַל ווען אונזער גרופע וועט זיך פּאַרגרעסערן, זאָל אין
אים אַרויסהעלפן.

דער טאַג איז דורכגעגאַנגען ווי אין אַ פּאַנטאַסטישער וועלט. אַלערליי
עסנס און געטראַנקען זענען געשטאַנען פריי אויף די טישן און מען האָט
געקאַנט פון זיי געניסן וויפל מען האָט געוואָלט. דער עולם האָט זיך נען
טער באַקענט — אַלע האָבן זיך באַטראַכט געבוזנדן מיט דעם זעלבן גורי
און דאָס האָט געשאַפן אַ נאַענטקייט. אַן אויסנאַם איז געווען קאַזשיק, וועל
כער האָט געטרונקען פון אַלע פלעשער, האָט זיך גוט אַנגעשיכורט און
האָט אַנגעהויבן צו שעלטן מיט טויטע קללות, באַנענדיק זיך מיט ד
זאַפטיקע עפיטעטן פון פוילישן לשון.

פּאַרנאַכט־צו האָבן די קעלנערס אַראַפּגענומען פון די טישן דאָס צו
בייסעכץ און האָבן אַנגעהויבן דערלאַנגען אַן עכט פּראַנציוויזשן מיטאַג
דער מיטאַג איז געווען רייך, ער איז באַשטאַנען פון כל־ערליי געקעכצן און
כמעט יעדער געקעכץ איז געווען באַגלייט מיט אַ געהעריקן סאַרט וויין
אונזער חברה האָט נישט שטאַרק געהאַלטן פון עטיקעטע און האָבן גע
געסן און געטרונקען ווי ווילדע מענטשן. די קעלנער האָבן געקוקט אַביסן

מיט פֿאַרדאַכט אויף דער „אַנאַרכיע“. אָבער זיי האָבן זיך גיך איבערגענור-
מען מיט אונזער שטימונג און האָבן ביים לעצטן מאכל זיך אַוועקגעזעצט
צוזאַמען מיט אונז ביי די טישן און האָבן געמאַכט די ריכטיקע כּוּסָה.

אַרום צען אַזייגער האָבן זיך אין דער טיר באַוויזן עטלעכע פֿאַרשויר-
נען און האָבן אַרויסגערופן אַלע אַנפירער פון די באַזונדערע גרופּעס. זיי
האָבן זיך געשושקעט אויפן אויער און איבערגעגעבן אינסטרקציעס. אין
אַ מינוט אַרום איז פֿראַנעק צו אונז צוגעקומען און געזאָגט. אַביסל מיט אַ
דראַמאַטישער שטימע, אַז די „שעה האָט געשלאָגן“: באַלד וועלן אַנקור-
מען די אויטאָמאָבילן און מיר וועלן אָפּפאַרן צו דער שיף. די רייזע איז
אָבער אַ ריזיקאַלישע. די טויערן פון פֿאַרט ווערן שטאַרק אָפּגעהיט. פֿראַנק-
רייך האָט זיך מיט דער גאַנצער ערנסטקייט אונטערגעוואָרפן דער נייט-
ראַליטעט-פֿאַליטיק אין שפּאַנישן „קאַנפּליקט“ און זי היט אָפּ די דאָזיקע
נייטראַליטעט. אין די אויטאָמאָבילן דאַרף מען זיך פֿאַרהאַלטן רואיק, נישט
אַרויסבייגן זיך און נישט וואָרפן זיך קיינעם אין די אויגן.

פֿאַרן פֿאַרלאָזן דעם רעסטאָראַן האָט זיך צו אונזער פּוילישער גרופּע
דערנענטערט איינער פון די דריי ארץ-ישראלדיקע יידן. מיט וועלכן איך
האָב זיך באַקענט אויפן וואַקזאַל. ער האָט געבעטן מיר זאָל אים אַרייַן-
נעמען אין אונזער גרופּע. ווייל ער איז אַן אָפּשטאַמיקער פון פּוילן. ער
איז געווען אַ שלאַנקער, בלאַנדער בחור, אַ טיפּ פון אַ פּויליש-יידישן סטור-
דענט, וואָס איז גאַרנישט באַשיידן. ער האָט זיך שטאַרק געבלאַזן, האָט
זיך באַמיט צו גלאַנצן מיט דער גאַנצער אינטעליגענטישקייט, וועלכע ער
האָט פֿאַרמאַגט. כּמעט אַלץ, וואָס ער האָט געזאָגט, האָט ער אַרויסגערעדט
מיט עלעגאַנטע, פֿאַלירטע זאַצן און האָט כּמעט אַלץ באַפּוצט מיט פּסוקים
פון מאַרקסן און פון לענינען. אויף די צוויי פֿאַליאַקן האָט ער געמאַכט
אַ שלעכטן איינדרוק. פֿראַנעק האָט געפרוווט זיין צו אים פּריינטלעך,
אָבער ער האָט מיר געזאָגט אויפן אויער:

— דעם דאָזיקן „הער“ וועל איך קיינמאַל נישט ליב קריגן.

דער יידישער סטודענט האָט געהייסן פּרידמאַן. ער איז געווען
אַ וואַרשעווער בחור און זיין בירגערלעכע און רייכע אָפּשטאַמונג איז גע-
לעגן אַפילו אין די לענינישע פּסוקים, וועלכע ער האָט אַרויסגערעדט
אויף אַ צעפּיעשטשעטן און אַריסטאָקראַטישן אופן. אין פֿאַרלוויף פון אונ-
זער גאַנצער רייזע קיין באַרצעלאַנאַ איז דער בחור געווען ווי אַ ביין אין
האַלז פון אונזער גרופּע. מיט זיין אָנגעשטאַפּטער, פֿאַפּירענער געלערנט-
קייט האָט ער פון זיך אָפּגעשטויסן די צוויי פּוילישע אַרבעטער. און פֿראַ-
נעק האָט זיך אַמאַל פֿאַר מיר פֿאַרטרויט, אַז מיר ביידע וואַלטן אפשר
געקאַנט פון דעם כּאָכאַל קאַזשיק מאַכן אַ שטיקל מענטש, אָבער דער
דאָזיקער „פֿאַרפּוילטער“ אינטעליגענט מאַכט אַלץ קאַליע.

צום רעסטאָראַן האָבן אָנגעהויבן צופאַרן איינצלע טאַקסיס. אונזער
פּיר-פּערזאָניקע גרופּע איז איינגעשטיגן אין איינעם פון די דאָזיקע אוי-

טאמאבילן, וואס האט אונז גענומען פירן איבער פארשידענע טויערן. ביי יעדן טויער איז אונזער טאקסי אפגעשטעלט געווארן און אונזער שאַפער האט זיך געמוזט לעגיטימירן מיט זיינע דאָקומענטן. אַלץ איז געווען אין אַרדענונג און מיר זיינען דורך ענגע פאַרט־געסלעך ענדליך צוגעקומען צום ברעגים, ווו עס איז געשטאַנען אויפן אַנקער אַ גרויסע טראַנספּאָרט שיף, מיט דער אויפשריפט: באַרצעלאַנאַ.

קיין סך צייט זיך אַרומצוקוקן האָבן מיר נישט געהאַט. די טאָקסי האָט זיך אַפּגעשטעלט אַקעגנאיבער אַ בריקל, וואָס איז געלעגן פאַרוואַרפן צווישן דער יבשה און דער שיף. מיר זיינען גלייך פון דער טאָקסי אַרויף אויף דער הילצערנער פאַדלאַגע פון דעם בריקל. אונטן, אין די אַפּגרונטן, איז געלעגן אַ פינסטערער תּהום פון שוואַרצע וואַסער. אַריבערגייענדיק די בריק האָב איך געזען פאַר זיך הויך איבערן קאַפּ אַ גרויסע פּלאַטערנ־דיקע פּאַן פון ווייס, בלוי און רויט — די קאַלירן פון דער רעפּובליקאַנישער שפּאַניע...

אַ גרויסער סופּריז! רוסישע געסט אויף דער שיף

באַרצעלאַנאַ

די פּאַן האָט געפּלאַטערט הויך און האָט זיך אַפּגעשלאָגן פון די ווייס־געמאַלענע קווימענס, וואָס האָבן זיך געטורעמט איבער דער שיף. אויפן דעק איז געשטאַנען אַ שיפּס־אַפיציר און האָט אונז געהייסן גלייך אַראַפּגיין אין די קאַבינעס, ווייל כאַטש די שיף איז שוין טאַקע אויף דער שפּאַני־שער טעריטאָריע, איז עס אָבער פאַרט נישט מער ווי אַ האַנדלס־שיף און אַזאַ גרויסע צאָל ציווילע מענטשן וואַלט אַרויסגערופּן אַ פאַרדאַכט ביי דער ים־פּאַליציי. איינער פון די מאַטראָן האָט אונז אַראַפּגעפירט אין איינעם פון די אונטערשטע זאַלן, ווו עס איז געווען איינגעאַרדנט אַן עס־זאַל. די שיף, כאַטש זי איז געווען באַשטימט בלויז צו פירן פּראַכט, האָט געהאַט עלעגאַנטע קאַבינעס מיט זאַלן, באַשטימט פאַר אַ געוויסער צאָל פּאַסאַזשירן.

די שפּאַנישע מאַטראָן האָבן זיך מיט אונז הייס אַרומגעכאַפּט. זיי האָבן אונז באַגריסט נישט־אַפיציעל, אַן שום שטייפּע רעדעס, אָבער זער חבריש, מיט אַ דרוק פון דער האַנט, מיט אַ קלאַפּ איבער דער פלייצע. די גרעסטע טייל פון דער מאַנשאַפּט האָט געהערט צו דער צ. נ. ט. (אַנאַר־כיסטן סינדיקאַליסטן). די באַציאונג צווישן די פּאַרטייען איז נאָך אין יענער צייט געווען אַ פריינטלעכע און אַ חברישע. ערשט שפּעטער האָט די קאָמוניסטישע מיליץ אַנגעהויבן צו פאַרגיסן בלוט פון די שפּאַנישע רעוואָלוציאַנערן. דעמאַלט איז נאָך אָבער געווען דער אַנהויב, דער האַניק־חודש.

די מאַנשאַפּט האָט אונז צוגעטיילט קאַבינעס. פון אויסנווייניק איז די שיף געווען אַ געווענלעכע און אַפילו אַן אַפּגעלאָזטע פּראַכט־שיף, אָבער די קאַבינעס זיינען געווען רייך און ציכטיק און אַפילו עלעגאַנט. עס איז געווען פשוט אַ סיוּפּריז, ווען מען האָט פון ענגן קאַרידאָר גע־עפנט אַ מעטאַלענע טיר און זיך פּלוצלונג געפונען אין אַ הערלעכער קאַ־בין. אָבער טראָץ דעם איז אונזער שטימונג נישט געווען קיין גוטע. עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז די שיף וועט זיך נישט רירן פון אַרט עטלעכע טעג, ווייל זי מוז צוערשט אויפנעמען דעם פּראַכט. אַרויסגיין אויפן דעק האָבן מיר נישט געטאַרט און האָבן זיך געמוזט די גאַנצע צייט אַרום־דרייען אין די קאַרידאָרן און זיך נאַכאַנאַנד אָנשטויסן איינער אויפן אַנ־דערן. אַמיינסטן האָבן פון דער ענגשאַפּט געליטן די אַמעריקאַנער מאַט־ראַזן, די מיט דיטאַטואירטע אַרעמס. זיי זיינען אַרומגעגאַנגען צערייצטע אַזוי ווי די טיגערס און האָבן געשאַלטן אויף זייער אַמעריקאַנער „סלענג“. די שיף־מאַנשאַפּט האָט זיך באַמיט אונז צו פאַרלייכטערן די אָנגע־שטרענגטע שעהן פון דערוואַרטונג.

מען האָט געשטעלט פאַר אונז אַ פאַר פינג־פּאַנג טישן און אַ סך טאַליעס מיט קאַרטן. אָבער די דאָזיקע שפּילן זיינען אויך פאַרגעקומען אין אַ גערייצטער שטימונג. איבערהויפּט האָט זיך דער עולם געזידלט ביים קאַרטן־שפּילן און די פאַר קרימינעלע טיפּן האָבן זיך דערביי אַפילו געשלאָגן.

אַביסל מילדקייט אין דער אַטמאָספּערע פון צערייצטקייט האָבן אַריינגעבראַכט די רעפּעראַטן, וואָס אייניקע פון אונז האָבן געהאַלטן אויף פאַרשידענע טעמעס. איך האָב „באַדינט“ אונזער פּוילישע גרופּע מיט לעקציעס וועגן דער אַרבעטער־באַוועגונג, וועגן דער רוסישער רעוואָלוציע און אויך אַביסל (אויף ווי ווייט פּראַנעק און קאַזשיק זיינען געווען גרייט עס אויפצונעמען) וועגן פּרינציפּן פון מאַרקסיזם. כדי אַרויסצוטרייבן פון זיי ביידן דעם אַנטיסעמיטישן דיבוק, האָב איך אין איינעם פון די רע־פּעראַטן ספּעציעל געווידמעט די יידישע העלדן הירש לעקערט און ברוך שולמאַן. זיי האָבן ביידע אויסגעהערט דעם רעפּעראַט מיט אַפענע מי־לער און האָבן זיך געוונדערט:

— מיר האָבן גאַרנישט געוואָסט אויף וואָס זשידקעס זיינען אַלץ פעאיק.

איך האָב אויך געהאַלטן רעפּעראַטן פאַר אַמעריקאַנער יידן און זיי האָבן עס איבערגעזעצט אויף ענגליש. איך האָב גערעדט צו זיי וועגן די צילן און אויפגאַבן פון די קאַמפּן אין שפּאַניע. די אַמעריקאַנער יינג־לעך זיינען אַריינגעפאַלן אין אַזאַ התפעלות, אַז זיי האָבן מיך גענומען אויף די אַקסלען און געשריען „הוראַ“... זיי האָבן דעם אינהאַלט פון מי־נע רעדעס איבערגעגעבן צו די אַנדערע, צו די מאַטראָזן. אָבער אויף יענע האָט עס געמאַכט אַ שוואַכן איינדרוק. זיי זיינען כמעט אַ גאַנצן

מעתי'לעת געווען פארנומען מיט שפילן אין קארטן און גאר אפט אין דער גאנגען צווישן זיי צו קריגערייען און אפילו געשלעגן.

דאס שטייען אין פארט קנאפע 4 טעג איז ממש געווארן אומדער טרעגלעך. די נערוון זיינען געווען געשפאנט צום פלאצן. אבער אויפן פינפטן טאג אין דער פרי האט מען ענדלעך גענומען ארויפלאדעווען די סחורות אויף דער שיף. א סימן, אז אונזער שטיין אין פארט אין א פראגע פון שעהן. די סחורה, וואס מען האט געלאדנט, האט אויסגעזען גאנץ אומשולדיק. דאס זיינען געווען דיקע, אנגעפעלצטע באלן, ארומ געבונדענע מיט שטריק. אבער פון דער מאנשאפט האבן מיר געוואסט, אז דאס איז געווער, וואס קומט פון מעקסיקע.

ארום צען אזייגער ביינאכט האבן מיר דערהערט א סיגנאל און א געלויף פון די מאטראזן איבערן דעק. אין די אינגעוויידן פון דער שיף האבן גענומען קרעכצן און סאפען די מאשינען. באלד האט זיך די גאנצע שיף א וואקל געטאן און מיר האבן געפילט, ווי מיר האבן זיך אנגע הויבן צו באוועגן איבערן וואסער. דאס האט ביי אונז אלעמען ארויסגע רופן א נישט באשרייבלעכע פרייד. מיר האבן זיך געדריקט די הענט פאר שמחה. צווישן די שפאנישע פרייוויליקע האבן זיך געפונען א פאר נעגערס, וועלכע זיינען די גאנצע צייט געזעסן אפגעזונדערט אין א ווינקל. איצט זיינען זיי אויך ארויסגעקומען און האבן אנטויל גענומען אין דער אפענער, ממש קינדערישער פרייד.

מיר זיינען געשטאנען ביי דער באריערע פון דער שיף און האבן געקוקט אויף די ווייטקייטן פון ים. עמעצער האט אנגעהויבן שטיל צו זינגען דעם „אינטערנאציאנאל“. באלד האבן זיך די קלאנגען פון „אינטערנאציאנאל“ דערהערט אויף אלעמענס ליפן. דאס ליד פון „לעצטן קאמף“ האט אויסטערליש געקלונגען אויף דער כמעט אומבאוועגלעכער דעק. יעדער האט די ווערטער פון דאזיקן רעוואלוציאנערן ליד געזונגען אויף זיין אייגענער שפראך : אויף ענגליש, פראנצויזיש, יידיש, פויליש, דייטש, שפאניש און העברעאיש. די ווערטער, כאטש אזוי אנדערש אין פארשידענע שפראכן, זיינען אבער געווען אנגעגאסן מיט דעם זעלבן אינ האלט. איך האב דעמאלט צום ערשטן מאל אזוי דייטלעך דערפילט דעם אמתן אינטערנאציאנאלן גייסט פון דעם „אינטערנאציאנאל“.

דער זעלבער איונט האט אונז געבראכט נאך עטלעכע סיורפריזן. פריער פון אלץ האט מען אונז אראפגעבעטן אין א לוקסוס איינגעארדנטן עס-זאל פון דער ערשטער קלאס, ווו עס איז געווען פאר אונז צוגעגרייט א קעניגלעכע סעודה. דער טיש האט זיך ממש געבויגן אונטער דער מאסע פון וויינען און שאמפאניער און פון גרויסע שיסלען מיט צובייסעכע מ'האט זיך פונאנדערגעזעצט, אבער עסן האט קיינער נישט אנגעהויבן. ווייל די שפאנישע אפיצירן האבן אונז געגעבן אנצוהערן, אז מיר דער ווארטן געהויבענע געסט.

געסט אויפן ים? שפעט אין אָונט, אַרום 12, האָבן מיר דערהערט אַ מעטאַלענעם גערויש פון די שיף־מאַשינען, וועלכע האָבן זיך גענומען שטופנווייז אָפּשטעלן. פון דער ווייטנס, פון די אין פינסטערניש־פאַר־וונקענע וואַסערן האָט זיך דערהערט אַ געפלוסק און צו דער שיף אונט־ערער זיינען צוגעשוומען עטלעכע מאַטאַר־שיפלעך. הינטער דער טיר האָט זיך דערהערט אַ פריילעכער געמורמל און אין עס־זאַל זיינען אַריין די געסט: אָפיצירן פון אַ רוסישער שיף! זיי זיינען אַלע געווען געקליידט נייוויל, אָבער אָפילו פון די ציווילע מלבושים האָט אַרויסגעפראַלט אַ יאָ־ערדיקע זעלנערישקייט.

דער קאָפיטאַן פון דער שיף האָט פאַרגעשטעלט די געסט: דאָס זיי־ען געווען רוסישע חברים פון אַ סאָוועטישער שיף, וועלכע געפינט זיך אויף די זעלבע וואַסערן. זיי זיינען אויפגענומען געוואָרן מיט הילכיקע זעשרייען פון פרייד. די רוסן האָבן יעדן פון אונז געדריקט די האַנט און האָבן זיך צעזעצט אַרום די טישן. אין קעגנזאָץ צו דעם, וואָס עס איז נאָרגעקומען שפעטער אין שפּאַניע, אין קעגנזאָץ צו דער צוריקגעהאַלטנ־זייט פון די „שפּאַנישע“ רוסן, וועמען עס איז געווען פאַרבאָטן צו רעדן, זיינען די איצטיקע רוסן געווען האַרציק, חבריש און יעדן איז — ווי עס זאָגט אַ סלאַוויש ווערטל — „די נשמה געלעגן אויפן אָקסל“.

איך בין באַשטימט געוואָרן פאַרן באַגריסער און איבערזעצער איך זאָב זיך אַוועקגעשטעלט און האָב זיי באַגריסט אויף אוקראַיניש.

איינער פון די רוסן, וועלכער איז, ווייזט אויס, געווען פון אוקראַינע, האָט מיין רעדע איבערזעצט אויף רוסיש און די רוסן האָבן פיערלעך זון לאַנג אָפּלאַדירט. דאָן האָט איינער פון זיי, מסתמא, דער אָנפירער, זיך אויפגעשטעלט און אָפּגעענטפערט מיט אַ וואַרעמער באַגריסונג. אונזערע ביידנס באַגריסונגען זיינען איבערזעצט געוואָרן אויף עט־עכע שפּראַכן. און דאָן האָט זיך אָנגעהויבן די אמתע אַריענטאַלישע זעודה... עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז אויך די רוסן האָבן מיטגעבראַכט שפּאַר ביסל שפּייז; קאָוויאַר, פאַרבייסעכץ און דער עיקר — ריזיקע לעשער מיט „וואַדקע“. די רוסן האָבן גענומען זינגען זייערע רויט־אַר־יאיאישע לידער. מיר האָבן מיט באַוונדערונג אויסגעהערט די דאָזיקע לידער, וואָס קומען פון לאַנד פון דער רעוואָלוציע, וואָס זיינען אָבער ראַץ דעם איינגעטונקט אין בענקשאַפט און מעלאַנכאָליע. עס איז גע־וען אויסטערליש, ווי די רוסישע סטעפעס און די טרויעריקע אוקראַינישע אַנדשאַפט האָבן אויסגעפילט דילידער, אין קעגנזאָץ צו דער רעוואָלוציע וון צום „נייעם לעבן“.

מיר האָבן אויך געקוקט מיט שטוינונג ווי די רוסן האָבן געטרונקען. זיי האָבן אויסגעליידיקט גלעזער מיט בראַנפן אַזוי ווי דאָס וואַלט גע־וען גאַנץ געווענלעך וואַסער. דאָס צובייסעכץ אויפן טיש איז כמעט נישט

געמינערט געוואָרן, אָבער די גרויסע גאַנשאַרס מיט בראַנפן האָבן שנעל באַוווּן זייער דנאָ.

איך האָב געפרעגט מיינעם אַ שכן, אַ רוס, צי עס געפינען זיך נישט צווישן זיי קיין יידן. ער האָט מיט אַ באַוועגונג פון האַנט צוגערופן אַ הויכן, שלאַנקן, באַחנטן מאַן, וועלכער האָט געזאָגט, אַז ער איז אַ „יעוור־רעי“ ער האָט עס געזאָגט מיט אַ געוויסן שטאַלץ. אָבער מער ווי דאָס באַוווסטזיין פון זיין יידישער צוגעהעריקייט האָט ער נישט געהאַט. נישט בלויז האָט ער נישט געקענט קיין איינציק יידיש וואָרט, נאָר אַפילו דער רוסיש זיינער איז געווען אַ שווערער און האַמעטנער — אַ רוסיש פון ווייטן צענטראַל־רוסלאַנד, פון וואַנען ער האָט געשטאַמט. דער טאַטע זיינער (און דאָס האָט ער ווידעראַמאַל אונטערגעשטראַכן מיט שטאַלץ) איז געווען אַ ניקאַלאַיעווסקער סאַלדאַט און האָט זיין גאַנץ לעבן גע־לעבט צווישן די סטעפעס פון צענטראַל־אַזיע און האָט בלויז אין זיין ווייטער יוגנט געהאַט אַ שייכות מיט יידן. פונדעסטוועגן (האָט ער „יעוורעי“ צוגעגעבן) איז ער צופרידן, וואָס ער האָט דאָ באַגעגנט „ידי־שע רעוואַלוציאַנערן“...

די געמיינזאַמע סעודה האָט געדויערט אַ גאַנצע שעה. דאָס טרינקען בראַנפן איז „באַרעכטיקט“ געוואָרן דורך אונענדלעכע טאַקסן. מיר האָבן דעם דאָזיקן אַוונט אויסגעטרונקען פולע גלעזער לכבוד דער יועלט־רעוואַלוציע, לכבוד דעם שפּאַנישן בירגער־קריג, לכבוד יעדן מיטגליד פון מאַסקווער פּאָליט־ביראָ, לכבוד די מיטגלידער פון דער סאַוועטישער רעגירונג, לכבוד די פאַרשידענע פירער פון די שפּאַנישע פאַרטייען און לכבוד די פירער פון וועלט־פּראַלעטאַריאַט... מיט יעדן טאַקסט האָט מען אויסגעליידיקט נייע פלעשער און אין די קעפּ האָבן זיך באַזעצט גע־דיכטע נעפלען. צום סוף האָבן די רוסן זיך אויפגעהויבן, האָבן זיך מיט אונז האַרציק צעקושט (דער בראַנפן האָט שוין אַזאַ אייגנשאַפט — אָדער מען קושט זיך, אָדער מען שטעכט זיך) און זיינען ענדלעך פאַר־שוונדן אין דער געדיכטער טונקלעניש פון דער נאַכט.

אויב בעת דער אַנוועזנהייט פון די רוסן האָט געהערשט אַ מוס־טערהאַפטע אַרדנונג און אַ דיסציפלינירטע אַטמאָספּערע, איז אָבער דאָס אַוועקגיין פון די „טאַוואַרישטשעס“ געוואָרן אַ סיגנאַל צו אַן אַלגעמיינער סומאַטאַכע. דער עולם האָט זיך אַ וואַרף געטאַן אויף די איבערגעבלי־נע רעשטלעך, מען האָט אויסגעליידיקט די פלעשער און גלייך האָט אַנ־געהויבן צו פאַנעווען אַ ים־קראַנקהייט, כאַטש דער ים איז געווען רואיק און די שיף האָט זיך נישט געשאַקלט. מען האָט קוים מיט צרות אַראַפֿ־געפירט די קראַנקע אין די קאַבינעס אַריין און דער גרעסטער טייל פון עולם איז געגאַנגען שלאַפן.

מיך האָט אָבער דער שלאַף נישט גענומען. די איבערלעבונגען פון די לעצטע פאַר טעג און דער עיקר דאָס דערוואַרטן דאָס אומבאַקאַנטע אויף

דער שפּאַנישער ערד — האָט מיר נישט געגעבן קיין רו צווישן די פיר
ווענט פון דער קאַיוטע. איך בין צוזאַמען מיט נאָך עטלעכע אַרויף אויפן
דעק.

איך בין געשטאַנען אַנגעבויגן אַן דער באַריערע און האָב געקוקט
אויף די העלע פאַסמעס שוים, וואָס זענען אויסגעוואַקסן ביי יעדן טריט
פון דער שיף. אין קאַפּ האָבן זיך מיר געקנוילט געדאַנקען וואָס האָבן
געברייט און געשניטן ווי מעסערדיקע שאַרפן: די מאַסקווער פּראַצעסן, די
שרעקלעכע ווידויס פון די פירער פון דער אַקטאַבער־רעוואָלוציע... כדי
אַפצוטרייסלען זיך פון טראַכטענישן האָב איך מיר אויסגעקוקט די אויגן,
איך האָב געוואַלט דורכשטעכן די פינסטערניש און דערזען דעם ערשטן
סימן פון שפּאַניע, פונם לאַנד, וווּ איך האָב געהאַפּט, אַז דאָרט וועט גע-
פונען ווערן דער גלייכגעוויכט פון דער וועלט־רעוואָלוציע און אויך מיין
פערזענלעכער גלייכגעוויכט.

נעבן מיר איז געשטאַנען פּראַנעק. אויך ער האָט זיך טיף איינגע-
געסן מיט די אויגן אין די ווייטע נאָך־נישט געזעענע ברעגעס. ער איז
געווען אַ יונגער און ערלעכער מענטש און אַן אויפריכטיקער מיט אַן
אויפריכטיקייט, וואָס האָט געטריפט מיט אַ קינדערשער נאַיוויטעט. ער
האַט מיך געפרעגט וואָס איך טראַכט און וואָס מיר אַלע קאַנען דערוואַרטן
פון שפּאַניע. אין זיין איינפאַכן אַרבעטער־קאַפּ האָט זיך נישט געקאַנט
פאַמיעטשטשען ווי אַזוי דאָס איז מעגלעך, אַז ערשט מיט אַ קורצער
צייט צוריק איז יעדער סאַציאַליסט געווען אַ פאַררעטער פון אַרבעטער־
קלאַס און דער „לינקער פּליגל פון פּאַשיזם“, און איצט איז ער פּלוצלונג
געוואָרן אונזער נאַענטער פאַרבינדעטער און מיר קעמפן צוזאַמען קעגן
פּאַשיזם, וואָס איז דאָך בלויז איינע פון די געשטאַלטן פון דער סאַציאַל־
דעמאָקראַטיע. איך האָב אים דערויף געענטפערט מיט אַלטע, אויסגע-
דראַשענע מאַרקסיסטישע פּראַזן, וועגן „צופאַסן זיך צו די באַדינגונגען“,
וועגן „קייקלען זיך איבער בלאַטע, אַבי צו דערגיין צום סאַציאַליזם“ (לע-
ניס אַ ווערטל); וועגן „גיין צוויי שריט פאַרויס און איין טריט אויף
צוריק“.

ער האָט מיך אויסגעהערט און האָט געשוויגן. צום סוף האָט ער גע-
זאָגט:

— מסתמא פאַרשטייט איר בעסער.

אַבער באַפּרידיקט איז ער נישט געווען.

מיט אַמאָל האָט זיך אויף דער מזרח־זייט באַוויזן דער ערשטער פּלעק
פון טאַג. מיליאָנען מענטשן האָבן שוין געזען דאָס דאָזיקע ווונדער, וואָס
חזרט זיך איבער יעדן פאַרטאַג, דער ווונדער פון זון־אויפגאַנג. אַבער קיי-
נער האָט נאָך דעם דאָזיקן ווונדער נישט איבערגעגעבן אין זיין אומ-
באַשרייבלעכער גרויסקייט. נאָך איידער די ריזיקע רויטע זון האָט זיך
אויפגעהויבן פון איר וואַסערדיקן געלעגער, האָבן שוין טשאַטעס מיט ים־

פייגל גענומען נאכלויפן די שיף אונזערע. דאס איז געווען דער ערשטער סימן פון א נישט־ווייטער יבשה. און ווען די זון האט זיך אָפּגעריסן פון וואַסער־האַריוואַנט און איז געבליבן הענגען אַ צעצונדענע איבערן וואַסער־פלאַך, זיינען שוין די ברעגעס געוואָרן אַנזעעוודיק. צום ערשט ווי אַ טונקעלער, גרויער פלעק און דאָן ווי אַ קאַלירפולער מיט גרינס באַ וואַקסענער פלאַך.

כמעט אַ גאַנצן טאָג איז די שיף אונזערע געפאָרן האַלטנדיק זיך נישט ווייט פון דער טריקעניש. קיין באַרצעלאַנע זיינען מיר אַנגעקומען שוין שפעט אין אָונט. די שטאַט און דער פּאָרט זיינען געשטאַנען אין טונקל־קייט, ווייל צוליב דער מורא פאַר לופט־אַנגריפן האָט מען נישט אַנגער צונדן קיין לאַמטערנס, אָבער אויף די שפיצן פון די דעכער און אויפן וואַסער אין פּאָרט זיינען נאָך געלעגן די לעצטע אָפּשפּריצן פון אונזער־געאַנגענעם טאָג. ווען די שיף האָט צוגעשלאָגן צום ברעגן, האָבן מיר דערזען אויף דער יבשה אַ געזעמל מיט הונדערטער מענטשן. דאָס האָבן פאַרשטייער פון דער שפּאַנישער רעפּובליק אונז אָפּגעוואַרט ביים אויס־שטייגן. אַ סך פון די שפּאַניער האָבן געטראָגן אַרעם־בענדער און אָפּצייִכענונגען פון פאַרטייען, אַ סך זיינען געווען באַוואַפנט מיט געווער, מיט ביקסן, אָדער מיט קורצע מאַשין־ביקסלעך. אַ סך האָבן געהאַט אַנגעהאַנגען ביי די פאַסקעס בינטלעך מיט גראַנאַטן. צום ערשטן מאל האָבן איך דעמאָלט געזען אַן אַרעם־באַנד פון שוואַרץ־רויטן באַנד מיט אויפגע־צייכנטע סקעלעטן־קעפּ. דאָס זיינען געווען די אָפּצייכנס פון די אַנאַר־כיסטן. פוֹ דער גרופע מענטשן, וואָס האָט אָפּגעוואַרט אונזער אַנקומען האָבן מיר באַקומען דעם ערשטן איינדרוק פון דער שפּאַנישער רעפּובליק — דאָס איז געווען אַן אמתע פאַלקס־פראַנט רעגירונג, מיט דער באַ־טייליקונג פון אַרבעטער־פאַרטייען פון אַלע ריכטונגען.

מיר זיינען אַראָפּ דורך אַ פאַרוואַרפן בריקל אויף דער יבשה און האָבן זיך לעגיטימירט פאַר דער שפּאַנישער וואַך. זיי האָבן אינזערע פּאַס־פאַרטן גענוי באַקוקט און האָבן אָפּילו מיט געוויסער שטרענגקייט באַ־טאַפט מיט די אויגן אונזערע געזיכטער און באַגאַזש. מיר זיינען געווען פון דער אויפנאַמע אַביסל אַנטוישט. אָבער דער אמתער קבלת־פנים איז געווען מיט אַ פאַר מינוט שפעטער, ווען מען האָט אונז אין אויס־געשטעלטע רייען אַרויסגעפירט פון פּאָרט.

די גאַסן זיינען געווען שוואַרץ פון מענטשן. דערזענדיק אונזערע מאַרשירנדיקע רייען, האָבן די איינוווינער פון באַרצעלאַנע זיך אויסגע־שטעלט און פּאַכעדיק צו אונז מיט די היטלען האָבן זיי געשריען מיטן גאַנצן כח:

— „סאַלודעס אינטערנאַציאָנאַלעס בריגאַדאַס !!“ (זאָל זיין באַג־ריסט די אינטערנאַציאָנאַלע בריגאַדע!).

אויף די קעפ אונזערע האָבן זיך גענומען שיטן בלומען מיט זיידע-
 נע טיכלעך. יונגע פרויען מיט אַליווה־הויטיקע פנימער און שוואַרצע אויגן
 האָבן אונז צוגעשיקט לופט־קושן. מיר האָבן געשפּרייזט אינמיטן דער
 נאָס באַרוישטע פון די פּרייד־געשרייען און פון די קאַלירפולע מענטשן־
 מחנות מיט די צעשמייכלטע פנימער און יעדער פון די מאַרשירנדיקע איז
 געווען אין זיבעטן הימל. ערשט איצט האָבן מיר צום ערשטן מאל דער־
 פילט דעם פיזישן צוזאַמענהאַנג פון לאַזונגען מיט דער ווירקלעכקייט. אַט
 דאָס איז שפּאַניע, דאָס איז די הויפט־שטאָט פון רעוואַלוציאַנערן קאַטאַ־
 לאַניע, דאָס איז די העלדישע באַפעלקערונג, וואָס שטייט אין קאַמף קעגן
 פּאַשיסטישער געפאַר און — דאָס זיינען מיר, די געקומענע פון אַלע עקן
 זעלט, כדי ברידערלעך און אַקסל ביי אַקסל אַנטייל צו נעמען אין די
 שלאַכטן צווישן די קרעפטן פון ליכט און פינסטערניש.

מיר האָבן מאַרשירט דורך די ברייטע און געדיכט־באַפעלקערטע גאַסן.
 וואָס ווייטער — אַלץ מער איז געוואַקסן די באַגייסטערונג פון די דורכ־
 גייער און אויך אונזער אייגענע באַגייסטערונג. און כאַטש מען איז גע־
 ווען אויסגעשעפט פון דער שעף, האָט מען קוים געפילט דעם גאַנג פון דעם
 פאַרט ביז צו די קאַזאַרמעס. ווען די קאַלומנע אונזערע איז אַנגעקומען
 אין די זעלנערישע באַראַקן איז שוין געווען פולשטענדיק פינסטער. ביים
 איינגאַנג אין דער קאַזאַרמע אַריין האָבן אונז באַגריסט שפּאַנישע מילי־
 ציאַנערן, נישט מיט קיין רעדעס און אַפילו נישט מיט אַ גוטברודערישן
 פאַרוואַרפן די אַרעמס אַרום האַלז און מיט צעקושן זיך. פון די קאַזאַרמע־
 קיכן זיינען אַרויסגעקומען די פרויען און האָבן אונז צוגעוואַרפן באַגייס־
 טערטע בליקן. נישט קיין געוויינלעכע באַגעגעניש איז עס געווען, נאָר
 אַ גרויסער פייערלעכער יום־טוב. און כדי דער דאָזיקער יום־טוב זאל האָבן
 אַלץ אין וואָס אַזאַ יום־טוב נויטיקט זיך, איז אויף די פּראַסטע הילצערנע
 און מיט ווייס פאַפיר צוגעדעקטע טישן צוגעגרייט געוואָרן שפּייז — כיד
 המלך.

שלאַפן זיינען מיר געגאַנגען זייער שפעט. און ווידעראַמאל האָט אונז
 דאָ דערוואַרט אַן אַנגענעמער סיוּפּריז: ווייס־קלאַרע בעטלעך מיט היי־
 זייש־ווייסע צודעקן. איך האָב מיך אַוועקגעלייגט אין איינעם פון די דאָ־
 זיקע בעטלעך און האָב געוואַלט איינשלאָפן, אָבער דער שלאָף איז נישט
 געקומען. די מידקייט פון די איבערגעלעבטע טעג האָט זיך געפּראַלט אין
 מוח און אַנשטאָט צו ברענגען שלאָף, האָט זי געבראַכט אַ קוואַל מיט גע־
 דאַנקען: וועט די שפּאַנישע רעוואַלוציע ברענגען די גאלוז? מאַרקס און
 ענגעלס האָבן פאַרויסגעזאָגט די אומפאַרמיידלעכקייט פון דער רעוואַלוציע
 אין די אינדוסטריאַליזירטע לענדער, איז זי גאָר געקומען אין רוסלאַנד,
 אין צוריקגעשטאַנענעם רוסלאַנד. אפשר איז די איצטיקע רעוואַלוציע אין
 שפּאַניע אַן אַנדייטונג אויף דער ריכטיקייט פון באַקונינס נביאות? דער־
 צו האָט מען שוין געדאַרפט די מיטהילף פון גראַבן פינגער... שפּאַניע... איך

האָב נאַכאַמאַל איבערגעלעבט דעם מאַרש איבער די גאַסן פון באַרצעלאַנע און פאַר די אויגן האָבן שימערירט די אָפצייכענונגען פון די פאַרשידענע פאַרטייען: קאַמוניסטן, אַנאַרכיסטן, קריסטלעכע דעמאָקראַטן, „פּוּם“. נישט אַלץ מוז זיך דאָ איבערחזרן לויט אַ פריערדיקן שאַבלאָן. די סטאַליניסטישע דיקטאַטור איז אפשר בלויז געווען אַ ווילד־געוויקס פון ספעציעלע באַדינגונגען. דער שפּאַנישער בירגער־קריג וועט אפשר געפינען דעם וועג צו אַ נייעם סאַרט טאַלעראַנץ, וואָס קען אויך אויפגעהאַלטן ווערן אין מיטן פייער פון שלאַכטן, נישט אַנקומענדיק צו דער פּויסט פון דיק־טאַטור? און אפשר איז טאַקע ריכטיק (ווי עס האָבן אַזוי קינדעריש געגלייבט יענע פאַר ווינער שוצבונדיסטן), אַז שפּאַניע איז דער אמתער אַנ־הויב; אַז רוסלאַנד האָט טאַקע די ערשטע דורכגעבראַכן די וואַנט פון קאַ־פיטאַליזם, אָבער די פולע מענטשלעכקייט פון אַ רעוואָלוציע וועט גאָר ווייזן שפּאַניע?

עס האָט אין מיר אַ ביס געטאַן דאָס קאַשמאַר-בילד פון די מאַסקווער פּראָצעסן. און אפשר וועט אויך דער ענטוויאַזם, וואָס לעבט אין די הער־צער פון די היגע מענטשן, אויסגעלאָשן ווערן און אויף דעם אַרט זיינעם וועט קומען אַ „ניכטערע“, טרוקענע רעגירונג מיט אַ פּאַליציי־אַפּאַראַט און מיט אַזעלכע ספעקטאַקלען? עס איז שוין געווען שפעט אין דער נאַכט, אָבער די נאַכט איז געווען אַ וואַרעמע, כמעט אַ שטיקנדע און עס איז שווער געווען איינצושלאָפן. אויך אויף די אַנדערע בעטלעך האָט מען זיך געדרייט פון איין זייט אויף דער אַנדערער, די טשאַטעס מיט געדאַנן קען האָבן געפיקט אַלעמענס קעפּ.

אַרום האָט געהערשט אַ ווייכע שטילקייט, אין דרויסן, דורך די פענסטער, האָט מען געהערט אַן אומאויפהערלעכע באַוועגונג פון לאַסט־אויטאָמאָבילן און פון מאַרשירנדיקע פּיס. באַרצעלאַנע איז געווען דער צענ־טער פון בירגער־קריג און כאַטש דער פּראָנט האָט זיך געפונען פילע מיילן ווייטער, האָט זיך דאָ אָבער אַלץ אָפגעשפיגלט ווי אין אַ געטרייען שפיגל, ווען איך בין אַנטשלאָפן געוואָרן האָט שוין דער הימל אַנגעהויבן איבער־צוגיין פון אַ שוואַצער טונקלקייט צו בלויקייט.

באַלד אינדערפרי האָבן מיר געהאַט אַ באַזוך פון אַ דעלעגאַציע פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע. זיי זיינען געקומען געקליידעט אין כאַ־קי־מונדירן, מיט כאַקי־בערעטן. זיי האָבן זיך מיט די מונדירן און מיט דער זעלנערישער האַלטונג פיל אונטערגעשיידט פון די שפּאַנישע זעלנער, וואָס האָבן זער נאַכלעסיק געטראָגן זייערע צעקנייטשטע אוניפּאָרמס מיט די מיצלעך פון דער אַלטער שפּאַנישער אַרמיי. די אַנאַרכיסטן האָבן בכלל קיין מונדירן נישט געטראָגן, נאָר זיינען געווען באַוואָפנט און האָבן געטראָגן זעלנערישע פּאַסקעס אויף זייערע ציווילע מלבושים.

דעם ערשטן טאָג האָבן מיר געהאַט פּריי. ערשט ביינאַכט האָבן מיר געזאַלט אַפּפּאַרן קיין אַלבאַסעטאַ, ווו עס זיינען געווען קוואַרטירט די אינ־

טערנאציאנאלע בריגאדעס. דער טאָג איז געווען אַ פּרעכטיק־שיינער. מיר האָבן זיך אַרויסגעלאָזט איבער דער שטאָט, וועלכע האָט אויסגעזען ווי אַ פּיל־פּאַרביקע לאַנדשאַפט און עס האָט אַפּטמאַל געוונדערט, וואָס די מענטשלעכע פּיגורן אויף די גאַסן באַוועגן זיך. דער הימל איז געווען פּון אַ ריינער און לויטערער בלויקייט, די הייזער זיינען געשטאַנען איינגע־טונקט אין פענער און זיינען געווען באַקלעפט מיט אויפרופן. און דערצו איז צוגעקומען דער לעבעדיקער עולם, געקליידט אין די סאַמע אויסטער־לישע מונדירן און קליידער.

אויף די טעראַסעס פּון די קאַפעס זיינען געזעסן שוואַרץ־אויגיגע שפּאַץ־ייער און האָבן געטרונקען וויין און שוואַרצע קאַווע און האָבן צוגעגעסן אַליוון. די שטימונג איז געווען אַ פּריילעכע, אַ האַפּנונגספּולע, עס האָט אויסגעזען ווי אַלץ וואַלט געשוועבט אין דער לופטן. אויף קיין איין געזיכט איז נישט געווען קענטיק, אַז די שטאָט איז אַפּט מאַל אַ ציל־פּונקט פאַר די דייטשע און איטאַליענישע באַמבאַרדיר־אַעראַפּלאַנען. אויף די געזיכט־טער פּון די מענטשן איז קיין מלחמה נישט געווען, אָבער די מלחמה איז דאָך געלעגן באַהאַלטן אין יעדן ווינקל.

די ווענט זיינען געווען באַקלעפט מיט גרויסע אויפרופן. פּון אומע־טום האָט אַראַפּגעקוקט דאָס פנים פּון לאַרגאַ קאַבאַלעראַ, דאָס געזיכט פּון שפּאַנישן פּרעמיער, וואָס איז געווען די פאַרקערפּערונג פּון ענערגיע און פּון אינטעליגענץ און וועמען דאָס פּאַלק האָט גערופן „דער שפּאַנישער לענין“.

אויף אַנדערע פּלאַקאַטן איז געווען דאָס בילד פּון דורוטי, איינער פּון די ראַמאַנטישע פּערזענלעכקייטן אין דער אַנאַרכאַ־סינדיקאַליסטישער באַ־זעגונג. דורוטי האָט שוין אין יענער צייט נישט געלעבט, ער איז אומגע־קומען אין דראַמאַטישע אומשטענדן. אַרויסגייענדיק פּון אַ זיצונג פּון די פּאַרטייאַניסטאַנצן פּון דער רעגירונג, וווּ ער האָט דערקלערט, אַז ער וועט בשום אופן נישט דערלאָזן, אַז אין דער שפּאַנישער אַרמיי זאָלן איינגעפירט זײַערן אַפיציר־גראַדן, האָט זיך דערהערט אַ רעוואָלוער־שאַס און דורוטי איז אַוועקגעפאַלן אַ באַגאַסענער מיט בלוט. די בילדער אויף די ווענט האָבן טאַקע פאַרגעשטעלט, ווי דאָס שפּאַנישע פּאַלק באַוויינט זייער געטרייען זון, דורוטי.

אויף די פּלאַקאַטן האָט זיך אויך געפונען דאָס בילד פּון פּרעזידענט זאַ־מאַראַ. פּון אַלע רעסטאָראַנען, קאַפעען און שווי־פענסטער האָבן אַראַפּגע־קוקט די מילדע אויגן פּון דאָזיקן טיפּישן אינטעלעקטואַל, וועלכער האָט געהאַט „די אויגן פּון אַ טויב און דאָס האַרץ פּון אַ לייב“.

איך האָב געשפּרייזט איבער די גאַסן אַליין. איך האָב געוואַלט דעם דאָזיקן טאָג איינזאַפן אין זיך וואָס מער פּון דער אַטמאָספּערע פּון דער פּרייער, שפּאַנישער רעפּובליק. און באַרצעלאַנע איז טאַקע געווען דעמאָלסט אַ מוסטער פּון פּרייהייט. אויף איינעם פּון זי פּלעצער האָבן זיך אין עט־

לעכע שכנותדיקע געביידעס געפונען די צענטראלעס פון די פארשידענע פארטייען, וואָס האָבן זיך באַטייליקט אין פּאַלקס־פּראָנאַט. איך האָב פּלוצלונג דערזען דאָס געזיכט פון טראַצקין. די דורכדרינגלעכע אויגן האָבן אַרויס־געקוקט דורך די דיקע גלעזער, דאָס קורצע בערדל איז געווען האַפּערדיק אַרויסגעשטרעקט אויף פאַרויס. דערנעבן, אַרום פאַרטרעט, זיינען געשטאַנען אַוועקגעשטעלט אַלע זיינע ווערק, געדרוקטע אין פאַרשידענע שפּראַכן. די געביידע, אין וועלכער עס איז געווען אַזוי פּראַנק און פּריי אַרויסגעשטעלט דער פאַרטרעט פון טראַצקין איז געווען דאָס זיץ־אַרט פון „פּום“. די דאָזיקע פאַרטיי איז געשאַפּן געוואָרן אין יאָר 1936 און איז באַשטאַנען פון טראַצקיסטישע און געוויסע אַנאַרכיסטישע עלעמענטן. דאָס שווי־פענסטער פון „פּום“ האָט זיך אויסגעצייכנט מיט שיינקייט און מיט אַ סך געשמאַק אין קעגנזאַץ צו די אַנדערע געביידעס, וואָס זיינען געווען אויף אַ כאַאָטישן אופן באַקלעפט מיט פּלאַקאַטן, פון וועלכע עס האָבן אַראַפּגעקוקט סטאַלינס כיטרע אויגן און וואַנסעס. עס האָט מיך איב־טערעסירט צו זען די אַרבעט פון די אַרגאַניזאַציעס פון אינעווייניק. כ׳האַב באַזוכט די לאַקאַלן פון „אוכעטאַ“ (די פאַראייניקטע פאַרטיי פון סאַציאַל־ליסטן און קאָמוניסטן), די נ. ס. ע. ט. (אַנאַרכיסטישע סינדיקאַליסטן), די ס. ע. נ. ט. (אַנאַרכיסטישע פאַרטיי). אומעטום האָט מען מיך פּיין אויפגענומען. מיר האָבן זיך געטוישט מיט סיגאַרעטן, אָבער אין ערגעץ האָב איך זיך נישט געקענט פאַרשטענדיקן, ווייל אַחוץ שפּאַניש האָט קיינער קיין שום אַנדערע שפּראַך נישט גערעדט.

דאָס ערשטע אָרט, וווּ איך האָב געפונען אַ געמיינזאַמע צונג איז געווען דער לאַקאַל פון „פּום“. אַ נידעריק־געוואַקסענער מיליציאַנער איז געזעסן הינטער דער ברייט־צעפּראַלטער טיר און האָט געקוקט מיט אַ פאַר אויגן, וואָס זיינען געווען הונגעריק אויסצורעדן מיט עמעצן אַ וואַרט. ער האָט דערקענט, אַז איך בין אַן אויסלענדער און האָט מיך געפרעגט מיט אַ ברייט־קינדערישן שמיכל:

— איר רעדט דייטש?

כ׳האַב אַ דערפרייטער אַ שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ אויף יא. ער האָט מיך אַרויפגעפירט אויפן ערשטן שטאַק און מיר זיינען אַריין אין אַן עלע־גאַנט־מעבלירטן קאַבינעט מיט געבעטע פּאַטעלן און גאַלד־באַדעקטע טיש־לעך. דער דאָזיקער „פּום“ לאַקאַל איז דאָ, ווייזט אויס, איבערגענומען געוואָרן פון אַ פּריערדיקער מלוכה־געביידע. ער האָט מיר אַרויסגערוקט אַ גרויסן פּאַטעל מיט פּלושענע אַרעמס:

— זעצט אייך, גענאָסע, וואַרט אַ מינוט.

ער איז פאַרשווונדן געוואָרן דורך אַ הויכער, ווייסער טיר און אין אַ מינוט אַרום האָט זיך פון דאָרטן באַוויזן אַ מיטליעריקער, שוואַרץ־האַריקער מאַן מיטן אויסזען פון אַ טיפּישן שפּאַניער. אָבער אין דער אמתן איז ער גאָר געווען אַ דייטש, אַ פּליט פון נאַצי־דייטשלאַנד. ער האָט זיך מיט מיר

באגריסט מיט א פאָר שמייכלענדיקע אויגן און האָט געזאָגט :
— דער חבר האָט מיר דערציילט, אַז איר זייט געקומען קיין שפּאַניע
אין דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע און אַז איר וואָלט געוואָלט ביי אונז
באַקומען אינפּאַרמאַציע וועגן „פּום“: טאָ ביטע, פּרעגט, שעמט זיך נישט,
מיר האָבן נישט קיין שום סודות פּאַר אונזערע רעוואָלוציע־חברים.

איך האָב אים געפּרעגט, ווי מען זאָגט, אַן הינטערשילסעך :
— צי איז דער „פּום“ אַ טראַצקיסטישע פּאַרטיי ?
— ניין — האָט ער געזאָגט — מיר זיינען נישט קיין טראַצקיסטישע
באוועגונג, כאָטש אין די רייען אונזערע זיינען פּאַראַן אַ סך טראַצקיסטן.
איך אַליין בין געווען אין דייטשלאַנד אַ מיטגליד פון דער אָפּגעשפּאַלטענער
קאָמוניסטישער גרופּע, וואָס האָט זיך גערופן „לענין־בונד“.

— כּהאַב אָבער געווען אין אייער שווי־פענסטער גרויסע פּאַרטעטן
פון טראַצקין און אויך אַלע זיינע אַרויסגעשטעלטע ווערק.

— מיר שעצן טראַצקין ווי אַן אומבויגזאַמען רעוואָלוציאָנער און איך
גלויב, אַז ער וועט נאָך שפּילן אַ גרויסע ראָלע אין דער צוקונפּטיקער וועלט־
רעוואָלוציע. עס איז געשען אַ גרויס גליק, וואָס טראַצקי איז אַרויס אַ לע־
בעדיקער פון סטאַלינס הענט און האָט זיך געראַטעוועט קיין מעקסיקע.
מערקט אייך מיינע ווערטער (האָט ער צוגעגעבן נביאיש) פון דאָרטן, פון
טראַצקיס באַהעלטעניש אין מעקסיקע, וועלן נאָך אַרויסגיין איבער דער
וועלט סיגנאַלן צו אַן אינטערנאַציאָנאַלער רעוואָלוציע.

ער איז געווען אַ האַרציקער מענטש, אַן ענטוואַסט און אויך אַ היבש
ביסל נאַיוו. ער האָט זיך נישט פּאַרגעשטעלט, אַז שוין דעמאָלסט האָט
איינער פון סטאַלינס מענטשן געשאַרפט ערגעץ אַ האַק, מיט וועלכער ער
האָט צעשפּאַלטן טראַצקיס קאָפּ. ער האָט נאָך צוגעגעבן מיט אַ נאַיווער
אויפּריכטיקייט :

— נישט אַלץ וואָס טראַצקי זאָגט איז ריכטיק, זיין טעאָריע וועגן דער
פּערמאַנענטער רעוואָלוציע איז איבערגעטריבן, אָבער סטאַלינס טעאָריע
וועגן „סאָציאַליזם אין איין לאַנד איז פּיל שעדלעכער.

ער האָט מיך באַגלייט ביז אונטן, האַלטנדיק מיך די גאַנצע צייט
אונטערן אַרעם. ער האָט מיך געוואָלט מכבד זיין מיט אַ פּאַר פעקלעך סיר־
גאַרעטן, אָבער כּהאַב אים העפלעך באַדאַנקט. ביים דריקן מיר די האַנט
האָט ער זיך אומגעקערט צום פּריערדיקן פּאַרשלאַג :

— שרייבט אונז אַ פּאַר ווערטער ווי עס גייט אייך.

דער דרויסן איז געווען אַ ווונדערלעכער. די קאַפּע־הייזער זיינען
געווען פּול מיט מענטשן. איבער די טראַטואַרן האָבן שפּאַצירט פּרעכטיקע
שפּאַנישע מיידלעך, די „מוטשאַטשאַס“, מיט זייערע שיינע און קאָלירטע
קליידער. עס איז מיר געווען ליכטיק אויפן געמיט. דאָ אין באַרצעלאָנע,
איז דער פּאַלקס־פּראָנט נישט געווען קיין לאַזונג, נאָר אַן אמתדיקע ווירק־
לעכקייט. איבער דער שטאָט האָט געווייעט אן אמתער אַנזאָג פון אַן אויפ־

גייענדיקן פריילינג. איך האָב אָפגעטראָטן אין עטלעכע קאַפעס און האָב „באַגאַסן“ מיט הויכע, שמאַל-האַלזיקע גלעזער מיט שאַמפּאַניער. דער שאַמפּאַניער איז געווען ביליק, אין די קעשענעס האָבן פריילעך געקלונגען פּע-סעטאַס... די טראָטואַרן זיינען געווען באַשטעלט מיט טישלעך און דער שפּאַנישער עולם איז געזעסן אויף דער פּרייער לופט און האָט פּאַרבּראַכט מיט דער זאָרגלאַזיקייט פון קינדער.

מיטאַג-צייט בין איך צוריקגעקומען אין דער קאַזאַרמע. ביי די ווייס-געדעקטע טישן איז געזעסן אַן אמתער צעטומלטער דור. בריגאַדיסטן גע-קומענע פון צענדליקער מדינות. די לופט האָט גערוישט מיט אַ געמיש פון פּאַרשידענע שפּראַכן. אַ הויך פּאַרשידענע אייראָפּייער זיינען אויך געווען נעגערס, כינעזער און יאַפּאַנעזער.

אַרום האָלב אַכט אין אַוונט האָבן מיר זיך אויסגעשטעלט אין ברייטע רייען און האָבן אָנגעהויבן צו מאַרשירן צום צוג, וועלכער האָט אונז גע-זאָלט אַוועקפירן קיין אַלבאַסעטע. מיר האָבן מאַרשירט אינמיטן פון דער גאַס און פון ביידע זייטן טראָטואַרן האָבן זיך שנעל פּאַרמירט געדיכטע שפּאַלערן מיט מענטשן. די פּרויען האָבן אונז באַוואַרפן מיט בלומען, די מענער מיט סיגאַרן און מיט שאַקאַלאַד. די פּאַליציי האָט אָפגעשטעלט די באַוועגונג. פון אַלע פענסטער האָט מען צו אונז געפּאַכעט מיט טיכלעך. מען האָט אונז געשיקט לופט-קושן. מען האָט צו אונז געשריגן: „זאָל לעבן די אינטערנאַציאָנאַלע בריגאַדע!“ מיר האָבן צוריקגעשריגן: „זאָל לעבן דאָס שפּאַנישע פּאָלק! זאָל לעבן די רעוואָלוציע!“ עמעצער האָט אַנ-געהויבן צו זינגען דעם „אינטערנאַציאָנאַל“ אויף פּראַנצויזיש. באַלד האָבן זיך די ווערטער גענומען טראָגן אויף פּויליש, אויף טשעכיש, אויף בולגאַר-ריש, אויף ענגליש, אויף יידיש... פון די טראָטואַרן האָט דאָס פּאָלק געזונג-גען אויף שפּאַניש. און אַזוי גייענדיק זיינער אונטער הוראַגעשרייען אַנ-געקומען צום וואַקזאַל.

דאָרט איז געשטאַנען אַ צוגעגרייטער צוג מיט וואַגאַנען ערשטע און צווייטע קלאַס. פּראַנעק האָט זיך געהאַלטן נאָענט צו מיר און האָט פּאַר אונז אויסגעקעמפט אַ פּלאַץ אין אַ „ווייכן“ ערשטן קלאַס וואַגאַן. מיר זיינען געשטאַנען ביים פענסטער און האָבן געקוקט. ווי די אַנקומענדיקע שורות מיט בריגאַדיסטן זיינען איינגעשלונגען געוואָרן אין דער לאַנגער ריי מיט וואַגאַנען. אַרום זיינען געשטאַנען טויזנטער שפּאַניער און ווען דער לאַקאַ-מאַטיוו האָט דערלאַנגט אַ שניידנדיקן פיף, האָט מיט אונז דער גאַנצער עולם זיך געזעגנט מיט אַ געפּאַכעריי פון קאַפעלושן. פּראַנעק איז געשטאַ-נען נעבן מיר מיט טרערן באַנעצטע אויגן און האָט צו מיר געזאָגט:

— זע, ווי שיין עס איז די רעוואָלוציע!...

דער צוג אונזערער איז געפּאַרן אַ גאַנצע נאַכט אַן אָפּשטעל. די נאַכט איז געווען אַן אויסגעשטערנטע. ניין אַזייגער אין דער פּרי זיינען מיר אַנ-

געקומען קיין וואַלענציאַ, וווּ מיר זיינען אויסגעשטיגן און האָבן געדאַרפט
וואַרטן אויף אַ פאַרבינדונג־צוג.

מיר זיינען אַוועק אין שטאָט, וועלכע איז געווען קלענער ווי באַרצעלאַ-
נאַ. די גאַסן זיינען געשטאַנען באַשאַטנט מיט גרויסע פּאַלמע־ביימער און די
גערטנער זיינען געווען איינגעטונקט אין בלומען. וואַלענציאַ איז איינע פון
די פערלשטעט פון שפּאַניע. דער עיקר האָבן די אַלטערטימלעכע קירכעס
דערמאָנט אָן דער גלאַנציקער פאַרגאַנגענהייט פון דער שפּאַנישער אימ־
פּעריע. די קאָלירטע הייזלעך אויף ביידע זייטן גאַסן, מיט די הילצערנע
באַלקאָנדלעך, האָבן צוגעגעבן דער גאַס אַ סך היימלעכקייט. אָבער דאָך איז
די גאַנצע אַטמאָספּערע געווען דאָ אינגאַנצן אַן אַנדערע ווי אין באַרצעלאַנאַ.
אויף די גאַסן האָט נישט געהערשט די צעלאַזענע פרייהייט פון די באַרצע־
לאַנער גאַסן. עפעס אַ נישט־דערקלערטע פאַרויכטיקייט איז געלעגן אויס־
געשפּרייט אויף די מענטשלעכע געזיכטער.

מיר האָבן געהאַט עטלעכע פרייע שעה און מיר האָבן די דאָזיקע
פאַר שעה אויסגענוצט אויף אַרומשפּרייזן איבער די זוניקע וואַלענציאַ־
גאַסן. די שטאָט איז געלעגן אַ יום־טובדיקע, באַגאַסן מיט זון, אָבער אין
יעדנס אויגן איז געלעגן עפעס אַ שאַטן.

איך האָב אין וואַלענציאַ באַזוכט די הויפּט־ביראָ פון דער אינטערנאַ־
ציאָנאַלער בריגאַדע. איך האָב דאָרט באַגעגנט אַ דייטשן חבר, אַן אינטע־
לעקטאָר, מיט וועלכן עס האָבן מיך אַמאָל פאַרבונדן אַרגאַניזאַציאָנעלע
פעדים אין דער טשעכישער קאָמוניסטישער פאַרטיי. ער האָט מיך געפרעגט
שטיל, כמעט אויפן אויער, כאַטש אַרום איז קיינער נישט געשטאַנען :

— איר זענט שוין לאַנג אין שפּאַניע ?

— בלויז עטלעכע טעג. איך קום איצט פון באַרצעלאַנאַ.

— ווי איז אייך דאָרט געפעלן ? כּמיינ די פּאָליטישע אַטמאָספּערע ?

— אויסגעצייכנט.

ער האָט זיך נאָך נענטער צוגעבויגן און כמעט געשושקעט :

— מיינט נישט, אַז אומעטום וועט איר טרעפן דאָס זעלבע. זייט גרייט
פאַר סיוּרפּריזן.

די רייד זיינע האָבן געקלונגען ווי אַ נישט־אַנגענעמער גרילץ.

די קורצע פאַר שעה אין וואַלענציאַ האָבן מיך אויף אַ נישט־אַנגענעמען
אופן, איבערצייגט ווי אַזוי מענטשן מיט געהויבענע טעאָריעס פירן זיך
אויף אין דער טאַג־טעגלעכער ווירקלעכקייט. איבער די טראַטואַרן האָבן
האַפּערדיק געשפּרייזט אַנאַרכיסטן אין גלאַנציקע אַפיצירישע מונדירן מיט
גאַלד־געליישטע היטלען און מיט שליפעס. בלויז קליינע אַנאַרכיסטישע
אַפּצייכענונגען האָבן דערמאָנט אין זייער אידעאישער צוגעהעריקייט. אַ סך
פון זיי זיינען אַרומגעפאַרן ברייט־צעזעצט אין עלעגאַנטע אויטאָמאָבילן.

איך האב אין דער זעלבער ביורא פון דער אינטערנאציאנאלער בריי
גאדע באגעגנט א פאר אנארכיסטן־סינדיקאליסטן. איך האב איינעם פון
זיי געשטעלט די פראגע:

— ווי קומט עס וואס איר, אנארכיסטן, באטייליקט זיך אין דער רע-
גירונג? דער ערשטער אינטערנאציאנאל איז זיך דאך צעפאלן צוליב דעם,
וואס די אנארכיסטן האבן זיך ארויסגעזאגט קעגן אַנטיילנעמען אין דער
רעגירונג. און דא איז פונקט פארקערט. נישט בלויז נעמט איר אַנטייל אין
דער רעגירונג, נאר אייערע פארטיי־מיטגלידער פאראדירן ארום אין אפי-
צירישע אוניפארמען.

יענער איז געווען א מאן פון א יאר פופציק, מיט א געדיכטער, שיין
פארקעמטער בארד. (אויף מיין באמערקונג, אז ער איז ענלעך צו מארקסן
האט ער געענטפערט אין שפאס: „פארוואס עפעס צו מארקסן? באקונען
האט דאך אויך געהאט א בארד!“). מיין פראגע וועגן דער אנארכיסטישער
טאקטיק אין שפאניע האט אים נישט צעמישט. ער האט זיך א וויילע גע-
לעט די געדיכטע שווארצע בארד און האט מיר געזאגט:

— מיר גייען טאקע אוועק פון אונזער טעאריע, אבער נישט מער ווי
אויף א קורצער וויילע. די אומשטענדן צווינגען אונז אפצוטרעטן פון אינ-
זערע פרינציפן, אבער נישט מער ווי צייטווייליק. אונזערע פרינציפן בלייבן
אויך ווייטער פעלזן־פעסט. אויך אין יאר 1919 האט דער אנארכיסט גוס
טאו לאנדאווער זיך באטייליקט אין דער רעגירונג פון דער בייערישער רע-
וואלוציע, מיט דער זעלבער אויסרעכענונג, אז דאס איז בלויז א מיטל צום
ציל.

איך האב געטראכט: א מיטל צום ציל! וויפיל פעלערן אין פאר-
ברעכנס זיינען שוין באגאנגען געווארן אין דעם נאמען! ער האט פאר-
שטאנען מיין בליק און איז אַנטשוויגן געווארן. ער האט נאך פריבירט אפ
ווענדן דעם געשפרעך אויף אַן אַנדערן וועג. ער האט געוואלט רעדן וועגן
דער אינטערנאציאנאלער בריגאדע און וועגן דער נויטיקייט צו טאפן
דארטן אנארכיסטישע קעמערלעך, כדי צו באקעמפן די קאמוניסטישע הער-
שאפט, אבער איך האב געהאלטן פאר איבריך אריינצולאזן זיך מיט אים
אין א ווייטערדיקן געשפרעך.

די איבעריקע פאר שעה האב איך פארבראכט אין א קאפע, נישט ווייט
פון שטאָט־צענטער. די היץ האט גענומען ברענען אויף א טראפישן אופן.
די לופט איז געווען טרוקן און אומבאוועגלעך, און די הייזער זיינען גע-
שטאנען מיט אראפגעלאזטע קאלירטע לאדנס, כדי נישט אריינצולאזן דעם
שטראם גליענדיקע היץ. אויף די גאסן האט מען כמעט קיינעם נישט גע-
זען. די שפאניער זיינען געלעגן אין די היימען און האבן זיך באהאלטן אין
שאַטנס און האבן געדרימלט נאך דעם בייטאָגיקן מאַלצייט. בלויז פון צייט
צו צייט האט איבער דער גאס דורכגעמארשירט א מאן אין א זעלנערנישן
מונדיר. איינער פון זיי איז געגאנגען שטייף, מיט מיליטעריש־געהויבענע

פיס. ער האָט געטראָגן אַ פּיינעם מונדיר, אַ שפּאַגל־נייעם, ערשט פון נאָדל אַרויס. אויף די אַקסלען האָבן ביי אים געסטערטשעט גאָלד־געליישטע עפּאַלעטן. אויף דער ברוסט האָט ער געטראָגן אַ קליינעם, אַנאַרכיסטישן אַפּצייכן. איך האָב טרויעריק געטראַכט וועגן דער שוואַכער מענטשלעך־כער נשמה, וועלכע איז פעאיק זיך אַזוי שנעל אונטערצוגעבן דער לוסט פון מאַכט, און צו פאַרגעסן אָן די געפרעדיקטע תורהס. די קאַמוניסטן האָבן געווסט ווי אַזוי אויסצונוצן די דאָזיקע שוואַכקייט. די אַנאַרכיסטן האָבן מיט אַ געוויסער יינגלערישקייט אַרומפּאַראַדירט אין די קנאַקענדיקע מונד־דירלעך און זיי האָבן נישט געווסט, אַז די הערשאַפט זייערע איז נישט מער ווי אַ צייטווייליקע, אַז הינטער יעדן פון זיי איז געשטאַנען אַ קאַמוניסט־טישער שפּיאַן.

אַבער וועגן דעם האָב איך מיך ערשט געדאַרפט איבערצייגן שפּעטער.

צוזאַמענטרעף מיט די אַנאַרכיסטן

נאַכמיטאָג האָבן מיר ווידעראַמאַל אַפּמאַרשירט צום צוג. טראָץ די נישט־פּריילעכע דערפאַרונגען אין וואַלענציאַ איז אַבער די שטימונג נאָך אַלץ געווען אַ דערהויבענע. דער עולם האָט געשפּרייזט זינגענדיק. אויף דער שטימונג האָט נאָך געווירקט די מחיהדיקייט פון וועטער — די זון, דער בלויער הימל, די פּאַלמעס, די בייטן מיט די געדיכט־באַזעצטע בלומען.

דער צוג אונזערער איז געפאַרן דורך שפּאַנישע שטעטלעך און דער־פּער און אומעטום האָבן די שפּאַנישע איינוווינער צו אונז געפּאַכעט מיט טיכלעך און אַ סך האָבן אין די וואַגאַנען אונזערע אַריינגעוואָרפן בלומען און גאַנצע צווייגן מיט פּרוכטן. אונזערע וואַגאַנען האָבן זיך ממש געבאַדן אין גרינס און אין גאָלד פון פּאַמעראַנצן. אַ גאָר דערהויבענעם מאַמענט האָבן מיר איבערגעלעבט ווען דער צוג אונזערער האָט זיך אַפּגעשטעלט מיט עטלעכע סטאַנציעס ווייטער.

גראַד איז פון דער צווייטער ריכטונג אַנגעקומען אַ באַן, אין וועל־כער עס איז געפאַרן אַן אַנאַרכיסטישע בריגאַדע פון פּראַנט. ווען זיי האָבן זיך דערוווסט, אַז אין אונזער באַן געפינען זיך פּרייוויליקע פון אַלע עקן וועלט, זיינען זיי אַריינגעפּאַלן אין אַזאַ אויסערגעווענלעכער התפעלות, אַז זיי זיינען אַרויסגעשפרונגען פון די וואַגאַנען און האָבן פאַר גרויס שמחה שיער נישט אויפּגעהויבן אונזער צוג. זיי האָבן זיך געוואָרפן צו אונז קושן און טראַגנדיק אונז בוכשטעבלעך אויף די הענט האָבן זיי אונז אוועק־געפירט אין שטאַט אַריין.

זיי זיינען געווען געקליידעט ציוויל. בלויז אַרום די הויזן האָבן זיי גע־טראָגן לעדערנע פּאַסקעס און אויף די ברוסטן שמאַלע רימענס מיט פּאַט־ראַנען. זיי זיינען געווען שוואַרץ־אויגיקע און טונקל־הויטיקע בחורים, מיט ווייסע ציין און פולע מיידלערישע ליפּן. זיי האָבן אונז אַריינגעפירט אין

קאפעען און באשטעלט פלעשער מיט שאַפפאַניער און וויין. מיר האָבן זיך מיט זיי נישט געקאַנט פאַרשטענדיקן צוליבן לשון, אָבער פון ביידע זייטן — פון זיי צו אונז און פון אונז צו זיי — איז געפלאָסן אַ שטראָם מיט ברודערלעכער ליבע.

— אין דער מאַמען אַרײַן! — האָט פראַנעק אַ שעלט געטאַן אויפן אמתדיקן פּוילישן שטייגער — איך פאַרשטיי נישט, וואָס דאָ קומט פאַר! אין דער פאַרטיי האָט מען אונז אַנגעזאָגט, אַז די אַנאַרכיסטן זײַנען קאַנטר־רעוואָלוציאַנערן און פאַרקויפּעט אַגענטן פונם שונא און דאָ זע איך גאַר, אַז דאָס זענען ווילע יאַטן, אמתדיקע רעוואָלוציאַנערן!
און ער האָט צוגעגעבן:
— עפעס שטימט דאָ נישט...

נישט בלויז פראַנעק, נאָר אויך אַנדערע הונדערט־פראַצענטיקע סטאַ־ליניסטן, וואָס האָבן זיך צווישן אונז געפונען האָבן פאַרגעסן די פאַרטיי־אישע לערעס וועגן די אַנאַרכיסטישע „פראַנקאַ־אַגענטן“ און די מאַמענטן פון דעם דאָזיקן צוזאַמענטרעף וועלן זיכער קיינעם נישט אַרויס פון זכרון. דאָס זײַנען געווען די הערלעכסטע מאַמענטן פון אונזער זיין אין שפּאַַ־ניע, אפילו איצט, נאָך אלע מײַנע אַנטווישונגען אויף די שפּאַַנישע שלאַכט־פעלדער, נאָך אַלע שפּעטערדיקע מלחמה־איבערלעבענישן און היטלער־יסורים, פיל איך נאָך אַלץ די פרישקייט פון דער פרייד פון יענער באַ־געעניש מיט די שפּאַַנישע אַנאַרכיסטן. צום באַדויערן האָט זיך שוין אַזאַ מאַמענט אין שפּאַַניע קיינמאַל מער נישט איבערגעחזרט.

די שפּאַַנישע אַנאַרכיסטן האָבן זיך אויפגעפירט ווי קליינע קינדער. דאָס שטום־לשון האָט זיי דערפירט דערצו, אַז זיי האָבן אויסגעדריקט זייער פרייד אויף אַן אַנדער אופן. זיי האָבן אויסגעטאַן די היטלען און האָבן זיי גענומען וואַרפן אין דער הויך. אין דער לופטן האָבן גענומען פליען פאַרשידענע בערעטן, פאַפּאַכעס, מיצקעס, קאַשקעטן און פוטער־היטלען. זיי האָבן אפילו אין גרויס באַגייסטערונג גענומען אויסטאַן די רעקלעך און האָבן זיי אונז אַנגעטאַן אויף די פלייצעס. זיי האָבן אויך איבערגע־דרייט די קעשענעס און האָבן אונז באַוואַרפן מיטן גאַנצן געלט, וואָס זיי האָבן פאַרמאַגט.

ווען מיר האָבן שוין געדאַרפט צוריקגיין צום צוג, האָבן זיי אונז באַ־גלייט און יעדן פון אונז געדריקט צום האַרצן. ווען דער לאַקאַמאַטיוו האָט אַ שלעפּ געטאַן אונזערע וואַגאַנען, האָבן זיי גענומען שרייען:

אריבא אינטערנאַציאָנאַלע בריגאַדעס!

און זיי האָבן אונז אַרײַנגעוואַרפן דורך די פענסטער פרוכט, טשאַקאַ־לאַדעס און צוקערלעך.

דער צוג האָט גערירט און גאַר אינגיכן איז צוגעפאלן די נאַכט. אַ הייסע, אַן אַנגעזאַפּטע מיט שמעקעדיקע ריחות פון דער שפּאַַנישער ערד, פון די געדיכט־באַהאַנגענע פאַמעראַנצן און ציטרין־ביימער. מיר זײַנען

געווען פול מיט די רוישנדיקע איינדרוקן פון דעם טאָג. דער הימל אין דרויסן איז געהאַנגען אַ געדיכט־אויסגעשטערנטער און אַ גרויסע קיילעכ־דיקע לבנה איז געלעגן אויף די זילבערנע שטערן־פעלדער, די ביימער, די דרימעלדיקע שטעטלעך, די גאַנצע וועלט.

זעקס אַזייגער זיינען מיר אַנגעקומען אין דער שטאָט, וווּ עס האָט זיך געפונען די צענטראַלע פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, קיין אַל־באַסעטע.

אַלבאַסעטע — צענטער פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע

אינדרויסן, פאַרן וואַקזאַל, האָט שוין געוואַרט אויף אונז אַן אַרקעס־טער, וועלכער האָט אונז אויפגענומען מיט בלעכענע מאַרשן. דער אַר־קעסטער איז געווען אַנגעפירט דורך אַ בודאַפעשטער ייד, אַ געוועזענער סאַלדאַט פון פרעמדן לעגיאָן. מיר זיינען אַרויסגעשטיגן און האָבן זיך אויסגעשטעלט אין רייען און אַזוי שפּרייזנדיק אונטער די קלאַנגען פונם בלאַז־אַרקעסטער האָבן מיר צוגעמאַרשירט צום „פּלאַץ דע טאַראַ“, צום גרויסן פּלאַץ וווּ עס קומען געווענלעך פאַר די אַקסן־קאַמפּן.

איבער די ווינקעלעך פונם פּלאַץ זיינען געשטאַנען צוגעפעסטיקטע הילכערס, וועלכע האָבן אין אַלע לשונות צו וויסן געגעבן, אַז יעדע נאָ־ציע זאָל זיך שטעלן באַזונדער. פון די הילכערס האָט זיך דאַן אַ גאַס גע־טאַן אַ רעדע, אויך אין עטלעכע שפּראַכן. די רעדע איז געווען אַ קורצע, ווי אַ זעלנערישער באַפעל:

— חברים! איר זענט דאָ געקומען קעמפּן פאַר דער פּרייהייט פון שפּאַנישן פּאָלק, זייט באַגריסט! די שפּאַנישע ערד באַגריסט אייך! זאָל לעבן דער זיג פון דער שפּאַנישער רעפּובליק!

אַן אַפיציר איז אַרויסגעקומען פון די באַראַקן, וואָס האָבן זיך געפונען אַרום פּלאַץ, און האָט דורכגעפירט אַ קורצע, אַבער זייער איינדרוקספולע צערעמאָניע פון אָפּגעבן די שבועה:

— מיר שווערן געטריי צו קעמפּן פאַר דער שפּאַנישער רעפּובליק און פאַר דער וועלט־דעמאָקראַטיע. אַלע זיינען גלייך. נישטאָ קיין אונ־טערשיד צווישן ארבעטער, פּויערים, קליינבירגער און בירגער. יעדער, וואָס קעמפט אין אונזערע רייען, געהערט צו אונז.

די שבועה איז געווען אַן איינדרוקספולע. ביי אַ סך פון אונזערע פּריי־וויליקע האָבן די שטימען געציטערט און ביי אַנדערע האָבן זיי זיך שיער נישט איינגעבראַכן. זעלטן ווער עס האָט זיך אין יענעם מאָמענט אָפּגעגעבן אַ דין וחשבון אַז די גאַנצע שבועה איז געווען אַ שטרענג צוגעפּאַסטע צו דער נייער קאָמוניסטישער ליניע פון „פּאָלקס־פּראָגאַמאָ“, אין דער שבועה איז קיין איין מאָל נישט דערמאָנט געוואָרן דאָס וואָרט „סאָציאַליזם“ אָדער

„רעוואלוציע“. די דאזיקע ווערטער זיינען דעמאלט געווען טריף ווי חזיר. אין יענע האַנג וואָכן פון פּאַלקס־פּראָנט האָט יעדע דערמאָנונג וועגן רע־וואָלוציע אָדער פּראָלעטאַריאַט געשמעקט מיט טראַצקיוזם.

נאָך דער שבועה האָט מען אונז אָפּגעפירט אין אַן אָפּגעשלאָסענעם זאַמל־פּונקט, וווּ מיר האָבן זיך אויסגעקליבן מונדירן, העמדער, שיך, זאַקן, און אַנדערע טיילן פון מלבושים. מיט די פעקלעך אונטער די אַרעמס האָבן מיר זיך ווידער אַמאַל אויסגעשטעלט אין רייען און האָבן אָפּמאַרשירט אין די קאַזאַרמעס אַריין, וואָס האָבן זיך געפונען אין אַ פעסטונג, אַ צען מי־נוט ווייט פון אַקסן־פּלאַץ.

די קאַזאַרמעס זיינען באַשטאַנען פון אַ פּאַר הונדערט קעמערלעך, וואָס האָבן אויסגעזען ווי חשובדיקע תּפּיס־האַצעלן אָדער ווי בעטלערישע נאַרעס. אין יעדן קעמערל זיינען געווען צו זעקס בעטן: צוויי רייען צו דריי בעטן, איינס איבערן אַנדערן. קיינער האָט זיך נישט געגעבן קיין קרים אויף דער פינסטערניש פון די קאַמערן. די אידייע, מיט וועלכער די גרעסטע טייל איז אַהערגעקומען איז געווען גענוג ליכטיק, אַז זי זאל באַשיינען די אַמ־מערסטן פינסטערע צעלעס.

מיר די פּאַלאַקן, האָבן פּאַרנומען אַ געמיינזאַמע צעלע און נאָכן איי־בערלאָזן די זאַכן אויף די בעטלעך זיינען מיר אַוועקגעפירט געוואָרן אין עס־זאַל, וווּ מיר האָבן באַקומען צוגעטיילטע „מענאַזשקעס“ (שפּייז־טעפּ־לעך), לעפל און גאַפּל. אויף די טישן האָבן שוין געוואַרט אויף אונז גאַנ־צע בערג מיט ווייס געבעקס, טעפּ מיט פּרישע קאַווע, שמעקעדיקע קאַנ־סערוו־פּוטער און גאַנצע טורעמס מיט קעזן.

נאָכן אָפעסן און אַפרוען זיך זיינער מיר צוריק אַרויס אויפן ריזיקן פעלד פון אַמאַליקן אַקסן־פּלאַץ. דער פּלאַץ איז געווען אַ ריזיקער, אַ קיי־לעכדיקער, אַן אַרומגענומענער מיט הויכע טורעמס און מיט הויכע שורות מיט בענק. דאָס איז געווען דער פּלאַץ פון איבונגען און פון פייערלעכע צע־רעמאַניעס. מיטן מאַמענט ווען מיר זיינען צום ערשטן מאַל אַנגעטוענע אין די מונדירן אַרויסגעקומען אויפן דאָזיקן פּלאַץ, איז דער גורל אונזער רער געוואָרן פּאַרבונדן מיט צוויי אַפּיצירן, וואָס האָבן אַנגעהויבן אויף אַ זעלנערישן און שוין גאַרנישט חברישן אופן צו דיריגירן מיט עולם. איי־נער פון זיי איז געווען אַ קורצער, דיקער ברייט־אַקסלדיקער פּאַרשוין. דער נאַמען זיינער איז געווען אַלבערט און ער איז געווען אַ דייטש. דער צוויי־טער איז געווען זיין פּולשטענדיקער קעגנזאַץ: אַ הויכער, אַ שמאַלער, אַ ביסטרע־אויגיקער, מיט אַ שפּיציקער, דינער נאַז. ער האָט זיך גערופן וואַלענקאַ און מען האָ טגעזאַגט אויף אים, אַז ער שטאַמט פון די פּאַר־אייניקטע שטאַטן, כאַטש סיי דאָס אויסזען זיינס און סיי דער נאַמען האָבן גיכער אַנגעוויזן אויף זיין סלאַווישער אָפּשטאַמונג.

ביידע זיינען געווען לויטענאַנטס און ווי איך האָב מיך מיט אַ צייט שפּעטער דערוואָסט, איז די פּאַרגאַנגענהייט זייערע געווען אַ גענוג פינס־

טערע. זיי האָבן געדינט אַ ריי יאָרן אין דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרמיי פֿון שפּאַנישן פרעמדן לעגיאָן. די דאָזיקע צוויי חברה־לייט האָבן זיך מיט אונז אויפגעפירט ווי אמתדיקע פרייסישע יונקערס. זיי זיינען געווען קאַלט, גרויזאַם און ברוטאַל. זיי האָבן זיך באַצויגן צו די בריגאַדיסטן ווי צו אַ סטאַדע מיט הינט. דער איינדרוק צווישן די פרייוויליקע איז געווען אַן דער־שיטערנדיקער. מען האָט אויסגעפירט די באַפעלן פֿון די צוויי פאַרשוניען, אָבער גלייכצייטיק האָט מען זיך איינגערעדט, אַז דאָ מוז אוודאי זיין עפעס אַ טעות, און גלייך וועט פֿון ערגעץ ווי אַרויסקומען אַ חבר, אַ קאָ־מוניסט אָדער אַ סאַציאַליסט און וועט זיי פאַרטרייבן און אַליין אויף אַ גוט־ברודערישן אופן איבערנעמען די קאָמאַנדע. אָבער קיינער איז פֿון ערגעץ נישט אַרויסגעקומען און די צוויי ברוטאַלע אָפיצירן זיינען דאָ געווען די פולע און פולשטענדיקע הערשער. זיי האָבן געהאַט אַ ספעציע־לע הנאה ווען זיי האָבן געקאַנט עמעצן דערנידעריקערן, פייניקן און אַרויס־ווייזן זייער מאַכט מיט דער הילף פֿון געשרייען און אָפילו מיט שטראַף־איבונגען פֿאַרן קלענסטן חטא.

דער ערשטער פֿון זיי, דער דייטש, האָט געהאַלטן אַ רעדע פֿול מיט פרעכן ציינום.

— דאָ — האָט ער גערעוועט ווי אַ ווילדער אַקס — איז נישט קיין פיקניק, נאָר אַ קאַזאַרמע. יאָ פרייהייט, נישט פרייהייט, דאָ מוז הערשן אַ שטרענגע דיסציפלין. דאָ שפילט מען זיך נישט לאַנג, דאָ צערטלט מען זיך נישט מיט קיינעם. אויב עמעצן געפעלט נישט — זיינען פֿאַראַן קעגן אַזעלכן דראַסטישע מיטלען.

אין מאַמענט ווען מיר זיינען געשטאַנען אויסגעשטעלט אין קאַלאַ־נעס און ווען די צוויי ליוטענאַנטן זיינען געשטאַנען איבער אונז אַזוי ווי די רויב־פּויגל, איז אויפן פּלאַץ פּלוצלונג אַרויפגעקומען אַ יונגע־מאַן, וועל־כער האָט זיך אויסגעצייכנט מיט אַ נישט־געוויינלעכער זויבערקייט און עלעגאַנץ. נישט אומקונדיק זיך אויף די צוויי אָפיצירן, וואָס האָבן נישט אויפגעהערט צו רעווען מיט נישט־מענטשלעכע קולות, האָט ער זיך אַ וויילע אַרומגעקוקט צווישן די פּנימער פֿון די אויסגעשטעלטע מיליציאַנערן, דאָן האָט ער אַ קוק געגעבן אין מיין ריכטונג און האָט זיך שנעל צו מיר דער־נענטערט.

— איר זייט חבר שטיין? — האָט ער געפרעגט.

— יאָ — האָב איך געענטפערט אַ פֿאַרווונדעטער.

— „טשעשטש, טאַוואַזשישו!“ — אויף דעם פּויליש קאָמוניסטישן

שטייגער — קומט מיט מיר.

זיין אומגעריכט קומען און דאָס אַרויסנעמען מיך פֿון די לאַפעס פֿון די צוויי פרעמדן־לעגיאַנערן איז געווען פֿאַר מיר אַן אויסערגעווענלעכער סיורפּריז. איך האָב אָבער גלייך פֿאַרשטאַנען, אַז דאָ אין אַלבאַסעטע, אין הויפּט־צענטער פֿון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, איז שוין אוודאי

פאראן די ליסטע פון אלע אנגעקומענע פרייוויליקע מיט זייערע קוואליפיקאציעס און אין די הויכע פענסטער האט מען אוודאי באשלאסן מיר צו צוטיילן א ספעציעלע פונקציע.

דער באגלייטער מיינער האט זיך מיר פארגעשטעלט, אז ער הייסט באגדאן. גייענדיק אויפן וועג האט ער מיר געגעבן אנצוהערן, אז ער איז צופרידן, וואס ער האט מיך געטראפן, ווייל די ארבעט גויטיקט זיך — האט ער געזאגט — אין מענטשן, וואס זיינען פעאיק צו טאן וויכטיקע פראפאגאנדע ארבעט.

— וואס פאר א סארט ארבעט איז עס? — האב איך אים געפרעגט.
— דערציאונג-ארבעט אין פאליטישן קאמיסאריאט.

אויף אן איידעלן אבער נישט ווייניקער צודרינגלעכן אופן האט ער מיר כלומרשט צופעליק אנגעהויבן אויסצופרעגן פארשידענע איינצל-הייטן פון מיין פארגאנגענהייט. פון זיינע רייד האב איך פארשטאנען, אז ער ווייסט פיל מער ווי איך האב אים געהאט בדעה צו זאגן. איך האב בלויז באמערקט:

— דעם אמת געזאגט, בין איך נישט שטארק צופרידן, וואס איר בא-שליסט מיר צו געבן אן ארבעט אין דער פראפאגאנדע אפטיילונג.

— פארוואס? — האט ער געפרעגט נייעריק — פראפאגאנדע-ארבעט איז דאך געווען אייער געביט אין דער פארטיי.

— אבער דער ציל מיינער פון קומען קיין שפאניע איז געווען אן אנדערער. איך בין דא נישט אהערגעקומען, כדי זיך אוועקצוזעצן אין א ביורא, הינטער א שרייב-טיש.

ער האט דערויף געענטפערט מיט א פלוצלונג-צעווארעמטער און חברישער שטימע:

— איך פארשטיי אייך זער גוט, טאוואזשישו שטיין. יעדער חבר, וואס קומט קיין שפאניע, וויל וואס שנעלער זיין אויפן פראנט. אבער די אר-בעט, וועלכע איר וועט דא דארפן טאן, איז נישט ווייניקער וויכטיק ווי שלאגן זיך אויפן פראנט.

— דאס איז טאקע מעגלעך — האב איך געזאגט מיט א נישט-בא-האלטענער אנטווישונג — אבער דאך איז עס א קאנצעלאריע-ארבעט און איך בין פשוט פסיכיש נישט צוגעגרייט נאכן אנקומען קיין שפאניע צו פארשליסן זיך אין א צימער, ערגעץ ווייט פון די שלאכט-פעלדער, ווו עס קומען פאר די קאמפן.

— מיר דארפן דא אייך בלויז אויף א קורצער צייט. שפעטער וועט איר באקומען אייער מיליטערישע אויסשולונג און אייער ווונטש וועט דערפילט ווערן. איר וועט אפגעשיקט ווערן אויף דער ערשטער ליניע.

דער וועג האט אונז פארנומען א האלבע שעה. מיר זיינען ענדלעך שטיין געבליבן נעבן א הויך, פיר-שטאק הויז. באגדאן האט מיך אריינגעפירט אין איינעם פון צאלרייכע צימערלעך, ווו עס איז נישט געשטא-

נען מער ווי אַ טישל מיט עטלעכע בענקלעך, און אַ שענקל צוזאַמענגע-
קלאַפט פון בלוזי שופלעדער. ער האָט מיך איינגעלאדן זיך אַוועקצוזעצן
און האָט מיר דערלאַנגט אַ פּאַר בייגעלעך פּאַפּיר :

די ערשטע זאַך, חבר שטיין, איידער איך וועל אייך באַקענען מיט
די איינצלעהייטן פון אייער אַרבעט, וועט איר אַזוי גוט זיין און אַנשרייבן
אייערס אַ גענויע אויטאָביאָגראַפיע.

אין מיין קאָמוניסטישער פּראַקטיק בין איך שוין צוגעווינט געווען צו
דער דאָזיקער פּראַצעדור פון שרייבן ביאָגראַפיעס און זיין ביטע האָט מיך
נישט געוונדערט. באַגדאָן האָט זיך אַוועקגעזעצט אַקעגנאיבער און האָט
כלומרשט זיך פּאַרטיפּט אין אַ פּאַק מיט דאָקומענטן און איך האָב אַנגע-
הויבן צו שרייבן. ווען איך האָב געענדיקט, האָט ער גענומען די זעקס גע-
דיכט־באַשריבענע בלעטלעך און האָט זיי אַנגעהויבן פּאַוואַליע דורכצו-
קוקן. ער האָט געזיפט יעדעס וואָרט, און דאָן האָט ער געזאָגט אַביסל אַ
נישט־צופּרידענער :

— נאָך וואָס דערמאַנט איר אַזוי פּיל מאָל דאָס וואָרט „בונד“ ? עס
וועט זיין בעסער, אַז איר וועט איבערשרייבן די ביאָגראַפיע אויף אַן אַנדער
פּאַפּיר און דעם דאָזיקן נאָמען אינגאַנצן נישט דערמאַנען. נישט צום גוטן
און נישט צום שלעכטן...

ער האָט דאָס געזאָגט מיט אַ מילדער און מיט אַ וואַרעמער שטימע,
אַבער די דאָזיקע מילדקייט האָט מיר געגעבן אַ שניט ווי אַ מעסער. איך
האָב פּאַרשטאַנען, אַז איך געפּין מיך דאָ אויף אַן אָרט, וווּ מען פרעגט
נישט קיין איבעריקע קשיות. איך האָב איבערגעשריבן די אויטאָביאָגראַ-
פיע און אויסגעמיטן יעדע אַנדייטונג פון דער בונדישער באַוועגונג אין
פוילן. ער האָט ווידעראַמאַל גענוי דורכגעשטודירט.

גוט — האָט ער געזאָגט — איצט איז עס אין אַרדנונג. איר ווערט צו-
געטיילט צו דער בילדונג־קאָמיסיע פון פּאָליטישן קאָמיסאַריאַט פון דער
אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע...

אַלבאַסעטע האָט דעמאַלט דורכגעלעבט יום־טובדיקע טעג. די הייזער
זיינען געווען באַהאַנגען מיט פענער און די פענסטער זיינען געווען דער
קאַרירט מיט פּאַרטרעטן און מיט אַרויסגעהאַנגענע טעפּיכער. פון פּראַנט
איז נאָר וואָס אַנגעקומען אַ גוטע נייעס : די רעפּובליקאַנישע אַרמיי האָט
דורכגעריסן דעם פּראַנקאַ־פּראַנט נעבן סאַראַגאַסאַ, און עס האָט זיך אויס-
געדאַכט, אז די פּאַשיסטן האַלטן ביים פּאַרטריבן ווערן פון גאַנצן לאַנד.
אין דער זיגרייכער שלאַכט האָט אַנטיילגענומען נישט בלוזי די שפּאַנישע
אַרמיי, נאָר עס האָט זיך אויך באַטייליקט אַ גרופּע פון דער פּוילישער
דאַמבראַווסקי בריגאַדע און אַ טייל פון דער „פּליענדיקער בריגאַדע“ פון
טשאַפּאַיעוו.

אויף די ראַגן פון די גאַסן האָבן געשפּילט אַרקעסטערס. פון אויף
שנעל אויפגעשטעלטע טריבונעס האָבן אַראַפּגערעדט רעדנער און די

שפאניער זיינען אַרומגעגאנגען איבער די גאַסן פאַרשיכורטע פון די נייַעס. פון די רעדעס, פון די געזאַנגען און פון די אַרקעסטערס. די טעג זיינען געווען פייערלעכע. איבער דער שטאָט האָט געהאַנגען אַ שטימונג פון יום־טובדיקייט און אויך פון אַ גלייכצייטיקער שפּאַנונג און דער־וואַרטונג.

איך האָב דאָן זינט עטלעכע טעג געאַרבעט אין דער פּאָליטישער אַפֿ־טיילונג פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע. דער דאָזיקער פּאָליטי־קאָמיסאַריאַט האָט זיך געפונען אין אַ הויכער מאָדערנער, פיר־שטאַקיקער געביידע. וואָס האָט זיך אויסגעטיילט מיט איר מאָדערנקייט פון אַלע איי־בעריקע בנינים אין דער שטאָט.

דאָס גאַנצע הויז האָט געראַישט מיט אַ מוראַשקע־אַרבעט. וואָס האָט אונטער פאַרשידענע געשטאַלטן פאַרגעשטעלט איינס: קאָמוניסטישע פּראָ־פּאַגאַנדע און קאָמוניסטישע קאַנטראָל איבער דער אינטערנאַציאָנאַלער ברי־גאַדע.

אויפן ערשטן שטאַק האָט זיך געפונען די אַפּטיילונג פון קולטור און בילדונג. אויפן צווייטן שטאַק איז געווען אַן אַפּטיילונג פאַר דער פרעסע און אויפן דריטן האָבן זיך געפונען די „הייליקע“ צימערן פון די פּאָליטי־שע קאָמיסאַרן מיט זייערע אַסיסטענטס.

באַלד דעם ערשטן טאָג האָט מיך אויפגענומען דער שעף פון דער בילדונג־אַפּטיילונג. אַ נידעריק־געוויקסיקער פאַרשוין מיט אַ סימפּאַטיש־געזיכט. דער נאָמען זיינער איז געווען טשאַלאָוו. גלייך ווי איך בין אַרייַנגעפירט געוואָרן צו אים אין קאַבינעט אַריין האָב איך פון די אויגן זיינע דערקענט. אַז ער האָט דורכגעשטודירט מייַן „אָטאָביאָגראַפיע“ און אַז ער איז געווען צופרידן.

טשאַלאָוו האָט געהאַט אַ רוסישן, גוטמוטיקן אויסזען און ער האָט אויך גערעדט אַ קלינגענדיקן רוסיש מיט קאַלערנדיקע „ריישן“. ער האָט אויך געטראָגן אַ ניי־אויפגענייטן רוסישן מונדיר מיט איבערגעטריבן־ברייטע עפּאַלעטן. אָבער טראָץ דעם איז ער נישט קיין רוס, נאָר אַ בול־גאַר. די פאַרגאַנגענהייט זיינע האָט געטראָגן אין זיך פעדימער פון אַן אַפגעטוענע העלדישקייט. ער איז געווען אַמאַל איינער פון די באַשולדיק־טע אין דער באַרימטער בולגאַרישער „רייכסטאַג אַפּערע“. ווען די רעאַק־ציאָנערע רעגירונג האָט אויפגעריסן די קאַטעדראַלע אין דער הויפט־שטאָט סאַפּיאַ און האָט דערנאָך געוואָרפן די שולד אויף די קאָמוניסטן. טשאַלאָוו האָט דעמאַלט אויסגעמיטן די תּליה אַנטלויפנדיק קיין רוסלאַנד. די איבעריקע האָט מען אויפגעהאַנגען. נאָכן אַפּזיין אַ צייט אין סאָוועט־רוסלאַנד איז ער צוריקגעשיקט געוואָרן קיין שפּאַניע, וווּ ער איז באַ־שטימט געוואָרן פאַרן הויפט לייטער פון דער בילדונג־אַפּטיילונג.

ער האָט מיך לאַנג באַטראַכט מיט זיינע גוטמוטיקע העלע אויגן און האָט מיך געפרעגט:

— וואס פאר א שפראכן באהערשט איר, חבר שטיין?
די פראגע איז, פארשטייט זיך, געווען בלויז א פארמעלע, ווייל דער
ענטפער איז קלאר געווען פארצייכנט אין מיין אויטאביאגראפיע. איך האב
אים געענטפערט, אז איך קען פויליש, אוקראיניש, יידיש, דייטש און אז
איך פארשטיי אויך טשעכיש און סלאוואקיש.
ער האט זיך א רייב געטאן די הענט און האט נישט באהאלטן זיין
צופרידנקייט.

— אזא מענטש דארף מען טאקע. דער עיקר איז גוט, וואס איר קענט
סלאווישע שפראכן. אזעלכע זיינען דא ביי אונז אין דער קולטור־אפטיי־
לונג כמעט נישטא.

— אין וואס — האב איך געפרעגט — וועט באשטיין מיין ארבעט?
— אייער פונקציע — האט ער געזאגט — וועט באשטיין אין אויפ־
האלטן די מאראל פון די מיליציאנערן. עס איז פאראן א נויטווענדיקייט
צו געבן אונזערע מיליציאנערן אידעאישע דערציאונג נישט בלויז אויף א
דירעקטן, טרוקענעם אופן, נאר אויך אויף אן אומדירעקטן און פארוויי־
לערישן. אייער ארבעט וועט באשטיין ערשטנס אין געבן רעפעראטן אויף
מאָרקסיסטישע טעמעס, אָבער אויך אין אַ גרויסער מאָס אין צוגרייטן
אידעאיש־אויסגעהאלטענע ספעקטאַקלען, קאַנצערטן און פאַרשטעלונגען.
איר וועט זיך קענען באַנוצן מיט אונזער גאַנצער קולטור אָפטיילונג. מיר
האַבן דאָ אַ פאַר שפּאַנישע טענצערניס, מוזיקער און אַקטיאָרן. איר וועט
מיט זייער הילף אַרגאַניזירן פאַרשטעלונגען פאַר די מיליציאַנערן, וואָס
געפינען זיך אויף אורלויב, פאַר פאַרווונדעטע אין די שפּיטעלער און ספּע־
ציעלע פאַרברידערונג אַוונטן פאַר דער שפּאַנישער באַפעלקערונג. אונטער
אייער קאַנטראָל וועלן אויך שטיין די וואַנט־צייטונגען און די אידעאישע
באַפּוזונגען פון אונזערע זאַלן.

געדענקט — האט טשאלאוו נאכאמאל אונטערגעשטראכן — דער
עיקר איז אויפצוהאלטן די מאראל פון אונזערע קעמפער. די מאראל!
פארוואס ער האט דאס דאזיקע ווארט אזוי שטארק אונטערגעשטראכן
האב איך באגרופן ערשט שפעטער, ווען איך האב מיך נענטער באקענט
מיט דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע...

דעם זעלבן טאָג האָב איך אויך באַקענט די סאַמע וויכטיקסטע פיגור
אין דער דאָזיקער פּאָליטישער פעסטונג: דעם הויפט־קאָמיסאַר פון דער
באַזע אין אַלבאַסעטע. דאָס איז געווען אַ קליינער, זער רירעוודיקער,
שוואַרץ־האַריקער פאַרשוין, פאַר וועמען יעדער איינער, פון קלענסטן
ביזן גרעסטן האָבן געציטערט. דער נאַמען זיינער איז געווען קירטשעוו.
זיין אויסזען איז געווען פון אַ טיפּישן רוסישן קאַזאַק. אָבער ער האָט נישט
געהאַט אין זיך קיין שפור פון דער קאַזאַקישער אויפריכטיקייט. ער איז
געווען אַ פאַרשלאָסענער פאַרשוין, אַ מרוק, ער האָט נישט גערעדט, נאר
געברומט מיט קורצע און אָפּגעהאַקטע ווערטער. עס איז גענוג געווען ער

זאל אריינקומען אין צימער (און אריינגעקומען איז ער שטענדיק אומגע-
ריכט און האט קיינמאל נישט אנגעקלאפט אין דער טיר) און אלע זיינען
געבליבן זיצן ווי פאראליזירט און זיינען אנטשוויגן געווארן. צוויי שוואכ-
קייטן האט ער אבער געהאט, וואס האבן פאראטן זיין איינגעבוירענע
קאזאקשיקייט. ערשטנס האט ער געהאט א טבע זיך אנצושיכורן און דע-
מאלט איז ער ארויפגעקראכן אויף א טיש און האט (אלץ שווינגנדיק און
מיטן זעלבן פינסטערן געזיכט) אפגעטאנצט א קנאקעדיקן קאזאק.
צווייטנס האט ער געהאט א נישט געווענלעכע מאניע צו פוצן זיינע
גלאנצנדיקע שטייול. די שטייול זיינע האבן געגלאנצט אזוי ווי אמתידיקע
שפיגלען. ער האט זיי געלאזט פוצן צו אכט און צו צען מאל א טאג.

א הויך רוסיש האט דער דאזיקער קירטשעוו נישט באהערשט קיין
שום אנדער שפראך, אבער טראץ דעם איז ער דא געווען דער פאקטישער
הערשער.

טשאלאו האט מיך אויך פארגעשטעלט פארן הויפט פאליט-קאמיסאר
פון דער פוילישער אפטיילונג, פון די אזוי גערופענע „דאמבראוטשאקעס“.
ער האט געהייסן סטאפטשיק. דאס איז געווען א קרעפטיק געבויטער און
ברייט-אקסלדיקער מאן מיט א פנים פון אן אינטעליגענטן פוילישן אר-
בעטער. כאטש ער האט פארנומען דעם וויכטיקן אמט פון א הויכן פאליט-
קאמיסאר, האט ער אבער געטראגן געווענלעכע זעלנערישע בגדים. ער
איז געווען אן אלטער טוער אין דער פוילישער רעוואלוציאנערער באווע-
גונג, האט געהאט הינטער זיך א רייכע פארגאנגענהייט פון תפילות. באלד
ביים באקענען זיך האט מיר סטאפטשיק געזאגט אויפריכטיק, אן שום בא-
העלטענישן:

— איך בין צופרידן, טאוואזשיש שטיין, וואס מיר האבן דא מיט
אייער קומען צו אונז אריינבאקומען צו אונזער ארבעט נישט בלויז אן
אינטעליגענטן רעוואלוציאנער, נאר אויך אן אינטעליגענטן ייד.
ער האט געזען די פארווונדערונג אויף מיין געזיכט און האט עס
גלייך דערקלערט:

— איך וועל נישט באהאלטן פאר אייך, אז צווישן די מיליציאנערן
זיינען פאראן היבשע אנטיסעמיטישע שטימונגען. דער עלעמענט, וואס
קומט אין דער אינטערנאציאנאלער בריגאדע איז א פארשידנארטיקער. א
סך פון די מיליציאנערן קומען פון צוריקגעשטאנענע שטובן און אנט-
סעמיטיזם איז א זאך, וואס שלעפט זיך מיט. דעריבער וועט די אויפגא-
בע אייערע זיין אויפצוקלערן די דאזיקע מיליציאנערן, אין אייערע רע-
פעראטן און אויך אויף די אונטערנעמונגען, אז יידן זיינען פונקט אזעלכע
מענטשן ווי אנדערע, אז דאס איז נישט קיין פאלק פון בלויז סוחרים
און אדוואקאטן...

איך בין געזעסן א פריטשמעלעטער. אנטיסעמיטיזם אין דער אינטער-
נאציאנאלער בריגאדע! אבער סטאפטשיק האט מיר גלייך געזאגט א

צווייטע זאך, וואָס האָט מיך אַביסל אַרויסגעוויבן פון מיין שטימונג:
— עס איז אויך גוט וואָס איר קענט רעדן יידיש. עס איז טאַקע נוי־
טיק, אַז אַ חוץ די פיר צייטונגען, וואָס די אינטערנאַציאָנאַלע בריגאַדע
שיינען אַן אויסגאַבע אויף יידיש. צי נעמט איר אייך אונטער צו רעדאָ־
גוט אַרויס אויף פּויליש, דייטש, פראַנצויזיש און ענגליש זאָל אויך רעדאָ־
גירן אַזאַ יידישע צייטונג?

— אַוודאי — האָב איך געזאָגט — מיטן גרעסטן פאַרגעניגן.
איך האָב אין יענעם מאָמענט נישט געטראַכט דערפון, אַז אין גאַנץ
שפּאַניע איז זינט די צייטן פון דער אינקוויזיציע נישט פאַראַן קיין איין
יידישער אות, קיין זכר פון אַ יידישער דרוקעריי. דער עצם פאַרשלאַג
פון סטאַפּטישקן איז מיר צוגעפאַלן צום האַרץ און איך האָב דעריבער
דערפילט צו אים אַ סימפּאַטיע.

דאָס זיינען געווען די דריי הויפט קאָמיסאַרן פון דער פראַפּאַגאַנדע
געביידע: קירטשעוו — דער אויבער־קאָמיסאַר פאַר דער באַזע אין אַלבאַ־
סעטע; טשאַלאָוו — דער אויבער־קאָמיסאַר פאַר בילדונג און סטאַפּטישק
— דער דעמאָלטיקער פּאַליט־קאָמיסאַר פון דער פּוילישער בריגאַדע, וועל־
כער האָט מיט אַ קורצער צייט שפּעטער דורכגעמאַכט אַ קאַפּ־שווינדלדיקע
קאַריערע.

אַ חוץ די דאָזיקע דריי גדולים האָב איך דעם ערשטן טאַג זיך באַ־
קענט מיט נאָך אייניקע מיטאַרבעטער; 2 יונגע שפּאַנישע טענצערינס, צוויי
יידישע אַקטיאָרן פון פאַריז (די נעמען זייערע זיינען געווען שאַפּיראַ און
פּיליפּ). צווישן די מיטגלידער פון דער אַרטיסטישער אַפּטיילונג האָט זיך
מיר דער עיקר געוואָרפן אין די אויגן אַריין אַן אוקראַינישער ווייס־גוואַר־
דייער מיטן נאָמען קירגיעוו. נאָכן אויסברוך פון דער רעוואָלוציע האָט ער
געדינט אין פאַרשידענע ווייס־גוואַרדייאישע באַנדעס. שפּעטער איז ער
אַנטלאָפן קיין פראַנקרייך און דאָרט האָט זיך אין אים פּלוצלונג אויפגע־
וועקט אַ דראַנג זיך אומצוקערן צו דער „מאַטושקאַ ראַסיאַ“. די קאָמוניס־
טישע אויטאָריטעטן. צו וועלכע ער האָט זיך געווענדעט, האָבן אים גע־
שטעלט אַ באַדינג: קודם כל זאָל ער פאַרן קיין שפּאַניע און אַפקומען
פאַר די זינד זיינע און שפּעטער ערשט וועט ער מעגן אַ געלייטערטער
אומקערן זיך קיין רוסלאַנד.

ער איז געווען אַ מערקווירדיקער טאַלאַנטירטער מוזיקער. כאַטש ער
האָט קיינמאַל נישט שטודירט קיין מוזיק האָט ער דאָך געקענט שפּילן
כמעט אויף אַלע פּאַלקס־אינסטרומענטן. זיין ספּעציאַליטעט איז געווען
די באַלאַליקע.

מיטן שפּילן האָט ער געקאַנט ווייזן פאַרשידענע שטיק, וואָס האָבן
אַריינגעוואָרפן די צוהערער אין אַן אמתדיקער באַגייסטערונג. ער פּלעגט,
למשל, אַרויסציען פון די קעשענעס פאַרשידענע פייפּעלעך און גאַר־
מאַשקעס און פּלעגט אויף זיי — אויף אַ קונציקן און הומאַריסטישן אופן

אויסשפילן פאַרשידענע סלאַווישע מעלאָדיעס, ווילדע, טעמפּעראַמענט-
פולע און אויך פאַרחלומטע און בענקענדיקע. אַ חוץ אַ מוזיקער איז ער
אויך געווען אַ פעאיקער טענצער. ער האָט געקאַנט, שפּילנדיק אויף אַ
גרויסער האַנט-האַרמאָניקע, גלייכצייטיק אויסטאַנצן דעם שענסטן רו-
טישן טאַנץ.

אין דער קולטור-בריגאָדע איז אויך געווען אַ יונגער יידישער פּייד-
לער פון דעמאָלטיקן פּאַלעסטינע. דער נאָמען זיינער איז געווען טייכ-
מאַן. אַ שוואַרצער, מיט געקרייזטע האַר, האָט ער מיט זיינע אונגאַרישע
און רומענישע ראַפּסאָדיעס אַרויסגערופן ביי די צוהערער די גרעסטע באַ-
גייסטערונג.

מיט די איבעריקע מיטאַרבעטער פון דער פּראַפּאַגאַנדע אַפּטיילונג
האַב איך זיך באַקענט דעם זעלבן טאַג צו אַוונט-ברויט. אַרום ווייס-גע-
דעקטע טישן האָט זיך פאַרזאַמלט דער גאַנצער „מח" פּון דער אינטער-
נאַציאָנאַלער בריגאָדע: די פּאָליטרוקן מיט זייערע סעקרעטאַרן, דאָס
גאַנצע טעכנישע פּערסאָנאַל און אויך דער שטאַב פון מיין אַפּטיילונג פון
קולטור-פּראַפּאַגאַנדע. די טישן האָבן זיך געבראַכן אונטער דער משא פון
די עסנס. מען האָט דערלאַנגט גאַנצע זייטן פון געבראַטענע שעפּסן,
אַרויפגעשטאַכענע אויף שפּיזן, אַלערליי פּרישע געמייזן, די פאַרשידנסט-
טע קעזן, גאַנצע שטויסן מיט פּרוכטן און הונדערטער פּלעשער און קאַ-
ראַפקעס מיט וויין.

אויבן אָן, ביים הייפּט-טיש, איז געזעסן דער הויפּט-קאַמיסאַר, קיר-
טשעוו. ער איז געזעסן אן אַפּגעזונדעטער, אַ פאַרטאַענער אין דער אכילה,
און עס האָט זיך געדאַכט, אז אַלע זיינע חושים זיינען קאַנצענטרירט
אויף דעם גרויסן שעפּס, וואָס איז געלעגן אַ געבראַטענער אויף אַ לאַנגן
„פּולמיסעק“. אָבער אין דער אמתן האָט יעדער געפּילט אויף זיך די שפּיר-
ציקייט פון זיינע בליקן און יעדער האָט געוואָלט ווערן וואָס קלענער, כדי
די דאָזיקע בליקן זאָלן אים וואָס ווייניקער דערלאַנגען.

די אַרבעט אין דער קולטור-אַפּטיילונג פון דער גרויסער פּראַפּאַ-
גאַנדע-צענטראַלע האָט מיך אַריינגעוואַרפן אין אַ נייער וועלט. מיין
אַרבעט איז באַשטאַנען אין האַלטן רעפּעראַטן, אַרגאַניזירן פאַרשטעלונג-
גען און רעדאַגירן וואַנט-צייטונגען, כדי „אויפצוהאַלטן די מאַראַל“, אָבער
אין קורצן האַב איך מיך איבערצייגט, אז צו דער אַרבעט פון די פּראַ-
פּאַגאַנדיסטן האָט געהערט נישט בלויז דאָס באַאיינפלוסן, נאר אויך דאָס...
באַזייטיקן פון מענטשלעכע מחות. די דאָזיקע אַנטפּלעקונג האַב איך גע-
מאַכט באַלד אין די ערשטע טעג פון מיין אַנקומען קיין אַלבאַסעטע און
די דאָזיקע אַנטפּלעקונג איז געווען פאַר מיר די ערשטע גרויסע דערשיי-
טערונג אין די טעג פון דעם שפּאַנישן קריג.

די שענדלעכע ראל פון דער צענזור — בלוטיקע קאשמארן

אויף איינעם פון די שטאקן פון דער געביידע פון פאליט־קאמיסאר־אָט איז געווען אַ פּרעסע־אָפּטיילונג מיט אַ גרויסן, עפנטלעכן לייען־זאַל. אויף די טישן זיינען געווען אָנגעוואָרפן צייטונגען פון אַלע מינים און פון אַלע שפּראַכן, אָבער כּמעט אַלע זיינען זיי געווען קאָמוניסטישע. קיין איין סאָציאַליסטישע צייטונג איז נישט געווען דאָרט צו געפינען, דאָ קעגן, זיינען דאָ יאָ געווען אַ פּאַר בירגערלעכע צייטונגען אויף פּראַנ־צויזיש און אויף ענגליש. איך האָב מיך שפּעטער דערוואָסט, אַז פון וואַרשע פּלעגן רעגולער אָנקומען פּעקלעך מיט בונדישע „פּאַלקס־ציי־טונגען“, אָבער די צענזור האָט זיי נישט אַרויפגעלאָזט אויפן טיש. און צו מיין גרויסן סיורפּריז האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז איינער פון די שעפּן פון דער צענזור איז געווען מיינס אַן אַלטער באַקאַנטער, אַ יידישער קאָמוניסט פון סטאַניסלאָוואָו. איך רוף אים שילער (דאָס איז נישט זיין אמתער נאָמען).

דער דאָזיקער כּמעט 30־יאָריקער בחור איז געווען אַן אויסטערליש געמיש פון אַן איידעלן און פיין־דערצויגענעם מענטש, מיט דער פּאַר־ביסענער און פּאַנאַטישער נשמה פון אַ באַלשעוויק. ווען מיר האָבן זיך צום ערשטן מאל באַגעגנט אין אַלבאַסעטע (דאָס איז געווען אויפן דריטן טאָג פון מיין קומען) איז די פּרייד זיינע געווען אַן אומגעהויערע. גלייך אָבער האָב איך דערקענט פון זיינע אומבאוועגלעך־וואַסערדיקע אויגן, אַז ער איז דאָ אויסגעוואַקסן צו אַ גאַנצן גדול. ער האָט נאָך אַלץ גע־שמייכלט מיט זיין אַמאַליקן יינגלעשן שמייכל, אָבער אין ווינקל פון דאָזיקן שמייכל איז געלעגן עפעס אַ שאַטן, פאַר וועלכן איך האָב מורא געהאַט.

איך האָב אים געדענקט ווי אַ זער גוטן און ווילן חברה־מאַן, אָבער אויך ווי אַ פּאַרביסענעם סטאַליניסט. אָבער דאָרט אין גאַליציע, האָט צווישן זיין איינגעבוירענער גוטסקייט און דעם פּאַרהאַרטעוועטן באַלשע־וויזם געהערשט אַ גלייכגעוויכט. די איינגעבוירענע העפלעכקייט און איידעלע מידות האָבן אָפּגעטעמפט זיין האַמעטנעם סטאַליניזם. דאָ אָבער איז אים פאַרבליבן בלויז דער אויסערלעכער שמייכל.

אויפן צווייטן טאָג נאָך אונזער באַגעגענען זיך, ווען איך בין גראַד געזעסן אין לייען־זאַל, איז אַריינגעקומען שילער און האָט צו מיר גע־זאָגט, כלומרשט פּריינטלעך:

— אַז איר וועט זיך גוט אויפפירן, וועט איר ביי מיר לייענען יעדן טאָג די וואַרשעווער „פּאַלקס־צייטונג“.

דעמאלט טאקע האב איך זיך דערוווסט. אז ער איז דא דער גער
הילף פון הויפט־צענזאר און אז ער וועט מיר געבן איבערצולייענען
אלע געקומענע פעקלעך „פאלקס־צייטונג“, נאר קיינער דארף דערפון
נישט וויסן. אבער צוזאמען מיט דער דאזיקער טובה האט ער אויך פון
מיר פארלאנגט א געפעליקייט:

— הערט, חבר שטיין — האט ער געזאגט שוין אינגאנצן מיט אן
אנדער מינע. מיט א געהיים־פארטרוילעכער — די צענזור נויטיקט זיך
אין אייער הילף. מיר האבן דא א גרופע מיט ישראלדיקע יוגנטלעכע,
וועלכע שרייבן העברעאישע בריוו, און עס איז נישט פאראן דא קיינער,
וואס פארשטייט גענוג עברית. ווילן מיר אז איר זאלט פאר אונז די דאָר
זיקע בריוו איבערזעצן.

ער האט מיך דערביי שאַרף אַנגעקוקט און געזאָגט:
— געדענקט, חבר שטיין, אן שום סענטימענטן. טאמער זיינען פאָר
ראַן עפעס אין די בריוו ווערטער, וועלכע זיינען פאָר אונז שעדלעך, זאלט
איר זיי אונטערשטרייכן. די שרייבער פון שלעכטע בריוו זיינען אונזערע
גרעסטע שעדיקער אין אויסלאַנד און מען טאר אויף זיי נישט האַבן קיין
שום רחמנות.

יעדן אינדערפרי, אַרום 8 אַזייגער, פלעג איך קומען צו אים אין
ביוראַ, וואָס האָט זיך געפונען אין אַ באַזונדערער צוויי־שטאַקיקער וויד
לאַ, אַן אַרומגערינגלטע מיט אַ פרעכטיקן גאַרטן פון בלומען. דאָרט
פלעגט שילער מיר איבערגעבן די ניי־אַנגעקומענע „פאלקס־צייטונגען“,
און צוגלייך פלעגט ער מיר אויך געבן אַ פאָר העברעאישע בריוו צו
איבערזעצן. געווענלעך, פלעגט ער מיך נישט אויפנעמען ביי זיך אין
צימער, נאָר ער פלעגט מיך באַגעגענען ביי דער טיר און אַריינפירן מיך
אין גאַרטן אַריין. ווייזט אויס, אז דער אינעווייניק פון זיין אַרבעטס־
ביורה איז געווען צוטריטלעך בלויז פאָר ספעציעל פאָרטרילעכע
מענטשן. בעת מיר האָבן זיך געפונען אין גאַרטן פלעגט ער מיר איבער
געבן באַריכטן פון די לעצטע זיצונגען פון צענטראַל־קאָמיטעט פון דער
פוילישער קאָמוניסטישער פאַרטיי. ער איז געווען גוט באַהאוונט אין
גאַנצן קרויזיס, וואָס האָט זיך אַפגעשפילט אין די הויכע אינסטאַנצן פון
דער פאַרטיי אין פוילן, און וועלכער האָט דערפירט דערצו, אז אין עט
לעכע חדשים אַרום איז די פאַרטיי אויפגעלייזט געוואָרן ווי אַ „נעסט
פון פראַוואַקאַטאָרן און שפּיאַנען“.

איך בין מודה, אז דער פאַרלאַנג זיינער צו העלפן אים אין דער
צענזור־אַרבעט איז געווען פאָר מיר אַ נישט־אַנגענעמע אַפקומעניש.
איך האָב נישט געהאַט קיין שום מאַטיוו זיך אַפצוזאָגן פון דער דאזיקער
מיסיע און איך האָב געמוזט דערמיט אַנגיין, כאַטש אין די גרענעצן פון
מיינע מעגלעכקייטן האָב איך זיך באַמיט אז די בריוו, וועלכע זיינען

דורכגעגאנגען מיינע הענט, זאלן נישט האבן פארן שרייבער קיין שלעכטע רעזולטאטן.

דערווייל האט אבער פאסירט א זאך, וואס האט מיר אינגאנצן דערשיטערט. א געוויסן פרימארגן בין איך, ווי געווענלעך, אוועק צו שילערן אויף מיין שטענדיקן וויזיט. עס איז נאך געווען גאנץ פרי, נישט שפעטער ווי ארום אכט אזייגער. איך בין צוגעקומען צו דער צענזורגעביי דע און האב דארט, ווי געווענלעך, געטראפן שילערן ביי דער טיר. ער האט מיך, אזוי ווי שטענדיק, נישט איינגעלאדן אינעווייניק, נאר נאכן באגריסן זיך האט ער מיך אנגענומען ביים ארעם און האט מיך אריינגעפירט אין גארטן אריין.

ער האט מיר אויך דאס מאל איבערגעגעבן עטלעכע עקזעמפלארן פון דער „פאלקס־צייטונג“, און דאן האבן מיר, רעדנדיק, גענומען גיין איבער די שטעגלעך פון דעם גארטן.

פלוצלונג בין איך שטיין געבליבן ווי א פארגליווערטער און איך האב דערפילט ווי עס האבן זיך מיר אנגעהויבן צו ברעכן די קניען. נישט ווייט פונעם רויטן טויער פון דער געביידע זיינען געשטאנען אויף דער ערד דריי נידעריקע טראג־בעטלעך, איבערגעדעקטע מיט וואלענע, זעלנע־יישע דעקעס. אונטער יעדע דעקע האט זיך געבערגלט א מענטשלעכער קערפער. די קערפערס זיינען געלעגן אומבאוועגלעך, איבערגעדעקט פון קאפ ביז פיס.

— וואס איז דאס? — בין איך געבליבן שטיין א צוגעקאוועטער צו ער ערד — וואס באדייט דאס?

שילער האט אויף מיר א קוק געגעבן מיט האלב־פארזשמורעטע אויגן און האט געזאגט כלומרשט נאכלעסיק:

— נישט אייער דאגה, חבר שטיין.

— אבער עס זעט דאך אויס...

— דאס איז נישט אייער עסק. עס וועט זיין געזונט פאר אייך זיך ווייניקער צו פרעגן. ער האט דערביי א מאדנעם בלינצל געטאן מיט יינע אומבאוועגלעכע, וואסערדיקע אויגן:

— איר זענט דאך א באלשעוויק, וואס־זשע זענט איר דערמיט אזוי איבערראשט?

איך האב זיך אזש א קארטשע געטאן אונטער זיין וואסערדיקן בליק און איך האב מער נישט געקוקט אהין, אין דער ריכטונג פון די דריי איבערגעדעקטע טראג־בעטלעך.

שפעטער האבן די דאזיקע (זאכן) נישט געמאכט אויף מיר דעם עלבן איינדרוק ווי אין אנהויב. אבער יענער פרימארגן האט נאך געזערט צו מיינע האניג־טעג אין לאנד פון דער שפאנישער רעוואלוציע. דאס דאזיקע „אוועקלייגן“ פאליטישע קעגנער איז פאר מיר דעמאלט יעווען א נייעס. ערשט שפעטער האב איך עס אנגעהויבן צו באטראכטן

ווי אַ „נאַרמאַלן“ מיטבאַגלייטער פון דער סטאַליניסטישער הערשאַפט איבער דעם שפּאַנישן בירגער־קריג.

ביז היינטיקן טאָג ווייס איך נישט, ווער עס זיינען געווען די דריי אומגעבראַכטע קרבנות צי זיינען דאָס געווען מיליציאַנערן, וואָס האָבן געשריבן קאָמפּראַמיטירנדיקע בריוו און מען האָט זיי דאָ איינגעלאָדן כלומרשט אויף אַ געשפרעך, כדי זיי דאָ אָפּצוראַמען? אָדער צי זיינען זיי געווען פּאַרזינדיקטע „טראַצקיסטן“ אָדער „פּוֹם“ מיטגלידער, וועלכע מען האָט דעמאָלט ליקווידירט אין דער שטיל, נאָך איידער עס האָבן זיך אָנגעהויבן די שפּעטערדיקע אָפענע מאַסן־מאַרדן איבער דער אָפּאַ־זיציע.

מיט צוויי טעג שפּעטער, נאָך דער דאָזיקער איבערלעבעניש אינם שרעקלעכן גאַרטן, האָט מיר שילער איבערגעגעבן אַ בריוו פון אַ ישר־ראַלדיקן מיליציאַנער, וועלכער האָט געהייסן שיקא. גלייך ווי איך האָב גענומען לייענען דעם בריוו, האָב איך דערזען פאַר זיך אַ דאָקומענט, וואָס האָט זיך געקענט ענדיקן פאַרן שרייבער זער ביטער. דער בריוו איז געווען פיל מיט דער שאַרפּסטער קריטיק קעגן די באַציאונגען, וואָס האָבן געהערשט אין דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע. לייענענדיק דעם בריוו האָב איך זיך דערמאַנט אַן יענע 3 טראַג־בעטלעך און אַ קעלט איז מיר אַריבער איבער די ביינער. איך האָב דעם יידישן בחור געקענט פּערזענלעך, און כאַטש ער האָט געקוקט מיט אַ סך פאַראַכטונג אויף יעדן מיטאַרבעטער פון פּאָליט־קאָמיסאַריאַט, האָב איך דעם זעלבן טאָג אים געגעבן צו וויסן, אַז איך וויל מיט אים רעדן.

שיקא האָט נישט גערן אָנגענומען מיין אינלאַדונג. ער איז געווען אַ גראַדליניקער, איבערגעגעבענער קעמפּער, און ער האָט געקוקט מיט איראַניע און מיט חוזק אויף יעדן איינעם, וואָס האָט זיך נישט געפּיר נען אויפן פּראַנט (ער אַליין איז צוריקגעשיקט געוואָרן פון פּראַנט, כדי זיך דאָ צו פּאַרפּולן אין דער סאַפּערן־אויסשולונג, און האָט אין קורצן גע־דאַרפּט צוריקפאַרן). ער איז צוגעקומען אויפן באַשטימטן אַרט און האָט געקוקט אויף מיר פון אויבן אַראַפּ.

— וואָס וועט איר דערציילן גוטס? — האָט ער געפרעגט מיט איראַניע.

— הערט — האָב איך אים געזאָגט — איך בין אייך געקומען וואָר־נען, חבריש און פאַרטרוילעך, אַז איר געפינט זיך אין אַ געפאַר.
— חבריש און פאַרטרוילעך? ער האָט אַלץ גערעדט מיטן זעלבן אַפּלאַכערישן טאָן — וואָס אַזוינס קענט איר מיר זאָגן חבריש?
— איך וויל אייך זאָגן, אַז איר זאָלט זיין פאַרויכטיק אין אייערע בריוו.

ער איז פּלוצלונג געבליבן שטיין אינגאַנצן פאַרענדערט.

— וואָס פאַראַ בריוו? וואָס פאַר אַ שרייבן?

איך האָב אים איבערגעגעבן דעם אינהאַלט פון זיין געשריבענעם בריוו. ער איז געוואָרן בלאָס.

„איך האָב נישט געהאַט בדעה צו דערציילן אים קיין איינצלהייטן נאָר איך האָב אים געזאָגט קורץ:

— דאָס מאָל וועל איך ריזיקירן און וועל פון אייער בריוו מאַכן אַזאַ איבערזעצונג, אַז עס וועט אייך נישט שאַדן, און איך האָף אַז קיינער וועט נישט נאַכקוקן דעם אַריגינאַל. אָבער איך וואָרן אייך, אַז איר זאָלט אייך נאַכאַמאָל רעכענען מיט יעדעס וואָרט.

— אַ דאַנק אייך — האָט ער געזאָגט אַלץ אַ בלאַסער — איך האָב וועגן אייך געהאַט אַ שלעכטע מיינונג. איך האָב געמיינט, אַז איר זענט אַ „זייעריקער“.

אין דעם וואָרט „זייעריקער“ איז געלעגן די גאַנצע פאַראַכטונג, וואָס איז פאַרשפּרייט געוואָרן צווישן דער מערהייט מיליציאַנערן צו די פּאַליטישע קאַמיסאַרן פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע. פונם דאָ-זיקן טאַג אָן האָבן מיר זיך ביידע באַפּריינדעט און פּלעגן זיך אַפט טרעפּן. דער דאָזיקער ערלעכער פּאַלעסטינער בחור האָט זיך קיינמאָל נישט אַפּגעגעבן קיין דין וחשבון און וואָס פאַר אַ געפאַר ער האָט זיך געפונען אין יענעם טאַג. אַזוי ווי טויזנטער אַנדערע מיליציאַנערן פון אַלבאַסעטע, האָט ער נישט געוויסט דעם סוד, וואָס עס האָט אין זיך גע-טראָגן דער גאַרטן פון דער צענזור-געביידע.

פון יענער צייט זענען שוין אַוועק אַ סך גורלדיקע און מיט גרויל-אַנגעפילטע יאָרן. אָבער עס וועט מיך קיינמאָל נישט פאַרלאָזן דאָס בילד פון דעם דאָזיקן שפּאַנישן גאַרטן און מיט די דריי טראַג-בעטלעך, אויף וועלכע עס זיינען געלעגן דריי מענטשלעכע קערפּערס. אויך וועט מיך קיינמאָל נישט פאַרלאָזן דאָס בילד פון די צוויי ווינקענדיקע אויגן פונם צאַרטן און איידעלן מענטש, אָבער באַלשעוויסטישן האַרצלאַזן אוי-טאַמאַט, שילער, פאַר וועלכן מענטשלעך בלוט האָט געהאַט אַ ווערט בלויז דאָן, ווען עס האָט געקלאַפט צום ריטם פון דער סטאַליניסטישער ליניע... דאָס אינטערעסאַנטסטע דערביי איז דאָס, וואָס דער דאָזיקער קאָ-מוניסטישער פּאַנאַטיקער, שילער, איז אַליין מיט אַ קורצער צייט שפּע-טער געוואָרן דעגראַדירט.

ווער זיינען זיי געווען די, וואָס האָבן אין די פאַרשידענע מיליטע-רישע אַפּטיילונגען געקעמפט קעגן פּראַנקאַ-פּאַשיזם? פון וואַנען זיינען זיי געקומען? וואָס פאַר אַ מאַטיוון האָבן זיי באַווויגן דאָ אַהערצוקור-מען? מיט וואָס פאַר אַ געדאַנקען זיינען זיי דאָ אַהערגעקומען פון יע-נער זייט גרענעץ און מיט וואָס פאַר אַ געדאַנקען האָבן זיי זיך אַרומ-געטראָגן דאָ. אין שפּאַניע. ווען זיי האָבן זיך געטראָפּן פנים אל פנים מיט דער גאַנצער טאַג-טעגלעכער ווירקלעכקייט?

דער נאָמען „אינטערנאַציאָנאַלע בריגאַדע“ איז נאָך ביזן היינטיקן
 טאָג אַרומגעוויקלט מיט הייליקע שלייערן. אַפילו געווענלעכע ליבעראַלן,
 וואָס האָבן נישט קיין גרויסן סענטימענט פאַר רעוואָלוציעס און פאַר
 שלאַכטן, זאָגן נאָך היינט אַרויס דעם נאָמען „אינטערנאַציאָנאַלע בריי-
 גאַדע“ מיט אַ געפיל פון פאַרהייליקונג. דאָס וואָרט אינטערנאַציאָנאַלע
 בריגאַדע איז נאָך ביזן היינטיקן טאָג פאַרבליבן דער סימבאָל פון רע-
 וואָלוציאָנערישקייט, פון קאַמף קעגן פאַשיזם און קעגן פינסטערע כוחות.
 אָבער וויפיל ליגן איז פאַראַן אין די דאָזיקע צוויי ווערטער! מיט
 וויפיל אַנטוישונגען און מיט וויפיל אומשולדיק פאַרגאַסן ברודער-בלוט
 זיינען אָנגעזאַפט די ווערטער „אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע“! ... ליידער
 זיינען פאַראַן בלויז איינצלנע מענטשן, וואָס האָבן געזען די אינטערנאַ-
 ציאָנאַלע בריגאַדע אַן שום שלייערן. און אויב איך וויל דאָ, אין די וויי-
 טערדיקע שורות, די דאָזיקע שלייערן באַזייטיקן און פאַרשטעלן די אינ-
 טערנאַציאָנאַלע בריגאַדע אין איר אמתדיק געשטאַלט, איז עס קודם כל
 פון געשיכטלעכן אמת, אָבער נישט ווייניקער אויך צוליב דעם, וואָס
 די אינטערנאַציאָנאַלע בריגאַדע געהערט צו איינער פון די קאַמוניס-
 טישע ליגנס, צו איינער פון די גרעסטע פאַרקריפּלונגען, וואָס די קאָ-
 מוניסטישע באַוועגונג האָט אָפּגעטאַן מיט דער ווירקלעכקייט.

אָנהויב פון שפּאַנישן בירגער־קריג האָט סאָויעט־רוסלאַנד באַשלאָסן
 אינגאַנצן זיך נישט אַריינצומישן אינם קאַמף פון דער שפּאַנישער רע-
 פּובליק. סאָויעט־רוסלאַנד איז דאָן געלעגן אַ צעשלאָגענע נאָך דער
 מפּלה פון דער קאַמוניסטישער פאַרטיי אין דייטשלאַנד און זי האָט דער-
 מאַלט געפרוּווט באַנדאָזשירן אירע ווונדן מיט אַ פּלוצלונגדיקן צוריקקער
 צו כלומרשטער דעמאָקראַטיע — צו דער פּאָליטיק פון פּאָלקס־פּראַנט.
 סטאַלין האָט דאָן אָנגעטאַן די פּאַלשע מאַסקע פון אַ שעפּס און האָט
 אויסגעשטרעקט אַ שלום־האַנט צו דער דעמאָקראַטישער וועלט. פאַר-
 לייגנדיק אַ געמיינזאַמען פּראַנט מיט אַלע אַנטי־פּאַשיסטישע כוחות, כדי
 צו געפינען חן אין די אויגן פון די דעמאָקראַטישע מלוכות האָט ער באַ-
 שלאָסן נישט צו מישן זיך אין די אָנגעלעגנהייטן פון אַנדערע לענדער.
 דאָס איז געווען אין די עשרטע צייטן. שפּעטער זיינען אָבער פאַר-
 געקומען געשעענישן, וואָס האָבן אָנגעהויבן אַנפּילן מיט גרויל און מיט
 עקל די גאַנצע אַרבעטער־וועלט קעגן דער מאַסקווער קליקע. עס האָבן
 זיך אָנגעהויבן די גרויזאַמע מאַסקווער פּראַצעסן מיט דער גרויסער
 בלוט־אַפּזאַפּונג ביים רוסישן פּאָלק. סטאַלין האָט דאָן באַשלאָסן צו
 באַטייליקן זיך אין שפּאַנישן בירגער־קריג און דערמיט צו שיסן צוויי
 האָזן מיט אַמאַל: ערשטנס — צוריקגעווינען די סימפּאַטיע ביי דעמאָ-
 קראַטישע מענטשן איבער דער גאַרערע וועלט מיט זיין שטעלן זיך אויף
 דער זייט פון די אַנטי־פּאַשיסטן און צווייטנס — אַריינשטעלן זיינס אַ
 באַוואַפּנטן פּוס אויף דער שפּאַנישער ערד, באַזעצן דאָס גאַנצע לאַנד

מיט זיינע אגענטן און אזוי ארום — אין פאל פון א נצחון פון דער רעפובליק — נישט זיין אויסגעשטעלט אויף א זיגרייכער רעוואלוציע פון אַנטי־סטאַליניסטישע פאַרטייען.

צום באַדויערן מוז פעסטגעשטעלט ווערן, אַז די דאָזיקע כיטרע שפּיל איז סטאַלינען געלונגען. עס איז פאַרשטייט זיך נאַטירלעך, וואָס די סאַציאַל־דעמאָקראַטישע פאַרטייען האָבן זיך באַלד פון ערשטן טאַג גע־שטעלט אויף דער זייט פון דער באַדראַטער שפּאַנישער רעפּובליק. אָבער עס איז טרויעריק און טראַגיש, וואָס די סאַציאַליסטן פון דער גאַרער וועלט האָבן כמעט אַז שום באַוואַרעניש אַנגענומען די „הילף“ פון די קאָמוניסטישע פאַרטייען און זיינען סוף כל סוף געוואָרן בלוטיק און ברוטאַל אָפּגענאַרט און פאַרראַטן.

ווען די קאָמוניסטן האָבן געזען, אַז עס איז רייף געוואָרן די צייט אַרויפצולייגן זייער לאַפע אויפן שפּאַנישן בירגער־קריג, האָבן זיי גע־וואָרפן די ערשטע שלאַכט־לאַזונגען: „אַלץ צו הילף דער קעמפּנדער שפּאַניע! נישטאַ אין איצטיקן מאָמענט קיין שום פאַרטיי אונטערשידן! איין זאָך פאַראייניקט אַלע דעמאָקראַטישע מענטשן — די דרינגענדיקע נויטווענדיקייט צו העלפן דעם שפּאַנישן פּאָלק אין זיין פרייהייט־קאַמף! די קאָמוניסטישע סעקציעס האָבן אין אַלע לענדער געגרינדעט ספּע־ציעלע אַפּאַראַטן, וואָס האָבן זיך פאַרנומען מיט אַנפירן די שפּאַנישע אַקציע. און דעמאָלט טאַקע איז אין שפּאַניע געגרינדעט געוואָרן די „אינטערנאַציאָנאַלע בריגאַדע“.

די ערשטע אינטערנאַציאָנאַלע קעמפּער, וואָס זיינען אַנגעקומען קיין שפּאַניע, זיינען געווען דייטשע און עסטרייכישע אַנטי־היטלעריסטן, וואָס זיינען נאָך היטלערס קומען צו דער מאַכט אַנטלאָפן קיין פראַנק־רייך און אין די סקאַנדינאַווישע לענדער. זייער באַטאַליאָן, וואָס איז אַנ־גערופן געוואָרן אויפן נאָמען פון דייטשן קאָמוניסטישן פירער טעלמאַן, איז געווען, דאַכט זיך, דער ערשטער. אָבער באַלד אין אַנהויב האָבן די רעקרוטן קאָמיסיעס, וואָס זיינען אומעטום געוואָרן אַנגעפירט דורך קאָ־מוניסטן, אַנגעהויבן צו מאַביליזירן נישט בלויז איבערגעגעבענע פּאַנאַ־טישע קאָמוניסטן און אידעאָליסטישע סאַציאַל־דעמאָקראַטן און ליבע־ראַלן, נאָר אויך מענטשן פון דער אונטערוועלט. דער חשבון פון די קאָמוניסטן איז געווען אַ קלאַרער: אויף די אידעאָליסטישע סאַציאַליסטן און ליבעראַלן קאָן מען נישט רעכענען און נאָכן אַריבערקומען קיין שפּאַ־ניע קען מען נאָך האָבן פון זיי צרות. וואָס שייך די קאָמוניסטן זיינען אויך מעגלעך אַנטווישונגען. אַ קאָמוניסט איז אזוי לאַנג אַ קאָמוניסט, ווי לאַנג ער לעבט אין אַ קאָפיטאַליסטישער מלוכה און ווי לאַנג ער קען נישט די קאָמוניסטישע ווירקלעכקייט. מיטן מאָמענט אָבער ווען ער וועט דער־זען דאָס רעאַלע לעבן אין די קאָמוניסטישע קאַזאַרמעס, קאָן ער אַמאַל אַנהויבן אינגאַנצן אַנדערש צו טראַכטן. וואָס שייך אָבער דער אונטער־

וועלט — איז דער דאזיקער עלעמענט דער זיכערסטער. צווישן די דאזיקע עלעמענטן, וואס האבן נישט קיין שום אידייען, קאן מען געפינען נישט בלויז גוטע שלעגערס, נאר מען קען אויך צווישן זיי געפינען גוטע אפיר צירן, וואס וועלן אכטונג געבן אויף דער אויפפירונג פון די קאמוניסטישע פאנאטיקער.

די קאמוניסטישע אגיטאטארס האבן געהאט גרויסע געלט־סומען. זיי פלעגן זיך ארומדרייען איבער פארשידענע פאלקס־קיכן, אזיל־הייזער און הינטערשטאטישע קאפייען, ווו זיי האבן מיט דער הילף פון געלט־סור מען און מיט א צוואג אויסצוהאלטן די משפחות, געוונען מיטגלידער פאר דער אינטערנאציאנאלער בריגאדע.

די דאזיקע ארבעט איז געפירט געווארן קודם כל אין די לענדער ווו די קאמוניסטישע פארטייען זיינען געווען לעגאלע. אין די דאזיקע לענדער זיינען געשאפן געווארן „קאמיטעטן צו העלפן שפאניע“, וואס האבן פאר דער עפנטלעכקייט געגאלטן פאר די אמתדיקע פעסטונגען פון דעמאקראטיע און פון פילאנטראפיע. די דאזיקע קאמיטעטן האבן מיט א סך רעקלאמע געטיילט הילף צו די עלטערן און פאמיליעס פון שפאניע נישע פרייוויליקע. צו די קאמיטעטן האבן אפיציעל געהערט מיטגלידער דער פון פארשידענע פאליטישע גרופירונגען. אבער די פאקטישע פירער זיינען אומעטום געווען די קאמוניסטן.

אין פאריז, למשל, האט דער שפאנישער קאמיטעט געהאט זיינע פערמאנענצן אין לאקאל פון די פאריינען און איז געווען איינגעטיילט אין פארשידענע נאציאנאלע סעקציעס, צו וועלכער עס האבן געהערט פארשידענע פארטייען. אבער דער טעכנישער סעקרעטאר (דאס הייסט דער אמתדיקער אנפירער) איז געווען א קאמוניסט.

דער פאריזער אפאראט האט געארבעט צווישן ארבעטסלאזע, צווישן לומפן־פראלעטאריער, צווישן „קלאשארן“ (דאס זיינע היימלאזע, וואס שלאפן אויף די גאסן) און דער עיקר צווישן די געוועזענע מיטגלידער פון פראנצויזישן פרעמדן־לעגיאן, אין וועלכן עס האבן אין מייסטנטייל געדינט פארברעכער.

דער פראנצויזישער באטאליאן, וועלכער האט געהייסן „פראנקא־בעלוזש“ (ווייל עס האבן דארט אויך געדינט בעלגיע) איז באשטאנען פון 80 פראצ. ארבעטסלאזע, פון טרעמפס, פון מענער, וואס זיינען אנטלאפן פון זייערע ווייבער, פון מענטשן, וועמען עס האבן געדראט פארשידענע פראצעסן, זייער קומען קיין שפאניע האט נישט געהאט מער ווי איין ציל: אנטלויפן פון דער נישטבאקוועמער ווירקלעכקייט און זוכן דא גליק און אוואנטורעס. אויך אנדערע באטאליאנען און בריגאדעס האבן געהאט א גרויסע צאל פון די דאזיקע אוואנטורע־זוכערס.

עס איז געווען פאר מיר פיינלעך צו זען (אין מיינע ערשטע טעג, ווייל שפעטער בין איך צו אלץ געווארן צוגעווינט) ווי יעדן פארנאכט

האָבן זיך אַרויסגעלאָזט איבער דער שטאָט לאַסט־אויטאָס מיט זשאַנדאָ-
מעריע און האָבן גענומען צוזאַמענקלייבן פון אַלע שטאָטישע גערטנער,
טונקעלע ווינקלען און פון די פריילעכע הייזער טויט־שיכורע און אַפֿ-
געריסענע מיליציאַנערן. די צאָל זייערע האָט יעדן טאָג באַטראָפֿן אין
די הונדערטער און דאָס בילד פון די דאָזיקע אַרעסטירטע מיליציאַנערן
(מען האָט זיי אַפּטמאָל געפירט געבונדן אַזוי ווי די חזרים) האָט אַרויס-
גערופֿן אַ שרעק מיט אַן עקל. אַ סך פון זיי האָט מען געפירט אין די
קאַזאַרמעס. אַנדערע אָבער האָט מען אַריינגעוואָרפֿן אין די תּפּיסות.
צווישן די דאָזיקע אויסגעקליבענע קרימינאַליסטן האָבן זיך געפונען
נישט בלויז קרימינאַליסטן אָדער אַוואַנטורניקעס. ליידער איז צווישן זיי
אויך געווען גרויס די צאָל פון ערלעכע גוטע קאַמוניסטן, וואָס זיינען דאָ,
גלייך נאָכן אַהערקומען. אַריינגעפּאַלן אין אַן אַנטוישונג און האָבן געזוכט
צו פאַרגעסן זיך אין ביטערן טראָפֿן.

אין די דאָזיקע ערשטע נעכט האָט דאָס בילד מיט אַנגעפּילטע לאַסט-
אויטאָס מיך אויפּגעטרייסלט כּמעט ביז צו פאַרצווייפלונג. איך געדענק
איינע פון די דאָזיקע נעכט. איך האָב דאָן האָבנדיק אַ פּאַסיר־שיין, וואָס
האָט מיר דערלויבט צו באַוועגן זיך איבער דער שטאָט אַ גאַנצע נאַכט,
געפונען זיך אויף דער גאַס. די נאַכט איז געווען אַ וואַרעמע, אַ מילדע,
דער הימל איז געווען כּמעט ליכטיק פון די מיליאַרדן שטערן.

פּלוצלונג איז אַנגעפּאַרן אַ לאַסט־אויטאָ. ער האָט זיך אַפּגעשטעלט
און עטלעכע זשאַנדאַרמען זיינען אַראָפּגעלאָפֿן אין אַ דערבייאיקן שענק,
פּונוואַנען זיי האָבן גענומען אַרויסשלעפֿן ביי די הענט און ביי די פּיס
שיכורע מיליציאַנערן. דער לאַסט אויטאָ איז שוין פון פּריער נישט
געווען קיין ליידיקער, כּמעט דער גאַנצער אינעווייניק איז געווען אַנגע-
פּראָפּט מיט געבונדענע שיכורים. איינעם פון זיי, וועלכער האָט זיך אַריי-
בערגעבויגן איבערן ראַנד פּונם אויטאָ, האָב איך פּלוצים דערקענט. דאָס
איז געווען אַ קאַמוניסט פון פּראָג, קאַנראַד. אַ הויכער בלאַנדער דייטש
וועלכער איז געווען אַן אַפּטער איינגייער אויף מיינע לעקציעס אין די
דייטש־עמיגראַנטישע קרייזן פון פּראָג. ער האָט מיך אויך דערקענט. ער
האָט געשאַקלט מיטן בלאַנדן געדיכטן קאַפּ און האָט געקוקט אויף מיר
מיט אַ פּאַר גלעזערנע אויגן.

דו ווונדערסט דיך — האָט ער געפּרעגט — וואָס דו זעסט מיך אין
אַזאַ צושטאַנד? דו וועסט דאָ זיין אַביסל לענגער, וועסטו דיך אויפהערן
צו ווונדערן. איך בין דאָ געקומען פון דער טשעכישער עמיגראַציע, כּדי
צו געפינען היילונג פאַר דער נשמה. האָב איך געפונען אַט דאָס...

דעם ערגסטן סוף אין דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע האָבן געהאַט
די קאַמוניסטן. שוין פאַרן אַהערקומען האָט מען זיי אונטערזוכט מער
ווי אַנדערע. טאַמער האָט עמעצער געהאַט אויף זיך דעם מינדעסטן חשד
פון אַ שטיקל אַפּנויג, האָט מען אים דאָ אין שפּאַניע שטילערהייט ליך-

ווידירט. די אנדערע האָט מען דאָ כסדר געקוקט אויף די פינגער צי זיי טראַכטן לויט דער פאַרטייאישער ליניע און פאַרן מינדסטן צווייפל, אין ער גלייך אָפגעשיקט געוואָרן אויף דער ערשטער ליניע אָדער ער איז סתם אַזוי געוואָרן אָפגערוימט.

די צאל פּרעמדן־לעגיאַנערן, וואָס האָבן אָפגעדינט אין די ברוטאַלע אָפריקאַנער לעגיאַנען פון פּראַנקרייך און וואָס האָבן דאָרט געהאַט אַ גוטע געלעגנהייט צו אַנטוויקלען זייערע פאַרברעכערישע אינסטינקטן, איז געווען זער אַ גרויסע. אין פאַריז און אין מאַרסעיל האָט מען ספּע ציעל אָנגעשטעלט אָגענטן, וועלכע האָבן אויף די דאָזיקע פּרעמדן־לעגיאַנערן געלויערט און האָבן זיי — פאַרן צוזאַג פון געלט און פון גרוי־סע מיליטערישע קאַריערעס — אַראָפגעבראַכט קיין שפּאַניע. צווישן די דאָזיקע פּרעמדן־לעגיאַנערן איז אויך געווען אַ צאל יידן. איינער פון זיי, למשל, איז געווען דער קאַפעלמייסטער פון בלאַז־אַרקעסטער אין אַל־באַסעטע, אַן אונגאַרישער ייד מיטן נאָמען פּרייפּעלד. ער איז געווען אַ מענטש אין די פּערציקער און דאָס פנים זיינס איז געווען פאַרברענט פון אַלקאָהאָל, אַפיום און פון אָפריקאַנער זינד. איך האָב זיך מיט אים אָפט באַגעגנט, ווייל ער האָט געאַרבעט ביי מיר אין דער בילדונג־אַפטיילונג און ער פלעגט זיך באַטייליקן מיטן אַרקעסטער זיינעם אין ליטעראַריש־מוזיקאַלישע אַוונטן. דער דאָזיקער אונגאַרישער ייד איז אָנגעקומען אין פּרעמדן לעגיאַן נישט צוליב פאַרברעכערישקייט, נאָר ווייל ער האָט זיך דאָרט געוואַלט פאַרגעסן נאָך אַ שווערער פאַמיליע־טראַגעדיע.

אַן אנדער פּרעמדן־לעגיאַנער, אַ דייטש, וואָס האָט פאַרבראַכט אין בער 12 יאָר אין אָפריקע, האָט זיך געפונען אויף אַ גאָר הויכער שטעלע. ער איז געווען אַן אמתדיקער טיפּ פון אַן אונטערוועלט מענטש און האָט געהאַט אויפן געוויסן נישט איין מענטשלעך לעבן. ער האָט דער־פון נישט געמאַכט קיין סוד, פאַרקערט, ער האָט זיך אָפטמאַל מיט זיינע מערדערייען באַרימט. עס איז אַגב גענוג געווען אַ קוק צו טאָן אויף זיינע קליינע חזרישע אייגעלעך מיט די קאַלטע בלויע פינטעלעך, האָט מען אים הייליק געגלויבט, אַז אַלץ וואָס ער זאָגט איז טאַקע אמת. ער האָט זיך מיר אָפילו מודה געווען ביי אַ גלעזל בראַנפן:

— אייגנטלעך ווייס איך נישט, וואָס איך טו דאָ ביי אייך, ביי די גאַט־פאַרדאַמטע מאַרקסיסטן, איך וואַלט ליבערשט געקעמפט אויף דער זייט פון פּראַנקאַ.

אַבער אים האָט מען פאַר די רייד זיינע נישט באַשטראַפט. גראַד פאַרקערט. אַזוי ווי ער איז געווען אַ גרויסער שפּראַכן־קענער (אין דעם פּרעמדן לעגיאַן האָט ער זיך אויסגעלערנט אפשר אַ טוץ אייראָפעאישע לשונות) האָט מען אים אַראָפגענומען פון פּראַנט און מען האָט אים גע־געבן אַ פאַראַנטוואַרטלעכן פּאַסטן: ער איז געוואָרן דער „דאַלמעטשער“ (איבערזעצער) ביים הויפּט־אַנפירער פון אַלע אינטערנאַציאָנאַלע בריי־

גאדן, ביים אזוי גערופענעם „קצב פון אלבאסטעטע“, אנדרע מארטי. מאַר-
טי פלעגט אַרומפאַרן איבער די קאַזאַרמעס און איבער די פראַנטן און
האַלטן רעדעס און דער דאָזיקער דייטשער קרימינאַליסט, מיט הענט
באַפלעקטע מיט בלוט פון אויסגעפירטע מאַרדן, האָט די רעדעס איבערגע-
זעצט אויף אַנדערע שפראַכן. די רעוואָלוציאַנערע רעדעס מיטן רוף צום
קאַמף קעגן פאַשיזם האָבן אַוודאי אויסטערליש געקלונגען אין מויל פון
דאָזיקן פאַרברעכער.

אַ גאַר טשיקאַווין טיפּ פון אַ יידישן פרעמדן־לעגיאַנער האָב איך
באַגעגנט באַלד אין אָנהויב פון מיין דינסט. דאָס איז געווען אַ לובלינער
ייד, מען האָט אים טאַקע גערופן „לייבעטשקע פון לובלין“. ער האָט
פאַרנומען אַמאַל אַ גאַר פראַמינענטן אַרט צווישן דער לובלינער אונ-
טערוועלט. אויך ער האָט דאָ געמאַכט אַ שנעלע קאַריערע. ער איז גע-
וואָרן אַ פאַרטרויאַונג מאַן פון דער געהיים פאַליציי און ער איז שפּע-
טער — אין דער באַרימטער יידישער באַטוויין־קאַמפּאַניע — באַשטימט
געוואָרן פאַר אַן „אַראַפּרוימער“. (די דאָזיקע אַראַפּרוימער האָבן זיך
פאַרנומען מיט ליקווידירן שטילערהייט מיליציאַנערן, וועלכע זיינען גע-
וואָרן נישט באַקוועם פאַר די קאַמוניסטן. וועגן זיי וועל איך דערציילן
אין אַ באַזונדער קאַפיטל).

שוין בלויז דער אויסזען פון דאָזיקן לייבעטשקע האָט אַנגעוואָרפן
אַן אמתדיקן פחד. זיינע כּיטרע שנעל־לויפנדיקע אייגעלעך און די האַ-
מעטנע, אַרויסשטאַרצנדיקע גאַמבע, האָבן נישט אַנגעזאָגט קיין גוטס.
און ווען ער האָט נאָך אַרומגענומען עמעצן מיט אַ כלומרשט חברישן
אַרעם און האָט דערנענטערט זיין אימהדיקן פנים, האָט מען געפילט, ווי
עס ווייעט פון אים דער אַנזאָג פון טויט.

די דאָזיקע אַלע פרעמד־לעגיאַנערן און קרימינאַליסטן האָבן אין
ערשטן פעריאָד פון די שפּאַנישע קאַמפן געמאַכט בליץ־שנעלע קאַריע-
רעס און זיי האָבן זיך דערדינט אַפיצירישע שליפעס. און לאַמיר דערביי
אויך זאָגן, אַז אַ סך פון די ערשטע זיגן פון דער רעפּובליקאַנישער אַרמיי
מוזן אין אַ גרויסער מאַס פאַרשריבן ווערן אויף זייער חשבון. אזוי למשל
האַב איך געקענט צווישן זיי אַ יידישן טיפּ פון פאַריז, אַ שטאַרקער
און אַ שלעגער. אין שפּאַניע איז ער זער שנעל דערגאַנגען צו דעם ראַנג
פון אַן אויבערלויטענאַנט און ער פלעגט זיך אַפּטמאַל פאַר מיר אַוועק-
שטעלן, קלאַפן זיך מיט אַ פּויסט אין די גאַלאַנען אַריין און זאָגן:

— זעט — האָט ער זיך געזענעקעט אין די עפּאַלעטן אַריין — זעט,
וואָס דער קאַמוניזם האָט פון מיר געמאַכט! ווי אַנדערש וואַלט איך גע-
קאַנט ווערן אַן אַפיציר, אויב נישט ביי מינע חברים, אַ רוח אין זייער
זאַטנס טאַטן אַריין!

אַ חוץ פּרייוויליקע מיליציאַנערן זיינען אויך אין דער אינטערנאַ-
ציאָנאַלער בריגאַדע געווען אַזעלכע, וועלכע מען האָט דאָ אַהער גע-

בראכט מיט כח. דאס זיינען הויפטזעכלעך געווען עסטרייכישע און דיי-
טשע עמיגראנטן, וואס האבן זיך געפונען אין רוסלאנד און וועלכע זיי-
נען פון דארט געשיקט געווארן מיט ספעציעלע שיפן קיין מארסעי און
פון דארט זיינען זיי איבערגעשיקט געווארן קיין שפאניע.

צווישן די דאזיקע אהערגעשיקטע „פרייוויליקע“ האב איך געטראפן
א יידישן באקאנטן, באדיאן. ער האט געשטאמט פון בראד (גאליציע) ווו
ער איז געווען אן אקטיווער פועלי ציוניסט. שפעטער איז ער אוועק קיין
עסטרייך ווו ער האט זיך באטייליקט אין די קאמפן פון „שוצבונד“ קעגן
די פאשיסטן. נאך דער מפלה איז ער אוועק קיין רוסלאנד און איז פון
דארטן מיט צוואנג געשיקט געווארן אויפן שפאנישן פראנט. פון אנה-
הויב האט ער אויסגעמיטן צו רעדן מיט מיר וועגן זיינע פאר יאר אין
ראנטפארבאנד. ער האט דא, אין אלבאסטע, געטראגן דעם אוניפארם
פון א לויטענאנט און עס איז אים געווען א שאד צו שטעלן אין קאן אריין
די ניי-דערגרייכטע קאריערע. ער האט וועגן רוסלאנד גערעדט האלבע
ווערטער, אריינגעווארפן א פיל-דייטיקן זאג: „א רעוואלוציע מאכט מען
נישט פון איין טאג אויפן צווייטן“, און האט עס דורכגעפלאכטן מיטן
ווארט „פארשיקונג“... ער איז אבער געווען פון די גליקלעכע, ווייל
מ'האט אים אראפגעבראכט פון הינטער די הרי חושך און אהערגעבראכט
קיין שפאניע ווו ער טראגט גאלדענע עפאלעטן. נישט אלע שוצבונדיסטן
האבן געהאט אזא מזל...

אין דער אינטערנאציאנאלער בריגאדע האבן זיך א חוץ צאלרייכע
דייטשן, עסטרייכער און פראנצויזן געפינען אויך רוסישע ווייס-גוואר-
דייער, וועלכע מ'האט הויפטזעכלעך מאביליזירט אין פראנקרייך, און א
גרעסערע צאל פאלאקן, וועלכע זיינען אויך מייסטנטיילס געקומען פון די
צפון-געביטן אין פראנקרייך, ווו זיי האבן געארבעט ווי קוילן-גרעבער.
פון פוילן אליין, ווו די פארטיי איז געווען א נישט-לעגאלע, זיינען געקו-
מען ווייניק פאלאקן און דער וועג איז געווען א געפערלעכער און שווע-
רער. פון פוילן זיינען אויך געקומען א פאר מיטגלידער פון „בונד“, פון
פ. פ. ס. און פון די פועלי ציון.

די פאלאקן זיינען געווען מאביליזירט אין א מיצקעוויטש-קאמפא-
ניע און שפעטער, ווען די צאל זייערע איז געוואקסן איז ארגאניזירט
געווארן א דאמבראווסקי בריגאדע מיט א מיצקעוויטש באטאליאן.

די דייטשן און עסטרייכער האבן געהאט א טעלמאן בריגאדע.

די טשעכן — א מאסאריק בריגאדע.

די רומענער — אן אנא פאוקער באטאליאן.

די אונגארן האבן געהאט זייער ראקאשי-באטאליאן.

די פראנצויזן — די פראנקא-בעלזש בריגאדע.

די אונגארן און יוגאסלאוון (און אויך טיילווייז פאלאקן) האבן גע-

האט די אזוי־גרופענע „פליענדיקע טשאפאיעוו“ בריגאדע. קאמיסאר פון דער דאזיקער בריגאדע איז געווען טיטא.

די ענגלענדער (און אויך אַ קליינע צאל סקאנדינאווער) האָבן גע־ האָט אַ לינקאלן בריגאדע. איינע פון די סימפאטישסטע און קולטורעלס־ טע פון אַלע.

די איטאליענער זיינען געווען גרופירט אין אַ גאַריבאַלדי באַטאַליאַן. אַראַבער, הינדוסן, יאַפּאַנער און כינעזער זיינען געווען זער ווייניק אין צאל און האָבן קיין אייגענעם באַטאַליאַן נישט געהאַט. בלויז די גרופע פון פאַלעסטינע האָט געהאַט אַן אייגענע קאָמפּאַניע, וועגן וועלכער איך וועל רעדן באַזונדער.

אין שפּאַניע האָט זיך אויך געפונען אַ גרעסערע צאל אַמעריקאַנער. דער רוף פון דער באַדראַטער שפּאַנישער רעפּובליק האָט אויך דערגרייכט קיין אַמעריקע און עס האָבן אָנגעהויבן פון דאַרטן צו שטראַמען אַמערי־ קאַנער אַרבעטער, מאַטראָזן, אָבער דער עיקר — אַמעריקאַנער יידן, צווישן זיי אַ גרויסע צאל פון דער פּראַפעסיאָנעלער אינטעליגענץ, ווי דאָקטוירים, אַדוואָקאַטן און אינזשיניערן. אַ חוץ דעם איז פון אַמע־ ריקע אויך געקומען אַ צאל נעגער. זיי אַלע האָבן געהערט צו דער פּריער דערמאָנטער לינקאַלן־בריגאדע.

ווי איך האָב שוין פּריער געזאָגט, האָט די אינטערנאַציאָנאַלע ברי־ גאַדע געהאַט אַ צוציאָונג קראַפט נישט בלויז פאַר אידעאָליסטן, נאָר אויך פאַר אַ גרויסער צאל אַוואַנטוריסטן און האַכשטאַפּלער, וועלכע האָבן געטראַכט וועגן צוויי זאַכן: צו מאַכן אין שפּאַניע אַן אַפיצירישע קאַ־ ריערע און אַפילו צו באַרייכערן זיך פון אָנגערויבטן גוטס. און דאָס איז ליידער נישט איינעם פון די דאָזיקע חברהלייט געלונגען. נישט איינער איז אַרויס פון שפּאַניע מיט ווערטפולע חפצים, מיט ברייליאַנטן און אַפּי־ לוו מיט טייערע זאַכן פון די קירכעס.

לאַמיר דאָ דערמאָנען איינעם אַזאַ טיפּ, וואָס האָט געשפּילט אַ גע־ וויסע ראַלע אין דער ליטעראַרישער וועלט פון די פּאַריזער יידישע קאַ־ מוניסטן. דער נאָמען זיינער איז געווען האַרי באַנק. אין פּאַריז איז ער צוזאַמען מיט אַ צווייטן יעווסעקישן שרייבער געווען באַטייליקט מיט בע־ לעטריסטישע אַרבעטן אין דער קאָמוניסטישער „נייע פרעסע“ און האָט דאַרט אַפילו געדרוקט אַ ראַמאַן אונטערן נאָמען „צויטן“. דער דאָזיקער האַרי באַנק איז געווען אַ קליין־וויקסיקער, זער באַוועגלעכער בחור מיט אַ פאַר אויגן, וואָס זיינען אַרומגעלאָפּן אין די ווייסלעכער מיט אַ נישט־ געווענלעכער שנעלקייט. און פונקט אַזוי ווי די אויגן, אַזוי זיינען אויך אַרומגעלאָפּן זיינע געדאַנקען.

אין פּאַריז האָט ער זיך „פאַרשאַפּן“ אַ שיינ בלאַנד־האַריק מיידל, וועלכער ער האָט נישט געקענט אימפּאַנירן מיט זיין גאַנץ שוואַכן טאַ־ לאַנט און אויך נישט מיט זיין אויסזען. האָט ער דעריבער באַשלאָסן איר

צו אימפאנירן אויף אַ צווייטן אופן: צו דערגרייכן אַ מיליטערישע קאַ-
 ריערע אין רעפובליקאַנישן שפּאַניע און צו מאַכן דאָרט אַ... פאַרמעגן.
 וואָס שייך דער מיליטערישער קאַריערע איז אים דער חלום שנעל אויס-
 גערונען — נישט פיזיש און נישט לויטן כאַראַקטער האָט ער זיך צוגע-
 פּאַסט צום מיליטערישן לעבן און אַוודאי נישט צו דער ראַלע פון אַפּי-
 ציר. ער האָט גלייך אין די ערשטע טעג זיך אַריענטירט, אַז קיין גענע-
 ראַל וועט ער שוין נישט ווערן. האָט ער דעזערטירט פון דער אַרמיי
 האַבנדיק אַ לעגיטימאַציע פון דער קאַמוניסטישער פאַרטיי, האָט ער זיך
 גענומען אַרומדרייען הינטער די פּראַנטן אין אַן אַפיצירישן אוניאַראַם,
 וווּ ער האָט זיך פאַרנומען מיט איינהאַנדלען גערויבטע זאַכן, וועלכע
 ער האָט אַוועקגעשיקט צו זיין בלאַנדער כלה אין פאַרני. דער סוף איז
 געווען, אַז מען האָט אים אַרעסטירט און געבראַכט מיטן עטאַפּ קיין אַל-
 באַסעטע. בלויז אַ דאַנק דער אינטערווענץ פון דער פאַרטיי האָט ער
 אויסגעמיטן דעם עקזעקוציע־פּלוטאַן.

יידן אין דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע

די גענויע צאָל יידן, וואָס האָבן זיך באַטייליקט אין דער אינטער-
 נאַציאָנאַלער בריגאַדע, איז נישט לייכט פעסטצושטעלן. מען קאַן אָבער
 זאָגן מיט דער פּולסטער זיכערקייט, אַז דער יידישער אַנטייל איז גע-
 ווען אַ פּיל גרעסערער, ווי מען קאַן זיך עס פאַרשטעלן, און אַפּילו ווי
 דאָס האָבן געקאַנט זען מיט זייערע אויגן די יידישע מיליציאַנערן אַליין.
 די סיבה דערפון איז אַ פשוטע: נישט בלויז זיינען די יידן געווען
 צעוואַרפן איבער פאַרשידענע בריגאַדעס און באַטאַליאָנען און זיי זיינען
 אומעטום אַרויסגעטראָטן אונטער אַנדערע נאַציאָנאַלע פאַרבן, נאָר אַ
 גרויסע צאָל יידן, וואָס איז געקומען קיין שפּאַניע, האָט זיך צו זייער
 יידישן אַפּשטאַם נישט געוואַלט מודה זיין. דאָס דאָזיקע באַהאַלטן זייער
 יידישקייט איז אין אַ סך פּאַלן נישט געווען קיין רעזולטאַט פון אַסימיל-
 לאַציע, נאָר פון מאַרקסיסטישער איבערצייגונג. די דאָזיקע יידן, די
 גרעסטע טייל פון זיי, זיינען געווען דייטשע און עסטרייכישע פּליטים,
 האָבן געהאַלטן, אַז יידישקייט איז אַ קאַפיטאַליסטישע איבערלעבונג
 און אַז דער דאָזיקער „איבערבלייב“ וועט דאָ אַוועקגעשווענקט ווערן צו
 זאַמען מיטן פּראַנקאַרעזשים און מיטן קאַפיטאַליזם...

אַ גרויסע צאָל דאָקטוירים, סאַניטאַר־באַדינער און קראַנקן־שוועס-
 טער זיינען געווען פון יידישן אַפּשטאַם. אַ גאַנץ גרויסע צאָל יידן האָבן
 זיך געפונען אין די גענעראַל־שטאַבן. די סיבה דערפון איז געווען דאָס,
 וואָס צווישן די עסטרייכישע פּליטים האָט זיך געפונען אַ באַדייטנדיקע
 צאָל געוועזענע אַפיצירן פון דער עסטרייכיש־אונגאַרישער אַרמיי און

זיי האָבן פשוט באַזיצט די מיליטערישע קוואַליפיקאַציעס צו פאַרנעמען הויכע אַרמיי־פּאַסטנס. נישט די דאָקטוירים, וועלכע זיינען דאָס רוב גע־קומען פון שטאַרק־אַסימילירטע משפחות און נישט די הויכע אָפיצירן האָבן ליב געהאַט. אַז מען האָט זיי דערמאָנט זייער יידישן אָפּשטאַם.

אויך אין די ביוראָען פון דער קאָמאַנדאַטור האָט געאַרבעט אַ גרע־סערע צאָל יידן. יידישע אינטעלעקטואַלן, אַדוואָקאַטן און סטודענטן, וואָס זיינען דאָ אַהערגעקומען פון פאַרשידענע לענדער, זיינען אין דער גרעס־טער מערהייט נישט אַוועקגעשיקט געוואָרן אויפן פּראָנט. נאָר זיינען צוליב מאַנגל אין אינטעליגענץ, באַשעפטיקט געוואָרן אין די ביוראָען. די דאָזיקע יידן מיט די „ווייס־קאָלנער“ פּאַסטנס האָבן לאַנג זיך נישט גע־האַלטן. זיי זיינען די ערשטע געפּאַלן קרבנות פון די מוראדיקע רייני־קונגען, וועלכע עס האָט שפּעטער אַדורכגעפירט דער בלוטיקער גענע־ראַל גאַמעז (די אַרמיי־פירער פון דעם צענטראַל־פּאַרטיי־פּראָצעס).

ניינציק פּראָצענט פון די יידישע קאַנצעלאַריסטן זיינען דעמאָלט ליקווידירט געוואָרן אונטער דער פּאַלשער באַשולדיקונג פון טראַצקוזם. אָבער אין די ערשטע צייטן פון שפּאַנישן בירגער־קריג האָבן יידן אין די הויכע מיליטערישע פּאָזיציעס און אין דער אַדמיניס־טראַציע פּאַרנומען אַ גאָר גרויסן פּראָצענט.

פאַרשטייט זיך, אַז יידן האָבן זיך אין גרויסע צאָלן אויך באַטייליקט אין די קעמפּנדיקע באַטאַליאַנען. די דייטשע טעלמאַן־ברייגאַדע און די אונגאַרישע ברייגאַדע פון ראַקאַשי האָבן געציילט פּופציק און אפשר נאָך מער פּראָצענט יידן. קיין סטאַטיסטיק איז וועגן דעם נישט געפירט גע־וואָרן און אויב עס וואָלט עמעצן אָפילו איינגעפּאַלן אַדורכצופירן אַזאַ מין אַנקעטע, וואָלט עס ביי דעם גרעסטן טייל יידן באַקומען דעם ענט־פער: „דייטש“ אָדער „עסטרייכער“.

דערפאַר האָט מען גאָר בולט אָנגעזען די יידן, וואָס זיינען געקומען פון די מזרח־אייראָפּעאישע לענדער, ווי פּוילן אָדער רומעניע, כאָטש די גרעסטע טייל איז געקומען נישט דירעקט פון פּוילן, נאָר פון די יידיש־עמיגראַנטישע קרייזן פון פּאַריז, בריסל, לאַנדאָן און אויך פון ניו־יאָרק. אַמעריקע האָט געליפערט אַ באַדייטנדיקע צאָל יידיש־רעדנדיקע יידן, וואָס זיינען באַשטאַנען פון אַריבערגעקומענע עמיגראַנטן. עס איז דערביי אינטערעסאַנט צו דערמאָנען, אַז פון די פּאַראייניקטע שטאַטן און פון געוויסע דרום־אַמעריקאַנער לענדער, זיינען געקומען ווונדערלעכע יידי־שע טיפן. אַ גרויסער טייל פון זיי זיינען געווען דאָקטוירים אָדער קינדער פון רייכע עלטערן, וועלכע האָבן זיך אָפּגעזאָגט פון זייערע קאַריערעס און רייכע פּאַרמעגנס און האָבן דאָס אַלץ פאַרטוישט אויף דעם שפּאַנישן שלאַכט־פעלד. זיי זיינען דאָ געקומען מיטן פעסטן גלויבן, אַז זיי דערפילן דאָ אַ הייליקע מיסיע. עס איז אויך פאַרשטענדלעך וואָס אין די קרייזן פון די נאַאיווע אידעאָליסטן זיינען פאַרגעקומען די גרעסטע אַנטוישונגען.

זייער פאנאטיזם, פשטות און גלויבן האָבן מיר דערמאָנט אָן דעם גלויבן פון אונזערע רעליגיעזע זיידעס. בלויז דאָס אויסערלעכע שאַלעכץ האָט זיך געענדערט, דער אינעווייניקסטער קערן איז געבליבן דער זעלבער. אין קעגנזאץ צו די דייטשע יידן האָבן זיי זיך צו זייער יידישקייט יא מודה געווען און אָפּטמאָל אַפילו גערעדט וועגן דעם מיט שטאַלק. זיי האָבן אונטערגעשטראַכן, אַז די רעוואָלוציע איז אַן אויסלייזונג נישט בלויז פאַר דער וועלט, נאָר אויך פאַרן יידישן פּאָלק.

אחוץ דער גרויסער גרופע פון יידיש־רעדנדיקע יידן, וואָס האָבן געשטאַמט פון די מזרח־אייראָפּעאישע לענדער (דעמאָלט האָט נאָך די באַטוויך־קאָמפּאַניע נישט עקזיסטירט) איז אין די ערשטע טעג פון שפּאַץ־נישן בירגער־קריג אַראָפּגעקומען אַ נישט־גרויסע גרופע פון פּאַלעסטינער יונגעלייט. די דאָזיקע גרופע איז באַשטאַנען פון סימפּאַטישע חברה־לייט. מייסטנטיילס זיינען עס געווען אַרבעטער פון תּל־אביב אָדער פון די קיבוצים. אַ סך פון זיי זיינען געקומען אַהער געשטויסן פון דער איי־בערצייגונג, אַז אַ זיגרייכע רעוואָלוציע אין שפּאַניע וועט אויך באַאיינפלוסן די לייזונג פון דער יידישער מדינה. אַנדערע האָבן צוליב זייער אינטערנאַציאָנאַליזם געהאַלטן פאַר זייער פּליכט צו באַטייליקן זיך אין די קאַמפּן פון שפּאַנישן פּראַלעטאַריאַט. עס זיינען אָבער אויך געווען אַזעלכע, וואָס האָבן אין די דעמאָלסטיקע פּאַלעסטינע באַדינגונגען נישט געפונען קיין פּאַרווירקלעכונג פאַר זייער דראַנג צו בויען אַ נייע געזעלשאַפּט. אין פּאַלעסטינאַ (אַזוי האָט דעמאָלט געהייסן ישׂראל) האָט זיך געבויט אַ קאַפיטאַליסטיש לאַנד מיט סוחרים, מיט פּאַבריק־אייגנטום מער, מיט קליינהענדלער. זיי האָבן זיך דעריבער געפילט אַנטוישט און זיינען געקומען קיין שפּאַניע, כדי דאָ צו געפינען אַ תּיקון פאַר זייערע רעוואָלוציאָנערע האַפּנונגען. אַ סך פון די פּאַלעסטינער יונגעלייט האָבן אויך פּערזענלעך געקענט. זיי זיינען אַלע געווען יונג, דרייסט, גרייט צו ברענגען אַ קרבן פון זייערע יונגע לעבנס אויפן מזבח פון דער וועלט־רעוואָלוציע. אָבער די שפּאַנישע ווירקלעכקייט האָט זיי געגעבן ווייניק שפּייז פאַר זייער רעוואָלוציאָנערן הונגער.

באַלד אין די ערשטע שלאַכטן מיטן פּראַנקאַ מיליטער זיינען אויפן שלאַכט־פּעלד געפאַלן די צוויי פּאַלעסטינער ברידער יפה. ווען איך בין אַנגעקומען קיין שפּאַניע זיינען זיי שוין געווען טויט און די נעמען זייער רע זיינען געווען כמעט לעגענדאַרע צווישן די יידישע מיליציאָנערן. צו שאַפן די דאָזיקע לעגענדע האָט צוגעהאַלפן אַ בריוו, וואָס איז גע־דרוקט געוואָרן אין די בלעטער פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע וועלכע זיינען דערשינען אין פיר שפּראַכן (פּויליש, דייטש, פּראַנצויזיש און ענגליש). דער דאָזיקער בריוו איז כלומרשט געשריבן געוואָרן דורכן פּאָטער פון די צוויי אומגעקומענע מיליציאָנערן. אינם בריוו איז גע־ווען געשריבן: איד בין שטאַלק וואָס מיינע צוויי זין זיינען געווען אויפן

שלאַכט־פעלד פון דער שפּאַנישער רעוואַלוציע. גאַט האָט מיר געגעבן נאָך איין זון, וועלכער איז מיט מיר אין פּאַלעסטינע, וועלכן איך שיק אָבער קיין שפּאַניע, ער זאָל זיך נוקם זיין פאַרן טויט פון זיינע צוויי ברידער און אויך פאַר אַלע אַנטי־פּאַשיסטישע געפּאַלענע.

דער בריוו איז פאַרשטייט זיך געווען אַ פּאַרבריצירטער אין די צימערן פון פּאַליט־קאָמיסאַריאַט. עטלעכע פּאַלעסטינער יונגעלייט, וועל־כע איך האָב אין יענער צייט באַגעגנט האָבן מיר דערציילט, אַז זיי קע־נען זער גוט דעם פּאַטער פון די אומגעקומענע צוויי ברידער, אַז ער איז אַ פרומער רעליגיעזער ייד, אַ מזרחיסט, וועלכער איז נישט בלויז פּאַרצווייפלט, וואָס די זין זיינע זיינען דערהרגעט געוואָרן, נאָר עס איז אויך פאַר אים אַ ווייטיק, וואָס זיי זיינען אומגעקומען פאַר אַ פּריידענ־קערישע זאָך. עס איז בלויז געווען אמת אַז דער דריטער ברודער איז טאַ־קע געקומען קיין שפּאַניע און די קאָמוניסטישע פּראַפּאַגאַנדע האָט אויס־גענוצט דעם דאָזיקן פּאַקט און האָט פּאַרבריצירט דעם בריוו. (דער דאָזי־קער בריוו איז נישט געווען איין און איינציק. די פרעסע פון דער אינ־טערנאַציאָנאַלער בריגאַדע האָט אַזעלכע בריוו פּאַרבריצירט אין די צענד־ליקער. איבערהויפט זיינען דאָס געווען בריוו פון פּאַטערס און מוטערס וואָס זיינען געווען „שטאַלץ“ און „גליקלעך“ נאָכדעם, ווי זיי האָבן דערהאַלטן אַ ידיעה אַז זייער אַ זון איז אומגעקומען. איבערהויפט איז גרויס געווען די צאָל פון די דאָזיקע בריוו אין דער פּוילישער צייטונג „דאַמבראַוושטשאַק“. יעדער בריוו האָט זיך געענדיקט מיט די ווערטער: „מיין זון איז אומגעקומען „זאָ נאַשאַן אי וואַשאַן וואַלאַנאַשטש“ (פאַר אונ־זער און אייער פּרייהייט). ווי אַזוי די אַלע טאַטעס און מאַמעס פון די פּאַרשידענע געגנטן האָבן געוואוּט צו שרייבן די אַלע בריוו אויפן זעלבן שטייגער — איז פאַרשטייט זיך נישט קיין סוד: זיי זיינען פשוט אויס־געטראַכט געוואָרן אין דער רעדאַקציע, אין אַלבאַסעטע).

די פּאַלעסטינער גרופע האָט נישט געהאַט קיין באַזונדערן באַ־טאַליאַן. זיי זיינען הויפטזעכלעך צעטיילט געוואָרן צווישן די בריגאַדעס פון „דאַמבראַווסקיי“ (פּאַלאַקן) און פון „טעלמאַן“ (דייטשן). די גרעסטע טייל געקומענע זיינען געווען קאָמוניסטן (מאַפּסן) און שומר הצעירניקעס. פּאַלעסטינע איז אויך געווען כמעט דאָס איינציקע לאַנד וואָס האָט גע־געבן אַ גרויסן פּראַצענט מיידלעך.

צווישן דער דאָזיקער גרופע איז פּאַפּולער געווען אַ פּרעכטיקער טיפּ פון אַן ארץ ישראלידיקן חלוץ, וועלכן מען האָט גערופן „משה גוי“. ער איז געווען אַ שלאַנקער, אַ שיין אַנטוויקלטער יאַט מיט אַ צעשויר־בערטן קאַפּ מיט געדיכטע בלאַנדע האָר. ער איז געווען אַן אייביק פּריי־לעכער און ער האָט מיט זיין הויכן יידיש פּאַרקלונגען די ווייס־ליימיקע געסלעך פון אַלבאַסעטע. ער האָט שוין געהאַט הינטער זיך אַ סך דורכ־געמאַכטע שלאַכטן אויף פּאַרשידענע פּראַנטן און ער איז פּאַרוואַנדעט גע־

וואָרן אין ביידע פּיס. איצט איז ער צוריקגעשיקט געוואָרן קיין אַלבאָ-
סעטע, וווּ ער איז געווען איינער פון די פּאָפּולערסטע געשטאַלטן נישט
בלויז צווישן די אַלבאָסעטער רעוואָלוציאַנערן, נאָר אויך צווישן דער
שפּאַנישער באַפעלקערונג, וועלכע האָט דורך אים צום ערשטן מאל
זיך דערוווסט וועגן דער עקזיסטענץ פון אַ יידישן טרוים צו האָבן אַ
יידישע מלוכה.

אַ צווייטער אינטערעסאַנטער ישראָל־טיפּ איז געווען אַ קאָמוניסטי-
שער יוגנטלעכער מיטן נאָמען יאַנאַס. ער איז באַלד אין אָנהויב פאַר-
וונדעט געוואָרן אויפן פּראַנט און מען האָט ביי אים אַפּגעשניטן אַ פּוס.
איך האָב אים אַפּטמאַל באַזוכט אין שפּיטאַל און ער האָט זיך נישט
באַקלאַגט אויף זיין ביטערן גורל. פאַרקערט. ער איז געווען שטאַלץ
וואָס ער האָט געגעבן אַ טייל פון זיין גוף פאַר „דער זאַך פון שפּאַנישן
פּאַלק און פון אינטערנאַציאָנאַלן פּראַלעטאַריאַט“. וואָס שייך דעם אַפּגע-
שניטענעם פּוס זיינעם, איז געווען אַ גרויסער חשד. צי מען האָט טאַקע
זיין פאַרוונדעטן פּוס געדאַרפט אַפּשניידן. די אַפּעראַציע האָט דורכ-
געפירט אַ שפּאַנישער דאַקטאָר און עס איז געווען דעמאַלט אַן אַלגעמיי-
נער און אַפּט־באַוויזענער פּאַקט. אַז די שפּאַנישע אינטעליגענץ איז אין
דער גרעסטער מערהייט געווען אַ פּאַשיסטישע און אַ סך שפּאַנישע דאַק-
טוירים פלעגן פירן אַ שוידערלעכן סאַבאַטאַזש — זיי פלעגן שלעכט היילן
אָדער פאַרוואַנדלען אין אינוואַלידן פאַרוונדעטע קעמפּער. נישט איין
פאַרוונדעטער מיליציאַנער איז אַהיימגעקומען אַן אַ האַנט אָדער אַ פּוס
בלויז צוליב אַ סאַבאַטאַזש־אַקט פון אַ פּראַ־פּראַנקיסטישן דאַקטאָר. שפּע-
טער ווען עס האָבן אַנגעהויבן צו קומען דאַקטוירים פון אויסלאַנד (הויפּט-
זעכלעך יידישע, פון צפּון־אַמעריקע) האָט מען אַ סך פון די דאָזיקע פּאַ-
שיסטן באַזייטיקט. מיט אַ סך האָט מען זיך ווי געהעריק אַפּגערעכנט
און די איבעריקע, וואָס זיינען געבליבן אויף זייערע פּאַסטנס, האָבן גע-
אַרבעט אונטער דער אויפזיכט פון אויסלענדער.

אַן אינטערעסאַנטער פּאַלעסטינער טיפּ איז געווען דער שוין אייני-
מאַל דערמאַנטער שיקאַ, דער שומר הצערוניק, וועלכער האָט שיער נישט
באַצאַלט מיטן קאַפּ צוליב דעם נישט־פּאַרוזיכטיק אַנגעשריבענעם בריוו.
ער האָט געהערט צו, די וואָס האָבן די ברוטאַלע קאָמוניסטישע ווירק-
לעכקייט אין שפּאַניע איבערגעלעבט ווי אַ גרויס פּערזענלעך אומגליק. ער
איז אַרומגעגאַנגען פאַרביטערט און דאָס האַרץ זיינס האָט זיך אַנגע-
זאַפט מיט אַ ווערעמדיקן ציניזם. אַזוי ווי ער האָט אַרויסגעוויזן טעכני-
שע פעאיקייטן האָט אים די אַרמיי צוריקגעשיקט פון פּראַנט קיין אַל-
באַסעטע דורכצומאַכן אַ קורס ביי די „סאַפּערן“. ער האָט זיך אין דאָזיקן
סאַפּערן־רעגמענט דערדינט צו אַ געוויסער ראַנגע, אָבער ער האָט זיך
אַפּגעזאָגט צו טראָגן אויפן מונדיר די אויסצייכענונג.

— איך בין נישט געקומען — האָט ער געזאָגט — כדי זיך צו פּוצן ווי אַ מאַלפע אין מעטאַלענע שפּילצייג, נאָר כדי צו קעמפּן פאַר גלייכהייט.

ער האָט געהאַט אַ שאַרפע צונג און איך האָב אָפּטמאַל מורא גע- האָט, אַז די פאַרביטערונג זיינע, וועלכע ער האָט נישט געקאַנט אויסבאַ- האַלטן, וועט ברענגען אויף אים אַן אומגליק. דער סוף איז טאַקע געווען, אַז מען האָט אים אַ געוויסן טאַג אַוועקגעשיקט אויפן פּראָנט נאָך איי- דער ער האָט געענדיקט די אויסשולונג און איז גלייך אינגאַנצן פאַר- שוונדן געוואָרן. עס איז מעגלעך, אַז עס האָט אים דאָרט געטראָפּן אַ פאַשיסטישע קויל, אָבער פּונקט אַזוי איז אויך מעגלעך אַז די קויל האָט ער באַקומען אין דער פּלייצע אַריין פּון אַ קאַמוניסטישן „אַפּרוי- מער“, מיט וועלכע עס זענען פּול געווען די בריגאַדן.

דער קצב פון אַלבאַסעטע

אַנדרעי מאַרטי...

נאָך איצט, ווען איך דערמאַן זיך זיין נאָמען, דערפּיל איך דעם גאַנצן שוידער פון יענע טעג.

אַנדרעי מאַרטי איז געווען דער גענעראַל פּאָליט-קאָמיסאַר פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע. אין יענע צייטן איז ער נאָך געווען איי- נער פון די גרעסטע „שישקעס“ אין דער קאַמוניסטישער וועלט און אַ מיטגליד פון צענטראַל-קאָמיטעט פון דער פּראַנציוזישער קאַמוניסטישער פּאַרטיי. איצט יאז ער אַ „ליקווידירטער“. אונזערע לייענער געדענקען מן הסתם, ווי די קאַמוניסטישע פּאַרטיי אין פּראַנקרייך האָט אים מיט עט- לעכע יאָר צוריק אויסגעשלאָסן פון אירע רייען, ווי זי האָט אים גע- שטעמפּלט ווי אַ פאַררעטער און אַגענט פון אימפּעריאַליזם. די גאַנצע וועלט-פּרעסע האָט דעמאָלט דערמאַנט, אַז דאָס איז דער זעלבער אַנדרעי מאַרטי, וועלכער האָט בשעת דער רוסישער רעוואָלוציע אַנגעפירט מיטן אויפשטאַנד פון פּלאַט אויפן שוואַרצן ים און וועלכער איז שפּעטער, בשעת דער שפּאַנישער רעוואָלוציע, באַקאַנט געווען ווי דער „קצב פון אַלבאַסעטע“.

דער קצב פון אַלבאַסעטע...

גלייך ווי איך האָב איבערגעטראָטן די שוועל פון דער דאָזיקער שטאַט, האָב איך באַמערקט ווי דער נאָמען זיינער איז דורך יעדן אַרויס- געזאָגט געוואָרן מיט דער גרעסטער שרעק. דער נאָמען אַנדרעי מאַר- טי“ האָט אויף אַלעמען אַנגעוואָרפּן אַן אימה.

ווען איך האָב זיך מיט אים באַקענט פּערזענלעך און ווען איך האָב מיך גענומען אָנהערן די צענדליקער און הונדערטער גרויל־געשיכטעס וועגן דעם פּאָליט־קאָמיסאַר איז מיר דער נאָמען „קצב“ געוואָרן פּאַר־שטענדלעך. די הענט פון דאָזיקן פּאַרשוין זיינען געווען אויסגעווייקט אין בלוט. און נישט מיטן בלוט פון פּראַנקאַ־פּאַשיסטן, נאָר מיטן בלוט פון ערלעכע, קאָמוניסטישע מיליציאַנערן.

גלייך נאָכדעם ווי כ'האָב אָנגעהויבן צו אַרבעטן אין פּאָליטישן קאָ־מיסאַריאַט איז אָנגעקומען אַ ידיעה, אַז די רעפּובליקאַנישע אַרמייען האָבן אָפּגעהאַלטן אַ זיג (דער זיג פון בעלזשטע) און ביי אונז אין „קאָמי־סאַריאַט“ האָט געדאַרפט פּאַרקומען אַ פּייערונג מיטן אַנטייל פון שפּאַַ־נישע רעגירונג־לייט, פון די שעפּן פון דער שפּאַנישער אַרמיי און פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע. אין מאָמענט. ווען עס איז אָנגעקו־מען די ידיעה וועגן דער דאָזיקער געפּלאַנטער פּייערונג, האָב איך דער־זען, ווי דער פּאָליט־קאָמיסאַר קירטשעוו (דער הויפּט־קאָמיסאַר פון דער באַזע אין אַלבאַסעטע) האָט עפּעס געזאָגט אויפן אויער טשאַלאַוון (דעם קאָמיסאַר פון דער קולטור־אַפּטיילונג) און האָט דערביי פּאַרענדיקט מיט אַ הויכן:

— פּאַנימאַיעש? (דו פּאַרשטייסט?)

איך האָב דערזען, ווי טשאַלאַוון איז געבליבן שטיין ווייס ווי די וואַנט און ווי ער האָט געענטפּערט מיט אַ שטילן און הייזעריקן: „כאַראַשאַ“.
ער איז גלייך צוגעלאָפּן צו מיר און האָט געזאָגט:

— חבר שטיין — האָט ער געזאָגט און נישט געקאַנט דערביי איינ־האַלטן דאָס ציטערן פון די ליפּן — איר ווייסט שוין ווער עס קומט?
— יאָ — האָב איך געענטפּערט — איך ווייס, אַז עס דאַרף דאָ צו זיין דער פרעמיער פון דער שפּאַנישער רעפּובליק נעגריין און דער שעף פון גענעראַל־שטאַב, מיאַכאַ.

אַבער טשאַלאַוון האָט אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט און האָט מיך דורכגעשפיזט מיט אַ פּאַר קיילעכדיקע אויגן:
— מאַרטי קומט! מאַרטי!

ער האָט דעם נאָמען אַרויסגעזאָגט מיט אַ פּאַנישער שרעק. איך האָב שוין געוויסט וועגן דער מורא, וואָס עס הערשט פּאַר דעם דאָזיקן פּאַרשוין, אַבער איך האָב קיינמאַל פּריער נישט געזען די דאָזיקע מורא אַזוי אָפּן אויפן געזיכט פון אַזאַ הויכן באַאַמטן, ווי עס איז געווען טשאַ־לאַוון.

— געדענק — האָט ער זיך צו מיר צוגעבויען נענטער און האָט דער־ביי נישט געקאַנט אָפּהוסטן די פּאַרהייזעריקטע שטימע — געדענק, אַז אַלץ מוז קלאַפּן. דער זאַל מוז דעקאַרירט ווערן מיט סלאַגאַנס. מיט אַ וואַנט־צייטונג. אַלץ מוז זיין פּערפעקט. אַלץ מוז קלאַפּן אַזוי ווי אַן

אַרקעסטער. געדענק, אַז מאַרטי קומט. און וואָס דער דאָזיקער נאַמען
באַדייט, דאַרף איך דיר נישט זאָגן.

צווישן די אַרבעטן מיינע אין פּאַליטישן קאַמיסאַריאַט האָט אויך
געהערט די אַרבעט פון צוגרייטן „אידעאיש“ די לאַקאַלן, פון אויס-
שטאַטן זיי מיטן געהעריקן פּראָפּאַגאַנדע-מאַטעריאַל און מיט פּלאַקאַטן.
אין דער דאָזיקער אַרבעט האָב איך געהאַט צו הילף אַ יונגן דייטשן
סאַציאַל-דעמאָקראַט, מיטן נאַמען פעטער. ער האָט געשטאַמט פון האַ-
נאָווער, וווּ דער פּאַטער זיינער איז געווען אַ פּאַליציאַנט אין די צייטן
פון דער וויימאַרער רעפּובליק און גלייכצייטיק איז ער אויך געווען אַן
אַלטער סאַציאַל-דעמאָקראַט. ווען היטלער איז געקומען צו דער מאַכט
זיינען פעטערס עלטערן אַריינגעוואָרפן געוואָרן אין אַ קאַנצענטראַציע-
לאַגער און פעטערן אַליין איז געלונגען צו אַנטלויפן קיין האַלאַנד און
פון דאָרט איז ער געקומען קיין שפּאַניע, כדי דאָ צו קעמפן קעגן די
תּליונים פון זיינע עלטערן און פון דייטשן אַרבעטער-קלאַס. אָבער די
ערשטע חדשים אויפן פּראָנט האָבן אים ביטער אַנטוישט. עס איז אים
גלייך געוואָרן קלאַר, אַז דער שפּאַנישער בירגער-קריג איז פּאַרוואַנדלט
געוואָרן אין אַ קריג פון דער קאַמוניסטישער באַוועגונג, כדי צו באַ-
הערשן דאָס שפּאַנישע אַרבעטער-פּאָלק. ער האָט זיך אויסגעטשוכעט פון
זיינע אילוזיעס, אָבער קיין וועג צוריק איז נישט געווען. צוליב זיינע
שפּראַכן-קענטענישן און זיינע פעאיקייטן צו צייכען, האָט מען אים
צוריקגעשיקט פון פּראָנט קיין אַלבאַסטע, וווּ ער איז צוגעטיילט גע-
וואָרן צו פּראָפּאַגאַנדע אַרבעט אונטער מיין אויפזיכט. אָבער די דאָזי-
קע אַרבעט איז געווען פאַר אים אַ ביטער אַפקומעניש. ער האָט פּער-
זענלעך נישט געגלויבט אין קיין איין סלאַגאַן, וועלכן ער האָט אַזוי
זאַרגפעלטיק געמאַלן אויף די פּלאַקאַטן.

פעטער האָט זיך גענומען צו דעקאַרירן דעם זאַל. אויך אים איז באַ-
קאַנט געווען דער נאַמען „מאַרטי“ און ער האָט דאָס מאַל מער ווי שטענ-
דיק אַריינגעלייגט אין דער אַרבעט זיין פינקטלעכקייט און ציכטיקייט.
אַלץ איז צוגעגרייט געוואָרן ווי עס פּאַסט פאַר אַ פעסטונג פון „קול-
טור און פּראָפּאַגאַנדע“. אויך די טישן זענען געשטאַנען באַדעקטע מיט
ווייסע טישטוכער און מיט פּאַרבייסעכץ, פּרוכטן און סיגאַרעטן. אַרום
דריי אַזייגער נאַכמיטאָג איז צו דער געביידע אונזערער צוגעפּאַרן אַ
גאַנצער שנוּר מיט אויטאָמאָבילן. אינם זאַל זיינען אַריינגעקומען —
מיאכא, וועלכער איז טראַץ דעם הויכן ראַנג זיינעם געווען זער באַ-
שיידן, מיט אַ פאַר מילדע אויגן. ער האָט זיך באַגריסט מיט אַ מיליטע-
רישן סאַלוט, וועלכער האָט געהאַט אין זיך מער חברישיקייט ווי מילי-
טערישע דיסיפּלין. ער איז אַריינגעקומען האַנט אין האַנט מיט דעם
פּרעמיער פון דער שפּאַנישער רעפּובליק, נעגרין, אַ טיפּ פון אַן אינ-
טעלעקטואַל, וועלכער איז געקומען ציוויל געקליידט, אַן שום ספעציעלער

עלעגאנץ. פון די אויטאמאבילן זיינען אויסגעשטיגן ווייטערדיקע גרויסע קארפן־קעפ פון דער שפּאַנישער אַרמיי, און טראַץ דער אַנוועזנהייט פון אַזוי פיל גרויסע לייט איז די שטימונג אין זאל געווען אַ וואַרעמע, אַ פאַמיליאַרע.

אַבער פּלוצלונג האָב איך דערזען אויף די געזיכטער פון מיינע מיטאַרבעטער פון פּאַלקס־קאָמיסאַריאַט אַן אַפּשיין פון אומרו. די טיר האָט זיך אויפגעפּראַלט און עס איז אַריינגעקומען אַ הויכער, שטייף אויסגעצויגענער פאַרשוין מיט אַ פאַר ברייטע אַקסלען און מיט גע־דיכטע, גרוילעכע וואַנסעס. ער האָט סאַלוטירט שטייף און אַנגעצויגן, און נישט אומקונדיק זיך אויף רעכטס און נישט אויף לינקס האָט ער זיך גלייך אַוועקגעזעצט הינטערן טיש, נעבן די הויכע געסט. איך בין זיכער, אַז ווען אינם זאל וואַלט נישט געהערשט דעמאַלט אַ געזשומעריי פון קור־לות און אַ רוקן פון שטולן, וואַלט מען זיכער געהערט דאָס קלאַפן פון די ציין פון אַלע באַאַמטע פון פּאַלי־קאָמיסאַריאַט.

די פייערונג איז געווען אַ קורצע און אַ טרוקענע. די רעדעס פון די געסט זיינען געווען וואַרעמע, אַבער צו דער זאַך. מען האָט געהויבן די גלעזער און געהאַלטן קורצע טאַאַסטן. ווען מאַרטי האָט זיך אויפגע־שטעלט צו רעדן האָט געהערשט אַ גרעסערע שטילקייט ווי ביי אַנדערע. אויך ער האָט גערעדט קורץ, אַבער מיט אַ סך פאַטאַס און שוונג. כאַטש איך האָב די ווערטער זיינע נישט פאַרשטאַנען, ווייל פּראַנצויזיש איז מיר נאָך דעמאַלט געווען אַן אומבאַקאַנטע שפּראַך, האָב איך אַבער פון די ווערטער זיינע אַרויסגעפילט אַ סך פייער און פלאַם. ווען ער האָט גע־ענדיקט האָט מען אים לאַנג אַפלאַדירט און יעדער פון די מיליציאַנערן און פּאַלי־קאָמיסאַרן האָט זיך באַמיט, אַז מאַרטי זאל באַמערקן זיינע הויך־פאַטשנדיקע הענט.

ווען די פייערונג האָט זיך געענדיקט און די געסט האָבן גענומען זיך אַריינזעצן אין די אויטאמאבילן, האָט די שפּאַנונג אינם זאל גענומען לייכטער ווערן. איך האָב לאַנג נאָכגעקוקט די געשטאַלט פון גענעראַל פּאַלי־קאָמיסאַר, וועלכער האָט אויף אַלעמען אַנגעוואַרפן אַזאַ טויט־שרעק. אַלע איבערגעבליבענע האָבן זיך גראַטולירט, וואָס דער וויזיט פון מאַרטי איז דורכגעאַנגען אַזוי גלאַטיק.

וועגן מאַרטי האָט מען אין יענער צייט דערציילט אומגלויבלעך־בלוטקע געשיכטעס. איך וועל דאָ דערמאַנען בלויז עטלעכע פון זיי, כדי צו וואַרפן אַ שטיקל ליכט אויפן דאָזיקן גרוילעכן „קצב“.

מען האָט דערציילט, אַז ער איז מיט אַ קורצער צייט צוריק אַרויס־געפאַרן אויף דער פּראַנט ליניע, ווו ער האָט דורכגעפירט אַן אינספּעק־ציע פון אַ גרופּע פּראַנט־קעמפּער, אַזוי גערופּענע „סנאַיפּערס“. דאָס זיינען געווען ספּעציעל־אַפּגעקליבענע שיסערס, וועמענס אויפגאַבע עס איז געווען אַפּצורוימען איינצלנע זעלנער פון די קעגנאיבער פיינטלעכע

אָקאַפּעס. די אָפטיילונג איז געווען אַ פראַנצויזישע און האָט געהערט צום באַטאַליאָן „פראַנקאָ-בעלזש“. מאַרטי האָט זיך אַוועקגעשטעלט פאַר אַזאַ גרופּע סנאַיפּערס און האָט צו זיי אַ זאַג געטאַן :

— צי וויסט איר פאַרוואָס איר געפינט זיך דאָ ?

— כדי צו פאַרניכטן דעם שונא אונזערן, דעם פאַשיזם — האָט אָפּ געענטפּערט אַ פראַנצויזישער זעלנער, אַן אויסגעצויגענער ווי אַ סטרונע. דערויף האָט זיך אַנגערופן אַ נישט־געפּרעגטער, אַ צווייטער סאַל־דאַט :

— מיר וואָלטן טאַקע פאַרניכטעט דעם פאַשיזם, אָבער נישט אַלע־מאַל האָבן מיר מיט וואָס (דאָס איז געווען אַן אַנדייט דערויף, אַז עס האָט דעמאַלט אויפן פראַנט געהערשט אַ מאַנגל אין געווער).

מאַרטי האָט זיך צו אים האַסטיק אויסגעדרייט, האָט אויף אים שפיציק אַ קוק געגעבן און האָט אַ וואַרטשע געטאַן :

— עס איז נישט קיין קונץ צו קעמפן מיט געווער. די פאַשיסטן קעמפן מיט וואָפן. מיר דאַרפן קעמפן מיט אונזערע אידייען.

דערויף האָט אַן אַנדערער זעלנער זיך אָפּגערופן :

— ריכטיק, קאַמאַראַד מאַרטי. איר זענט גערעכט. אָבער טוט אונז אַ טובה און בלייבט מיט אונז און פירט אונז קעגן שונא.

מאַרטי האָט באַקומען אַ פאַרשטיינערט פנים. ער האָט דערויף גאַר־נישט געענטפּערט. אַן אַ באַוועגונג פון קאַפּ האָט ער פאַרלאָזט די טראַג־שייען. מיט אַ פאַר מינוט שפּעטער איז געקומען אַן אָפטיילונג מיט פעלד־זשאַנדאַמעריע, האָט אַרויסגענומען 20 פראַנצויזישע סנאַיפּערס, האָט זיי אַוועקגעפירט אין אַ זייט און דערשאַסן.

די דאָזיקע געשיכטע האָט זיך דעם זעלבן טאַג ווי אַ וואַלד־פייער פאַרשפרייט איבערן פראַנט און האָט אַרויסגערופן גרויל און צאַרן.

אַ צווייטער פאַל האָט פאַסירט אין אַלבאַסעטע. דאָס איז געווען אין דער צייט ווען די אַרמיי־אַנפירונג האָט איינגעפירט אַפיצירישע אָפּ־צייכענונגען און דעם מנהג פון סאַלוטירן. אין דער שפּאַנישער אַרמיי האָבן זיך טויזנטער סאַלדאַטן קעגנגעשטעלט דער דאָזיקער „בורזשאַ־זער דיסציפלין“ און אַ סך האָבן זיך אויך אָפּגעזאַגט צו טראַגן אָפּצייכע־נונגען און צו סאַלוטירן די העכערע אַרמיי־אָפיצירן. אין דער אינטער־נאַציאָנאַלער בריגאַדע איז די דאָזיקע פאַראַרדנונג דורכגעפירט געוואָרן מיט דער גאַנצער ריקזיכטלאָזער שאַרפּקייט. איבערהויפּט האָבן די הונד־דערט־פראַצענטיקע סטאַליניסטן, וואָס האָבן זיך דערדינט צו אָפיצירן־ראַנגעס, אַרומגעטראַגן מיט שטאַלץ זייערע גאַלדענע קנעפלעך און עפּאַ־לעטן. זיי — די נעכטיקע פראַלעטאַריער, וועלכע האָבן געפרעדיקט גלייכ־הייט פון מענטש — האָבן דאָ אַרויסגעוויזן אַ ליבע צו זייער אייגענער העכערקייט איבער אַנדערע. זיי האָבן אויך ליב געקראַגן דאָס סאַלוטירן ווי אַ מוסטער פון „באַלשעוויסטישער האַרטקייט“ און דיסציפלין.

אין דער דאזיקער צייט האָט מאַרטי דורכגעפירט אַן אינספעקציע פון אַן אַרטילעריע־קאָזאַרמע אין אַלבאַסטע. אויף דער וואַך זיינען דאָרט געשטאַנען צוויי פּראַנצויזישע מיליציאַנערן, אַנגעטאַענע מיט העל־מען אויף די קעפּ און מיט ביקסן איבער די אַקסלען. דאָס זיינען געווען צוויי פּאַריזער קאַמוניסטן, וועלכע האָבן גוט געקענט מאַרטין פון פּאַ־ריז, וווּ זיי האָבן געהערט צו דער זעלבער פּאַרטיי־געגנט, ווי זייער מיטגליד פון צענטראַל־קאָמיטעט. ווען מאַרטי איז אַראַפּגעשטיגן פון אוי־טאַמאַביל און האָט זיך דערנענטערט צום טויער פון דער קאָזאַרמע, האָבן די צוויי סאַלדאַטן זיך צו אים דערנענטערט און האָבן צו אים חבריש אויסגעצויגן די הענט:

— סאַלוט! — האָבן זיי אים באַגריסט אויפן היימישן, פּאַריזער אופן. מאַרטי איז אָבער אָפּגעשפרונגען אויף צוריק. ער האָט זיך אויס־געצויגן ווי אַ ווירע און דאָס געזיכט זיינס האָט זיך אַנגעגאַסן מיט אַ שטיינערנעם צאָרן.

— צי וויסט איר נישט — האָט ער געזאָגט טרוקן און מיט אַ קאַל־טער שטימע — ווי אַזוי מען דאַרף שטיין פאַר אַן אָפיציר? סאַלוטירן! פּרעזענטירן דאָס געווער!
די סאַלדאַטן זיינען געבליבן שטיין צעטומלטע און האָבן גע־שטאַמלט:

— מיר זיינען דאָך קאַמאַראַדן פון איין פּאַרטיי!

מאַרטי האָט נישט אַראַפּגעלאָזט פון זיי דעם קאַלטן בליק. ער האָט זיך קאַנטיק אויסגעדרייט אויף די שפיצן פון זיינע בלאַנקנדיקע שטייול און האָט שטייף אַוועקגעמאַרשירט. מיט אַ פאַר מינוט שפּעטער האָט מען די צוויי זעלנער אַראַפּגענומען פון דער וואַך און זיי דערשאַסן. אין דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע האָט געהערשט די איבער־צייגונג, אַז מאַרטי באַגייט די דאָזיקע בלוטיקע טאַטן צוליב זיין עקס־טרעם־שאַרפן פּאַנאַטיזם, וואָס דערלאָזט נישט קיין שום ברוך אין דיס־ציפּלין. עס זיינען אויך געווען אַנדערע, וואָס האָבן געהאַלטן, אַז ער איז אַ נישט־נאַרמאַלער, אַ משוגענער, וועלכער האָט דאָ, אין שפּאַניע, געפונען דעם ריכטיקן פּלאַץ, וווּ אויסצולאָדן זיינע חיהשע אינסטינקטן. אָבער די, וואָס האָבן געפרוּווט אַמאַל דורכפירן אַ שטיקל חשבון, וואָס עס איז אָפּגעטאָן געוואָרן אויף זיינעם אַ באַפעל, אַדער וואָס ער האָט אַליין דורכגעפירט מיט זיינע אייגענע הענט, איז גיך געקומען צו דער איבערצייגונג, אַז אין דער דאָזיקער משוגעת האָט געהערשט אַ „מעטאַד“.

מאַרטי האָט זיך מיט דער גאַנצער ברוטאַליטעט אָפּגערעכנט מיט זיינע אַמאַליקע פּערזענלעכע שונאים אַדער קעגנער. וואָס האָבן קעגן אים אַמאַל „געזינדיקט“ אין דער פּאַרטיי, אין אַ סך פּאַלן האָט מאַרטי נישט גערופן קיין פּעלד־זשאַנדאַמעריע און נישט געוואַרט אויף קיין

טויט־אורטיילן. ער פלעגט אליין ארויסכאפן דעם רעוואלווער, וועלכן ער האָט שטענדיק געטראָגן אַן אַריינגעשטעקטן אין פאַסעק, און פלעגט אויפן אָרט אַריינשיסן יענעם אַ קויל אין האַרץ אַריין.

זייענדיק אַמאָל אין מיליטערישן שטאַב הינטער די פראַנטן אין מאַד־ריד, האָט ער דאָרט אַנגעטראָפֿן אַ פאַריזער קאַמוניסט, וועלכער האָט אַמאָל געפירט אין דער פאַרטיי אַ קאַמף קעגן מאַרטיס אַ שטעלונג. ווען זיי האָבן זיך באַגעגנט נישט ווייט פֿונם שטאַב, האָט דער קאַמוניסט זיך דערפרייט מיט זיין פאַריזער חבר, אָבער מאַרטי האָט ביי אים נישט אַנגענומען די אויסגעשטרעקטע האַנט. ער איז געבליבן שטיין מיט אַ בייז־פאַרכמורעט פנים און האָט אַ זאָג געטאָן מיט ציין־קריצעניש:

— כ'זויס צוליב וואָס דו ביזט דאָ געקומען קיין שפּאַניע. נאָך אין פראַנקרייך ביזטו געווען אַ שפּיאַן און אַ פאַשיסט און איצט ביזטו דאָ אַהערגעקומען ווי אַן אַגענט פֿון פראַנקאַ. דרייסט זיך דאָ אַרום הינטער די פראַנטן און זאַמלסט מאַטעריאַלן פֿאַרן פאַשיסטישן גענעראַל־שטאַב! און נאָך איידער עמעצער האָט באַוויזן זיך אָפּצוגעבן אַ רעכענונג

האָט מאַרטי אַרויסגעצויגן דעם רעוואַלווער און יענעם דערשאָסן. ענלעכע פּאַלן האָט מען זיך דערציילט נישט אין די צענדליקער, נאָר ממש אין די הונדערטער. מאַרטי איז געווען דאָס שרעק־וואָרט, וואָס איז געווען אויסגעשמירט מיט בלוט פֿון הונדערטער דערמאָרדעטע. זיין נאָם מען איז געווען די כסדרדיקע טעמע בעת די געשפרעכן צווישן די מי־ליציאַנערן. איך דערמאָן מיך נישט קיין איין פּאַל, ווען מען זאָל זיך צוזאַמענקומען מיט אַ פּאַר מיליציאַנערן און מען זאָל נישט באַלד אַרויפֿ קומען אויפֿן נאָמען זיינעם, אויפֿן נאָמען פֿון דאָזיקן משוגענעם מערדער.

הוליאַנקעס און אַרגיעס

אַנדערע מאַרטי איז אָבער נישט געווען בלויז דער בלוטיקער תליון. ער האָט אויך געוויסט פֿון אַנדערע מעטאָדן, ווי אַזוי צו „געווינען“ מענטשן: דורך דעמאָראַליזאַציע, דורך איינאַרדנען ווילדע טרינק־פאַר־טיעס און אַרגיעס.

אַ געוויסן טאָג האָט טשאַלאָו מיר געמאָלדן, אַז אין אַ שכנותדיקן דערפֿל, אַן ערך 25 קילאָמעטער פֿון אַלבאַסעטע, וועט אין אַ דאָרטיקן שלאָס איינגעאַרדנט ווערן אַ פייערונג, וווּ עס וועלן זיך טרעפֿן די שפיצן פֿון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, אָפיצירן און פּאָליטישע קאָמיי־סאַרן. צוזאַמען מיט פעטערן בין איך גלייך אָפּגעפאַרן אין דאָרף אַריין, כדי צוצוגרייטן די געהעריקע פראַפּאַגאַנדע־דעקאָראַציע אין די זאָלן פֿון פריצישן שלאָס.

דער שלאָס איז געווען ווי אַ ווונדער־שלאָס פֿון אַ כּשוף־מעשהלע. אַרום האָט זיך געפֿונען אַ גרויסער פאַרק מיט גלייך געשניטענע ביימער

און מיט ווונדערבארע בייטן מיט בלומען. באשאטנט פון הויכע, ברייט
בלעטערדיקע פאלמעס איז געשטאנען דער ברין אנגעטונקטער שלאס
מיט שמאל־שפיציקע פענסטער, פירעקיקע טורעמס און געשניצטע טויערן.
איינער פון די גרעסטע זאלן איז באשטימט געווארן פאר דער פייע־
רונג. די ווענט זיינען געווען באהאנגען מיט פארשידענע אלטערטימלע־
כע געווער. איבער דער גאנצער ברייט פון סופיט האבן זיך געקרייצט
דיקע, הילצערנע באלקן, די פענסטער זיינען דא געווען הויכע און האבן
דערגרייכט די פאדלאגע. די מאסיווע און מיט סקולפטור באדעקטע טישן,
וואס זיינען געשטאנען ארום די ווענט, האבן דא אוודאי געדינט אמאל
פאר ריטערלעכע אויפנאמען. איצט האבן זיי געזאלט דינען פאר דער
„אריסטאקראטיע“ פון דער אינטערנאציאנאלער בריגאדע.

איך האב אויפגעצייכנט אויף א שטיקל בריסטאל דעם פלאן פון זאל
מיט די ערטער, ווו עס האבן געזאלט אויפגעהאנגען ווערן די פראפאגאנד־
דע־לאזונגען און אין א קורצער צייט ארום האבן זיך איבער דער גאנצ־
צער ברייט פונם זאל גענומען ציען סטענגער מיט אויפשריפטן: „שפאָ־
ניע איז דער ליכט־טורעם פאר דער אייראפעאישער דעמאקראטיע“. דאס
שפאנישע פאלק האט באוויזן ווי אזוי מען קעמפט קעגן פאשיזם“. „אין
שפאניע וועט דער פאשיזם באקומען זיין ענדגילטיקע מפלה“.

פלוצלונג בעת פעטער איז געווען פארנומען מיטן צוהענגען די
לעצטע פלאקאטן און איך האב מיד ארומגעקוקט איבערן זאל. האב איך
דערהערט הינטער מיר א שארפן רוף:
— ווער איז דא דער „רעספאנסאבל“ (שעף)?

איך האב מיד האסטיק אויסגעדרייט און דערזען פאר זיך נישט קיין
אנדערן, ווי אים, אנדרעי מארטין אליין. איך בין בטבע נישט קיין שרע־
קעוודיקער, אבער אלע אנדערציילטע מעשיות וועגן דאזיקן „קצב פון
אלבאסטעט“ האבן מיר פלוצלונג גענומען ארומשוועבן פאר די אויגן.
איך האב געווארפן א בליק אויף זיין לעדערנעם פאסיק און דערזען דארט
זיין „באקאנטן“ רעוואלווער, וועלכער איז געווען די טויט־שרעק פאר
אלע מיליציאנערן. אין דער האנט האט ער געהאלטן א רייט־שטעקן. מיט
וועלכן ער האט זיך א קלאפ געגעבן איבער די שפיגל־גלאנציקע שטיב־
לעטן:

— רעספאנסאבל!

איך האב מיד אויסגעצויגן ווי א ווירע און האב סאלוטירט. מארטי
האט מיד אנגעקוקט מיט זיינע גרויסע, מיאוסע אין שפיזלדיקע אויגן:

— איר זענט דער שעף?

— כ'פארשטיי נישט קיין פראנצויזיש, קאמאראד — האב איך גע־
זאגט מיט אן אומגעריכט רואיקער שטימע (אומגעריכט פאר מיר אליין),
כאטש אינעווייניק, אין הארץ, האט זיך אפגעשפילט א שטורעם.

איך האָב געמיינט, אַז דערמיט בין איך פטור געוואָרן און אַז דאָס
נישט פאַרשטיין פראַנצויזיש וועט מיך אַפראַטעווען פון ווייטערדיקע
פראַגן. ער האָט נאָך עפעס אַ זאָג געטאָן, אַפמעסטנדיק מיך פון קאָפּ ביז
פיס. איך האָב געמאַכט אַ מינע ווי כ'וואַלט אינגאַנצן נישט פאַרשטאַנען
וואָס ער רעדט. אָבער דאָס האָט מיר ווייניק וואָס געהאַלפּן. ער איז שנעל
אַרויסגעלאָפּן אין קאַרידאָר און אין אַ רגע אַרום איז ער אַריינגעקומען
מיט אַן איבערזעצער, מיט איינעם פון די קוכער, אַ דייטש, וועלכער האָט
גערעדט אַ פליסיקן פראַנצויזיש. איצט האָט ער זיך געקאַנט מיט מיר
פאַרשטענדיקן. זיין ערשטע פראַגע איז געווען :

— פון וועלכן לאַנד זענט איר ?

— פון פּוילן.

— אַן אומפאַרטייאישער ? אַ קאַמוניסט ?

— געווען אין פּוילן אַן אַקטיווער קאַמוניסט. שפעטער אין טשעך

כאַסלאַוואַקיי.

— פון וואָס פאַר אַ באַרוף ?

— זשורנאַליסט.

— אין וועלכער שפראַך ?

— יידיש. אָבער אויך פּויליש און דייטש.

ער האָט מיך אַ וויילע אָפּגעמאַסטן מיט די אויגן און געפרעגט :

— צי ווייסט איר ווער איך בין ?

איך האָב דערזען די שוואַכקייט פון דאָזיקן בלוטיקן טיראַן. ער איז
געווען אַ גרויס־האַלטער, אַ מאַניאַק. האָב איך דעריבער אָפּגעענטפערט
אַזוי, אַז עס זאָל אים געפעלן ווערן :

— איך ווייס, אַז איר זענט חבר אַנדרעי מאַרטי, וועלכער האָט מיט

זיין אַרויסרופן דעם אויפשטאַנד אויפן שוואַרצן ים, געלייגט דעם רעך
וואַלוציאַנערן גרונטשטיין נישט בלויז פאַר רוסלאַנד, נאָר אויך פאַר
פראַנקרייך און פאַר גאַנץ אייראָפּע.

דאָס פנים זיינס האָט גענומען לייכטן. אין זיין געשטאַלט איז נישט
פאַרבליבן קיין שום שפור פון „קצב“. ער איז איצט געווען אַ שוואַך,
צעקראַכן מענטשל, וואָס איז געווען הונגעריק נאָך אַביסל חניפּה. ער
האָט מיר אַ קלאַפּ געטאָן איבער די פלייצעס :

— איך זע, אַז איך האָב דאָ צו טאָן מיט אַ באַוווסטזיניקן מאַרקסיסט

לעניניסט...

ער האָט זיך אַרומגעקוקט איבערן זאָל אויף די אויסגעהאַנגענע סלאַך
גאַנס, און האָט אַ זאָג געטאָן :

— איך זע, אַז מען קאָן זיך אויף אייך פאַרלאָזן.

און אַ פּייף טוענדיק אויף אַ גרויסן הונט, וועלכער איז מיט אים
מיטגעקומען און איז די גאַנצע צייט געשטאַנען אין דער טיר, איז ער
אַרויס פון דער געביידע.

דער דייטשער קוכער האָט מיר פאַר גרויס שמחה אַזש אַ גלעט גע-
טאָן איבערן אַרבל :
— איר וויסט גאַרנישט, מענטש, ווי אייערע אַקציעס זיינען איצט
געשטיגן.

פעטער, וועלכער איז די גאַנצע צייט געשטאַנען אַ טויט־בלאַסער
און האָט אינגאַנצן געציטערט, האָט צוריקגעווען דאָס לשון :
— אַך, שטיינען — האָט ער געזאָגט — דו האַסט עס יאָ גוט גע-
מאַכט.

אַכט אַזיגער אין אַוונט זיינען געקומען צופאַרן אַ צוויי צענדליק
אויטאַמאָבילן מיט הויכע אָפיצירן און פּאָליטישע קאַמיסאַרן פון דער
אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע. די טישן זיינען געווען געדעקט ווי אויף
אַן אויפנאַמע אין הויז פון אַן אַריענטאַלישן הערשער. אויף די ווייסע
טישטעכער זיינען געווען אַנגעלייגט שטויסן מיט געבראַטענע הינער,
מיט גענו, מיט קאַטשקעס, גאַנצע זייטן פון געבראַטענע שעפּסן און קעל-
בער. אַרום די בעקענעס מיט די פליישן זיינען געלעגן שיסלען מיט ראַ-
קעס, מיט פּאַרשידנערליי פישן, סאַרדינען, פּאַרשידענע איינגעמאַכטסן,
רויען און קאַנסערווירטע פּרוכטן און גאַנצע וועלדער מיט פלעשער. פלע-
שער מיט די טייערסטע וויינען, פלעשער מיט אַ געדיכטן שימל, וואָס זיי
נען אַרויסגעצויגן געוואָרן פון די קעלערן פונם שלאָס און האָבן פאַר-
מאַגט אין זיך די טייערסטע און בעסטע געטראַנקען. עס זיינען אויך
געשטאַנען זילבערנע קובלעס מיט שאַמפּאַניער־פלעשער, איינגעפאַקטע
אין אייז.

אויבן אַן, ביים טיש, האָט זיך אַוועקגעעזצט אַנדערע מאַרטי, אַרום
אים זיינען געזעסן קירטשעווי, טשאַלאָווי, סטאַפּטיק און אַ גאַנצע רייע
גענעראַלן מיט לויטענאַנטס, אַנגעטאַענע אין זייערע גאַלד באַשפּריצטע
מונדירן. דער עולם איז נישט באַשטאַנען בלויז פון מענער, נאָר אויך
פון צענדליקער פרויען, וועלכע מען האָט אין די רייען פון דער אינ-
טערנאַציאָנאַלער בריגאַדע גערופן „פעלד־מאַטראַצן“. (ביים סוף פון דער
ערשטער וועלט־מלחמה האָט מען מיטן דאָזיקן נאָמען באַצייכנט די פרוי-
ען, וועלכע די עסטרייכער האָבן מאַביליזירט אין דער אַרמיי אַריין ווי
„ווייבלעכע הילף־כחות“. די דאָזיקע פרויען, וועלכע האָבן מיט דער
צייט אויך אַנגעהויבן צו דינען פאַר אַנדערע צוועקן, האָט מען מיט חוזק
אַנגערופן „קייזערלעך־קעניגלעכע פעלד מאַטראַצן“). אויך אין די שפּאַ-
נישע בריגאַדעס זיינען אַנגעקומען קאַמוניסטישע מיידלעך און פרויען
פון פּאַרשידענע לענדער. זיי זיינען געקומען מיטן גאַנצן פּאַנאַטיוס פון
אויגן־פּאַרגלאַצטע אידעאָליסטן. אָבער דאָ, אין שפּאַניע, האָבן זיי אַנגע-
הויבן צו שפילן אינגאַנצן אַן אַנדער ראַלע. בלויז אַ טייל איז באַשעפּ-
טיקט געוואָרן אין די סאַניטאַרע אָפּטיילונגען, די שענערע אָבער זיינען
„באַשעפּטיקט“ געוואָרן דורך אָפיצירן, איבערהויפּט אָבער דורך פּאָליטישע

קאמיסאַרן. די פרויען, וועלכע זיינען איצט געקומען אין שלאס אַריין אויף דער „פּייערונג“ זיינען געווען די דאָזיקע „פעלד־מאַטראַצן“. צווישן זיי זענען אויך געווען אַביסל שיינע, יונגע שפּאַניערנס. די גרעסטע טייל איז געווען שייך געקליידט, אין זיידענע טיף דעקאַלטרטע קליידער און מיט חוצפהדיק אויפגעקאַמטע קעפּ. זיי זיינען געווען באַהאַנגען מיט שטיקער גאַלד און איידל־שטיינער און זיי האָבן געשמעקט מיט פאַרשײַדענע פּערפּומען.

די פרויען האָבן זיך באַלד פון אָנהויב אויפגעפירט פריי און פּרעך און האָבן מיט זייערע פאַרשייטע געלעכטערן צוגעגעבן דעם גאַנצן אָוונט דעם אָנבליק פון אַ צאַרישער סעודה. זיי זיינען, ווייזט אויס, געווען צור־געוויינט צו אַזעלכע „פּייערונגען“ און האָבן געוויסט וואָס זיי האָבן דאָ צו דערוואַרטן. כּמעט יעדער אָפיציר און קאָמיסאַר האָט געהאַט נעבן זיך אַזאַ פּרוי. בלויז מאַרטי איז געזעסן אַליין און האָט כלומרשט נישט אַרומגעקוקט זיך אויפן עולם. אָבער זיינע גרוי־שפּיזלדיקע אויגן זיינען פון הינטער די וויעס געלאָפּן איבער אַלע ווינקלען. פון אָנהויב האָט מען זיך נאָך באַמיט צו „האַלטן פּאַסאָן“ און אַנגעבן דעם אָוונט דעם כאַראַק־טער פון אַ „רעפּובליקאַנישער“ פּייערלעכקייט. די „טאַאַסטן“, וועלכע מען האָט געהאַלטן זיינען געווען „פּאַטריאַטישע“, שטייפּע און האָבן שיער נישט פאַרוואַנדלט דעם אָוונט אין אַ פּאַליטישן מיטינג. אָבער גלייך ווי מען האָט אויסגעטרונקען די ערשטע פּאַר גלעזער מיט די שווימיקע געטראַנקען, האָט זיך די שטימונג געענדערט. דער עולם האָט גענומען רייסן אויף שטיקער הינער, די קאַטשקעס, די קעלבער מיט די שעפּסן, מען האָט גענומען פּאַקן אין מויל אַריין די בעסטע פּישן, קאַנסערוון, גרינסן, באַגיסנדיק יעדן ביסן מיט נייע פּלעשער וויין און שאַמפּאַניער. אין אַ האַלבער שעה אַרום איז כּמעט פון יעדן איינעם געגאַנגען אַ געדיכ־טע פּאַרע. די טשופּרינעס זיינען געווען צעפּלאַשעט, די פּנימער זיינען געווען אַנגעגאַסן מיט רויטקייט, די אויגן האָבן געגלאַנצט מיט שיכרות. אויך די פרויען האָבן נישט אויסגעזען בעסער. זיי האָבן געטרונקען נאָך מער ווי די מענער. זיי זיינען מער נישט געזעסן אויף די אייגענע שטולן, נאָר אויף די קניען פון זייערע שכנים.

אין אַ געוויסן מאָמענט האָט דער פּאַרכמאַרעטער און שווייגנדיקער הויפּט־קאָמיסאַר קירטשעו זיך אויפגעשטעלט. האָט דערלאַנגט אַ שפּרונג אַרויף אויף אַ טיש און פּאַרמאַכנדיק די אויגן האָט ער פּלינק און מיט ברען גענומען אויסטאַנצן אַ ווילדן קאַזאַק. ער האָט געקנאַקט מיט די זוילן פון די גלאַנציקע שטיוויל איבערן טיש, זער פּאַרזיכטיק, צווישן די זילבערנע בעקנס מיט פּאַרצעלאַנענע שיסלען און טעלער, אָבער מיט נישט ווייניקער פּייער, ביז ער איז טויט מיד געוואָרן און איז אַראַפּגעפּאַלן גלייך אין די אַרעמס פון זיינס אַ „פעלד־מאַטראַץ“, וועלכע איז געזעסן אינגאַנצן שיכור, מיט צעלאַזענע האַר, מיט אַ גלאַנציק געזיכט, פון וועלכן

עס האבן אַראָפּגעקאַפּעט טראָפּנס מיט צעגאַסענער שמינקע און מיט אַן אויפגעפראַלט קלייד, וואָס האָט פאַרלוירן אַלע קנעפּלעך. די שטימונג איז געוואָרן וואָס אַמאָל מער אַ צעלאָזענע. אויף די פּולמיסקעס זיינען געבליבן ביינער פון פּיש, אָפּגעגריזשעטע ביינער פון געפּליגל, פּיסלעך פון ראַקעס, אַרומגעצופּטע קעפּ פון הערינג, פון סאַרדינען.

אומעטום האָבן זיך געוואָלגערט פּלעשער. יעדע רגע האָט אַן אַנדער אַפּיציר אַדער קאַמיסאַר אַ כאַפּ געטאַן זיין „דאַמע“ און איז מיט איר אַרויסגעלאָפּן אין איינעם פון די שכנותדיקע צימערן. אויך פון אונטער די טישן האָבן אַרויסגעקוקט פאַרפּלאַנטערטע הענט און פּיס. דאָס טיש-טוך איז פאַרגאַסן געוואָרן מיט פּלעקן פון ווייבערישן פּודער, פון שמינ-קע. די ווייבערישע פּריזורן האָבן זיך אויפּגעבונדן, די העקעלעך פון די קליידער האָבן נאַכגעלאָזט. אַרום זיינען געשטאַנען די ווענט פון אַלטן שלאָס, וועלכע האָבן אפּשר אויך אין דער פאַרגאַנגענהייט געזען אַזעלכע סצענעס, אָבער יענע סצענעס האָבן זיך אָפּגעשפּילט ביי פּעאַדאַלע הער-שער און דאָס איז פאַרגעקומען צווישן אַפּיצירן און פּאַליטישע קאַמיר-סאַרן פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע. פון די ווענט האָבן אַראָפּ-געשריגן ווייסע פּלאַקאַטן מיט רויט געשריבענע לאַזונגען: „אין שפּאַ-ניע וועט דער פּאַשיזם ליידן זיין ענדגילטיקע מפּלה.“ „שפּאַניע איז דער לייכט-טורעם פון דעמאָקראַטיע“...

אויבן אַן ביים טיש איז געזעסן אַנדערע מאַרטי און האָט גאַרנישט גערעדט. איך בין די גאַנצע צייט געזעסן נעבן סטאַפּטיקן, וועלכער איז געזעסן אַרומגענומען מיט אַ יונגער שפּאַניערין און איד האָב גע-וואָרפן זייטיקע בליקן אויפן גרויזאַמען „קצב פון אַלבאַסעטע“. איך האָב געזען ווי ער האָט געקוקט ניכטער און קאַלט אויף דער גאַנצער אַרגיע, וואָס האָט זיך אָפּגעשפּילט פאַר זיינע אויגן. ער האָט זיך דאָס בילד גוט איינגעקריצט אין זכרון. ער האָט גוט געוויסט דערפון, אַז דאָס איז דער בעסטער אויפן ווי אַזוי צוצובינדן צו זיך די לאַיאַליטעט פון די דאָזיקע „פירער“ און טשינאוויקעס. ער האָט אויך געוויסט, אַז יעדער אַנזעעויר-דיקער באַגייט דאָ זינד, וואָס מען קאַן אַמאָל אויסנוצן ביי אַ געהעריקער געלעגנהייט.

דאָס פּרעסן און דאָס זויפן איז נאָך אַנגעגאַנגען ביז פאַרטאַג. אַרים איז דאָס רעפּובליקאַנישע שפּאַניע געלעגן אין קלעם פּוּן אַ וואַסנדיקן הונגער. אויף די פּראַנטן האָבן זיך די זעלנער באַקלאַגט. אַז זיי באַקו-מען נישט זייערע זעלנערישע „ראַציעס“. אָבער די וואַגאַנען מיט עסנס און מיט קאַנסערווין, וואָס זיינען געשיקט געוואָרן קיין שפּאַניע פון אַמע-ריקע, פון ענגלאַנד און פון אַנדערע קאַפיטאַליסטישע לענדער, זיינען זעלטן דערגאַנגען צום שפּאַנישן קעמפּער. זיי זיינען אין גרעסטן טייל אַרויפגעקומען בלויז אויף די טישן פון די אַפּיצירן מיט זייערע „ווייבער“. פינף אַזייגער פאַרטאַג האָט זיך די „פּייערונג“ געהאַלטן ביים ענ-

דיקן. דער עולם, אַ שיכורער, מיט אויסגעשמירטע מונדירן און די „פעלד־מאַטראַצן“ מיט צעקנעפלטע קליידער, האָבן זיך גענומען שטופן צום אַרויסגאַנג, וווּ עס האָבן געוואָרט אויף זיי עלעגאַנטע אויטאָמאָבילן מיט מונדירטע שאַפערן. אַנדערע מאַרטי איז שוין דעמאָלט נישט געווען. דער „קצב פון אַלבאַסעטע“ האָט זיך אַרויסגעגליטשט פון דאָזיקן אָוונט אַליין, נאָך איידער די הימלען האָבן זיך גענומען צינדן מיט די ערשטע אַנזאָגן פון פרימאַרגן...

איך האָב שוין דערמאָנט פריער דעם יונגן דייטשן סאַציאַל דער מאַקראַט, וועלכער האָט געאַרבעט ביי מיר אין דער בילדונג־אַפטיילונג. דער יונגער פעטער האָט געשטאַמט פון האַנאָווער און איז געווען אַ מוסטער פון סאַציאַליסטישער איידלקייט. ער האָט געהערט צו יענע סאַציאַליסטן, צו וועלכע דער סאַציאַליזם דערגייט נישט דורכן מוח, נאָר דורכן האַרץ.

צומאַרגנס, נאָך דער אויסגעלאַסענער אַרגיע אינם שלאָס הינטער אַלבאַסעטע, האָב איך אים כמעט אינגאַנצן נישט דערקענט. ער איז אַרומ־געגאַנגען בלאַס, מיט טונקעלע שאַטנס אונטער די אויגן און עס האָט אויסגעזען ווי ער וואַלט געהאַט היץ. ער האָט מיר כמעט אַ גאַנצן טאַג אויסגעמיטן און האָט פון מיר אויף טריט און שריט אויסגעדרייט דאָס געזיכט.

— וואָס איז דיר, פעטער? — האָב איך אים געפרעגט, כלומרשט נישט פאַרשטייענדיק די סיבה פון זיין צושטאַנד.

ער האָט אַ פאַר מאַל נישט געענטפערט. אָבער פונקט ווי ער איז געווען סענטימענטאַל, אַזוי איז ער אויך געווען באַרעדעוודיק און ער האָט לאַנג נישט געקענט שווייגן.

— הער — האָט ער געזאָגט צו מיר — עס איז מיר אַלץ איינס, וואָס עס וועט געשען, אָבער איך מוז דיר זאָגן, וואָס עס ליגט מיר אויפן האַרץ. זאָג מיר אויפריכטיק: צי ביסטו נאָך דעם אַלעם אַ קאַמוניסט? — נאָך וועלכן „אלעם“? — האָב איך מיך געמאַכט נישט פאַרשטיין.

— נאָך דער נעכטיקער „סעודה“. נאָך דער מיאוסער אַרגיע? צי גייט דיר נישט דורך אַ שוידער, ווען דו גיסט דיר אָפּ אַ דין וחשבון, אַז די דאָזיקע פרעסערס און זויפערס און אויסגעלאַסענע יונגען זיינען דאָס די אַנפירער פון אַ רעוואָלוציאָנערער אַרמיי? צי ציטערסטו נישט אויפן געדאַנק, אַז די דאָזיקע פאַרשויענע קאַנען מאַרגן קומען צו דער מאַכט און אַנפירן מיט אַ לאַנד? צי קאַנסטו נאָך שטיין אין זייערע ד' אמות, נאָך דעם ווי דו האָסט זיי געזען אין זייער אַפשיילעכער נאַענטקייט?

ער האָט זיך אינגאַנצן געטרייסלט. ער האָט נישט געקאַנט פאַרהאַלטן דעם פלוס פון די ווערטער, כאַטש ער האָט געוואוסט, אַז ער רעדט דאָ צו אַ פאַליטישן קאַמיסאַר און אַז אַזעלכע ווערטער קאַנען האָבן פאַר אים שווערע פאַלגן. איך האָב געוואַלט דעם טייערן און איידעלן בחור ענט־

פערן וואס עס איז מיר געלעגן אויפן האַרץ, אָבער איך האָב עס נישט געקאָנט טאָן. מיך האָט די קאָמוניסטישע פּראַקטיק יאָ אויסגעלערנט, ווי אַזוי צו שווייגן. איך האָב געפרוּווט אויסמיידן צו געבן אים אַן ענטפּער מיט אַ טיפּיש־קאָמוניסטישער פּראַגע:

— נו, און די סאַציאַל־דעמאָקראַטן? אין נאַסקע? און טיידעמאַן? זיינען זיי דען געווען בעסער?

ער איז אַזש אויפגעשפרונגען:

— זיכער זיינען זיי געווען בעסער! דו רעדסט וועגן זייערע פּאַלי־טישע פעלערן, וועגן אַ פּאַלשער טאַקטיק, אָדער וועגן אַ פּאַלשע טעאָריע. אָבער דאָס איז געווען זייער טיפּסטע איבערצייגונג. זייער אידיע. זייער פריוואַט לעבן איז געווען ריין, זיי האָבן נישט באַגנבעט דעם אַר־בעטער קלאַס, זיי האָבן נישט געהוליעט אויף דעם חשבון פון די הונד־געריקע, נישט געמאַכט קיין מיאוסע אַרגיעס. זיי האָבן געגלויבט, אַז מיט זייער האַנדלונג וועלן זיי ראַטעווען די ווימאַרער רעפּובליק. זיי האָבן געהאַט אַ מאַראַל, אַ מאַראַל!

ער איז געווען בלאַס. נאַסע טראַפּנס זיינען אים אַרויסגעטראָטן אויפן שטערן. ער האָט געזען ווי איך שווייג און האָט עס אויסגעטייטשט מיט מיין קאָמוניסטישן פּאַנאַטיוזם. ער האָט געפרעגט כּמעט פּאַרצווייפּלט:

ווי אַזוי לעבט מען דאָ ווייטער איז אַזאַ אַטמאָספּערע? ווי אַזוי? ער איז טאַקע לאַנג שוין נישט פּאַרבלעבן. מיט אַ וואַך שפּעטער איז קיין אַלבאַסעטע אַראַפּגעקומען אַ דעלעגאַציע פון דער האַלענדישער סאַציאַליסטישער פּאַרטיי, וועלכע האָט מיט זיך געבראַכט מעדיקאַמענטן און שפייז. פעטער איז אַוועק צו איינעם פון די דעלעגאַטן. וועלכן ער האָט געקענט פון פּריער און האָט ביי אים אויסגעפּוועלט, מען זאל אים געבן אַ שפּאַנישע אַרויספּאַר־וויזע. ווען ער איז מיר געקומען דערציילן וועגן זיין אַוועקפּאַרן, איז ער געווען פון די גליקלעכסטע מענטשן. אָבער אין דער זעלבער צייט האָט די עטימע זיינע געקלונגען מיט דער טיפּסטער אַנטווישונג. איך האָב פּאַרשטאַנען דאָס דאָזיקע טאַפּל־געפּיל: ער איז אַהער געקומען אַ גלויביקער, מיט אַ סך ענטוויאַזם. מיט באַ־גייסטערונג, מיט גלויבן און ער פּאַרט אַוועק אַ דערשיטערטער, אַן אַנטווישטער. מיט אַ צוגערויבטן גלויבן, מיט אַ צעבראַכן האַרץ.

אין יענע טעג האָב איך דערפּילט מיין אייגענע טיפּע פּאַרלירנדיקייט. איך האָב שוין דעמאַלט נישט געצווייפּלט אין דער פּאַלשקייט פון דער קאָמוניסטישער טאַקטיק. איך האָב אַנגעהויבן צו ווערן וואָס אַמאַל שטאַר־קער איבערצייגט. אַז די דאָזיקע באַוועגונג ברענגט אַ חורבן פאַר דער גאַנצער אַרבעטער באַוועגונג. עס האָבן מיך גענומען טאַטשען ווערים פון אַ וואַקסנדיקער פּאַרביטערונג. איך האָב געפּילט, ווי איך געפּין זיך אין אַ פיזישער און גייסטיקער קלאַטקע אַן שום אויסגאַנג. וועגן אַוועק־פּאַרן פון שפּאַניע איז קיין רייד נישט געווען. בלייבן ווייטער, האָט גע־

הייסן, וואס אמאל שווערער פילן אויף די פלייצעס און אויף דער נשמה די קייטן פון אנטוישונג.

אין די דאזיקע טעג איז אנגעקומען די ידיעה וועגן דעם טוכא-טשעווסקי-פראצעס. א סך מיליציאנערן האבן זיך אין די דאזיקע טעג נישט געקוקט גלייך אין די אויגן אריין. קיינער האט נישט געוואגט און אויך נישט געוואלט וועגן דעם רעדן. וואס מיר האט אממייסטן אויפגעטרייט אין דאזיקן פראצעס איז געווען דאס שיסן פון אויבער-קא-מאנדיר פון דער אוקראינישער ארמיי, דעם יידישן גענעראל יאקיר. אין אלע מיינע אמאליקע ארבעטן פארן „געזערד“, ווען איך האב געוואלט באווייזן די גרויסקייט פון ראטן פארבאנד, האב איך שטענדיק דערמאנט דעם נאמען פון דאזיקן העלד. „דער דאזיקער מענטש — פלעג איך זאגן — איז א ליכטיקער סימבאל פון קאמוניזם. דאס איז דער ביישפיל פון א פשוטן יידישן פאלקס-מענטש, וועלכער איז א דאנק דעם קאמוניזם דערגאנגען צו די העכסטע שפיצן פון באלשעוויסטישער אַנפירערשאַפט.“

דער נאמען יאקיר האט אונז אין אונזער פראפאגאנדע-ארבעט געבראכט א סך נוצן. דאס האט געוואלט באווייזן פאר די יידישע מאסן, וואס האבן געלעבט אין האלב-פאשיסטישן פוילן, ווי אזוי א ייד האט געקענט אויפשטייגן אין די באדינגונגען פון סאציאליזם. און איצט איז דער דאזיקער „נאציאנאלער יידישער העלד“ דערשאסן געווארן ווי א נאצישער שפיאן!

גראד דעמאלט האב איך געהאט א באגעגעניש, וואס האט נאך מער פארטיפט מין פינסטערע שטימונג.

גייענדיק אמאל איבער די אלבאסטער גאסן, האב איך פלוצלונג פארנומען א באקאנטע שטימע און איך האב דערזען דאס געזיכט פון מין אלטן גוטן פריינט פון דער טשעכישער עמיגראציע, קאראל ווענצעל. מיר האבן זיך מיט א סך פרייד באגריסט און איך האב געדאנקט גאט, וואס עס איז מיר אראפגעשיקט געווארן אזא נאענטער און ווארער מער פריינט אין די טעג פון איינזאמקייט.

קאראל ווענצעל איז געווען א טיפישער דייטשער „פראלעט“. ער איז געווען א מאטראז, א הויכער, א מוסקולאָרער, אינגאנצן געבויט ווי פון שטאלענע קנופן. זיין פיזישע שטארקייט איז געגאנגען געפארט מיט דער גוטסקייט פון א טרוים און מיט דעם נאאיוון גלויבן פון אמאליקן קריסט. ער האט נישט בלויז געגלויבט אין סאציאליזם, ער איז געווען דערין פארליבט ווי א געליבטער.

ער האט געהערט אמאל צו דער גרופע „ספארטאקוס“ און אין יאר 1918 איז ער געווען איינער פון די אַנפירער פון מאטראָזן אויפשטאנד אין קיל. ער האט א סך געלייענט און איז געווען איינער פון די געציילטע דייטשע סטאליניסטן, וואס איז אינגאנצן געווען פריי פון אַנטיסעמיטיזם. פארקערט, ער איז געווען פארליבט אין יידישן פאלק און די דאזיקע לי-

בע איז געקומען צו אים א דאנק זיין באגייסטערונג פאר ראָזאָ לוקסעמ-
בורג. ראָזאָ לוקסעמבורג און קארל ליבקעכט זיינען געווען פאר אים
צוויי הייליקע נעמען. ווען ער האָט אַרויסגערעדט די דאָזיקע צוויי נע-
מען, האָבן אים די אויגן געגלאַנצט מיט אַ מיסטישן פייערל. ער איז גע-
ווען דער אמתער טיפּ פון אַן אידעאַלן רעוואָלוציאָנער: שטאַרק, אומ-
דערשראָקן, נאַאיוו און אומגעהויער גוט.

ווען ער האָט מיך דערזען אויף דער גאַס אין אַלבאַסעטע, האָט ער
אויסגערופן:

— אָבער נאַטירלעך, אומעטום וווּ עס ווערט געשפּילט די רעוואָלוציע,
מוז „זיג“ (מיין נאָמען) זיין דערביי!

קאַראַל איז געווען אַמאָל איינער פון די געשווירענע צוהערער פון
מיינע רעפּעראַטן צווישן דער פּאָליטישער עמיגראַציע אין בערן. ער
האָט דאָן געהערט צו די ווייניק אויסדערוויילטע, וואָס זיינען שפּעטער פון
טשעכאַסלאָוואַקיע געשיקט געוואָרן קיין מאַסקווע אויף אַ פּאָליטישן
אויסשולונגס־קורס. ווען דער שפּאַנישער קריג איז אויסגעבראַכן, איז
ער פון דאָרט אַוועקגעשיקט געוואָרן קיין שפּאַניע.

מיר זיינען אַריין אין קאַפּע, כדי צו באַגיסן אונזער אומגעריכטן צור-
זאַמענטרעף. קאַראַל האָט געטראָגן דעם מונדיר פון אַ לויטענאַנט, אָבער
ער האָט מיר גלייך פון אָנהויב געזאָגט מיט אַ פאַרשעמטער שטימע:

כ'בעט דיך, זיג, קוק נישט אויף מיין מונדיר. עס איז מיר אַ חרפה
און אַ שאַנד צו טראָגן די דאָזיקע קנעפּלעך מיט די גאַלאַנען. אָבער וואָס
האַב איך געקענט טאָן? נישט געווען קיין עצה!

די ערשטע פּראָגע זיינע איז געווען:

דו דאַרפסט אפשר געלט?

איך האָב אים געדאַנקט און געזאָגט, אַז ניין. איך האָב באַמערקט,
אַז ער האָט זיך נישט געפּילט פריי ווי אין די אַמאָליקע טעג אין טשע-
כיע און איך האָב שנעל פאַרשטאַנען פאַרוואָס. ער האָט מורא געהאַט
אַז איך וועל אים שטעלן פּראָגן, אויף וועלכע ער וועט נישט קאַנען, ווי
אין די אַמאָליקע צייטן, אויפריכטיק ענטפּערן. קאַראַל, דער דאָזיקער
בראַווער פּריינט, איז מיר אָבער געווען צו נאָענט, אַז איך זאַל מיט אים
שפּילן אין „פאַרדעקטע קאַרטן“. איך האָב אים געפרעגט:

— ווי איז דיר געפּעלן געוואָרן רוסלאַנד?

ער האָט מיר טיף אַריינגעקוקט אין די אויגן. צי איז עס געווען השד,
צי קען ער מיר טרויען? ער האָט זיך וואַרשיינלעך שנעל אָפּגעשאַקלט
פון דאָזיקן געדאַנק.

— זיגי — האָט ער געזאָגט — פּרעג נישט קיין סוד. איך האָב זער
אַ סך באַדויערט, וואָס איך האָב פאַרלאָזט דאָס פּרייע טשעכאַסלאָוואַקיע.

ער האָט געזאָגט דאָס וואָרט „פרייע“ מיט אַזאַ אַקצענט, אַז מער
איז נישט נויטיק געווען צו רעדן. עס האָט זיך אין אים פֿלוצלונג אָנגע-
צונדן ווייטע דערמאָנונגען:

— געדענקסט — האָט ער געזאָגט — די אַמאָליקע חברישע אָט-
מאָספּערע אין פּראָג? די וואַרעמקייט? די חברישקייט? אין מאָסקווע,
ברודער, פֿאַרגעסטו וועגן דעם אַלעם...

ער האָט אַ וויילע נאָכגעטראַכט און אויף זיין מאַטראָזן געזיכט האָבן
זיך גענומען שפּילן פֿאַרשידענע געפּילן.

— און אפשר? — האָט ער געזאָגט און האָט אַ הויב געטאָן מיט די
ברייטע מאַטראָזן-פּלייצעס — אפשר איז דאָס אַלץ נויטיק? איך בין
נישט מער ווי אַ פּראָסטער אַרבעטער און מיין קאָפּ פֿאַרנעמט נישט
אזעלכע קאָמפּליצירטע זאַכן.

איך האָב אים געפרעגט, ווי אַזוי עס גייט אים דאָ אין שפּאַניע,
וואָס ער טוט דאָ, וואָס ער טראַכט? ער האָט מיר דאָן פֿאַרטרויט אַ זאָך,
וואָס איז געווען אַ גרויסער סוד. ער האָט דאָ אָנגעפירט מיט אַ קאָמפּאַ-
ניע, וואָס האָט געטאָן אויפן פּראָנט אַ געפּערלעכע אַרבעט. זיי פּלעגן
זיך אַריבערגבענען אויף דער צווייטער זייט פון די ליניעס און אויס-
פירן סאַבאַטאַזש-אַקטן אויף דער פּאַשיסטישער זייט.

די „אַרבעט“ — האָט ער געזאָגט — באַפּרידיקט מיך און באַגייט-
טערט, און דער עיקר, ברודער, זי מאַכט מיך פֿאַרגעסן אין אַ סך זאַכן,
וואָס קומען דאָ פֿאַר... אַמשווערסטן זיינען מיר די טעג פון אורלויב.
דעמאָלט קום איך אין הינטערלאַנד, באַזוך די האַטעלן, קאַפּייען, פּריי-
לעכע לאַקאַלן און איך קוק מיר צו, ווער עס זיינען די רעגירער, מיט
וואָס פֿאַראַ מעטאָדן זיי הערשן, וואָס פֿאַר אַ לעבן זיי פירן...

ער האָט אַ שווערן זיפּץ געטאָן. ער האָט אַריינגענומען דעם קאָפּ אין
ביידע הענט און האָט זיך פֿאַרקוקט מיט אַ ווייטער, וואַסערדיקן בליק.
איך האָב געקוקט אויף אים פון אַ זייט, אויף זיין גרויס געשטאַלט, אויף
זיין שיינעם גוטמוטיקן קאָפּ. זיינע טרויעריקע אויגן האָבן מיר געמאַכט
אַ ווונד אין האַרץ.

מיר האָבן פֿאַרבראַכט אַ לענגערע צייט מער אין שווייגעניש ווי אין
רעדן. אָבער אין אַ שווייגעניש, וואָס האָט דערציילט מער ווי רעדן, ווען
איך האָב אים געפרעגט, נאָך וואָס ער איז געקומען קיין אַלבאַסעטע, איז
דאָס געזיכט זיינס געוואָרן ווי פֿאַרשטיינערט. ער האָט זיך צו מיר צו-
געבויגן און געזאָגט:

— דו קענסט דאָך דעם נאָמען „מאַרטי“?

איך האָב אַ שאַקל געטאָן מיטן קאָפּ און האָב מיך פֿאַרווונדערט.
וואָס אַזוינס האָט דער בלוטיקער „קצב פון אַלבאַסעטע“ ווידעראַמאַל
אַפּגעטאָן, וואָס האָט אַרויסגעבראַכט אַזאַ צאָרן אויפן געזיכט פון דעם
גוטמוטיקן קאַראַל?

קאראל האָט מיר דערציילט איינע פון די טיפישע פאַרברעכנס פון דעם דאָזיקן אויבער־סאַדיסט. מאַרטי האָט, באַזוכנדיק דעם פּראַנט הינ־טער מאַדריד, זיך אָנגעשטויסן אויף עטלעכע מיליציאַנערן פון קאראַלס גרופּע. אויף דער גרופּע וואָס פּלעגט דורכפירן סאַבאַטאַזש אַקטן אינם לאַגער פון שונא. מאַרטי האָט, פּאָכענדיק מיט זיין לעדערנעם רייט־שטעקן זיך דערנענטערט צו איינעם פון דער גרופּע, אַ דייטשן מיליציאַנער מיטן נאַמען אַרטור, און האָט אים געפרעגט:

— וואָס טוסטו דאָ? וואָס איז דיין פונקציע?

דער מיליציאַנער האָט אים געענטפּערט, אַז די פונקציע זיינע אויפן פּראַנט איז אַ שטרענג געהיימע און אַז ער האָט נישט קיין רעכט קיין נעם וועגן דעם צו באַריכטן. מאַרטי האָט אים אָפּגעמאַסטן מיט זיינע מיאוס־גליטשיקע אויגן און האָט אים באַפוילן צו גיין מיט אים אין דער קאַמענדאַטור. ווען דער מיליציאַנער האָט זיך אַ וויילע געוואַקלט, צי ער מעג אויספירן דעם באַפּעל, האָט מאַרטי אַרויסגעצויגן דעם רעוואַל־ווער און האָט אים דערשאָסן.

— ער מיינט — האָט קאראַל ווענצעל געזאָגט מיט צאַרן — אַז ער שפּילט דאָ די ראַלע פון טראַצקי אין קראַנשטאַדט, אָבער פאַר דעם דאָזיקן פאַרברעכן וועט ער טייער באַצאָלן. דאָס אומשולדיקע בלוט וועט אים פּאַלן אויפן קאַפּ! איך ווייס, אַז מיט מיין קומען אָהער צו ברענגען אַן אַנקלאַגע קעגן דעם הויפט פּאָליטישן קאַמיסאַר פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, שפּיל איך מיטן לעבן, אָבער מיין לעבן האָט שוין פאַר מיר סיי ווי קיין שום ווערט נישט.

איך האָב אים געגלויבט. זיין גאַנצע פיגור האָט עדות געזאָגט, אַז זיין לעבן האָט מער פאַר אים קיין רייץ נישט. ער איז דורכאויס געווען דורכגענומען מיט צווייפּל, מיט טרויער, מיט מעלאַנכאָליע.

— קאראַל — האָב איך אים געפרעגט, אָננעמענדיק אים ביי דער האַנט — צי גלויבסטו, אַז מיר וועלן זיגן?

— אויסגעשלאָסן! — האָט ער אַ שאַקל געטאַן מיטן קאַפּ — אויס־געשלאָסן! מיר זיינען אַרומגערינגלט נישט בלויז מיט דעם שונא פון אויסנווייניק... כדי צו זיגן, מוז מען האַבן אַ גלויבן, אָבער אונזער גלויבן איז דאָ פאַרווונדערט געוואָרן ביז צו די טיפענישן פון האַרץ...

דאָס לעצטע וואָרט זיינס וועל איך שטענדיק געדענקען. „דער גלויבן איז פאַרווונדעט געוואָרן ביז אין די טיפענישן פון האַרץ“. קאראַל וועב־צעל, דער אַמאָליקער סימבאָל פון רעוואַלוציע, פון ערלעכקייט, פון מוט, פון גוטסקייט, האָט אַזוי פשוט, אַזוי אימהדיק פשוט פּעסטגעשטעלט, אַז דער גלויבן זיינער איז דאָ אין שפּאַניע געלעגן אַ פאַרווונדעטער. דאָס איז געווען די גרעסטע אַנקלאַגע קעגן דער קאַמוניסטישער אַנפירונג פון דער שפּאַנישער רעוואַלוציע...

ווען די שפּאַנישע רעפּובליק איז געקומען צו דער מאַכט האָט זי פאַר-
זערט צוויי זאַכן, וואָס זייענען פאַרשפּרייט געווען איבער דער גאַנצער
לענג און ברייט פון שפּאַניע : אַקסן־קאַמפּן און פּראַסטיטוציע. די רעפּוב-
ליקאַנער און סאַציאַליסטישע פאַרטייען האָבן געהאַלטן, אַז די אַקסן־קאַמפּן
זיינען אַ שאַנד־פּלעק אויפן שפּאַנישן פּאַלק, אַז די דאָזיקע באַרבאַרישע
שפּיל דערוועקט ביים עולם די נידעריקסטע אינסטינקטן און דעריבער
דאַרף מען זיי אָפּשאַפן און פאַרטערטן עס מיט מער קולטורעלע פאַר-
וויילונגען.

אויך האָט די שפּאַנישע רעפּובליק באַשלאָסן אַ סוף צו מאַכן צו פּראַ-
סטיטוציע. דאָס אַרימע לאַנד, שפּאַניע, איז צוגעדעקט געוואָרן ווי מיט אַ
פעסט מיט טויזנטער שאַנד־הייזער, וווּ מיידלעך פון די אַרימסטע שטובן
האַבן אויף אַזאַ אופן פאַרדינט אויף זייער „חיונה“. אויך מיט דער דאָזי-
קער פּלאַג האָט די רעפּובליק באַשלאָסן אַ סוף צו מאַכן. אַלע שאַנד-
הייזער זיינען געוואָרן געשלאָסן און פּראַסטיטוציע איז דערקלערט גע-
וואָרן נישט־לעגאַל.

דאָס איז אַבער געווען אין סאַמע אָנהויב. שפעטער האָט זיך די
רעגירונג אַרומגעזען, אַז מען מוז די דאָזיקע צוויי פּלאַגן צוריק איינפירן.
די אַקסן־קאַמפּן זיינען אַזוי טיף אַריין אין בלוט פון די איינוווינער, אַז
דער דורכשניטלעכער שפּאַניער האָט פשוט געליטן דערפון מאַראַליש, ווען
מען האָט צוגענומען די דאָזיקע פאַרוויילונג. ער האָט געדאַרפט האָבן
דעם ווילדן ספעקטאַקל, דעם ספעקטאַקל פון לעבן און טויט. ער האָט גע-
דאַרפט פילן דאָס בלוט פון די געשאַכטענע אַקסן, די אויפגערעגטקייט און
געשפּאַנטקייט פון דער טויזנט־קעפּיקער מאַסע... אויך האָט די רעגירונג
מיטן צוריק איינפירן די אַקסן־קאַמפּן געוואַלט צוריק געווינען די סימ-
פאַטיע פון די ברייטסטע פּאַלקס־שיכטן, וועלכע האָבן דאָס אָפּשאַפן די
„קאַרידאָ דע טאַראַ“ געהאַלטן פאַר אַ פינצטערן גור.

זיינען דעריבער די אַקסן־קאַמפּן צוריק געוואָרן איינגעפירט. מען האָט
אַרויסגעגעבן אַ פאַראַרדענונג צו עפענען אַלע „פּלאַצאַ דע טאַראַ“ (די
גרויסע פּלעצער, וווּ די אַקסן־קאַמפּן קומען פאַר) און מען האָט באַפרייט
פון פּראַנט די אַלע „טאַרעראַס“, די פאַרשידענע „פּיקאַדאַרעס“ און „באַנ-
דעריליעראַס“ און יעדן איינעם, וואָס האָט געהאַט אַ שייכות מיט די אַקסן-
קאַמפּן. עס איז בלויז איינגעפירט געוואָרן איין ענדערונג : די אַקסן־קאַמפּן
האַבן זיך פון איצט אַן געפונען אונטער דער קאַנטראָל פון פּאַליטישן קאָ-
מיסאַריאַט און בעת די אַקסן־קאַמפּן זיינען אויך איינגעאַרדנט געוואָרן אַנ-
דערע פאַרוויילונגען, ווי טענץ, געזאַנג, דורכגעפּלאַכטענע מיט פּראַפּאַ-
גאַנדע־רעדעס. די דאָזיקע „קולטור־קאַנטראָל“ איבער די אַקסן־קאַמפּן האָט
געהערט צו מיין אַרבעט.

וואָס שייך די שאַנד־הייזער האָט מען זיי צוריק געעפנט קודם כל
צוליב די „באַדערפענישן פון מיליטער“, אַבער אויך צוליב דעם, וואָס

צענדליקער טויזנטער מיידלעך, אפגעריסענע פון זייערע צעשטרעטע היי-
מען, האָבן אין די שווערע באַדינגונגען פון די מלחמה־יאָרן פשוט נישט
געהאַט פון וואָס צו לעבן. די צוריק לעגאַליזירטע פריילעכע הייזלעך
האַבן אויך געגעבן אַ געוויסע קאַנטראַל איבער ווענערישע קראַנקייטן.
אינטערעסאַנט איז, אַז אין געוויסע שטעט האָט זיך די פראַסטיטוציע גע-
פונען אונטער דער אויפזיכט פון די סינדיקאַטן (יוניאָנס). אין די שאַנד-
הייזער אין באַרצעלאַנע זיינען, למשל, געווען אויסגעהאַנגען פאַלגנדיקע
אויפשריפטן :

„מען מאַכט אויפּמערקזאַם די חשובּע באַזוכער, אַז דער אַפּצאַל פאַר
באַנוצן זיך מיט אַ פרוי איז פאַלגנדיקער :

פאַר ציווילע...

פאַר מיליטער־לייט...

אונטערגעשריבן אונטערן דאָזיקן אויפּשריפט איז געווען „צ. נ. ט.“
(די אַנאַרכיסטישע סינדיקאַטן).

דערביי זיינען אויך געווען ספּעציעלע לוקסוס־שאַנד־הייזער פאַר אַפּי-
צירן און פאַליטישע קאַמיסאַרן.

בעת מיין אַנקומען קיין אַלבאַסעטע האָט די מיליטערישע קאַמאַנדע
ווידעראַמאַל פאַראַרדנט אַפּצושליסן די שטאַטישע שאַנד־הייזער. אַפּי-
ציעל האָט מען עס דערקלערט דערמיט, וואָס די „מיידלעך“ זיינען גע-
ווען אַגענטינס פון פראַנקאַ און אַז זיי זיינען דאָ ספּעציעל אַהערגעשיקט
געוואָרן מיט ווענערישע קראַנקייטן, כדי אַנצושטעקן די רעפּובליקאַנישע
מליציאַנערן. מען האָט טאַקע אויף אַ געוויסע צייט די „הייזלעך“ גע-
שלאָסן און די פראַסטיטוטקעס האָט מען אַפּגעשיקט אין לאַגערן. דאָס
איז אָבער נישט געווען מער ווי אַן אויסרייד צוצודעקן די אמתע אור-
זאַכן פון די ווענערישע קראַנקייטן, מיט וואָס עס זיינען איבערהויפּט גע-
שלאָגן געוואָרן די אינטערנאַציאָנאַלע בריגאַדעס.

אַ זייער גרויסער טייל פון די מיליציאַנערן האָט געליטן אייף ויענע-
רישע קראַנקייטן. פון וואַנען האָט עס זיך גענומען ? דער ענטפער אויף
דער דאָזיקער פראַגע איז אַן אינטערעסאַנטער, ווייל ווידעראַמאַל ווערט
דאָ אויפגעדעקט דער קאַמוניסטישער מעכאַניזם ביים צוציען אין אויס-
לאַנד פרייוויליקע פאַר דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע.

אין פרינציפ האָט יעדער פרייוויליקער געמוזט דורכגיין דורך אַ
מעדיצינישער קאַמיסיע און ערשט נאָכדעם ווי עס איז פעסטגעשטעלט גע-
וואָרן, אַז ער איז געזונט, האָט ער געקאַנט געשיקט ווערן קיין שפּאַניע.
אָבער די אַגענטן, וואָס זיינען געוואָרן באַשטימט דורך דער קאַמוניסטי-
שער פאַרטיי אַריינצוציען די פרייוויליקע, האָבן אַפּטמאַל באַקומען דער-
פאַר געפּעפערטע סומעס געלט. זיי האָבן דעריבער געלייגט ווייניק אַכט
אויף די מעדיצינישע פאַרמאַליטעטן. זיי איז געגאַנגען בלויז אין צו-
שטעלן אַ וואָס גרעסערע צאַל מענטשן און עס איז זיי נישט אַנגעגאַנגען

אין וואס פאר א צושטאנד די מענטשן האבן זיך געפונען. און אזוי ווי זיי האבן א גרויסן טייל פון די „פרייוויליקע“ גענומען פון דער אונטער-וועלט. צווישן היימלאזע און לומפן-פראלעטאריאט. איז דעריבער אראפ-געקומען קיין שפאניע א גאר גרויסע צאל ווענעריש-קראנקע. וויפיל עס האט באטראפן די צאל ווענעריש-קראנקע איז נישט באווסט געווען. קיינער איז אין די דאזיקע שפיטעלער נישט געווארן צוגעלאזט. אפילו נישט די קולטור-אפטיילונג פון פאליט-קאמיסאריאט. וועלכע פלעגט אין אנהערע שפיטעלער איינארדנען פראפאגאנדע-אונטערנעמונגען פאר די קראנקע.

דער צענטראלער מעדיצין-אמט פון דער אינטערנאציאנאלער בריי-גאדע האט זיך געפונען אין אלבאסטע. דא איז בלויז געווען א פונקט, ווו מען האט אונטערזוכט קראנקע און ארויסגעגעבן די דיאגנאזע, און אויך א גרויס שפיטאל פאר ווענעריש-קראנקע.

דער אמתער צענטער פון דעם שפיטאל-וועזן האט זיך געפונען אין מורסיע, אן ערך פופציק קילאמעטער פון אלבאסטע. דאס איז געווען א שיינע, טיפיש-שפאנישע, קאלירפולע שטאט. א באבויטע מיט שיינע הייזער און אן איינגעטונקענע אין ביימער און און אין גערטנער. דארט אהין, קיין מורסיע, זיינען אנגעקומען פון פראנט גאנצע צוגן מיט פאר-ווינדעטע, וועלכע זיינען איינגעארדנט געווארן אין באזונדערע שפיטעלער. באזונדער די שפאניער און באזונדער די אויסלענדער. אַזייעל האט עס געהייסן, אז ווען מען וואלט זיי צוזאמענגעמישט, וואלטן ארויס-געקומען שפראכלעכע שוועריקייטן, אבער דאס איז נישט געווען מער ווי אן אויסרייד. צווישן די מיליציאנערן אליין, וואס האבן גערעדט אויף פארשידענע שפראכן, איז דען נישט געווען קיין שפראכן-געמיש ? גע-האנדלט האט עס זיך אין דעם, וואס די שפיטעלער פאר די שפאניער זיינען געשטאנען אויף א זייער נידעריקן ניווא. די באדינגונגען זיינען גע-ווען קלאגעדיקע, בעת די שפיטעלער פון די מיליציאנערן זיינען באזארגט געווארן מיט מעדיקאמענטן און אפילו מיט פערסאנאלן פון אויסלאנד, מייסטנטייל, ווי מיר האבן עס שוין געזאגט, מיט יידן.

אבער טאקע וועגן די דאזיקע מעדיקאמענטן פאר די בריגאדע-שפיטעלער וויל איך דא דערמאנען א טשיקאוון פאל :

איך האב אמאל באזוכט דעם צענטראלן אפיס אין אלבאסטע און האב מיך דארט באגעגנט מיט א דאקטאר, א בערלינער ייד, וועלכן איך האב געקענט פון פראג. ער האט געהייסן ליטוואק, אבער טראץ דעם נא-מען זיינעם איז ער געווען א בערלין-געבוירענער. ווייזט אויס, אז דעם פא-מיליע-נאמען האט ער געירשנט פון די עלטערן אדער פון זיידעס, וואס זיינען געקומען פון דער ליטע. ער איז געווען א שטארק אסימילירטער ייד, אן אמתדיקער „יאהודי“. מיר פלעגן זיך גאנץ אפט טרעפן און שמועסן. קיין קאמוניסט איז ער נישט געווען און ער האט אויך קיינמאל אין

לעבן נישט געהערט צו קיין שום פאליטישער פארטיי. קיין שפאניע איז
 ער געקומען מיט אַ טאָפּלטן זיל : ערשטנס — נוקם זיין זיך אין היטלערן
 — היטלער האָט אים פאַרפּעסעטעט דאָס „פּאַטערלאַנד“, האָט ער געוואָלט,
 דינענדיק דער שפּאַנישער רעפּובליק, צוהעלפּן צעקלאַפּן דעם פּאַשיזם.
 אַחוץ דעם איז ער אויך געקומען קיין שפּאַניע צוליב פּראַקטישע סיבות :
 ער איז געווען אַן אינערלעכער דאָקטאָר, אַ פעאיקער דיאַגנאָסטיקער, און
 דאָס מלחמה־שפּאַניע האָט אים געקאַנט צושטעלן צענדליקער טויזנטער
 קראַנקע, און דאָס הייסט — אַ סך פּראַקטיק. ער איז, הייסט עס, געקומען
 צוליב צוויי סיבות — צוליב אַן אידעאישער און פּראַקטישער — אָבער
 אין ביידע פּאַלן האָט ער זיך שטאַרק אַנטוישט.

ער איז נישט געווען קיין שטאַרק באַרעדעוודיקער, אָבער צו מיר
 האָט ער געפּילט אַ ספּעציעלע סימפּאַטיע. ערשטנס, האָבן מיר געהאַט גע-
 מיינזאַמע דערינערונגען פּון פּראָג, און צווייטנס, האָט ער, ווייזט אויס,
 אַרויסגעפּילט אין מיר אַן אַנטוישטן מענטש, וואָס לעבט דאָ איבער אַן
 אינערלעכע צעריסנקייט. דעריבער האָט ער באַקומען צו מיר צוטרוי.
 אין אַלגעמיין איז ער געווען אַ רואיקער, אַ געפּאַסטער. ער פּלעגט וועגן
 און מעסטן יעדעס אַרויסגעזאָגטע וואָרט, אָבער אַ געוויסן טאָג, ווען איך
 בין געווען ביי אים צוגאַסט, האָט ער פּלוצים אַראַפּגעלאָזט די הענט אויפן
 ווייסן פּאַרטויך (אַ סימן פּון גרויס פּאַרטוילעכקייט) און האָט אַ זאָג גע-
 טאָן :

— הער שטיין, לאַנג וועל איך דאָ שוין נישט אויסהאַלטן...

דאָס איז געווען דער אָנהויב פּון אַ ווידוי און איך האָב אים מיט חשק
 אויסגעהערט. וואָס אַזוינס קאָן ער האָבן פאַר אַ צרות ? ער פירט, דאָכט
 זיך, אַזאַ נוצלעך און אַזאַ באַקוועם לעבן. דאָס אַלץ איז אָבער נישט געווען
 מער ווי די אויבערפּלאַך.

— מען גיט מיר דאָ נישט — האָט ער געזאָגט — קיין מעגלעכקייט
 צו פּראַקטיצירן מעדיצין אויף אַן אַרנטלעכן אופן. מען צווינגט מיר צו
 שטעלן פּאַלשע דיאַגנאָזעס און אונטערצושרייבן פּאַלשע שיינען...

זיין אויפגאַבע אין שפיטאַל איז געווען צו באַטראַכטן די צוגעשיקטע
 קראַנקע און צו פּסקענען, ווי ערנסט עס איז די קראַנקייט. אין יענער צייט
 האָט געהערשט אַ באַשלוס פּון די הויכע מיליטערישע אינסטאַנצן, אַן
 אַ טייל פּון די שווער־קראַנקע און אינוואַלידן האָבן געקאַנט אַרויסגע-
 שיקט ווערן אויף קוראַציע קיין אויסלאַנד. אין פּראַנקרייך, למשל, נישט
 ווייט פּון פּאַריז (אין אובאַן) איז איינגעאַרדט געוואָרן פאַר די געלטער
 פּון דער רעפּובליקאַנער רעגירונג אַזאַ ספּעציעלער שפיטאַל פאַר שפּאַ-
 נישע קעמפּער. דער קראַנקער האָט אָבער געדאַרפט האָבן אַ מעדיצינישן
 שייך, וועלכן עס האָט אַרויסגעגעבן דער דאָזיקער דאָקטאָר ליטוואַק. דער
 פּאָליציי־קאָמיסאַריאַט האָט זיך אָבער דערין אַריינגעמישט און האָט באַ-
 שלאָסן צו האָבן דעריבער אַ טאָפּלטע קאַנטראָל. ערשטנס, האָט ער גע-

וואלט, אז אַרויסגעשיקט זאָלן ווערן בלויז פּאָליטיש־זיכערע מענטשן, הונד־
דערט־פּראָצענט איבערגעגעבענע סטאַליניסטן אָדער סתם „נאַש־בראַטן“,
וואָס וועלן אין אויסלאַנד נישט דערציילן וועגן דער קאָמוניסטישער קאַנ־
ספּיראַציע. און, צווייטנס, האָבן זיי אָפטמאָל געוואָלט אַרויסשיקן קיין אויס־
לאַנד, אָן דעם וויסן פון דער שפּאַנישער רעגירונג, זייערע קאָמוניסטישע
קוריערן און באַקומען פאַר זיי לעגאַלע אַרויספאַר־וויזעס. דער פּאָליציי־
קאָמיסאַריאַט פלעגט דעריבער פאַרלאַנגען ביים דאָקטאָר ליטוואַק, אז ער
זאָל אָפטמאָל ביי שווער־קראַנקע שטעלן אַ דיאַגנאָזע, אז זיי זיינען גע־
זונט, דאָקעגן פלעגט ער געזונטע חברה־לייט מוזן אַרויסשטעלן שיינען, אז
זיי זיינען געפערלעך קראַנק.

דאָס האָט אים אומגעהויער אויפגעבראַכט, ווייל עס איז געווען אַ
פאַרגעוואַלטיקונג פון זיין דאָקטאָרשן געוויסן. אָבער טאָן קעגן דעם האָט
ער גאַרנישט געקאָנט, ווייל ער האָט זיך, פונקט ווי אַלע אַנדערע, געפּו־
נען אינעם געפּלאַנטער פון די פּאָליטישע קאָמיסאַרן.
, אָבער דאָס איז נישט געווען זיין איינציקע זאַרג. דאָקטאָר ליטוואַק
האָט מיר אויך, דאָס מאָל שוין שעפּטשענדיק אויפן אויער, געזאָגט אַ
צווייטע זאַך :

— עס איז מיר אַ רעטעניש, וואָס עס געשעט מיט די מעדיקאַמענטן.
איר ווייסט אוודאי, אז עס קומען אָן פון אויסלאַנד ריזיקע טראַנספּאָרטן
מיט באַנדאַזשן, מיט וואַטע, אָבער דערהויפּט מיט מאַדערנסטע כירורגישע
געצייג און מיט די נייעסטע מעדיצינען און איינשפּריצונגען, וואָס זיינען
די לעצטע דערגרייכונגען אויפן געביט פון מעדיצין. אָבער אַ גרויסער
טייל פון די דאָזיקע טראַנספּאָרטן דערגייען נישט צו די קראַנקע. זיי
קומען אַריין אין די סקלאַדעס און ווערן פון דאָרט פאַרשוונדן. דאָקטויר־
רים פון פּיל שפּיטעלער בייסן זיך אָפטמאָל אָפּ די פינגער און זוכן אומ־
זיסט אַרום די נויטיקע געצייג אָדער מעדיצינען און קראַנקע גייען טאַקע
אויס צוליב מאַנגל פון די נויטיקע זאַכן, וואָס דאַרפן זיך דאָ געפינען,
אָבער זיי זיינען נישטאַ.

— וואָס מיינט איר געשעט מיט זיי ? — האָב איך אים געפרעגט —
איר מיינט, אז מען צעגנבעט זיי ?

— ניין, נאָך ערגער — זיין שטימע איז געוואָרן כמעט הייזעריק פון
אויפּרעגונג — עסאיז פאַראַן אַ פאַרדאַכט, אַ גרויסער טייל פון די אַהער־
געשיקטע מעדיקאַמענטן ווערן דאָ באַלד נישט אויפגעפאַקט און זיי ווערן
גלייך אוועקגעשיקט קיין — רוסלאַנד.

ער האָט עס געזאָגט כמעט שעפּטשענדיק און האָט געקוקט, וואָס פאַר
אַן איינדרוק דאָס האָט אויף מיר געמאַכט. איך האָב בלויז געמאַכט אַ
מינע פון סורפּרייז, כאַטש טיף אין האַרץ בין איך געווען איבערצייגט, אז
דאָס איז דער אמת. מיין ווייטערדיק זיין אין שפּאַניע האָט שפּעטער באַ־
וויזן, ווי דער דאָקטאָר ליטוואַק איז גערעכט געווען.

וויקטאר אלטער אין אלבאסטעט

א געוויסן טאָג, ווען איך בין געזעסן אין ביורא און בין געווען פאַר-
נומען מיט מיינער אַן אַרבעט, האָט זיך געעפנט די טיר און עס איז אַריינד
געקומען סטאַפּטשיק, דער פּאָליטישער קאַמיסאַר פון דער פּוילישער בריי-
גאַדע.

— איר האָט געהערט ווער עס איז דאָ אין אלבאָסטעט ? דער קאַנטר-
רעוואָלוציאָנער, וויקטאַר אלטער !

די נייעס האָט מיך אויפגעטרייסלט און איך האָב איבערגעריסן די
אַרבעט. סטאַפּטשיק האָט גענומען אַרומשפּאַנען איבערן צימער און האָט
נישט אויפגעהערט צו רעדן מיט אויפּרעגונג און מיט חוזק :

— שטעלט אייך פאַר ! דער דאָזיקער שונא פון סאָויעט־רוסלאַנד,
דער אַגענט פון דער פּוילישער געהייס־פּאָליציי, געפינט זיך דאָ, אין צענ-
טער פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע.

איך האָב מיט אַלע מיינע כוחות געפרוּווט צו דערדריקן מיין אויפ-
רעגונג. כ'האָב אים כלומרשט רואיק געפרעגט :

— איר האָט אים געזען ?

— אוודאי געזען — האָט ער גערעדט מיט שוים אויף די ליפן —
נישט בלויז גערעדט מיט אים, נאָר אפילו געווען מיט אים סימפּאַטיש. איך,
דער פּאָליטישער קאַמיסאַר פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, האָב
געמוזט ווייזן אַ סימפּאַטיש געזיכט צום דאָזיקן שונא פון פּראָלעטאַריאַט !
דאָס איז אָבער געווען אומפאַרמיידלעך. ס'איז פּאַלקס־פּראַנט. גוטער ברוי-
דער, און מען מוז מאַכן אַ פּריילעך פנים צו אַ בייזער שפּיל.

פונדעסטוועגן, כאַטש ער האָט עס געהאַלטן פאַר אַזאַ נייטווענדי-
קייט, האָט ער זיך נישט געקענט באַרואיקן :

— די צרה — האָט ער געזאָגט — איז דאָס, וואָס דער דאָזיקער מענטש
האָט אַזעלכע איינפלוסן צווישן פאַרפירטע יידישע אַרבעטער אין פּוילן.
אפילו צווישן די רייען פון דער פּוילישער סאַציאַליסטישער פּאַרטיי. דאָס
לייגט אויף אונז, „דאַמבראַווטשאַקעס“, אַרויף אַ טאַפּלע פליכט צו מאַכן
אויף אים אַ גוטן איינדרוק. ער מוז באַקומען די איבערצייגונג, אַז דער
קאַמף גייט דאָ פאַר דער צעקראַכענער דעמאָקראַטיע און נישט פאַר דער
באַלשעוויסטישער דיקטאַטור. אַזעלכע טיפן מוזן ווערן אויסגענוצט בין
צום ביין. זיי מוזן אַזוי ווערן באַאַרבעט, אַז צי זיי ווילן, צי נישט, זאָלן
זיי דינען צו אַ גוטן צוועק.

ער האָט זיך אַוועקגעזעצט נעבן מיין טישל, האָט פאַררויכערט,
נאָר געביסן צווישן די צייך:

— הער שטיין, — האָט ער געזאָגט — צו דיר קען איך עס זאָגן ווי איין קאַמעראַד צו אַן אַנדערן. ווען איך בין נעכטן געזעסן מיט אַלטערן ביים טיש, האָט מיר געביסן די האַנט אַרויסצונעמען פון פוטערל דעם רעוואָלווער. ערן-וואָרט! אַזאַ געפיל אַ צי-צו-טאָן ביים צינגל האָב איך נאָך נישט געהאַט אין מיין לעבן. אָבער נישט געזאָרגט, ברודער. עס וועט קומען אויף אים אַ צייט. אויף אַלע אונזערע שונאים וועט קומען אַ צייט. מען דאַרף נאָר האָבן געדולד. געדולד — דאָס איז דאָס בלוט און האַרץ פון אַ רעוואָלוציאָנער.

איך גלויב, אַז איך גיב דאָ איבער די ווערטער פון סטאַפּטשיקן בוכ-שטעבלעך. אין מיר, אינעווייניק, האָט עס געברענט ווי אין אַ ווולקאַן. איך האָב צו סטאַפּטשיקן אין דאָזיקן מאַמענט דערפילט נישט בלויז אַן עקל, נאָר אַ קאַלטע שנאה. און נישט בלויז צו אים, נאָר אויך צו מיר אַליין. צו מיר — ווייל איך בין געזעסן און האָב געשוויגן; ווייל איך האָב דעם דערשטיקטן כעס נישט אויסגעדריקט אויפן קול.

איך האָב באַשלאָסן פאַר יעדן פרייז צו טרעפן זיך מיט וויקטאָר אַל-טערן. איך האָב געוואָלט כאַטש מיט איין וואָרט, מיט אַ צייכן, געבן אים צו פאַרשטיין, אַז אַלץ, וואָס מען זאָגט אים, ווערט צוגעגרייט אין די ציי-מערן פון פראַפּאָגאַנדע-אַגענטן; אַז די ליבע, וואָס מען ווייזט אים אַרויס, איז אַ פאַלשע ליבע; אַז דאָס איז אַ פאַרדעקטער האָס. איך האָב גע-וואָלט אים געבן אַנצוהערן, אַז ער איז אַרומגערינגלט נישט מיט ווירק-לעכקייט, נאָר מיט אַ שפּיל, מיט אַ טייוולאַניש-רעזיסיטער פאַרשטעלונג. וויקטאָר אַלטער האָט געווינט אין האַטעל „גראַנד“, דאָרט, וווּ עס זיינען איינגעשטאַנען אַלע חשובסטע געסט, וואָס זיינען געקומען קיין אַלבאַסטע. דאָרטן האָבן אויך געווינט די העכסטע טשינאַוויקעס און קאָמוניסטישע קאַרפּן-קעפּ.

דער האַטעל איז געווען אויסגעשטאַט מיט לוקסוס. עס האָט דאָרט אין אַלע ווינקעלעך גערונען מיט פאַרשווענדערישקייט. אומעטום זיינען געווען רייכע טעפּיכער, קרישטאַלן, באַגילדעט מעבל, אַן עלעגאַנטע דיי-ערשאַפּט. איך בין אַריין דורך דער הויפּט-טיר אין גרויסן קאַפע. איך האָב געמיינט, אַז איך וועל האָבן שוועריקייטן ביים צוקומען צו אַלטערן, אָבער דאָס מזל האָט מיר צוגעשפּילט. לעבן אַ טישל, אין אַ ווינקל, האָב איך נעזען ווי ער איז געזעסן אַריבערגעבויגן איבער אַ צייטונג. ער איז גע-ועסן אויסגעדרייט, אָבער איך האָב אים גלייך דערקענט, זיין שלאַנקע זלייצע, זיין שיינ-געבויטן קאַפּ. איך בין צוגעגאַנגען, אַביסל מיט אַ קלאַ-עדיק האַרץ, און געזאָגט :

— חברהשאַפט, חבר אַלטער...

ער האָט פּאַוואָליע אויפגעהויבן זיין שיינעם קאַפּ און האָט מיך אַנ-עקוקט מיט פאַרווונדערונג. זיינע לאַנגע צאַרטע פינגער זיינען גע-ליבן ליגן אויף דער צייטונג, אַזוי ווי ער וואָלט נישט געוואָלט פאַר-

לירן די שורה. ער האָט אויף מיר געקוקט, אויפן געזיכט, אויף דער פיגור, אויף מיין מיליציאַנערישן שינעל, און אין זיינע איראַניש־שפּילנ־דיקע אויגן האָט זיך באַוויזן אַ פּלעמעלע פון צופּרידנקייט.
— איר קענט מיך ?

איך האָב נישט געוואָרט אויף קיין איינלאַדונג און האָב מיך צוגע־זעצט צום טישל.

— אייך קענען — האָב איך געזאָגט — איז נישט קיין קונץ. וועל־כער פּוילישער ייד קען אייך נישט ? איך האָב אָבער אַ נישט־דרייסטע האַ־פענונג, אַז אויך איר געדענקט מיך אפשר.

ער האָט מיך נאַכאַמאַל גוט אַנגעקוקט. אַנטקעגן זיין הויך־שלאַנקער געשטאַלט מיטן קעניגלעכן קאַפּ, בין איך, דער נידעריק־ווקסיקער, אפילו זיצנדיקערהייט, געווען ווי דוד אַנטקעגן גליתן. ער האָט אַביסעלע מיט אַ זשענירטן שמייכל געזאָגט :

— ליידער, קען איך זיך נישט דערמאַנען.

— איך בין אַ געוועזענער בונדיסט פון גאַליציע. צום ערשטן מאַל האָב איך זיך מיט אייך באַקענט אין לעמבערג; שפּעטער, אויף אַ קראַ־קאווער צוזאַמענפאַר, וווּ איר האָט געהאַלטן אייער רעפּעראַט קעגן חיים וואַסער בנוגע דעם אַנשלוס פון „בונד“ צום דריטן אינטערנאַציאָנאַל.

איך האָב באַמערקט, אַז ביים וואָרט „געוועזענער בונדיסט“ האָט ער זיך אַביסל צוריקגעצויגן. ער האָט איבערגעזוכט דאָס זעלבע, דאָס מאַל אַביסל קילער :

— ליידער, עס איז נישט לייכט צו געדענקען.

— איר זענט אַמאַל געקומען קיין לעמבערג — האָב איך אים דווקא געוואָלט דערמאַנען — צוזאַמען מיט הענריק ערליך, כדי דורכצופירן די וואָלן פון די דעלעגאַטן צום דאַנציגער צוזאַמענפאַר. אויב איר דערמאַנט זיך, האָב איך אייך נאָך אַ שטורמיש־הייסער קאַנפּערענץ באַגלייט אין אַ רעסטאָראַן אַריין, וווּ מיר האָבן צוזאַמען געגעסן נאַכטמאַל.

אַ לייכט־איראַנישער שאַטן פון אַ שמייכל האָט זיך געשפּילט אויף זיינע ליפּן. עס האָט אויסגעזען, אַז איך וויל דווקא אַרויסרופן מיין גע־שטאַלט אין זיין זכרון. ער האָט אויס העפלעכקייט געקנייטשט דעם שטערן, אָבער צום סוף האָט ער צעלייגט די הענט :

— ליידער, דער זכרון דינט מיר נישט.

איך האָב זיך דערפּילט אַביסל אין אַ קאַמישער לאַגע. עס איז מיר געגאַנגען אין לעבן, אַז ער זאל באַקומען צו מיר צוטרוי, כדי מיינע שפּעטערדיקע ווערטער זאלן האָבן אַ האַפּט. איך האָב נאָך געפרוּווט אים דערמאַנען דאָס לעצטע :

— אויף דער דאַנציגער קאַנפּערענץ בין איך געווען דער יונגסטער דעלעגאַט. מיין פּאַרטיי־נאַמען איז געווען „סאַמבאַרער“. אין סאַמע מיטן פון דער דיסקוסיע וועגן די „14 און אַ האַלב און 19 און אַ האַלב פּונקטן“.

האָב איך גענומען אַ וואָרט און האָב אַרײַנגעטראָגן אַ פאַרשלאַג, אַז מען זאָל איבעררײסן די דעבאַטע. איך האָב עס דאָן געטאָן מיט אַ כּיוון. עס האָט גראָד געהאַט אָפּגעװענדט דער רעפּערענט פּון די לינקע און די רעדע זײנע האָט געמאַכט אַ שטיקל רושם. און הײַנט ווי איך בין געווען פּון די לינקע, האָב איך געוואָלט אָפּשניידן דידיסקוסיע, כּדי אַרױסצוטרעטן און אַרױסצוגיין פּון דער לינקע. און אַרױסצוגיין פּון דער לינקע פּון דער לעצטער רעדע און אַזױ אַרום געוויי- נען אַ „פּסיכאָלאָגישן מאָמענט“. אָבער דער פּאַרזיצער, דער גוטער און תּמימותדיקער חבּר נח, האָט מיך געבעטן, אַז איך זאָל צוריקציען דעם פּאַרשלאַג, און איך האָב נישט געקענט בײשטיין דעם נסיון פּון זײן איידל- קײט און האָב אים טאַקע צוריקגעצויגן.

אַלטערס געזיכט האָט זיך אָנגעצונדן מיט די ווייטע זכּרונות און האָט מיך נאַכאַמאָל גוט באַטראַכט.

— יאָ — האָט ער געזאָגט — איך הײַב זיך טאַקע אָן צו דערמאָן- נען. איך געדענק גענוי דעם דאָזיקן עפּיזאָד פּון דער קאַנפּערענץ. ער האָט געשמײכלט מיט זײן צוריקגעצויגענעם שמײכל, אין וועלכן עס האָט זיך שטענדיק געשפּילט דאָס טאַפּלט-געפּיל פּון פּרײַנדשאַפּט מיט אַ צושלאַג פּון אַביסל איראַניע. ער האָט מיך געפּרעגט : — נו, וואָס איז געשען שפּעטער ? איר האָט אַוודאי באַקומען אַן אָפּ- שניט פּון אײערע לינקע חבּרים, וואָס איר האָט צוריקגעצויגן אַזאַ נוצ- לעכן פּאַרשלאַג...?

— יאָ, אַוודאי האָבן זײ מיר געמאַכט פּאַרוורפּן. אָבער די צײטן זײ- נען דעמאָלט געווען אַנדערע. דעמאָלט האָט מען נאָך מוחל געווען... איך האָב מיט די דאָזיקע ווערטער געגלױבט צו געפּינען דעם ריכ- טיקן טאָן. אין קאַפּע איז געוואָרן וואָס אַמאָל רוישיקער. דער אַרומיקער טומל, די קלײננדיקע שפּאַנישע שפּראַך, די מיליציאַנערישע מונדירן — דאָס אַלץ האָט אַלטערן גלײך צוריקגעבראַכט צו דער ווירקלעכקײט. ער האָט אַ וויילע נאַכגעטראַכט, און קוקנדיק מיר גלײך אין די אויגן, האָט ער געפּרעגט :

— ווען זענט איר אַוועק פּון „בונד“ ?

— נאָך יענער קאַנפּערענץ. איך בין אַוועק אין „קאַמוניסטישן בונד“. איך האָב ממש געזען ווי עס איז אים געהאַנגען אויף די ליפּן אַ וויי- טערדיקע פּראַגע. „וואָס האָט אײך באַוויגן דאָס צו טאָן“ ? אָבער ער האָט עס נישט געפּרעגט. עס האָט אַ וויילעגעהערשט אַ שווייגן. ער האָט גענומען וואָרפּן קומע בליקן צו דער צײטונג, וואָס איז געלעגן פּאַר אים אויסגעשפּרײט אויפּן טישל, און איך האָב דערזען ווי ער הײַבט אָן מיט די געדאַנקען אַוועקצושווימען ערגעץ אַנדערש. איך האָב זיך גע- פּאַסט מוט און האָב אים געפּרעגט אָפּן :

אויף אײך די פּראַנטן, די פּאָליטישע לאַגע, די אינטערנאַציאָנאַלע בריגאַדע? וואָס טראַכט איר וועגן שפּאַניע? וואָס פּאַר אַן אײנדרוק האָבן געמאַכט

ער האט מיך נאכאמאל אפגעמאסטן מיט זיינע שיינע, קלוגע אויגן, אין וועלכע עס איז געלעגן שוין נישט איראניע, נאר עפעס אַ מידיקייט און אַ טרויער. איך האב זייער גיך פאַרשאַטענען וואָס אין אים איז פאַר געקומען. ער האָט נישט געהאַט צו מיר קיין צוטרוי. ער האָט נישט גע טרויט מיין גאַנץ געשטאַלט, מיין געוועזענעם בונדיזום, מיין איצטיקן זיין אין אַלבאַסטע, מיין צודרינגלעכע פראַגן. ער האָט נישט געהאַט צו מיר קיין צוטרוי, און טיף אין האַרצן האָב איך געהאַלטן, אַז ער איז גע רעכט. ער האָט זיכער געטראַכט, אַז איך בין געוואָרן אונטערגעשיקט, כדי אים צו פראַוואַצירן, כדי אַרויסצוציען פון אים ווערטער, וואָס וועלן צונוץ קומען די קאָמוניסטן. ער האָט אויף מיר דערלאַנגט אַן אומגעדולדיקן קוק און האָט געזאָגט העפלעך, אָבער פיל קעלטער און מיטן אונטערשלאַג פון זיין פריערדיקער איראניע :

— עס טוט מיר לייד, איך וואָלט זיכער גערן גערעדט מיט אייך וועגן די אַלע אינטערעסאַנטע זאַכן, אָבער איך האָב, ליידער, קיין צייט נישט, איך בין, ליידער, פאַרנומען, איך מוז שוין גיין.

איך האָב דערפילט ווי עס שטיקט מיך עפעס ביים האַלז, איך האָב זיך דערמאַנט סטאַפּטיקס ווערטער וועגן זיין חשק אַרויסצונעמען דעם רע וואָלווער און אַריינשיסן דעם דאָזיקן „פאַלקס־שונא“ אַ פאַר קוילן, אויך זיינע צינישע רייד וועגן אַפּנאַרן דעם דאָזיקן אַגענט פון דער פּוילישער געהיים־פּאַליציי, איך האָב דערפילט ווי די דאָזיקע גאַנצע בלאַטע פון דער קאָמוניסטישער מאַראַל ליגט אויך אויף מיר, און אַז יעדער זעט זי, און אַז איבערהויפט קען מען זי נישט אויסבאַהאַלטן פאַר וויקטאָר אַלטערס קלוגע, צודרינגלעכע און אַזעלכע ערלעכע אויגן, איך האָב געהאַט דע מאַלט אַ חשק צוצובויגן זיך צו אים און אַזוי ווי הייסע קוילן אַרויסוואַרפן פון מיר די אַלע ווערטער, וואָס האָבן מיך געשטיקט, זאַגן אים וועגן דעם זומפ, אין וועלכן דער שפּאַנישער בירגער־קריג זינקט וואָס אַמאַל טיפּער, וועגן דער ברוטאַלקייט, וועגן דעם ציניזום, וואָס הערשט צווישן די סטאַליניסטישע אַנפירער, וועגן די ליגעס, וועגן די שווינדלערייען, אָבער איך האָב געפילט, אַ זאַפילו ווען איך וואָלט ביי זיך געפועלט דאָס אַלץ צו זאַגן, וואָלט אַלטער מיר קיין וואָרט נישט געגלויבט, אַלע מייןע ווערטער וואָלטן געווען פאַר אים ווי די רייד פון אַ פראַוואַקאַטאָר, ער איז געקומען דאָ קיין שפּאַניע מיט זיין גאַנצער ערלעכקייט, מיטן גאַנצן גלויבן אין דער אויפּוואַכונג פון שפּאַנישן פאַלק, און מייןע רייד וואָלטן געווען פאַר אים אַפּשיילעך און אומבאַגרייפלעך, איך האָב זיך מיט אים געזעגנט און געוואָלט, אויב נישט מיט רייד, איז כאַטש מיטן בליק, אים זאַגן, אַז ער זאַל האָבן צו מיר צוטרוי, אָבער ער האָט מיך געזעגנט טרוקן און שטייף און האָט זיך גלייך צוריק פאַרטיפּט אין דער צייטונג.

איך האָב פאַרלאָזט דעם האַטעל אין אַ פינצטערער און פאַרצווייפּלטער שטימונג, איך האָב זיך געטראַכט : סטאַפּטיק איז גערעכט, וויקטאָר אַל-

טער וועט אַרויספאַרן פון שפּאַניע אַ באַגייסטערטער. און עס איז טאַקע געווען פון וואָס צו זיין באַגייסטערט, ווען מען האָט באַזוכט די פּראַנטן, ווען מען האָט גערעדט מיט די ענטוואַסטישע מיליציאַנערן, וועלכע האָבן מיט אַזאַ לייכטקייט און אפילו מיט פּרייד אַוועקגעגעבן דאָס לעבן זייער ערס אויפן מזבח פון דער רעוואַלוציע: נישט זיי און נישט אַלטער האָבן דעמאָלט געזען, אַז הינטער דעם דאָזיקן מזבח געפינט זיך אַ בלוטדורש־טיקער טיראַן, וואָס האָט געקעמפט קעגן פּראַנקאַן מיט דער איינציקער כּוונה: כּדי אויפן אָרט פון געשלאַגענעם פּאַשיזם איינצושטעלן אַ צווייטע טיראַניע, וואָס איז נישט ווייניקער מענטשן־פיינטלעך.

וויקטאָר אַלטער איז נישט געווען דער איינציקער, וועלכער איז באַ־רוישט געוואָרן פון אויסערלעכן גלאַנץ פון שפּאַנישן בירגער־קריג. אויך אַזעלכע פּערזענלעכקייטן ווי לעאַן בלום, און ווי אַטאַ באַוער און פיל אַנדערע האָבן זיך געלאָזט — ווי מערקווירדיק דאָס איז — פאַרפירן פון אַזעלכע קליינקע־פּלדיקע און פינצטערע פאַרשויןען, ווי עס זענען געווען די פירער פון דער אינטערנאַציאָנאַלער קאַמוניסטישער פאַרשווערונג. דער טאַג פון וויקטאָר אַלטערס וויזיט אין אַלבאַסטע איז געווען פאַר מיר איינער פון די טרויעריקסטע טעג אין שפּאַניע. דעם דאָזיקן טרויער האָבן נאָך פאַרטיפּט די שפּעטערדיקע טעג, ווען עס זיינען געקומען אַנדערע סאַציאַל־דעמאָקראַטישע דעלעגאַציעס און האָבן מיט אַ יוגנטלעכער, כּמעט יינגלשער פּרייד געדריקט די האַנט פון אַנדערע מאַרטי, פון קירטשעוו, פון סטאַפּטשיק... די מענטשהייט האָט טייער באַצאַלט פאַר נישט דערקענען דאָס פנים פון סטאַליניזם, און דער דאָזיקער פּרייז ווערט נאָך געצאַלט ביז צום היינטיקן טאַג...

איין טריט פון... ליקווידאַציע

קיין שפּאַניע זיינען כּסדר געקומען טראַנספּאָרטן מיט אויסלענדישע פּרייוויליקע. ווי געוויינלעך, זיינען די ערשטע אַריינמאַרשן געווען פּריי־לעכע, באַגייסטערטע און באַגלייטע מיט מוזיק. די באַנען האָבן געבראַכט יונגע בחורים פון אַלע עקן וועלט און אויך ווייניקער ענטוואַסטישע און מער כּיטרע און אויסגערעכנטע פאַרשויןען פון די פאַרשידענע הינטער־גאַסן פון פּאַריז, פון מאַרסעי, פון שיקאַגאַ, פון סאַרדיניע. זיי זיינען אַנגעקומען אין אַ געטומל פון שפּראַכן־געמיש און זיינען גלייך איינגע־שלונגען געוואָרן אין די קאַזאַרמעס. באַלד דעם זעלבן טאַג זיינען זיי אַרויסגעקומען געקליידטע אין די זעלבע מונדירן, אָבער זייער פּריער־דיקע אַנדערשקייט האָט זיך נאָך געמערקט. די באַזונדערע נאַציאָנאַלע בריגאַדעס האָבן אויפּגעהאַלטן דעם פאַרשידענעם לעבנס־שטייגער. אַ געוויסן טאַג, ווען איך האָב זיך געפונען מיט אַ מיסיע פון פּאַ־

ליט־קאמיסאר אין די קאזארמעס, האָט גראָד אַרײַנגעמאַרשירט אַ נײַער טראַנספּאַרט. איך האָב זיך אַרומגעדרײט אין די באַראַקן, זוכנדיק צי כ׳וועל דאָ נישט געפֿינען קײן באַקאַנט פֿנים און פֿלוצלונג האָט אײַמצער זיך אָפּגעריסן פֿון דער מענטשן־מחנה און האָט צו מיר אױסגערופֿן :

— מיין גאַט, זיגמונט, דו לעבסט ?

פֿאַר מיר איז געשטאַנען אַ הױכער, שלאַנקער בחור מיט אַ פֿאַר דיקע ברײַלן. איך האָב אים גלייך דערקענט : דאָס איז געווען אַ טשעכישער קאַמוניסט, וועלכן איך האָב גוט געקענט אין ברין. דער נאַמען זײַנער איז געווען ברונאַ. ער האָט געקוקט אױף מיר מיט פֿאַרווונדערט־אױס־געגלאַצטע אױגן, ווי ער וואַלט געהאַט פֿאַר זיך אַ געשטאַלט פֿון יענער וועלט. און אַזוי איז טאַקע געווען. ער האָ טאַקע געהאַט ידעוּת, אַז איך געהער נישט מער צו די לעבעדיקע.

— ווי קומסטו דאָ אַהער ? — האָט ער מיך אַנגערירט ביים אַרבל מיט אַן אײַנסטינקטיווער באַוועגונג, צי ער האָט פֿאַר זיך טאַקע אַ לעבעדיקן מענטש — וואָס הייסט ? פֿראג ווייס דאָך, אַז דו ביזט ליקווידירט גע־וואָרן ווי אַ טראַצקיסט, בעת דעם אױפשטאַנד אין באַרצעלאַנע ! (וועגן דאָזיקן אױפשטאַנד וועלן מיר דערציילן שפּעטער).

איך האָב דערפֿילט, ווי אַ קעלט האָט מיך אַרומגענומען יעדן אבר באַזונדער. כ׳האַב געפרוווט מאַכן דעם אַנשטעל, אַז ער וויצלט זיך, אָבער יענער האָט זיך שוין אײַנגאַנצן נישט געוויצלט.

— ס׳איז דער רײַנער אמת — האָט ער געזאָגט מיט אױפֿריכטיקייט — מען האָט לעצטנס גענומען דערציילן, אַז נאָך פֿאַרן אַוועקפֿאַרן קײן שפּאַַר־ניע האָסטו אַרױסגעוויזן טראַצקיסטישע טענדענצן, אַז דו האָסט זיך באַ־טייליקט אין אַן אױפשטאַנד קעגן דער שפּאַנישער רעגירונג און ביסט געהרגעט געוואָרן.

— וואָס חורסטו אײַבער אַזעלכע נאַרישע רכילותן ? — האָב איך זיך אױסערלעך געפרוווט באַהערשן — דו זעסט דאָך, אַז איך בין אַ לעבעדי־קער, אַז כ׳בין נישט ליקווידירט

ער האָט אָבער געקוקט מיט חשד :

— כ׳זע טאַקע, אַז דו לעבסט, אָבער מען רעדט וועגן דײַנע טראַצ־קיסטישע אָפּנויגונגען און אפֿילו וועגן פֿאַרראַט.

— און דו גלױבסט ? — האָב איך אים געקוקט גלייך אין די אױגן אַרײַן.

ער איז געווען אַ פשוטער מענטש און אױף זײַן סטאַליניסטישן שטיי־גער — אַן ערלעכער. ער האָט געענטפֿערט אַן שום דריידלעך :

— עס קומט מיר טאַקע אױס מאַדנע. איך האָב דיך שטענדיק גע־האַלטן פֿאַר אַזאַ גוטן קאַמוניסט, אָבער גערעדט קעגן דיר האָבן דײַנע גאַענטסטע מענטשן, די, וועלכע האָבן דיך אַ סך בעסער געקענט ווי איך.

ווי ס'זאל נישט זיין, פֿארשטייטו דאָך, זיגמונט, אַז די פליכט מיינע איז
צו גיין און צו מעלדן...

איך בין, ווייזט אויס, געוואָרן פֿאַרענדערט אויפן געזיכט, ווייל ער
האַט אויף מיר אַ קוק געגעבן מיט שרעק. איך האָב געפילט, אַז איך בין
אַ פֿאַרלירענער. עס איז פֿאַרשטייט זיך, נישט געווען וויכטיק, וואָס די
קלאַנגען זיינען געווען גרונטלאָזע. איך האָב טראַציקסישע אָפּנויגונגען
קיינמאָל נישט געהאַט. אָבער דאָ איז נישט געווען וויכטיק, צי כ'בין
יאָ געווען אַ טראַציקסישער סימפּאַטיקער צי נישט, וויכטיק איז געווען,
אַז ס'איז דאָ אַנגעקומען אַ טשעכישער קאָמוניסט און גייט וועגן מיר מעלדן,
אַז נאָך זייענדיק דאָרט, האָב איך געהאַט אויף מיר „אָפּנויגערישע פּלעקן“.
אין פֿאַליטישן קאָמיסאַריאַט פֿון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע האָט
מען זיך מיט אַזעלכע זאַכן נישט געשפּילט. כ'האַב שוין געשפּירט דעם
קלאַפּ פֿון דער קויל אין דער הינטערשטער טייל קאַפּ... איך האָב באַ-
שלאָסן זיך צו ראַטעווען פֿאַר יעדן פּרייז און ראַטעווען האָב איך זיך
געקענט נישט מיט אַרויסווייזן שוואַכקייט, נאָר פֿאַרקערט — מיט חוצפּה.

— הער, חבר ברונאַ — האָב איך צו אים געזאָגט — איך האָב אין
פּראַג געהאַט אַ סך קעגנער צווישן די יידישע קאָמוניסטן, וואָס האָבן
נישט געוואָלט, אַז יאך זאָל פירן אַ יידישע ביראַ-בידזשאַן-אַרבעט. זיי
האַבן מיר אַ סך מאָל אונטערגעשטעלט פּיסלעך, זיי זיינען אָבער געווען
אַנמעכטיק, ווייל איך האָב געהאַט פּיל שטאַרקערע פּלייצעס. איצט אָבער
וויילן זיי זיך נוקם זיין, אָבער דאָס וועט זיי נישט געלינגען. איך אַרבעט
אין פֿאַליטישן קאָמיסאַריאַט און האָב דעם פּולן צוטרוי פֿון אַלע אָנפּיר-
רער פֿון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע. טאַמער וועסטו אַהינגיין און
דאָרט מאַכן קעגן מיר אַזאַ באַשולדיקונג, וועסטו זייער מיאוס אָפּשניידן.
פּראַוואַקאַטאָרן האָבן דאָ נישט קיין לאַנג לעבן.
דאָס מאָל איז ער בלאָס געוואָרן ווייס ווי פּאַפּיר.

— און נאָך עפעס — האָב איך אים געזאָגט — יעדע אַנקלאַגע, וואָס
קומט אַריין אין פֿאַליט-קאָמיסאַריאַט, גייט דורך מיינע הענט. ווי אַ חבר
ראַט איך דיר, זאָלסט זיך נישט לאָזן אויפן דאָזיקן גליטשיקן וועג פֿון
פֿאַרשפּרייטן פּאַלשע רכילות קעגן אַ פֿאַליט-קאָמיסאַר, ווייל דו וועסט
זיך גלייך באַקענען מיט דער גאַנצער פעסטקייט פֿון דער רעוואָלוציאָנערער
גערעכטיקייט. טאַמער אָבער האָסטו יאָ בדעה דאָס צו טאָן, טאָ קום שוין.
איך וועל פֿאַר דיר באַקומען אַ באַפּרייאַונג פֿון דער קאַזאַרמע און דו
קענסט גלייך מיט מיר מיטגיין אין קאָמיסאַריאַט אַריין.
ער האָט גענומען ציטערן מיטן גאַנצן קערפּער.

אָבער, קאַמעראַד זיגמונט — האָט ער געשטאַמלט — פֿאַרשטייט
דאָך, אַז נישט אַלץ, וואָס איך האָב געזאָגט, מוזטו אָננעמען מיט דער
גאַנצער ערנסטקייט. דו האָסט עס גענומען צופּיל בוכשטעבלעך. כ'בעט
דיך, פּאַרגעס דאָס אַלץ, וואָס איך האָב דאָ געפּלאַפּלט...

איך בין געווען זיכער, אָז ער וועט אויס מורא איצט האַלטן דאָס מויל. כדי זיך צו שיידן אין אַ בעסערער שטימונג, האָב איך אים אָנגענומען ביי דער האַנט :

— טאַמער וועסטו עפעס באַדאַרפן, ברונאַ, זאָלסטו קומען אין פּאָליט־קאַמיסאַריאַט און דאָרט זאָלסטו זיך ווענדן גלייך צו מיר. ער איז אַוועק אַ באַרואיקטער. צום צווייטן און צום לעצטן מאַל האָב איך אים געזען מיט חדשים שפעטער, ווען ער איז געלעגן אַ שווער־פאַרווונדעטער אין שפיטאַל מיט אַן אָפגעשניטענער האַנט און פוס. ער איז געווען נישט בלויז שווער פאַרווונדעט פיזיש, נאָר אויך נידערגע־שלאָגן פסיכיש צוליב דער ביטערער אַנטוישונג, וואָס ער האָט דאָ געהאַט, אַזוי ווי טויזנטער אַנדערע.

אַבער דער ענין פון די טראַצקיסטישע רכילות איז מיר אַריין אין זכרון. איך האָב מיר אָפגעגעבן אַ דין וחשבון, מיט וואָס דאָס שמעקט און איך האָב אָנגעהויבן צו לעבן אין אַ שטענדיקער נערוועאישער שפּאַ־נונג. אַ ליאָדע טאַג האָט געקאַנט אַנקומען אַ דירעקטע מסירה פון טשעכן און דעמאָלט איז דער גורל מיינער געווען אַ געהתמעטער. עס איז ביי מיר דעמאָלט געבוירן געוואָרן דער געדאַנק גלייך זיך צו מעלדן אויפן פּראַנט און פטור ווערן פון דער ראַל פון געטרייען סטאַליניסט, וואָס איך האָב געהאַט מיט אַלע פעדים פון דער נשמה.

אַבער נאָך איידער איך האָב אויסגעפירט מיין פּלאַן, האָב איך גע־האַט אַ צווייטע אומגעריכטע באַגעגעניש. אַריינגיענדיק אַמאַל אין אַ קאַפע אויף „קאַלע מאַזשאַר“, האָב איך מיך געטראָפן מיטן געזיכט פון — סווערמאַ, מיט מיין גוט־באַקאַנטן רעדאַקטאָר פון דער טשעכישער „רוּדע פּראַוואַ“ און דעפוטאַט פון דער קאָמוניסטישער פּראַקציע אין טשעכישן פּאַרלאַמענט. ער האָט זיך דאָ געפונען מיט אַ דעלעגאַציע פון טשעכישע קאָמוניסטן, און אויף מיין שלימזל האָב איך אים דאָ פונקט געדאַרפט באַ־געגענען.

איך בין נישט געווען זיכער, צי ער האָ טמיד דערקענט, ווייל מיין אַניפּאַרם האָט מיך כמעט אינגאַנצן געענדערט. אַבער דאָך האָב איך באַשלאָסן מיך נישט צוריקציען, ווייל טאַמער האָט ער מיך דערקענט און געזען, ווי איך אַנטלויף, דעמאָלט וואָלט די לאַגע מיינע געווען גאָר אַ ביטערע. כ׳בין דעריבער צו אים גלייך צוגעגאַנגען און מיט אַ כלומרשטער פרייד אויסגערופן :

— זייט באַגריסט, חבר סווערמאַ.

ערשט איצט האָב איך דערזען, אַז ער האָט מיך נישט דערקענט, ווייל ער האָט מיך אַוויילע גוט אָנגעקוקט, ביז ער האָט מיר ענדלעך אַקעגנ־דערלאַנגט די האַנט און געזאָגט :

— איר האָט אייך אינגאַנצן געענדערט, חבר שטיין. איך וואָלט אייך בשום אופן נישט דערקענט.

איך האָב מיך גוט צוגעהערט צום קלאַנג פון זיין שטימע און כ'האַב דערפילט אין איר אַ שאַטן, וואָס איז דאָרט פריער נישט געווען. דאָס הייסט, אַז אויך ער ווייסט וועגן די רכילותן. ער איז געזעסן אַרומגע-רינגלט מיט עטלעכע הויכע אַפּיצירן און ער האָט צו מיר געזאָגט :

— ס'איז זייער גוט, וואָס איך האָב אייך דאָ באַגעגנט. אויב איר זענט פריי, וואָלט איך געוואָלט זיך זען מיט אייך שפעטער אין אַוונט.

— מיט פאַרגעניגן — האָב איך געזאָגט און דערפילט אַ קעלט ביים האַרץ — איך האָב טאַקע פאַר אייך אינטערעסאַנטע מאַטעריאַלן.

— לאַמיר זיך טרעפן אין אַפּיצירן־קאַסינאָ. איר וועט אייך פאַררופן אויף מיר, מ'וועט אייך דאָסן אַריינלאָזן.

איך האָב אַ שמייכל געטאָן. מיין קאַרטע פון פּאַליט־קאַמיסאַריאַט האָט נישט געדאַרפט האָבן קיין שום רעקאַמענדאַציעס. פאַר מיר זיינען געשטאַנען אַפּן אַלע טירן פון אינסטיטוציעס, קאַזאַרמעס און לאַקאַלן. איך האָב עס אים געזאָגט און ער האָט דערפון אויסגעזען צו זיין צופרידן.

— איך זע, אַז איר זענט דאָ אַ גאַנצער „יאַטיעביע־דאָם" !

מיט אַ קלאַפּעדיק האַרץ האָב איך געוואָרט אויף דער שעה פון אונזער טרעפונג. כ'בין קיין מאָל פריער אין לעבן נישט געווען אַזוי אויפֿ־גערעגט ווי דאָס מאָל. כ'האַב געוויסט, אַז פון מיין שפעטערדיקן צוזאַם־מענטרעף מיט סווערמאַ איז אַפהענגיק מיין גורל, טויט אָדער לעבן. כ'בין אַריין אין אַ מיליציאַנערע קאַפע און האָב געפרוּווט פאַרטרייבן די צייט שפּילנדיק אין קאַרטן. אָבער כ'האַב דערין נישט געפונען קיין באַרואַי־קונג. מיינע געדאַנקען זיינען געווען באַשעפטיקט מיט סווערמאַ. כ'האַב זייער נישט געוואָלט אַריינפאַלן אין זייערע הענט, אַפּגערוימט ווערן ער־געץ אין אַ קעלער.

צו דער אַפּגערעדטער שעה איז סווערמאַ אַריינגעקומען אין קאַסינאָ מיט זיין הויך געשטאַלט, מיט זיין שיינעם בלאַנדן קאַפּ, מיט זיין לאַכעדיק פנים. איצט האָט ער זיך באַגריסט פיל פריינדלעכער ווי פריער. ער האָט מיך איינגעלאָדן צו אַ טישל, וואָס איז געווען אינגאַנצן אַפּגערוקט אין אַ זייט.

— סאָלדרוצע שטיין — האָט ער געזאָגט — כ'מוז אייך מודה זיין, אַז איך האָב געהאַט צוליב אייך אַ היפש ביסל קאַפּווייטיק. אין פראַג האָבן וועגן אייך גענומען אַרומגיין אויסטערלישע קלאַנגען.

הייסט עס, אַז ער האָט געוויסט ! עס איז מיר געוואָרן אַלץ איינס. איך בין געזעסן מיט אַ פאַרשטיינערט געזיכט. כ'האַב געקוקט אין אַ זייט און האָב מיך נישט אַנגערופן מיט קיין וואָרט.

— עס איז מאַדנע — האָט ער געזאָגט — אָבער אייערע נאַענטסטע חברים פון דער עמיגראַציע האָבן געזאָגט אויף אייך, אַז איר זענט אומ־געקומען ווי איינער פון די אַנפירער פון אַ טראַצקיסטישן אויפשטאַנד. אָבער איצט זע איך, אַז זיי האָבן אַ ביסל איבערגעטריבן.

די לעצטע ווערטער האָט ער געזאָגט מיט אַ ביסל הומאָר, אָבער איך האָב נאָך אַלץ נישט געוויסט, וואָס ער טראַכט וועגן דעם אַלעם. — חבר סווערמאָ — האָב איך געזאָגט צו אים — איר ווייסט אַמ־בעסטן דעם גאַנצן אמת. איר האָט מיך נאָענט געקענט אין פראַג און איר ווייסט אַמבעסטן, ווער איך בין און וואָס איך טראַכט.

— דעם אמת געזאָגט — האָט סווערמאָ צוגעגעבן — האָט אייער פלוז־לונגדיק אַוועקפאַרן קיין שפּאַניע אונז אַלע אַביסל געוונדערט.

— איך בין געפאַרן אַזוי ווי אַלע אַנדערע זיינען געפאַרן : צו קעמפן קעגן פּאַשיזם. און באַזונדער בין איך געפאַרן ווי אַ ייד, ווייל פּאַשיזם איז אין דער ערשטער ריי אַ פיזיש געפאַר פאַרן גאַנצן יידישן פּאָלק.

— פון וואַנען־זשע האָבן זיך גענומען די קלאַנגען ? — כ'האַב דאָרט, ווייזט אויס, געהאַט שונאים. יידישע קאַמוניסטן. אַסימילאַטאָרן. האָבן נישט פאַרטראַגן מיין יידישע אַרבעט פאַר ביראַ־בידזשאַן. זיי האָבן מיר דאָס נישט געוואָגט צו זאָגן אין פנים אַרײַן. האָבן זיי אויסגענוצט וואָס כ'בין אַוועקגעפאַרן. כדי צו פאַרשפּרייטן גרונטלאָזע פראַוואַקאַציעס.

סווערמאָ האָט די גאַנצע צייט געהאַט אַ פריינדלעכן אויסדרוק אויפן געזיכט. אָבער פון דעם פריינדלעכן אויסדרוק איז נאָך גאַרנישט אַרויס־געדראַנגען, וואָס ער האָט געטראַכט אינעווייניק ?

— חבר שטיין — האָט ער פלוזלונג געזאָגט — איך מוז אייך זאָגן, אַז איך, קרייביך און לענטש האָבן געהאַט אַ שפאַר ביסל עגמת נפש. וואָס מיר האָבן אייך אַרויסגעלאָזט פון טשעכאָלאַוואַקיע. איבערהויפט. ווען עס איז אַנגעקומען די ידיעה, אַז איר זענט אומגעקומען ווי אַ טראַצ־קיסט.

— איר זעט דאָך, ווי דאָס איז אמת — האָב איך געזאָגט מיט ביי־טערקייט.

עס איז מיר איצט געוואָרן אַלץ איינס, וואָס ער טראַכט. די גאַנצע פינצטערע שטימונג, וואָס האָט מיך באַהערשט זינט כ'בין אַנגעקומען קיין שפּאַניע, האָט מיך געמאַכט גלייכגילטיק צו מיין אייגענעם גורל. סווערמאָ האָט געזען מיין אַפּאַטיע און האָט פלוזלונג צוגערופן דעם קעלנער :

— אַ פּלאַש וויין !

ער האָט אַנגעגאָסן צוויי קרישטאַלענע גלעזער און האָט מיר אַרײַני־גערוקט איינס אין דער האַנט אַרײַן.

— טרינקט, חבר שטיין — האָט ער געזאָגט — אַלץ איז אין בעסטן אַרדענונג. איך האָב דאָ היינט גערעד מיט אייערע נאָענטע מיטאַרבע־טער און זיי אַלע האָבן מיר געגעבן וועגן אייך די בעסטע אויסקונפּטן. איר זענט אַ פיינער און איבערגעגעבענער חבר. אויך איך האָב זיי גע־זאָגט, וואָס מיר טראַכטן וועגן אייך. עס איז פאַר אונז געוואָרן קלאַר, אַז די קלאַנגען וועגן אייך האָבן אַרויסגעלאָזט נישט בלויז אייערע פער־

זענלעכע שונאים, נאָר פראַוואַקאַטאָרן, וואָס האָבן געוואַלט ברענגען אַ שאַדן אונזער זאָך אין שפּאַניע, ווייל זיי האָבן געוואַלט אומשעדלעך מאַכן אַ בראַוון און געטרייען קאַמעראַד. אָבער נישט געזאָרגט. מיר וועלן די שולדיקע אַריינבאַקומען אין די הענט אַריין ! זיי וועלן מיט אַזעלכע שלאַנגען-מיטלען נישט פאַרסמען אונזערע רייען.

אין דער דאָזיקער רגע איז מיר אַלץ געוואָרן קלאַר. איינע פון סווער-מאַס מיסיע אין שפּאַניע איז אוודאי געווען אויך אויסצופאַרשן מיין ענין. ער האָט די דאָזיקע אויפגאַבע דערפילט נישט בלויז פאַר מיר. ער האָט דערביי אויך אין זינען געהאַט זיין אייגענע הויט, טאַמער וואַלט זיך אַרויסגעוויזן, אַז ער האָט טאַקע געהאַלפן אַרויסשיקן קיין שפּאַניע אַ באַהאַלטענעם טראַצקיסט, וואַלט ער דערפאַר זיכער נישט באַקומען קיין מעדאַל. פון זיינע רייד האָט אַרויסגעדרונגען, אַז ער איז שוין געווען היינט אין פּאַליט-קאַמיסאַריאַט און ער האָט גענומען וועגן מיר אויס-קונפטן. די גוטע מיינונגען, וועלכע ער האָט וועגן מיר באַקומען, האָבן אים דערפרייט, נישט בלויז צוליב מיר, נאָר אויך אין אַ נישט קליינער מאַס צוליב אים אַליין.

ער האָט אַ צופרידענער געטרונקען איין גלאַז וויין נאָך דער צוויי-טער און האָט אויך אַכטונג געגעבן, אַז איך זאָל נישט אָפּשטיין. ער האָט מיר צוגעזאָגט, אַז נאָכן אומקערן זיך קיין טשעכאָסלאַוואַקיע וועט ער אין יעדן פון זיינע אַרויסטריטן דערמאַנען דעם נאַמען מיינעם, ווי אַ מוס-טער פון באַלשעוויסטישער איבערגעגעבנקייט און רעוואַלוציאָנערער טריישאַפט.

עס איז שוין געווען לאַנג נאָך זון-אויפגאַנג, ווען מיר האָבן זיך גע-זעגנט. אין זאָל פון אַפיצירישן קאַסינאָ האָט מען אַנגעהויבן אויסצולעשן די קרישטאַלענע זשיראַנדאַלן און דורך די ברייטע מיט גאַרדינען פאַר-האַנגענע פענצטער האָט זיך גענומען אַריינגיסן אַ העלע שיין פון אַ גרויסער אויפגייענדיקער זון. סווערמאַ האָט מיר ביים געזעגענען זיך לאַנג געדריקט די האַנט און איז אַוועק אַ שטאַרק צופרידענער. זיין אויספאַרשונג וועגן מיר האָט פון אים אַראַפגענומען אַ שפּאַר ביסל קאַפּ-ווייטיק. וואָס שייך מיר — בין איך געווען צופרידן, וואָס די דאָזיקע שרעק איז מיר אַראַפגענומען געוואָרן פון געמיט. אָבער גלייכזייטיק האָב איך דערפילט ווי נאָענט איך האָב זיך געפונען פון אַ טויט-געפאַר, ווי כּהאַב געשפּאַנט נעבן דער סאַמע גרענעץ פון אַ קבר. עס וואַלט גענוג געווען איין שלעכט וואַרט פון סווערמאַ און איך וואַלט דעם דאָזיקן טאַג נישט דערזען שוין דעם אונטערגאַנג פון דער היינטיקער זון. אין דער דאָ-זיקער לאַגע האָט זיך געפונען יעדער, וואָס איז געווען איינגעשפּאַנט אין דעם סטאַליניסטישן וואַגן.

דער טויט פון מיין חבר לייבל פאסאצקי — פון ווילנע

אויף „אפרוימען“ פאליטישע קעגנער זיינען אין דער אינטערנאציאָנאַלער בריגאָדע געווען פאַרשידענע „מעטאָדן“. אין געוויסע פּאַלן פלעגט מען די קרבנות ליקווידירן גלייך אין אַאַלבאַסעטע. ערגעץ אין אַ ווינקל אָדער אין אַ קעלער, וואָס איז בלויז באַקאַנט געווען די קאַמיסאַרן פון דער געהיים־פּאָליציי. אָבער אין גרעסטן טייל פּאַלן איז די מעטאָדע געווען אַן אַנדערע און מער „באַקוועמע“. מען האָט דעם קרבן אַוועקגעשיקט אויפן פּראַנט און דאָרט איז ער ליקווידירט געוואָרן דורך ספּעציעלע אַזוי גערופענע „אפרוימער“, וועלכע האָבן זיך פאַרנומען מיט אַריינשיסן יענעם אַ קויל און רוקן אַריין. עס האָט דעמאָלט געהייסן, אַז יענער איז אומגעקומען אויפן שלאַכט־פּעלד.

די דאָזיקע קרבנות האָבן נישט דווקא געמוזט האָבן אויף זיך עפעס אַ זינד, וואָס זיי זיינען באַגאַנגען אין שפּאַניע. עס איז גענוג געווען, אַז עמיצער האָט אויף זיי צוגעטראָגן, אַז זיי האָבן זיך מי טעפעס פאַרוינ־דיקט קעגן דער סטאַליניסטישער ליניע נאָך אין זייער היימלאַנד און דער „אורטייל“ זאָל דאָ אויסגעפירט ווערן מיט דער גאַנצער סטאַליניס־טישער אַכזריות. איך וויל דאָ דערציילן וועגן אַזאַ פּאַל. נישט בלויז כדי צו געבן אַ מוסטער פון קאַמוניסטישער פאַרברעכערישקייט, נאָר אויך כדי מיט די דאָזיקע ווערטער צו דערמאַנען און צו פאַראייביקן איינעם פון די איידלסטע און שענסטע טיפן, וואָס איך האָב באַגעגנט אין שפּאַניע — פון דעם ווונדערלעכן יידישן בחור פון ווילנע, וועמענס נאָמען עס איז געווען לעשעק פּאַסאַצקי.

מיטן דאָזיקן יונגן קאַמוניסט האָב איך מיך באַקענט באַלד אין די ערשטע טעג נאָך מיין אַנקומען קיין אַלבאַסעטע. דער פּאָליטישער קאָמיסאַר פון דער פּוילישער בריגאָדע, סטאַפּשיק, האָט מיך אַ געוויסן טאָג אַ פרעג געטאָן :

— מיט לעשעק פּאַסאַצקי האָט איר אייך באַקענט ?

— ניין, ווער איז ער ?

— דאָס איז איינער פון די בעסטע און געטרייסטע מענטשן, וואָס מיר האָבן דאָ אין אַלבאַסעטע. דאָס איז אַ יידישער בחור פון ווילנע, אַן איר בערגגעבענער קאַמוניסט, איינער פון די אינטעליגענטסטע מענטשן צווישן די פּאָליאַקן. איר מוזט מיט אים אומבאָדינגט שליסן באַקאַנטשאַפט, ווייל ער קאָן אייך שטאַרק צונוץ קומען אין אייער פּאָליטישער אַרבעט.

פון דאָזיקן טאָג אַן האָט זיך מיר דער דאָזיקער נאָמען וואָס אַמאָל מער גענומען אַנשלאָגן אַן די אויערן. ער ראיז געווען איינער פון די ערשטע פּוילישע קאַמוניסטן, וואָס זענען אַנגעקומען קיין שפּאַניע. ער

איז גלייך נאָכן אַנקומען אַוועק אויפן פּראָנט, האָט זיך באַטייליקט אין אַ צאָל שווערע קאַמפּן און איז אויף איינעם פון די פּראָנטן אין מאַדריד פאַרווונדעט געוואָרן אין אַ פּוס. נישט זייענדיק מער פעאיק צו מיליטע־רישע פּליכטן האָט מען אים צוריקגעשיקט קיין אַלבאַסעטע, וווּ ער איז צוליב זיין שפּראַכן־קענטשאַפּט באַשעפּטיקט געוואָרן אין דער צענזור־אַפטיילונג פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע.

מיט אַ פאַר טעג שפּעטער האָב איך אים באַקענט. ער איז אַ שלאַג־קער, בלוי־אויגיקער בחור מיט אַ קאַפּ געדיכט־געקרויזלטע האָר. איי־בער זיין גאַנצן געזיכט איז געלעגן אַ שאַטן פון פאַרחלומסקייט. ער איז געווען דער אמתדיקער טיפּ פּנָ אַ יונגן אינטעלעקטואַל, וועלכער האָט דאָס גאַנצע לעבן זיינס איבערגעגעבן אין די „הענט“ פון דער רעוואַלוציע. אויסער דער רעוואַלוציע האָט פאַר אים נישט עקזיסטירט קיין שום פערזענלעך לעבן. ער איז געווען אַ זון פון אַ זער יחוסדיקער וויל־נער פאַמיליע און ער האָט שטודירט אויף די טשעכישע אוניווערסיטעטן פון פּראָג און פון בריין. ער איז געווען דער ליבלינג פון די יידישע און נישט יידישע רעוואַלוציאָנערן. יעדער האָט אים גערופן ביי זיין ערשטן נאָמען „לעשעק“ און דעם דאָזיקן נאָמען האָבן אַפילו די אַממייסטן פאַר־האַרטעוועטע סטאַליניסטן אַרויסגעזאָגט מיט ליבע און צערטלעכקייט. מען האָט ליב געהאַט דאָס געשטאַלט זיינס, זיין מעלאָדיש־קלינגענדיקע שטיי־מע און דער עיקר זיין לויטערע ערלעכקייט, וואָס האָט אַרויסגעלויכטן פון זיינע אויגן.

ער איז דאָ איינער פון די ערשטע געקומען קיין שפּאַניע און האָט איינער פון די ערשטע באַקומען אַ ווונד אין דישלאַכטן אַרום מאַדריד. אַנקומענדיק קיין אַלבאַסעטע איז ער צוגעצויגן געוואָרן צו דער צענזור־אַרבעט, אָבער אין יענער צייט איז נאָך די צענזור נישט געווען דאָס זיך־אַרט פון שפּיאַנאַזש און געפּעאו. שפּעטער איז ער באַשטימט געוואָרן צו אַרבעטן אין דער בילדונג־אַפטיילונג פון פּאַליטישן קאַמיסאַריאַט.

לעשעק פּאַסעצקי איז געווען אַ גרויסער פּאַטריאָט פון ווילנע, פון ווילנער יידיש און פון די ווילנער יידן. ער האָט געקאַנט אויף אויסנ־ווייניק אַ סך לידער פון אברהם סוצקעווער און פון היים גראַדע, אויך איז ער געווען אַ חסידישער פאַרערער פון משה קולבאַק. גלייך אין ערשטן טאַג פון אונזער באַקענען זיך האָב איך דערפילט, אַז דאָס איז דער אַנ־הויב פון אַ גרויסער און פון אַן אינטימער פריינטשאַפּט. די פריינטשאַפּט אונזערע האָט אָבער ליידער לאַנג נישט געדויערט, זי איז איבערגעריסן געוואָרן דורך אַ מערדערישער סטאַליניסטישער קויל.

איך האָב דערציילט לעשעק פּאַסאַצקי וועגן סטאַפּטישקס רייד צו־זאַמענצואַרבעטן אין דער בילדונג־אַפטיילונג און אויך וועגן דעם פּלאַן אַרויסצוגעבן אַ יידישן ביולעטין. פּאַסאַצקי אַויגן האָבן זיך אַנגעצונדן מיט אַ גרויסן יוגנטלעכן ענטוואַזם, וואָס שייך דעם יידישן ביולעטין איז

די שוועריקייט באשטאנען דערין, וואס אין גאנץ שפאניע איז נישט געווען קיין איין יידישע שרייב־מאָשין, שוין אָפּגערעדט פון יידישע שריפט. (די שרייב־מאָשין איז אָנגעקומען פיל שפעטער פון פראַנקרייך און די ערשטע יידישע צייטונג, „דער יידישער קעמפער“, האָט אָנגעהויבן צו דערשיינען ביי דער יידישער באַטוויין קאַמפּאַניע). לעשעק האָט זיך אָנגעבונדן צום פּראַיעקט איינצואַרדנען קולטור־אָונטן אויף דער יידישער שפּראַך פאַר יידיש־רעדנדיקע מיליציאַנערן.

איך געדענק דעם דאָזיקן אָונט, ווען מיר האָבן ביידע געשפּונען פלענער וועגן אַ ברייטער קולטור־אַרבעט אויף דער יידישער שפּראַך. ער איז געווען פאַרכאַפט פון דאָזיקן געדאַנק.. ער איז געווען אַ הונדערט־פּראָצענטיקער סטאַליניסט, אָן שום ספּקוט אָדער אָפּנויגונגען, אָבער דער סטאַליניזם זיינער איז געווען אַ מערקווירדיק־ריינער, אָן אמתדיק־רעלי־גיעזער. ער האָט געלעבט מער מיט דער פּאַנטאַזיע ווי מיט דער ווירק־לעכקייט. אַלץ האָט ער געזען אין די שענסטע און איידלסטע פאַרבן.

מיר האָבן דעמאָלט אַרומגעשפּאַצירט כמעט אַ גאַנצע נאַכט איבער די מיטל־לבנה באַגאַסענע גאַסן פון אַלבאַסעטע. ער איז געגאַנגען אָן אָנגעשפּאַרטער אויף אַ שטעקן, הינקענדיק אויף דעם פאַרווונדעטן פּוס. עס איז מיר געווען נחתדיק און מחיהדיק פון דעם קילן אויסגעשטערנטן אָונט, אָבער נאָך מער פון דער מאַראַלישער רייניקייט, וועלכע איז גע־פּלאַסן פון זיין געשטאַלט. איך האָב אין זיין נאַענטקייט דערפּילט אַ לויטערקייט, וואָס האָט מיך גערייניקט פון דעם זומפּ, אין וועלכן עס איז געזונקען די גאַנצע אָנפירונג פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע. ער האָט הויך פּאַנטאַזירט וועגן דער אָנקומענדיקער באַפּרייאונג, וואָס שטראַלט אַרויס אויף דער וועלט פון סאָויעט־רוסלאַנד און פון שפּאַַניע. איך האָב מיך געוונדערט, ווי אַזוי עס קומט צו אַ קינד פון וויל־נע, פון שטאַט פון שכלדיקן און פון „טרוקענעם“ ווילנער גאון, אַזוי פיל פאַרחלומטקייט.

דער רעזולטאַט פון אונזער ערשטן צוזאַמענטרעף איז געווען אַ ליי־טעראַרישער אָונט געווידמעט דער סאָויעט יידישער ליטעראַטור. דער אָונט איז אַרגאַניזירט געוואָרן אין אַ שיינ־דעקאָרירטן זאַל פון פּאַליט־קאַמיסאַריאַט. צו דער אונטערנעמונג זענען געקומען עטלעכע צענדליק־יידיש־רעדנדיקע מיליציאַנערן. לעשעק האָט אין אַ ווונדער־שיינער פאַרם געגעבן אָן איבערבליק וועגן דער אַנטשטייאונג פון דער יידישער ליטע־ראַטור. ער האָט מיט ברען און מיט פּייער דעקלאַמירט לידער פון פּרץ מאַרקיש, פון איזי כאַריק, פון קוויטקאַ און פון האַלקין. די אַפּלאַדיסמענטן זיינען געווען פּייערדיקע און דער עולם האָט זיך שיעור נישט געוואָרפן אים קושן. דער אָונט האָט זיך פאַרענדיקט מיט מיינס אַ קורצן רעפּע־ראַט וועגן דוד בערגעלסאַן. נאָך די צוויי רעפּעראַטן האָבן אַ סך אַנוועזנ־דיקע מיליציאַנערן גענומען אַ וואַרט און נישט בלויז אויסגעדריקט אַ

דאנק די פרעלעגענטן, נאָר זיי האָבן אַלע ווי איין מאַן פאַרלאַנגט, אַז
אַזעלכע אַוונטן אין דער יידישער שפּראַך זאָלן פאַרקומען סיסטעמאַטישער.
דער דאָזיקער יידישער אַוונט איז געווען דער גרונטשטיין, פון וועלכן עס
איז שפּעטער אויסגעוואַקסן די אידייע צו שאַפן אַ יידישע קאָמפּאַניע אויפן
נאָמען פון רעוואָלוציאַנער נפתלי באַטוויין.

דער פּוילישער פּאָליטיקאַמיסאַר האָט אונז ביידע זער האַרציק באַ-
דאַנקט און האָט צוגעזאָגט אַז אַזעלכע אַוונטן וועלן פון איצט אָן פאַרקו-
מען וואָס אָפטער. אָבער דער דאָזיקער צוזאַג זיינער איז נישט געהאַלטן
געוואָרן.

סך הכל מיט אַ פאַר טעג שפּעטער איז סטאַפּטשיק צו מיר צוגעקומען
אַן אויפגערגעטער און מיט אַ צאַרנדיק געזיכט:

— חבר שטיין — האָט ער מיך אָנגעקוקט מיט כעס — איר קענט
לעשעק פּאַסאַצקי נאָך פון פּוילן?
— ניין — האָב איך געזאָגט — איך האָב אים באַקענט דאָ, אין אַל-
באַסעטע. וואָס איז דען דער אונטערשיד?

— מיר האָבן באַקומען ידיעות, אַז דאָס איז אַ כּיטראַק און אַן אויס-
זוורף. אַז ער איז אַ פאַרמאַסקירטער טראַצקיסט.

איך האָב געפּילט, ווי עס איז מיר דורך אַ פּראָסט איבער די ביינער.
— חבר סטאַפּטשיק — האָב איך מיך געפרוווט באַהערשן — דאָס,
וואָס איר זאָגט, קלינגט אינגאַנצן נישט וואַרשיינלעך. לעשעק איז אַן איי-
בערגעגעבענער און געטרייער קאָמוניסט. ער איז אַ ריינער און ערלע-
כער חבר.

סטאַפּטשיק האָט אויף מיר שאַרף אַ קוק געגעבן:

— אַ טראַצקיסט איז ביי אייך אַ געטרייער חבר?

— ווער זאָגט דען, אַז ער איז אַ טראַצקיסט?

— מיר האָבן באַקומען אַ ידיעה פון אונזערס אַ מענטש אין ווילנע.
פּאַסאַצקי האָט דאָרט געהאַט צו טאָן מיט דער טראַצקיסטישער אַפּאַזיציאַ-
נעלער גרופּע.

איך האָב מיר בליץ־שנעל אָפּגעגעבן אַ דין וחשבון, אַז דאָ גייט אין
פּאַסאַצקיס טויט אָדער לעבן.

— חבר סטאַפּטשיק — האָב איך געזאָגט — מיר אַלע קענען דאָ
לעשעקן פון זיין אַרבעט, פון זיין רעדן, פון זיינע אַרויסגעזאָגטע מיין-
נונגען. איר ווייסט דאָך אַליין, אַז ער איז אַ גלויביקער, אַן ענטוויאַסטישער
און איבערגעגעבענער רעוואָלוציאַנער. איר האָט דאָך אַליין מיר אים אַזוי
פאַרגעשטעלט.

— ער איז אַ פאַרטשייעטער און איבערגעטוענער וואַלף אין דער
פעל פון אַ שעפּס. ער שפּילט דאָ אַ פּראָוואַקאַטאָרישע ראַלע, דער דאָזי-
קער ליידאַק!

— אבער איר מוזט דאך האבן באווייזן !

ער האט מיך נאך שארפער אנגעקוקט :

— מיר האבן באווייזן. דאס ווארט פון א פארטיי־פונקציאנאר אין ווילנע איז פאר מיר פולשטענדיק גענוג. און אייך, שטיין, ראט איך נישט צו נעמען אויף זיך די ראַלע פון א טראַצקיסטישן אַדוואַקאַט.

ער האט זיך האַסטיק אויסגעדרייט און איז אַוועק. איך בין געבליבן שטיין ווי אַפּאַראַליזירטער. איך האב דערזען דעם גרויסן אַפּגרונט אונטער לעשעקס פיס. אַ גאַנצע נאַכט האב איך געהאַט שטיקנדיקע חלומות מיט קאַשמאַרן. באלד אינדערפרי בין איך געלאָפּן זוכן לעשעקן. איך האב אים געטראָפּן אויף דער גאַס, נישט ווייט פון פּאַליט־קאַמיסאַריאַט. ער איז געווען בלאַס און האט זיך שווער אַנגעלענט אויפן שטעקן.

— זיגמונט — האט ער געזאָגט צו מיר — איך הויב נישט אָן צו פאַרשטיין, וואָס דאָ קומט פאַר. שטעל דיר פאַר, אַז איך האב באַקומען אַ באַפעל גלייך אַפּצופאַרן אויפן פּראַנט.

ס'איז מיר פינצטער געוואָרן אין די אויגן. איך האב אַ קוק געטאָן אויפן שטעקן, אויף וועלכן ער האט זיך אַנגעשפּאַרט, אויף זיין לאַמען פּוס און — איך האב פאַרשטאַנען. זיי האבן באַשלאָסן אים אַפּצורוימען מיט אַ קויל אין רוקן ! איך האב מיך באַמיט צו באַהערשן, כדי פאַר אים נישט אַרויסצווייזן מיין נערוועזיטעט. איך האב אים געפרווט באַרואיקן, אַז מסתמא דאַרף מען אים דאַרט צו פּראַפּאַגאַנדע־אַרבעט. צווישן איין וואָרט און אַנדערן האב איך אַריינגעוואָרפּן אַ כלומרשט צופעליקע פּראַגע : — זאָג מיר, לעשעק, מיט וועמען ביסטו געווען נאַענט באַפּריינדעט אין ווילנע ?

ער האט אין דער פּראַגע נישט געזען קיין שום אויסטערלישעס. ער האט געזאָגט, אַז ער האט דאַרט געהאַט זיינע געוויינלעכע חברים צווישן די לינקע סטודענטן. ער איז אויך געווען זייער נאַענט באַפּריינדעט מיטן זון פון זלמן רייזען. דאָ האט מיר דאָס האַרץ אַ צאַפּל געטאָן : זלמן רייזענס זון איז געווען אַ טראַצקיסט ! אַלץ האט מיר אַנגעהויבן צו זיין פאַרשטנדלעך.

לעשעק האט אין אַ געוויסן מאַמענט צו מיר אַ זאָג געטאָן :

— זיג, איך האב עפעס אַ מאַדנעם פאַרגעפּיל. איך האב אַ געפּיל,

אַז איך וועל דאָס מאַל נישט צוריקקומען.

דאָס האַרץ האט מיר געשניטן ווי מיט מעסערס. איך האב געוויסט, אַז די שפּיל איז אַ געפּערלעכע, אַבער איך האב באַשלאָסן אַלץ צו שטעלן אין קאַן. איך בין געלאָפּן אויפּזוכן סטאַפּטיקן און דערציילן אים, אַז דער טראַצקיסט־בילבול נעמט זיך פון זיין אומשולדיקער באַקאַנטשאַפט מיטן זון פון זלמן רייזען. סטאַפּטיקן האב איך אַבער געפונען ערשט פאַר־נאַכט. ווען איך האב געעפנט דאָס מויל און אַרויסגעזאָגט דעם נאַמען „לע־שעק“, האט ער אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט:

— ער איז שוין אָפּגעפּאַרן אויפן פּראָנט.

דער גורל זיינער איז געווען אַ געהתמעטער. איך בין אַוועק צו מיר אין צימער און האָב מיך דאָס ערשטע מאַל אין לעבן צעוויינט אויפן קול. עס האָט מיך געשטיקט אין האַלו אַ ווילדער, נישט־געשטילער ספּאַזם. מיט אַ פּאַר טעג שפּעטער האָב איך באַגעגנט סטאַפּטיקן אויף דער גאַס. ער איז געשטאַנען נעבן אַ שוך־פּוצער, וועלכער האָט אים געפּוצט די שטיוול. סטאַפּטיק האָט מיך באַגריסט פּונדערווייטנס און ווען איך בין צוגעקומען נענטער, האָט ער מיר געזאָגט :

— איר האָט געהערט לעשעק פּאַסאַצקי איז געפּאַלן אויפן פּראָנט. ער איז אומגעקומען מיטן טויט פּון אַ העלד.

ער האָט דערזען די ווייסקייט אויף מיין געזיכט און האָט גלייך צו־געגעבן :

— מען דאַרף צוזאַמענרופן אַלע פּוילישע מיליציאַנערן און איינאַר־דענען אַ טרויער־פּאַרזאַמלונג.

דעם זעלבן אָונט האָבן זיך אין דער קאַזאַרמע פּאַרזאַמלט אַ 200 מיליציאַנערן. די טרויער־רעדע האָט געהאַלטן סטאַפּטיק :

— לעשעק פּאַסאַצקי — האָט ער געזאָגט — איז געווען אַ געטרייער זון פּון פּוילישן פּאַלק און אַן אומדערשראַקענער רעוואָלוציאַנער. ער האָט אַוועקגעגעבן דאָס לעבן זיינס אויפן מזבח פּון דער שפּאַנישער רעפּוב־ליק און פּון אַלע אונטערדריקטע און געליטענע... דאָס יידישע פּאַלק קאַן זיין שטאַלץ, וואָס עס האָט אַרויסגעגעבן אַזאַ זון !

די מיליציאַנערן האָבן געזונגען „טשערוואַני שטאַנדאַר“ און דעם „אינטערנאַציאָנאַל“ און זיינען זיך שווייגנדיק צעגאַנגען. זעלטן ווער עס האָט געוויסט, אַז דער „זון, וואָס איז געפּאַלן אויפן פּראָנט“, איז גע־פּאַלן פּון אַ קאַמוניסטישער קויל און אַז איינער פּון די מערדער זיינע איז געווען סטאַפּטיק.

ווי אַזוי האָט אויסגעזען די רוסישע הילף ?

אין פּאַליטישן קאַמיסאַריאַט האָט זיך צווישן די וויכטיקערע קאַרפּן קעפּ געפּונען אַ הויכער, ברייטבייניקער דייטש מיטן נאַמען יאַנקע. ער האָט געהאַט אַ שטייף־געבערשטע טשופּרינע, צוויי טיף־אַריינגעזעצטע אויגן און אַ קוואַדראַטע גאַמבע. ער האָט אויסגעזען ווי דער פּילם־סטאַר עריק פּאַן שטראַהיים. קיין שפּאַניע איז ער געקומען דירעקט פּון רוסי־לאַנד, וווּ ער איז געווען באַשעפּטיקט אין דער דייטשער סעקציע פּון קאַמינטערן. דאָס געשטאַלט זיינס איז געווען באַקאַנט אין גאַנץ אַלבאַ־עטע. מען האָט אים געקענט ווי אַן אומפּאַרשעמטן פרעסער, זויפּער און דער עיקר — ווי איינעם פּון די גרויסע פּרויען־יעגער און ווייבערניקעס. אין די פּרייע מאַמענטן, ווען ער האָט זיך נישט פּאַרנומען מיט דער היי־

ליקער אַרבעט פון אַריינפאַמפּעווען פּראָפּאַגאַנדע אין די מוחות פון די דייטשע מיליציאַנערן, האָט ער זיך געפונען אין די קנייפעס און שענקן, ווו ער פלעגט פאַרברענגען גאַנצע נעכט אין דער געזעלשאַפט פון האַלב־און פּערטל־צניעותדיקע „דאַמען“. יאַנקע האָט געקאַנט אויסטרינקען עט־לעכע פלעשער וויין און נישט שיכור ווערן; בלויז פון דער בערשטענער טשופרינע זיינער האָט געשלאָגן אַ געדיכטע פאַרע און די צוויי טיף־אַריינגעזעצטע אויגן זיינען נאָך געוואָרן מער וואַסערדיק ווי שטענדיק. ער איז פאַרבליבן פולשטענדיק נישטער און האָט נישט אַראַפּגעלאָזט פונעם געזיכט די אַנגעצויגענע מינע פון אַ פּרייסישן אַפיציר.

אַ געוויסן טאַג, דאָס איז געווען גלייך נאָך מיין אַנקומען קיין אַל־באַסעטע, האָט יאַנקע געוואָרפן אַן אויג אויף אַיינער פון די צוויי שפּאַ־נישע טענצערינס, וואָס האָבן געאַרבעט אין דער קולטור־אַפּטיילונג. דאָס זיינען געווען צוויי יונגע שוועסטערס, מאַרוכאַ און דאַלאַרעס; ביידע זיי נען געווען יונג, שלאַנק, גראַציעז און האָבן באַזעסן דעם גאַנצן חן פון די ווונדער־שיינע שפּאַנישע טעכטער. מאַדוכי איז געווען די יונגערע, זי האָט געהאַט אַ צאַרטע ברוינלעכע הויט, קיילעכדיקע מאַנדל־אויגן און לאַנגע, זיידענע וויעס. איינער פון די יונגע מוזיקער אין אונזער ביל־דונגס־קאַמיסאַריאַט, דער ישראלדיקער פידלער טייכמאַן, האָט פון לאַנג שוין געפירט מיט איר אַ „ליבע“ און זיי זיינען דורך יעדן באַטראַכט גע־וואָרן ווי אַ פאַרל, כאַטש זיי האָבן געוויינטבאַזונדער.

יאַנקע, וועלכער פלעגט אַפט קומען אויף אונזערע אונטערנעמונגען, האָט אַ געוויסן טאַג אַנגעהויבן זיך צו „פּוצן“ צו דער שמאַל־פלייציקער טענצערין — צוערשט אויף זיין געוויינלעכן, פּרייסישן שטייגער, מיט זעלבסט־זיכערקייט; ווען ער האָט אָבער געזען, אַז דער ביסן איז דאָס מאַל אַ שווערער, האָט ער זיך אַנגעהויבן אויפצופירן מיט דער גאַנצער ברייטקייט און פאַרשווענדערשיקייט פון אַ פּאַליט־קאַמיסאַר : ער האָט איר פאַרגעלייגט די טייערסטע פרעזענטן, צירונג, פלעשער פאַרפּום און זיידענע קליידער און האָט איר גענומען איינלאַדן אויף בעלער, אין די רעסטאָראַנען און אין די וויין־שענקען. ווען מאַרוכאַ האָט אָבער אַלץ אַפֿ־געוואָרפן זיינע „קאַוואַלערישע“ באַמיאונגען, האָט דער אויפגערגטער יאַנקע אַנגענומען דעם לעצטן מיטל. ער האָט אויף איר אַוועקגעטראָגן אַ מסירה צו דער פּאַליטישער פּאַליציי, אַז זי איז אַ פאַרשטעלטער אַגענט פון פּראַנקאַ און אַז זי איז דאָ אַהערגעשיקט געוואָרן, כדי צו שפּיאַנירן פאַר די פּאַשיסטן.

אַן אַנקלאַגע פון אַ הויכן פּאַליט־קאַמיסאַר איז געווען אַ טויט־ערנ־סטע זאַך און מאַרוכאַ צוזאַמען מיט איר שוועסטער דאַלאַרעס זיינען איינ־געזעצט געוואָרן אין דער תּפּיסה פון אַלבאַסעטע. אַרום דעם ענין האָט זיך אַנגעהויבן אַן אויספאַרשונג און דער קאַמיסאַר יאַנקע איז אויף אַ שלימדליקן אופן דורכגעפאַלן. עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז די צוויי

שוועסטער זיינען נישט געווען אבי'ווער, אַז זייער פאָטער איז געווען אַ פאָליט־קאָמיסאַר אין דער שפּאַנישער אַרמיי און צו יאַנקעס גרויסער חרפה (ווייל געטאָן האָט מען אים גאַרנישט) האָט מען די צוויי מיידלעך באַפרייט. און דעמאָלט טאַקע, בעת עס האָט זיך געפירט די אויספאַרשונג קעגן די צוויי שוועסטער, האָב איך מיך צום ערשטן מאל אַנגעטראַפן פנים אל פנים מיט די רוסן אין שפּאַניע.

ווי איך בין געזעסן אַמאל אין צימער פון טשאַלאָוו, זיינען ארויפגע־קומען צוויי מענער, געקליידעט אין איבערגעטריבן־עלעגאַנטע מלבושים. מיט טיפיש־סלאַווישע געזיכטער און מיט אַ טיפיש־סלאַווישן אַקצענט און זיי האָבן זיך באַגריסט מיט טשאַלאָוו ווי מיט אַן אַלטען באַקאַנטן. טשאַלאָוו האָט מיט אַ זייטיקן ווונק פון אויג געגעבן מיר אַ צייכן, כּוֹזאַל זיי איבערלאָזן אַליין און אַרויסגיין אין מיין שכנותדיקן צימער. דער וויי־זיט פון די צוויי אומבאַקאַנטע האָט געדויערט אַ קיילעכדיקע שעה, דאַן זיינען זיי אַרויסגעגאַנגען, האָבן זיך העפלעך געזעגנט מיט אַלע, וואָס האָבן זיך געפונען ביי מיר אין צימער און טשאַלאָוו האָט מיך צוריק אַריינגערופן.

— די צוויי מיידלעך — האָט ער געזאָגט — וועלן נאָך היינט באַ־פרייט ווערן. עס איז נאָר וואָס אַרויסגעגעבן געוואָרן דער באַפעל זיי פריי־זולאָזן פון דער תפיסה און נאָך מער: זיי צוריק צו באַשעפטיקן אין אונ־זער קולטור־אַפטיילונג.

— ווער זיינען די דאָזיקע צוויי לייט? — האָב איך געפרעגט — זיי זען מיר אויס ווי רוסן אָדער אוקראַינער.

טשאַלאָוו האָט מיר דאַן געזאָגט אין גרעסטן פאַרטרויען:
— די שפּאַנישע פּאָליציי רעגירט מיט אַלבאַסעטע, אָבער זיי, די דאָזיקע צוויי רוסן, רעגירן מיט דער שפּאַנישער פּאָליציי. קיין איין טריט ווערט דאָ נישט געטאָן אָן זייער וויסן. קיין איין פּאָליטישער אַרעסטאַנט געפינט זיך נישט אין תפיסה אָן זייער באַפעל און קיין איין טויט־שטראַף ווערט נישט אויסגעפירט אָן זייערס אַ חתימה.

דאָס איז געווען מיין ערשטע אינפּאַרמאַציע וועגן דער ראַלע, וואָס מאַסקווע האָט געשפילט אין שפּאַניע. דער גאַנצער שפּאַנישער פּאָליציי־אַפאַראַט איז געווען דורכגעדרונגען מיט זייערע מענטשן. אַלע וויכטיק־סטע אויספאַרשונגס־ריכטער און תפיסה־אויפזעער זיינען געוואָרן אַרייַנגעפלאַנצט דורך די רוסן. נישט געווען כמעט קיין איין פּאָליצייאישע אינ־סטיטוציע, וואָס איז נישט געווען דירעקט אָדער אומדירעקט קאַנטראַ־לירט דורך די רוסן.

דאָס איז געווען איין צושטייער פון סאָויעט־רוסלאַנד צום שפּאַנישן בירגער־קריג: פּאָליציי־אַגענטן, אויספאַרשונגס־ריכטער און תפיסה־אויפ־זעער.

אָבער דאָס איז נישט געווען די איינציקע סאָויעטישע הילף. סאָ־

ווייט־רוסלאַנד האָט אויך געזאָרגט וועגן דער שפּאַנישער אַרמיי און האָט זיך אויך באַשטייערט מיליטעריש. אָבער וועגן דער דאָזיקער הילף וויל איך מיך אָפּשטעלן אַביסל גענויער.

מיט וואָס די רעפּובליק האָט זיך אַנגעהויבן צו פּאַרטיידיקן קעגן פּראַנקאַין

אין מאַמענט. ווען פּראַנקאַ מיט זיינע מאַראַקאַנער היילות האָבן אַנ־געהויבן דעם אויפשטאַנד (צווערשט אין מאַראַקאַ און דערנאָך אויף דער טעריטאָריע פון שפּאַניע), איז די רעפּובליק געשטאַנען כּמעט אינגאַנצן אַ הילפּלאַזע קעגן דעם פּאַשיסטישן אַנגריף.

אין יענער צייט האָט כּמעט יעדע פּאַרטיי געהאַט איר אייגענע אַרמיי, וואָס איז באַשטאַנען פון לויזע, נישט־דיסציפּלינירטע און גאַר שוואַך־באַוואַפּנע גרופּן. דער ערשטער ערנסטער ווידערשטאַנד קעגן פּראַנקאַ איז מעגלעך געווען בלויז אַ דאַנק דעם, וואָס דער גענעראַל מיאַכאַ האָט זיך געשטעלט אויף דער זייט פון דער רעפּובליק און האָט קעגן די גוט־אויס־געשולטע פּראַנקאַ־באַטאַליאָנען געוואָרפן אין קאַמף אַריין דעם גאַנצן ערב־רב פון די פּאַרשידענע פּאַרטייאישע „אַטריאַדן“. די פּראַנקאַ־אַר־מיינען האָבן אָבער אין יענער צייט גאַר שנעל מאַרשירט טיף אין לאַנד אַריין. ערשט אין יאָר 1937 האָט דער רעפּובליקאַנישער קריגס־מיניסטער ריום פּראַקלאַמירט אַ צוואַנג־מאַביליזאַציע פון אַלע דערוואַקסענע. די דאָזיקע מאַביליזאַציע און אויך די סימפּאַטיע, וועלכע די רעגירונג האָט געהאַט ביי די ברייטסטע שפּאַנישע מאַסן, האָט מעגלעך געמאַכט. נישט בלויז, אָן דערפּאָלגרייכן ווידערשטאַנד, נאָר אפילו ברייט־פּאַרמאַסטענע קאַנטראַפּענסיווע.

דערווייל אָבער האָט פּראַנקאַ אַנגעהויבן צו באַקומען הילף פון די צוויי פּאַשיסטישע רעגירונגען : פון מוסאָליניס איטאַליע און פון נאַציי־דייטשלאַנד האָבן גענומען שיקן. נישט בלויז דאָס מאַדערנסטע געווער און עראַפּלאַנען, נאָר אויך קאַמפּאַניעס מיט סאַלדאַטן, מיט גוט־געשולטע אַפּי־צירן און עסקאַדראָנען מי לופט־פליער. ערשט דעמאָלט האָט דאָס פּאַ־שיסטישער געפּאַר פון פּראַנקאַ אַנגעהויבן אויף אַן אמת צו שוועבן איי־בערן רעפּובליקאַנישן שפּאַניע.

עס איז נישט גענוג געווען דער ענטוויאַזם און די קאַמף־גרייטקייט פון די שפּאַנישע מאַסן, די רעפּובליקאַנישע אַרמיי האָט זיך גענויטיקט אין אַ גוט־אויסגעשולטער אַרמיי און דער עיקר : אין געווער. אין אַמזני־ציע, אין עראַפּלאַנען און אין שלאַכט־שיפּן, וואָס זאָלן פּאַרטיידיקן דעם פּלאַט.

די דעמאָלטיקע פּאָליטיק פון די דעמאָקראַטישע לענדער צו פּאַרבלייבן נייטראַל איז געווען אַ שוידערלעכער קלאַפּ פאַר דער שפּאַנישער רע־

פובליק. דאס איינציקע לאַנד, וואָס האָט אינגאַנצן אָפן פראַקלאַמירט איר פולע מאַראַלישע און מאַטעריעלע הילף פאַר שפּאַניע איז געווען מעק־סיקע. אָבער וועגן דער דאָזיקער מעקסיקאַנער הילף האָט מען געוואוסט גאַנץ ווייניק און מען האָט אויך וועגן דער דאָזיקער גאַנץ קליינער הילף ווייניק גערעדט.

הילף האָבן דאָ — אויף אַ גאַנץ פריוואַטן אופן — געשיקט די סקאַנ־דינאָווישע לענדער, די פאַראייניקטע שטאַטן, עטלעכע לענדער פון דרום־אַמעריקע און אַנדערע. די דאָזיקע הילף איז אין גרעסטן טייל באַשטאַנען פון מעדיקאַמענטן און פון שפייז. אָבער די רעפּובליקאַנישע אַרמיי האָט זיך דעמאָלט געקלאַגט אויף אַ שוידערלעכן מאַנגל פון דער הויפטזאַך : פון געווער.

עס זיינען מיר באַקאַנט פאַלן, ווען גאַנצע אָפטיילונגען מיט מיליטער זיינען געזעסן אין די טראַנשייען פון די פראַנטן כמעט אינגאַנצן נישט־באַוואַפנטע אָדער באַוואַפנטע מיט אַלט־פרענקישע ביקסן, וואָס זיינען אַרויסגענומען געוואָרן פון לאַנג־פאַרשלאָסענע אַרסענאַלן. די שפּאַנישע אַרמיי האָט נישט געהאַט קיין שום שוין־געווער קעגן די געפאַנצערטע אויטאָס אָדער טאַנקען; קיין לופט־שוין־געווער קעגן די דייטש־איטאַליענישע עראַפּלאַנען, וועלכע האָבן טאַקע פראַנק און פריי געקרייזט און האָבן באַמבאַרדירט שפּאַנישע שטעט און דערפער, און נישט קעגן ים־טאַרפֿע־דאָס, וואָס האָבן דערטרונקען שפּאַנישע שיפן.

דאָס געשריי פון דער שפּאַנישער רעפּובליק איז דעמאָלט געווען : שיקט אונז געווער ! מיר נויטיקן זיך טאַקע אין סימפּאַטיע, אין סאָלידאַר־ריטעט, אין ווערטער פון דערמוטיקונג, אָבער קודם כל דאַרפן מיר וואָפן און נאַכאַמאַל וואָפן !

און דעמאָלט איז אויף דער אַרענע אַרויפגעקומען סאָוועט־רוסלאַנד. ווי אַ לאַנד האָט רוסלאַנד פון אָנהויב זיך נישט אויסגעשלאָסן פון דער נייטראַליטעט־פּאָליטיק, אָבער זי האָט דערקלערט, אַז דאָס רוסישע פּאָלק האָט באַשלאָסן אונטערצונעמען אַ גרויסע הילף־אַקציע פאַרן פּאָלק פון שפּאַניע. אין סאָוועט־רוסלאַנד גופא זיינען דורכגעפירט געוואָרן גרויסע מיטינגען, אויף וועלכע די אַרבעטער האָבן זיך באַשטייערט מיט זייערע לוינען און מיט אַרבעטן „אָווערטאָים“ פאַר דער שפּאַנישער רעפּובליק. און דאָן האָט דער קאָמוניסטישער אַפּאַראַט אויף די הונדערטער אופנים אָנגע־הויבן צו צעטרומייטערן איבער דער גאַנצער וועלט, אַז סאָוועט־רוסלאַנד שיקט הילף.

די דאָזיקע „הילף“ אי זאָבער געווען איינס פון די קאַפּיטאַלן, וואָס וועלן אויף אייביק אַריין אינעם אַרסענאַל פון רוסלאַנדס ליגנס, פון זייערע בלוטיקע שווינדלערייען !

דאָס איינציקע, מיט וואָס רוסלאַנט האָט זיך באַטייליקט אין רעפּובלי־קאַנישן שפּאַניע, איז געווען אַן עסקאַדרע מיט מיליטערישע עראַפּלאַנען.

נישט ווייט פון אלבאסטע האבן די רוסן אויפגעבויט א פולשטענר
דיק איזאלירטן און אפגעטיילטן פליפלאץ, צו וועלכן קיין שום זייטיקער
מענטש, אפילו די העכסטע אפיצירן פון דער שפאנישער ארמיי און פון
דער אינטערנאציאנאלער בריגאדע, האבן נישט געהאט קיין צוטריט. אין די
דארטיקע האנגארן האבן זיך געפונען א צאל רוסישע עראפלאנען, וועלכע
זיינען פולשטענדיק באדינט געווארן דורך די רוסן, וועלכע האבן נישט
געהאט דעם מינדעסטן קאנטאקט מיטן שפאנישן פאלק. זיי האבן בא-
קומען א שטרענגן באפעל פון זייער מאסקווער מאכט נישט צו „מישן“
זיך מיט קיינעם און זיי האבן דעם דאזיקן באפעל אויסגעפירט פיל שטרענ-
גער ווי די שפעטערדיקע רוסישע אקופאציע-ארמיען אין נאצי-דייטש-
לאנד.

די רוסישע לופט-פליער פלעגן זיך כמעט קיינמאל נישט באווייזן
אין שטאט און האבן אויסגעמיטן יעדן באזוך פון אן ארט, ווו זיי קענען
זיך אנטרעפן מיט נישט-רוסן. און טאמער האט שוין יא אמאל געטראפן,
אז עס איז עמיצן פון זייערע אפיצירן אויסגעקומען צו פארן קיין אלבא-
סטע, האבן זיי זיך אויפגעפירט מיט דער גאנצער אפשטויסנדער קאלט-
קייט ווי שונאים.

איך דערמאן מיך, אז נאך אין די ערשטע טעג פון מיין אַנקומען קיין
אלבאסטע, בין איך מיט נאך עטלעכע חברים אריינגעקומען אין א קאפע
אויף דער הויפט-גאס און האב דארט דערזען אין א ווינקל א גרופע סא-
וועטישע לופט-פליער-אפיצירן, וואס זיינען געזעסן ביי א טישל און האבן
געטרונקען פלעשער שאמפאניער. דערבליקנדיק די רוסן מיט זייערע רויט-
ארמייאישע מונדירן, מיט די רויטע שטערנס אויף די עפאלעטן, האבן מיר
זיי באגריסט פון דער ווייטנס :

— זדראווסטוויטע טאווארישטי !

זיי האבן זיך אבער אויף אונז נישט אומגעקוקט, נאר האבן שנעל
אויסגעליידיקט די כסות, האבן באצאלט און זיינען מיט פארכמורעטע,
פיינטלעכע געזיכטער ארויסגעגאנגען.

פאר מיר פערזענלעך איז דאס געווען א שרעקלעכע אנטוישונג. אט
דאס זיינען די באפרייער פון דער וועלט, דער אוואנגארד פון דער רע-
וואלוציע, די פריינד פון דער מענטשהייט !

די רוסישע לופט-פליער זיינען געהאלטן געווארן אין אפגעזונדערטע
קאזארמעס, זיי האבן געהאט זייערע באזונדערע לאקאלן, קלובן, אפילו
טעאטערס און קינאס. קיין איינער פון זיי האט נישט געוואגט זיך ארויס-
צוברעכן פון דער דאזיקער איזאלאציע און זיי זיינען געווען אין שפא-
ניע ווי א באזונדערער און פרעמד-איינגעפלאנצטער וויקס. צי איז זייער
מיליטערישער כח געווען א גרויסער ?? קיינער פון אונז האט נישט גע-
ווסט די צאל פון די סאוועטישע עראפלאנען, מיר האבן פארשטאנען, אז
דער כח זייערער איז געווען א גאנץ קליינער. די דייטשע און איטאליע-

נישע עראָפּלאַנען האָבן כמעט פּראַנק און פּריי געשוועבט איבער די הימ-
לען און האָבן נישט אָנגעטראָפּן אויף קיין גרויסן ווידערשטאַנד מצד די
רוסישע עראָפּלאַנען. אויך האָט מען נישט געהערט אַ סך וועגן דעם,
אַז די רוסן זאָלן אויספירן עפעס גרעסערע באַמבאַרדיר-אַנפּאַלן אויף דער
פּאַשיסטישער טעריטאָריע.

און אַט מיט דער דאָזיקער עסעקאָדרע רוסישע עראָפּלאַנען האָט זיך
אַנגעהויבן און געענדיקט דאָס קאַפיטל רוסישע מיליטערישע הילף. אַלץ
איבעריקע איז געווען איין גרויסער, הימל־שרייענדיקער און בלוטיקער
סקאַנדאַל !

ביקסן מיט קאַנאַנען פון די מוזייען...

די שפּאַנישע רעפּובליק האָט געהאַט אַלע שאַנסן צו געווינען דעם
קריג קעגן פּראַנקאַן. פּראַנקאַ האָט געהאַט אַ שוואַכע אַרמיי. כמעט דאָס
גאַנצע שפּאַנישע פּאָלק איז געווען אויף דער זייט פון דער רעפּובליק.
עס איז בלויז נויטיק געווען, אַז מען זאָל אין די הענט פון די דאָזיקע מי-
ליאַנען מאַסן געבן — געווער. און אויפן געווער האָט מען זיך געריכט
קודם כל פון „פּאַטערלאַנד פון די אַרבעטנדיקע מאַסן“, פון רוסלאַנד. און
ווען די קאָמוניסטן האָבן אָנגעהויבן די פּראַפּאַגאַנדע, אַז רוסלאַנד האָט
אַנגעהויבן צו שיקן הילף, האָט יעדער אין שפּאַניע געגלויבט דערין
באמונה שלמה. נישט בלויז דער געוויינלעכער שפּאַניער אויף דער גאַס,
נאָר אפילו די רעגירונגס־פירער, אפילו דער קלוגער קאַפּ לאַראַגאַ קאַבאַ-
לעראַ, אפילו אַזעלכע פּערזענלעכקייטן ווי אַטאַ באַוער, ווי יוליוס דויטש
און פיל הונדערטער טויזנטער און מיליאַנען אַנדערע איבער דער גאַנ-
צער וועלט. אָבער די רוסישע מיליטערישע הילף איז געווען אַ חוּק און
אַן אַפּנאַרעריי.

פון פּראַנט זיינען כסדר אָנגעקומען ידיעות, אַז גאַנצע אַפּטיילונגען
מיט אונזער מיליטער געפינען זיך אין די טראַנשייען אינגאַנצן נישט־באַ-
וואַפּנטע אָדער באַוואַפּנטע מיט אַ געווער, מיט וועלכן מען האָט נישט גע-
קאַנט זיך באַנוצן. אויפן פּראַנט האָבן זיך דעמאָלט אָנגעהויבן צו באַ-
ווייזן רוסישע ביקסן פון אַלטע מאַרקעס, מיט אַרויפגעזעצטע שמאַלע „פּי-
קעס“ — ביקסן, וואָס זיינען אַרויסגענומען געוואָרן פון די סקלאַדעס פון
דער ערשטער וועלט־מלחמה און אפשר נאָך פון פּריער. אויך האָבן זיך
אָנגעהויבן צו באַווייזן רוסישע מאַשין־ביקסן, אַלטע מאַקסימס, מיט פּאַר-
זשאַווערטע שלעסער און מיט פּאַרפּוילטע העלצער.

אַ צוויי־דריי קילאָמעטער פון אַלבאַסטע, האָט זיך געפונען אַ ריזע-
דיקע אויטאָמאָבילן־סטאַציע, מיט בענזין־סטאַציעס, וואַרשטאַטן און גאַ-
ראַזשן. דער לייטער פון דער דאָזיקער אויטאָ־סטאַציע איז געווען אַ יונג-

גער פאָרזער בחור מיטן נאָמען ביל. זיין מיליטערישע ראַנגע איז געווען אַ סוב־לייטענאַנט און ער האָט זיך דערדינט צו דער דאָזיקער פּאָזיציע מיט זיינע מעכאַנישע פעאיקייטן און מיט זיינע קרעפטיקע און קרעפּקע הענט.

אונזער פּאָליט־קאָמיסאַריאַט האָט די עטלעכע הונדערט אַרבעטער פון די גאַראַזשן „באָדינט“ מיט סיסטעמאַטישע קולטור־אונטערנעמונגען. דאָס האָט מיך געברענגט צו אַ נענטערער באַקאַנטשאַפט מיט בילן, וועל־כער האָט נאָך עטלעכע אַזעלכע אַוונטן זיך מיט מיר גאַר שטאַרק באַ־פּריינדעט און פּלעגט מיך איינלאַדן אויף פריוואַטע וויזיטן.

ער האָט שטאַרק ליב געהאַט זיין באַשעפּטיקונג. וועגן אויטאָמאָבילן, וועגן רעדער, אַקסן, גענעראַטעס, קאַרבוראַטאָרן און צילינדערס פּלעגט ער רעדן מיט דער זעלבער ליבע, ווי פּרויען־אויגן אָדער וועגן פּרויען־פּיס. ער האָט מיך אַרומגעפירט איבער גאַנצע אַלייעס מיט ריזיקע לאַסט־אויטאָס, האָט זיך ביי יעדן אָפּגעשטעלט, געגלעט די מאַטאָרן מיט די רע־פּלעקטאָרן און האָט דערביי געזאָגט :

— אַ גרויסע טייל פון די אויטאָמאָבילן, וועלכע דו זעסט דאָ, זיינען אַמעריקאַנער, אָבער מען האָט פון זיי אַראָפּגעריסן די מאַרקעס.

— פאַרוואָס עפעס ?

ער האָט אַ שמייכל געטאָן :

— כדי דער עולם זאָל מיינען, אַז זיי קומען פון „דאַרטן“.

— וואָס הייסט ? — האָב איך אים געפרעגט — דו מיינסט דערמיט

צו זאָגן, אַז פון רוסלאַנד קומען נישט קיין־אויטאָמאָבילן ?

דער שמייכל זיינער איז געוואָרן נאָך ברייטער.

— ווער זאָגט דען, אַז ניין ? אַט זיינען זיי !

ער האָט אָנגעוויזן מיט אַ פינגער אויף אויטאָס, לאַסט־אויטאָמאָבילן און אפילו שפיטאַל־אַמבולאַנסן.

— דאָס אַלץ איז רוסישע סחורה, שייך, האָ ?

זיי האָבן אַלע אויסגעזען שפּאַגל־ניי.

— דאָס אַלץ — האָט ער געזאָגט — איז שייך, אָבער עס איז „שפּרינגע־

דעגינגע“... גיב דערויף אַ בלאַז, צעפאַלט עס זיך. טיילמאַל איז אַ מורא

זיי אויסצופּרובירן. און די צרה איז, אַז טאָמער פאַלט דערפון אַראָפּ אַ

טייל, קאָן מען זיי נישט פאַרריכטן. די רוסן האָבן דאָ אַהערגעשיקט עט־

לעכע פון זייערע אייגענע ספעציאַליסטן, אָבער אפילו זיי קוקן ווי אַ

האַן אין בני אָדם. טאָמער ווערט זייערס אַ „גרוזאָויק“ קאַליע, איז אים

אַמבעסטן איבערצולאָזן אויפן שאַסיי. מען האָט שוין געפרווט פאַרריכטן

זייערע אויטאָמאָבילן מיט טיילן פון אַמעריקאַנער אויטאָס, אָבער עס קלאַפט

נישט. שאַפּערן ווילן נישט נעמען קיין רוסישן אויטאָמאָביל אין דער האַנט

אַריין. איבערהויפט ווען מען דאַרף פאַרן אויף אַ ווייטערן וועג.

ער האָט אָנגעוויזן אויף אַ גאַנצע שורה מיט ניי־בלאַנקענדיקע אויטאָס :

— דו זעסט ? קיינער רירט זיי נישט. מען וויל בעסער פארן מיט
אן אלטער, צעפארענער אמעריקאנער אויטא, איידער מיט אַ נייער רוסי-
שער כלי.

— פארוואס זשע — האב איך אים געפרעגט — מעלדעסטו נישט
וועגן דעם ? פארוואס באקלאגסטו דיך נישט, אַז די אויטאס טויגן נישט ?

— זאל מיר גאט אפהיטן ! — האט זיך ביל אזש אַ קארטשע געטאן
— נאך דאס פעלט מיר. טאמער זאגאיך, אַז זייערס אן אויטאמאביל טויג
נישט, שמעקט עס גלייך מיט סאבאטאזש, און נאך ערגער — מיט טראַצ-
קיום. בעסער צו ליידן צרות און זיך אפווישן דאס מויל, איידער ארויס-
צורופן דעם וואָלף פון וואָלד. דו פאַרשטייט עס דאָך !

אַבער דאָס אַלץ האָט אויף קיין האָר נישט פאַרקלענערט דעם ריי-
זיקן שטראַם פון דער קאָמוניסטישער פראַפּאָגאַנדע וועגן דער גרויסער
רוסישער הילף פאַרן שפּאַנישן בירגער־קריג, וואָס פאַרצווייפלטע עס
איז געוואָרן די לאַגע אויף די פראַנטן, וואָס ווייניקער סאָויעט־רוסלאַנד
האָט געהאַלפן, אַלץ איז די הילף־פראַפּאָגאַנדע געוואָרן גרעסער.

אין שפּאַניע איז אַזוי אַרום פאַרגעקומען אַ טראַגישער און בלוטיקער
געראַנגל צווישן צוויי מחנות — פון דער פראַנקאָ־מחנה, וועלכע איז פון
טאָג צו טאָג געוואָרן שטאַרקער מיט די נייעסטע און אַמייסטן מאָדערנע
וואָפן און מיט אויסגעשולטע אַפיצירן און פון דער רעפּובליקאַנער מחנה,
וועלכע סאָויעט־רוסלאַנד האָט צוגעשיקט אַ פאַר פאַרזשאַווערטע, אַלט־
פרענקישע ביקסן און האָט דערפאַר דורכגעפירט בלוט־אַפּצאַפּונגען מיט
דער הילף פון אירע טויזנטער פון אירע שיינ גאַר גוט געשולטע פּאַליט־
רוקן...

איך וויל דאָ איבערגעבן מיינעם אַ געשפרעך מיט אַן אַנפירער פון
דער אַרטילעריע־אַפטיילונג פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, מיטן
דעמאָלט באַרימטן קאַפיטאַן אַראַנטשיק. דאָס איז געווען אַ יונגער, סך־
הכל דרייסיק־יעריקער ליטווישער ייד, וואָס האָט זיך אויסגעצייכנט מיט
אויסערגעוויינלעכע פעאיקייטן פון אַ מעכאַניקער. קיין שפּאַניע איז ער
געקומען פון פאַריז און ער האָט זיך באַלד אין די ערשטע טעג גע-
שטעלט פאַר אַ ציל : צו שאַפן אַן אַרטילעריע־קאָמפּאַניע. איך האָב אים
אַפט געטראַפן אין אַלבאַסעטע און אויפגערגעגטן, אַ דענערווירטן. ער פלעגט
דאָ אַפט אַראַפּקומען פון פראַנט, כדי צו אינטערוויערן אין די הויכע
פענצטער וועגן די געווער־צושטעלונגען פון סאָויעט־רוסלאַנד.

— דאָס איז אומדערהערט, און עס איז אומפאַרשטענדלעך — האָט
ער געזאָגט צו מיר און דאָס גוטע געזיכט זיינס האָט זיך אַנגעצונדן מיט
אויפּרעגונג — עס זעט דאָך אויס, ווי עמיצער וואָלט אונז דאָ אַפּגעטאָן אַ
טייולאַניש שפּיצל !

— וועגן וואָס גייט עס דען ?

— וועגן דער אַרטילעריע, וועלכע מיר באַקומען פון סאַוועט־רוס
לאַנד. איך בין אַן אַפיציר פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, אָבער
איך מאַך פאַר קיינעם קיין סוד נישט, אַז איך בין נישט קיין פאַרטייאַר
שער קאַמוניסט און אַז איך בין דאָ נישטאַהערגעקומען קעמפן פאַר קיין
שום רעוואָלוציעס. נאָר אַז איך בין דאָ געקומען ווי אַ ייד קעמפן פאַר אַ
יידישער זאַך. ווייל אומעטום, וווּ עס ווערט געקעמפט קעגן פאַשיזם, איז די
פליכט פון יעדן ייד צו געפינען זיך אין די רייען פון די קעמפער. אָבער
איך הויב איצט אַן צו צווייפלען, צי דער קאַמף ווערט דאָ טאַקע געפירט
מיטן גאַנצן האַרץ.

— וואָס מיינט איר ?

— איך מיין דאָ סאַוועט־רוסלאַנד. איר דאַרפט אַנקוקן וואָס פאַראַ
אַרטילעריע זיי שיקן אונז, וועט איר פאַרשטיין מיין פאַרביטערונג.
אַראַנטשיק איז געווען אַ פּאָפּולערע פיגור אין שפּאַניע. אין די קרייזן פון
דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע האָט מען זיך אַ סך דערציילט וועגן
זיינע פעאיקייטן און וועגן זיין קוראַזש. מען האָט אויך געוווּסט, אַז ער
איז טראַץ זיינע הויכע קאַפיטאַנישע שליפּעס אַ זייער באַשיידענער און
געוויינלעכער מענטש, וועמען די גאַלדענע קנעפּ האָבן נישט פאַרשיכורט.
ער האָט בלויז אין זינען געהאַט איינס : דעם קאַמף קעגן פּראַנקאַ. דעם
דאָזיקן קאַמף האָט ער נישט פאַרבונדן מיט קיין שום פּערזענלעכער קאַ
ריערע. אָבער אַנשטאַט צו געפינען זיך אויפן פּראַנט מיט זיין אַפּטיילונג,
האַט ער כּסדר געמוזט פאַרן זוכן געווער.

— איך וואָלט אייך — האָט ער געזאָגט צומיר — געוואָלט ווייזן אַ
פאַר פון די קאַנאַנען, וואָס די רוסן שיקן אונז. איך צווייפל, צי איר האָט
אַזעלכע מין זאַכן געזען, אפילו אין די מוזייען. דאָס זיינען אַלטע, פאַר
זשאַווערטע שטיקער אייזן, וואָס טויגן בלויז אויף שמעלץ. אויב מיר באַ
נוצן זיי, איז עס פשוט דערפאַר, ווייל די רעפּובליקאַנישע אַרמיי האָט כמעט
אינגאַנצן קיין אַרטילעריע נישט. די גרעסטע חרפה איז, ווען אַזאַ קאַנאַן
פאַלט אַריין אין די הענט פון שונא. זיי מוזן דאָרט מאַכן דאָס גרעסטע
געלעכטער פון אונזער „אַרטילעריע“, וואָס שטאַמט נאָך אודאי פון 18־טן
יאָרהונדערט.

— עס איז טרויעריק, ברודער — האָט ער געזאָגט צו מיר אַצווייטן
מאַל — צו שטיין אויפן פּראַנט און צו זען אַרום זיך אַזוי פיל העלדישע
און מיט ענטוויאַזם אַרומגענומענע יונגע מענטשן, וואָס ברענען צו וואַרפן
זיך אויפן שונא. אָבער דאָס איינציקע, וואָס מיר קענען זיי געבן, זיינען
צעבראַכענע מאַשין־ביקסן מיט אַלטע שווערע, אייזערנע רערן, וועלכע מיר
רופן „האַרמאַטן“. און דאָס אין דער צייט, ווען די שונאים האָבן אַזעלכע
נייע מאַשין־וואַפן, טאַנקען, געפאַנצערטע אויטאָס, ווען זיי קלאַפן אין
אונז אַריין מיט ווייט־שיסנדיקער אַרטילעריע, מיט די נייעסטע באַמבאַר
דיר־עראַפּלאַנען.

— וואס איז עס ? — האָט ער מיך געפרעגט — אויף טריט און שריט רעדט מען אַזוי פיל וועגן דער רוסישער הילף. אפשר קאַנט איר מיר זאָגן, איר זענט דאָך אַ פאַרטייאישער : אין וואָס דריקט זיך אויס זייער הילף ? אין דעם, וואָס זיי שיקן אונזפאַליטרוקן מיט קאַמיסאַרן ?

ענלעכע ווערטער האָט מען געהערט אויף טריט און שריט. צו דער צענטראַלע פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע זיינען כסדר געקומען עמיסאַרן פון פראַנט און האָבן מיט דער גרעסטער פאַרצווייפלונג גע-קלאַפט אין די טירן פון די שטאַבן. אין איינעם פון זיי האָב איך צו מיין איבערראַשונג דערקענט — פראַנעקן ! דער לייענער דערמאַנט זיך אוודאי דעם דאָזיקן נאַאיוון פוילישן בחור, וועלכער איז צוזאַמען מיט מיר געפאַרן אויף דער שיף פון מאַרסעי ביז באַרצעלאַנע און שפעטער מיט דער באַן קיין אַלבאַסעטע. דעמאַלט — סך־הכל מיט געציילטע חדשים צוריק — איז ער געווען די פאַרקערפערונג פון נאַאיוויטעט, פון האַפענונג, פון גלויבן. דאָס איז ער געווען, וועלכער האָט קוקנדיק אויף די שפּאַניער, וועלכע האָבן אונז, פרייוויליקע, באַוואַרפן מיט בלומען, אויסגערופן :

— ווי שיין איז די רעוואָלוציע !

איצט איז ער געווען אינגאַנצן אַ געענדערטער. במשך פון דער דאָ-זיקער צייט איז ער אָפּגעווען אויף פאַרשידענע פראַנטן, האָט געקעמפט אין די רייען פון דער מיצקעוויטש־בריגאַדע או וואָס זיך דערדינט צו דעם ראַנג פון אַ לייטענאַנט. דער אונפאַרם האָט אים געפאַסט צו זיין שלאַנקער פיגור. ער איז געוואָרן אַ סך מענערישער. אָבער מיט אַ מענע-רישקייט, וואָס האָט נאָך אַלץ געהאַט אין זיך אַ סך פרישקייט און יוגנט. ווען ער האָט מיך דערזען, האָט ער זיך שטאַרקדערפרייט, אָבער אויפן געזיכט זיינעם האָב איך שנעל דערזען די אַנוועזנקייט פון אַ טונקלען שאַטן. — זיגמונט — האָט ער מיר געדריקט די האַנט — דו ווייסט גאַרנישט ווי גליקלעך איך בין, וואָס איך האָב דיך איצט געטראַפן.

איך האָב אים גענומען אויף אַ שפּאַציר איבער די אַלבאַסעטער גאַסן און פראַנעק האָט מיט זיין פראַסטן, אַרבעטער־פויליש מיר געזאָגט וואָס עס ליגט אים אויפן האַרצן.

— זיגמונט — האָט ער געזאָגט — דו ביסט אַ גוטער מאַרקסיסט און דו קענסט דיך אויף די קליינע אותיותלעך. ערקלער־זשע מיר : צי איז סאָויעט־רוסלאַנד, 20 יאָר נאָך דער רעוואָלוציע, טאַקע אַזוי אַרעם און צוריקגעשטאַנען ?

— פּונוואַנען נעמסט דאָס ???

— פונעם געווער, וואָס זיי שיקן אונז. קיינער צווייפלט דאָך נישט, אַז אונזערע רוסישע חברים האָבן די בעסטע כוונות. עס קאָן דאָך נישט זיין דער מינדסטער צווייפל, אַז זיי שיקן אונז דאָס בעסטע, וואָס זיי פאַרמאַגן. טאָ וואָס־זשע קומט דאָ פאַר ? זאָל איך אָננעמען, אַז די דאָזיקע

אלטע, צעבראכענע, צארישע ביקסן, וואס קומען פון דארט, זיינען טאקע די אויסשטאטונג פון דער רויטער אַרמיי ?
ער האָט זיך אַליין דערויף אָפּגעענטפּערט מיט אַ האַסטיקן שאַקל מיטן קאַפּ :

— ניין ! דאָס איז דאָך נישט וואַרשיינלעך ! מען האָט דאָך אונז אויף אַלע פּאַרטיי־פּאַרזאַמלונגען דערציילט וועגן די פּיאַטילעטקעס, וועגן די טריאומפּן פון דער אינדוסטריאַליזאַציע, וועגן דעם, אַז די רויטע אַרמיי איז די בעסטע באַוואַפּנטע אַרמיי אי זדער וועלט. דו אַליין האַסט דאָך געהאַלטן פאַר אונז רעפּעראַטן וועגן די גרויסע אויפטועכצן פון דער שווערער אינדוסטריע. טאָ וואַס־זשע קומט דאָ פאַר ? ווי אַזוי פאַרט זיך עפעס איינס מיטן צווייטן ?

די ספיקות, וועלכע ער האָט געהאַט, האָבן אָבער ביי אים נישט אַרונט־טערגעריסן דעם צוטרוי צו דער פּאַרטיי. פּאַרקערט, ער האָט חושד געווען, אַז ער אַליין איז דערין שולדיק; אַז זיין פשוטער אַרבעטער־קאַפּ קאָן נישט פאַרנעמען קיין זאַכן, וואָס זיינען צו טיף פאַר זיין שכל; אַז עס מוז זיכער זיין דערויף אַ גוטער. מאַרקסיסטישער ענטפּער, נאָר אַז מען דאַרף דערצו האָבן מער אויסבילדונג, כדי דאָס צו באַגרייפּן...

ער איז דאָ געקומען קיין אַלבאַסעטע אין נאַמען פון זיין קאַמפּאַניע, כדי דאָ צו אינטערוויענירן ביי די מיליטערישע אַנפירער פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע. ער קאָן נישט צוקוקן ווי די זעלנער, וועלכע שטייען אונטער זיין קאַמאַנדע, ווערן אויסגעשלאַכטעט ווי די שעפּסן, ווייל זיי האָבן נישט מיט וואָס זיך צו פּאַרטיידיקן קעגן די ביזצור־די־צייַן באַ־וואַפּנטע שונאים.

פּראַנעק האָט שיעור נישט געוויינט. אָבער ער איז דאָ נישט געווען דער איין־און־איינציקער. אין די צענדליקער זיינען זיי דאָ געקומען מיטן זעלבן פאַרצווייפלטן געשריי וועגן געווער. אָבער דאָס אַלץ האָט נישט געשטערט די פּאָליטישע קאַמיסאַרן אַרויסצוטרעטן אויף די מיטינגען און צו שרייבן אין די פאַמפּלעטן און צייטונגען, אַז רוסלאַנד ראַטעוועט שפּאַַר־ניע; אַז גאַנצע קאַנוואַיען מיט רוסישע שיפּן לאַדעווען אויס רוסיש גע־ווער אין די שפּאַנישע פּאַרטן; אַז רוסישע אַרבעטער גיבן אַוועק זייערע גאַנצע פענסיעס, כדי די שפּאַנישע קעמפּערס זאָלן האָבן געווער און אַמור־ניציע. דער דאָזיקער ליגן איז צעשפּרייט געוואָרן איבער דער גאַנצער וועלט און מען האָט אים אַריינגעקלאַפט אין די מענטשלעכע מוחות אומעטום, אין אַלע לענדער און אויף אַלע פינף קאָנטינענטן. דער אמת איז אָבער געווען אַ טראַגישער : דער שפּאַנישער קעמפּער איז אָפּגעגאַנגען אין בלוט, אַ הילפּלאַזער און שוצלאַזער קעגן די נאַצישע טאַנקען. און נאָך אַן אמת, אַ נישט ווייניקער גרויזאַמער : רוסלאַנד האָט פאַר דעם געשיקטן שמעלץ, פאַר די ביקסן פון דער ערשטער וועלט־מלחמה גענומען באַצאַלט אין גאַלד ! עס זיינען אפילו באַקאַנט פּאַלן, אַז רוסישע שיפּן פּלעגן טאקע

שטיין אין שפּאַנישע פּאַרטן און נישט וועלן אויסלאָדן דאָס ביסל אַלטע אייזנוואַרג, ווי לאַנג מען האָט נישט באַצאַלט אין מזומן, מיטן שפּאַנישן גאַלד ! (רוסלאַנד האָט אין יענער צייט אַרויסגעפירט גאַלד פאַר 400 מי-ליאָן אַמעריקאַנער דאָלאַר).

אַבער דאָס איז נישט געווען די איינציקע ראַלע, וואָס רוסלאַנד האָט געשפּילט ביים „ליווערן“ געווער. דערביי איז נאָך געווען אַ צווייטע זייט פון זעלבן געווער-מעדאַל, וואָס איז געווען נישט ווייניקער טרויער-ריק און סקאַנדאַליעז ווי די ערשטע.

פון צייט צו צייט פלעגן אַנקומען נישט קיין איבעריק גרויסע, אַבער דאָך אומגעהויער-וויכטיקע געווער-טראַנספּאָרטן פון דער שווייץ (דאָס פלעגן ספּעציעלע געווער-אַגענטן איינקויפן פאַרן געלט, וואָס איז גע-וואָרן געזאַמלט אין די דעמאָקראַטישע לענדער) און אויך פון מעקסיקע. בלויז אַ ברוכטייל פון דאָזיקן געווער פלעגט אַנקומען צו די פּראַנטן. מענטשן, וואָס זיינען געשטאַנען נאָענט צו די דאָזיקע טראַנסאַקציעס, האָבן געוויסט צו דערציילן, אַז רוסלאַנד פלעגט אַ גרויסע טייל פון די דאָזיקע וואַפּנס אַוועקפירן צו זיך, פונקט אַזוי ווי זי פלעגט אַוועקפירן פּראַ-דוקטן פון די קאַטאַלאַנישע פּאַבריקן און אפילו באַקומענע פון אויס-לאַנד כירורגישע געצייג. בלויז אַ גאַר קליינער טייל פון די מאַדערנע געווער פלעגט דערגיין צו די מיליציאַנערן פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, אַבער אויך דערביי איז עס נישט צוגעגאַנגען אַן אַ ספּעציפּיש-סטאַליניסטישער מעטאָדע. די דאָזיקע מאַדערנע מאַשין-ביקסן אַדער אַנטי-טאַנק-האַרמאַטלעך פלעגן געגעבן ווערן אין די הענט אַריין נישט פון די, וואָס זיינען געווען דערצו אויסגעשולט מעכאַניש, נאָר צו יענע, אויף וועלכע מען האָט זיך געקענט פּאַרלאָזן... פּאַליטיש. דאָס קלינגט ווי אַ בייזער וויץ, אַבער דער וויץ איז נישט ווייניקער אמת ווי בייז.

איך האָב אַליין אַמאַל געזען, בעת איך האָב מיך שפּעטער געפונען אויף די פּראַנטן פון עסטראַמאַדוראַ, ווי אַן אוקראַאינישער „שייגעץ“ אַן אמתדיקער „כאַכאַל“ פון הינטער לעמבערג, האָט אויף אַ משונהדיקן אופן געשלעפט אַן אויטאָמאַטישע מאַשין-געווער. ער האָט עס געשלעפט, אַזוי ווי מען שלעפט אַ געשאַכטענע קאַלב און ער האָט צו מיר געזאָגט :

— מען האָט מיר געגעבן אַ מאַשין, הויב איך נישט אַן צו וויסן, ווי אַזוי מען שיסט דערמיט. איך ווייס אפילו נישט ווי אַזוי מען טראַגט עס... די איינציקע קוואַליפיקאַציע פון דאָזיקן אוקראַאינער איז געווען דאָס, וואָס ער איז געווען אַן „אייגענער“, אַ פּאַרטיי-מיטגליד און וואָס אים האָט מען די ביקס געקאַנט געטרויען מער ווי אַן אַנדערן...

אין יענע טעג האָבן די קאַמוניסטן אין שפּאַניע אָפּגעטאַן איינע פון זייערע בלוטיקסטע אַרבעטן. זיי האָבן אין טייכן בלוט דערטרונקען אַ גרויסע רעוואָלוציאַנערע באַוועגונג, וואָס האָט עקזיסטירט הויפטזעכלעך אין באַרצעלאַנע און אין דער גאַנצער אַרומיקער פּראָווינץ, וועלכע רופט

זיך קאטאלאגיע. די דאזיקע באוועגונג האט זיך גערופן „פוס“ און עס זיינען דא נויטיק א פאר אויפקלערונגען, כדי צו באגרייפן די גאנצע שוין דערלעכע פארברעכן פון די קאמוניסטן און פון סאוויעט־רוסלאנד.

קאטאלאגיע איז, ווי באקאנט, איינע פון די שפאנישע פראווינצן, וואס געפינט זיך נישט ווייט פון דער דרום־פראנצויזישער גרענעץ. די דאזיקע פראווינץ איז באווינט פון קאטאלאגיע, וועלכע האלטן זיך נישט פאר קיין אמתדיקע שפאניער, נאר פאר א באזונדער פאלק. די קאטאלאגיער האבן זייער אייגענעם דיאלעקט, זייערע באזונדערע קולטור־אוצרות און מנהגים און זיינען די אמייסטן פארגעשריטענע און ציוויליזירטע טייל פון שפאניע. פאראן א סך קאטאלאגיער, וואס האלטן, אז זיי דארפן זיין א זעלבסטשטענדיקע מלוכה און נישט האבן מיט שפאניע קיין שייכות. אין זייער כאראקטער זיינען די קאטאלאגיער פיל נענטער צו די פראנצויזן און צו די איטאליענער ווי צו די איינוווינער פון שפאניע.

די פרייהייט־דראנג ביי די קאטאלאגיער איז שטענדיק געווען זייער א שטארקער, צוליב דעם, וואס קאטאלאגיע (און דער עיקר די הויפט־שטאט בארצעלאנע) איז געווען אמייסטן אינדוסטריאליזירט, איז געווען דארט א צאלרייכער פראלעטאריאט וועלכער האט זיך קאנצענטרירט אין עטלעכע רעוואלוציאנערע פארטייען; לינקע סאציאל־דעמאקראטיע, א מעכטיקע אנארכיסטישע באוועגונג און אויך קאמוניסטן, וועלכע האבן אבער אין דער גרעסטער מערהייט זייערער נישט געהאלטן פון מאסקווע, נאר האבן זיך באטראכט פאר „אמתדיקע“ לעניניסטן.

איך האב שוין דערציילט וועגן מיין אנקומען קיין בארצעלאנע און וועגן דעם ווונדערלעכן געפיל פון פרייהייט, וואס איז געלעגן אויסגע־שפרייט איבער דער גאנצער שטאט. די איינוווינער פון בארצעלאנע זיינען געווען אמתדיקע רעוואלוציאנערן אין פולן זין פון ווארט. זייערע באגריפן פון פרייהייט זיינען געווען אזוי שטארק, אז זיי האבן זיך פון קיינעם נישט געלאזט פענטן מיט קיין שום ענג־דיסציפלינירטע קייטן. דערפון האט זיך גענימען טאקע די גרויסע צאל אנארכיסטן, וועלכע האבן אין זייער פראגראם אפגעווארפן אפילו אזא זאך ווי א מלוכה־אפאראט.

ווען עס איז אויסגעבראכן דער פראנקא־אויפשטאנד און ווען מאסקווע האט באשלאסן ארויפצולייגן די הענט אירע אויף דער שפאנישער רע־פובליק און מאכן דערפון א ווערקצייג אין די הענט פון די קאמוניסטן, האבן זיי אבער געהאט א שווער שטיקל ארבעט אין קאטאלאגיע. כמעט אומעטום איז זיי געלונגען אפצונארן די נאיאווע שפאנישע מאסן, וועלכע האבן טאקע געגלויבט אין די ווערטער פון „פאלקס־פראנט“ און האבן זיך געלאזט פאר־לייגן ארום האלז די כיתרע סטאליניסטישע פעטליע. בלויז אין קאטאלאגיע איז עס די קאמוניסטן נישט געגאנגען. דארטן איז זיי בלויז געלונגן גען צו געווינען א קליינע צאל סאציאל־דעמאקראטן, מיט וועלכע זיי האבן

געשאפן אַ געמיינזאַמע פּאַרטיי, אָבער די גרויסע קאַטאַלאַנישע מאַסן האָבן אָפּגעוואָרפּן יעדן מין שידוך מיט די קאַמוניסטן.

אין דער דאָזיקער צייט איז אין קאַטאַלאַניע געשאפּן געוואָרן אַ רע-וואָלוציאַנערע באַוועגונג, וואָס האָט זיך אָנגערופּן „פּום“ (פּאַרטידאַ אַוני-פּיקאַטעס מאַרקסיסטאַס) — דאָס הייסט „די פּאַרטיי פּון מאַרקסיסטישער איינהייט“. די דאָזיקע פּאַרטיי איז געשאפּן געוואָרן פּון דריי גרופּירונגען: פּון דער גרעסטער טייל לינק-געשטימטע סאַציאַל-דעמאָקראַטן, פּון אַ גרוי-סער צאָל קאַמוניסטישע אָפּאָזיציאַנערן און טראַצקיסטן און פּון אַ געוויסער צאָל ראַדיקאַלע אַנאַרכיסטן. די דאָזיקע אַנאַרכיסטן, וועלכע האַלטן נישט פּון מאַרקסיזם, האָבן זיך אונטערגעוואָרפּן דער מערהייט און האָבן געבילדעט אַ זעלבסטשטענדיקע טייל אין די ראַמען פּון „פּום“.

דער „פּום“ האָט באַהערשט נישט בלויז אַ גרויסע טייל פּון פּראַלעטאַ-ריאַט, נאָר האָט אויך אַרומגענומען אַ טייל פּון דער אַרעמער שטאַטישער און דאַרפישער באַפעלקערונג פּון קאַטאַלאַניע. עס איז גענוג געווען אַרייב-צוקומען אין קלענסטן קאַטאַלאַנישן שטעטל און מען האָט גלייך דערזען דאָרט פּומיסטישע פּלאַקאַטן מיט אויפרופן. (דער „פּום“ האָט אויך עקזיס-טירט אין אַנדערע שפּאַנישע פּראָווינצן, אָבער אין פּיל קלענערע צאָלן). מען קאָן זאָגן אַן שום איבערטרייבונג, אַז דער „פּום“ איז געווען טיף פּאַר-וואַרצלט אין קאַטאַלאַנישן פּאָלק און האָט מיט זיך אויסגעדריקט די בענק-שאַפטן און די האַפּענונגען פּון די אַמייסטן געפּלאַגטע און פּאַראַרימטע מאַסן.

דער „פּום“ האָט זיך באַלד פּון ערשטן מאַמענט אַן באַצויגן מיט גרויס חשד און ווידערווילן צו די קאַמוניסטן. טראַץ זייער קעגנערשאַפט צום פּאַלקס-פּראַנט, האָבן די פּומיסטן זיך באַטייליקט אין אַ געמיינזאַמער רע-גירונג פּון קאַטאַלאַניע. דער „פּום“ איז אָבער געשטאַנען אויפן שטאַנד-פּונקט פּון אַרבעטער-ראַטן און נישט פּון אַ דעמאָקראַטיש-בירגערלעכער רעפּובליק און אויך נישט פּון סטאַלינס „קאַמוניזם“. אין אַלע זייערע ציי-טונגען, אויפרופן און בראַשורן האָבן די פּומיסטן גערופן די באַפעלקערונג צו קעמפּן פּאַר אַ פּראַלעטאַרישער מאַכט. דער „פּום“ איז אָבער טראַץ זיין אידעאישער קעגנערשאַפט צו דער רעגירונג געווען אַ לעגאַלע באַוועגונג, וועלכע האָט אין דער זעלבער צייט גערופן די שפּאַניער מיט זייער גאַנ-צער קראַפט זיך צו באַטייליקן אין בלוטיקן געראַנגל קעגן פּראַנקאַ.

צוליב די אַלע פּריער אויסגערעכנטע סיבות איז דער „פּום“ געשטאַנען די קאַמוניסטן ווי אַ ביין אין האַלז. די קאַמוניסטן האָבן אין יענער צייט אָנגעהויבן אויסצוואַקסן פּון אַ קליינער גרופּע אין אַ מעכטיקער פּאַרטיי. סאָויעט-רוסלאַנד איז געווען דאָס איינציקע לאַנד, וואָס האָט זיך נישט אָנגעשלאָסן אָפיציעל אין דער נייטראַליטעט-פּאָליטיק פּון די דעמאָקראַ-טישע מלוכות, נאָר האָט אָפּן פּראַקלאַמירט, אַז זי „העלפט“ דער שפּאַנישער רעפּובליק. אָבער די איינציקע, וואָס האָבן גוט געוואוסט, ווי אַזוי די דאָ-זיקע רוסישע הילף האָט אויסגעזען אין דער אמתן, זיינען געווען די קא-

טאלאניער. רוסלאַנד האָט אין יענער צייט געשיקט אין די פּאַבריקן פון קאַטאַלאַניע אירע ספּעציאַליסטן און דירעקטאָרן, וועלכע האָבן נישט בלויז געלעבט אַ גוטן טאַג אויפן חשבון פון שפּאַנישן פּאַלק, נאָר זיי האָבן אויך די גרעסטע טייל פון די אויסגעפּאַרטיקטע פּראָדוקטן אַוועקגעפירט מיט סאַוויעטישע שיפן קיין רוסלאַנד. דער האָס צו די רוסן איז געוואָקסן פון טאַג צו טאַג און האָט וואָס אַמאַל מער פּאַרגרעסערט די רייען פון „פּום“. דער „פּום“ איז אויך געווען אַ קעגנער פון די אינטערנאַציאָנאַלע בריגאַדעס, ווייל ער האָט גלייך אין אָנהויב דערזען, אַז די אינטערנאַציאָנאַלע בריגאַדע איז נישט אַזוי ווייט געווענדט קעגן פּראַנקאַ, נאָר דאָס איז גיכער סטאַלינס אַ פּרעמדן־לעגיאָן, וואָס דאַרף באַהערשן דאָס שפּאַנישע פּאַלק.

די קאַמוניסטן האָבן דאָן אָנגעהויבן אַ שטילע און אונטערערדישע העצע קעגן „פּום“. זיי האָבן אָנגעהויבן צוערשט אין דער שטיל און דערנאָך וואָס אַמל העכער צו פּאַרשפּרייטן קלאַנגען, אַז דער „פּום“ איז אַ „פּינפּטער קאַ-לום“ פון פּראַנקאַ. פּונקט אין דער זעלבער צייט זיינען אין מאַסקווע פּאַר־געקומען די גרויסע רייניקונגען און די קאַמוניסטן האָבן באַשלאָסן די זעלבע מעטאָדע אויך אָנצווענדן דאָ, אין שפּאַניע. דער ציל איז געווען אַ קלאַר רער: צו דערשטיקן די דאָזיקע רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג, אויסצושיסן די פירערשאַפט און צו פּאַרשמאַכטן און טעראָריזירן די מאַסן — פּונקט אַזוי ווי זיי האָבן עס געטאָן מיט די פּאַליטישע קעגנער אין רוסלאַנד.

אין שפּאַניע איז עס אָבער נישט געווען אַזוי לייכט. דער פרעמיער פון דער רעגירונג איז געווען דער סאַציאַל־דעמאָקראַט לאַראַגאַ קאַבאַלעראַ, וועלכן מען האָט גערופן „דער צווייטער לענין“ און וועלכער איז אָבער אין דער אמתן געווען אַ צווייטער אַטאָ באַווער, אַ ליבעראַל און דעמאָקראַט. ער און אויך די אַנאַרכיסטן האָבן זיך שטאַרק אַנטקעגנגעשטעלט דער קאַמ־ניסטישער אַנטי־„פּום“־קאַמפּאַניע און די קאַמוניסטן האָבן דעריבער נישט געקענט חלומען וועגן ליקווידירן דעם „פּום“ אויף אַ לעגאַלן אופן. זיי האָבן דעריבער געזוכט אַנדערע וועגן און זיי האָבן די דאָזיקע וועגן שנעל געפונען.

די בלוטיקע טעג פון מאַי

דאָס איז געווען אין טאַג פון ערשטן מאַי, 1937. גאַנץ אַלבאַסטע האָט מיט גרויס פייערלעכקייט געפּראָוועט דעם אינ־טערנאַציאָנאַלן אַרבעטער־יום־טוב. די שטאַט איז געווען איינגעטונקען אין רויטע פענער. איבער די ווענט זיינען געווען צעקלעפט פּאַרטערען פון די פּאַליטישע פירער, איבער די גאַסן האָבן פון דער פרי ביז שפּעט אין דער נאַכט געשפּילט רוישנדע בלאַז־אַרקעסטערס, אויף די ראַגן זיינען פּאַרגע־קומען עפנטלעכע אַרטיסטישע אַרויסטריטן, אַלע עפנטלעכע זאַלן זיינען געווען דעקאַרירט אין רויטן און האָבן געזאַמלט פיל טויזנטער מיליציאַר

נערן און ציווילע איינוווינער, וועלכע זיינען אָהער געקומען פּראַווען דעם יום־טובּ.

אונזער פּאָליטישער קאָמיסאַריאַט האָט געזאָרגט דערפּאַר, אַז אין דאָ זיקן טאָג זאָל די שטאָט ווערן פּאַרפּלייצט אין אַ ים מיט פּראַפּאַגאַנדע. די אָנפירער פּון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע האָבן גערעדט אויף ריזיקע מאַסן־מיטינגען און האָבן געטיילט דער באַפעלקערונג מתנות ווי אַן אויס־דרוק פּון ברידערלעכקייט. קינאַס און טעאַטערס האָבן געשפּילט פּריי. דער עולם האָט זיך געוויילט און האָט צוזאַמען מיטן שטראָם פּאַרוויילונגען באַקומען אויך אַ הונדערט־פּאַכיקע פּאַרציע מיט קאָמוניסטישער פּראַ־פּאַגאַנדע.

די מיטאַגן אין די קאַזאַרמעס זיינען געווען יום־טובדיקע, מיט טאַפּלע טעלער פּלייש און טאַפּלע פּלעשער וויין. מען האָט געקאַנט אָן שום ספּעציעלער דערלויבעניש זיך באַוועגן איבער דער שטאָט ביז אין די טיפע שעהן פּון דער נאַכט.

דעם פּערטן מאַי, האָבן זיך איבער דער שטאָט גענומען פּאַרשפּרייטן אויסטערלישע קלאַנגען. מען האָט זיך געשושקעט אויפן אויער און מען האָט זיך איבערגעוואָרפן מיט דערשטוינטע בליקן. אויף יעדנס ליפּן זיי־נען געלעגן די ווערטער : באַרצעלאַנע... אויפשטאַנד... אָבער גענוי, וואָס די דאָזיקע ווערטער האָבן באַדייט, האָבן געוואוסט בלויז געצייילטע. ערשט מיט אַ טאָג שפּעטער איז מיר די זאַך געוואָרן קלאָר.

באַלד אינדערפרי בין איך ווי געוויינלעך געקומען צו דער אַרבעט אין דער געביידע פּון פּאָליט־קאָמיסאַריאַט. ווען איך האָב געעפנט די טיר איז אינעווייניק שוין געזעסן טשאַלאָוו (דער הויפּט־קאָמיסאַר פּון דער פּראַפּאַגאַנדע־אַפּטיילונג פּון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע). ער איז געזעסן ביי אַ טישל און האָט פּלייסיק עפעס נאָטירט אין זיינע פּאַפּירן. כּהאַב אים באַגריסט ווי געוויינלעך און האָב זיך אַוועקגעזעצט ביי אַ דער־בייאיקן טישל. עס האָט מיך געוונדערט, וואָס טשאַלאָוו געפינט זיך דאָ אַזוי פרי. די לעצטע פּאַר טעג איז ער אינגאַנצן נעלם געוואָרן. דאָס איז אַגב געווען זיינס אַ שטענדיקער מנהג. פּונצייטצו צייט פּלעגט ער פּאַר־שוונדן ווערן אויף אַ צוויי־דריי טעג און דאָן איז ער ווידער געקומען אָן שום דערקלערונגען. כאָטש מיר האָבן זיך געהאַלטן זייער נאָענט און ער האָט מיר ליב געהאַט צו דערצייילן די אינטימסטע פרטים פּון זיין פּאַמי־ליעלעבן, האָט ער אָבער קיינמאַל אפילו מיט אַ האַלב וואָרט נישט אָנ־געדייט, וווּ ער פּאַרברענגט זיינע געהיימיספּולע טעג.

איך בין געזעסן אַ וויילע און האָב אויסגעסאָרטירט מיין קאַרטאַטעקע־מיט די פּאַפּירן און האָבן געהערט, ווי יענער האָט געקלאַפט מיט דער בלייפעדער איבערן נאָטיק־ביכל. פּלוצלונג אָבער האָט זיך דאָס שרייבן זיינס אָפּגעשטעלט, ער האָט אויפּגעהויבן דעם קאַפּ און האָט אַ זאָג גע־טאָן :

— חבר שטיין... איר האָט אפשר חשק אויף אַ שנעפסל ?...

איך האָב מיך געוונדערט, וואָס ער איז אַזוי אויפגעלייגט באַלד אינ-
דערפרי מיר זיינען אַראַפגעגאַנגען פון די שטיגן און האָבן זיך פאַרקערע-
וועט אין דער ריכטונג פון אַ שענק. אויפן וועג האָב איך געטראַכט, וואָס
אַזוינס האָט ער בדעה געהאַט מיט מיר צו רעדן, ווייל כ'האַב גוט געוואָסט,
אַז דער שנאַפס איז נישט מער ווי אַן אויסרייד. די שענק האָט זיך גע-
פונען נישט ווייט. טשאַלאָו האָט אויסגעקליבן דאָס אַמייסטן ווייטע ווינקל
ווי מיר זיינען געווען כמעט אַליין, כאָטש אַרום האָט די שענק געזשומעט
ווי אַ בינשטאַק. ער איז געזעסן אַ וויילע שטיל און האָט געוואַרט אויף
די באַשטעלטע צוויי גלעזלעך קאַניאַק. ער האָט דערווייל גאַרנישט גע-
רעדט און איך האָב אים אויך גאַרנישט געפרעגט. איך האָב אים גוט גע-
קענט. כ'האַב געוואָסט, אַז טאַמער האָט ער עפעס צו זאָגן, וועט ער זאָגן
דער קעלנער האָט צוגעבראַכט דעם קאַניאַק. טשאַלאָו האָט דאָס
גלעזל זיינס אויסגעטרונקען מיט איין שלונג און האָט זיך פאַרקרימט :
— נישט שלעכט — האָט ער געזאָגט — אָבער צו „וואַדקע“ קומט
עס נישט. עס גיט נישט דעם אמתדיקן בריי...

ער האָט זיך אַפגעווישט דאָס מויל מיט דער אויסערלעכער טייל פון
אַ דלאַניע און אַנקוקנדיק מיך פלוצלונג פריילעך און מיט בליצנדיקע אויגן
האַט ער אַ זאָג געטאָן :

— ענלעך ! מען האָט זיך געספראָוועט מיט די הינטישע זין !

כ'האַב אויף אים אַ קוק געגעבן מיט פאַרוונדערונג :

— מיט וועמען ? פאַראַן עפעס אַ ידיעה וועגן אַ זיג איבער פראַנקאַ ?

— דאָס וועט אויך קומען. דערווייל האָט מען זיך אַפגערעכנט מיט

דער פינפטער קאַלאַנע.

עס האָבן מיר אַ קלונג געטאָן אין די אויערן די נעכטיקע קלאַנגען :

„באַרצעלאַנע... אויפשטאַנד“... איך האָב געוואַרט מיט אומגעדולד אויף

זיינע ווייטערדיקע ווערטער.

— יא, ברודער — האָט ער זיך אַ קלאַפ געטאָן נחתדיק אין דער

קני אַריין — די קאַנטר־רעוואָלוציע קריגט איר ריכטיקן פסק. און רער

עיקר — עס קומט איצט אַ סוף צום „פּוּם“.

ער האָט זיך נענטער צוגעבויגן און האָט גענומען רעדן היציק, מיט

אַ סך הנאה :

— עס איז אַ שווער שטיקל אַרבעט, אָבער אַלץ גייט גלאַטיק און איי-

בערהויפט — מיט באַלשעוויסטישער וואַכזאַמקייט. מיר האָבן זיי גע-

צוונגען אַרויסצוקומען אויף די גאַסן מיט געווער אין די הענט און איצט

וועלן זיי שוין קיין תחית המתים נישט אויסשטיין.

ער האָט נישט דערציילט קיין פרטים, אָבער עס איז פון די רייד זיינע

געווען קלאַר, אַז די קאַמוניסטן האָבן דאָרט דורכגעפירט אַ פראַוואַקאַציע,

כדי צו געפינען אַ באַרעכטיקונג פאַר זייער אַלטן פלאַן צו דערשטיקן

דעם „פום“ און די גאַנצע סינדיקאַלע באַוועגונג. וואָס פאַר אַ ראַלע טשאַ-
לאַוו האָט דאָרט געשפּילט, איז מיר נישט באַקאַנט, אָבער עס איז זיכער,
אַז ער האָט זיך דאָרט געפונען אויפן פּלאַץ און האָט צוגעהאַלפּן דורכ-
פירן דאָס בלוטיקע שטיקל אַרבעט.

פאַר מיר איז די נייעס וועגן באַרצעלאַנער געשעענישן נישט געווען
קיין גרויסע איבערראַשונג. מיר אַלע אין פּאָליטישן קאָמיסאַריאַט האָבן
געוואוסט, אַז פּריער אָדער שפּעטער וועט קומען צו אַ בלוטיקער אָפּרע-
כענונג מיט דעם „פום“. אין פּאַרשידענע פונקטן פון לאַנד האָט מען גע-
שולט ספּעציעלע אָפּטיילונגען פון מיליץ, וועמענס איינציקער ציל איז
געווען צו דינען ווי שטראַף-באַטאַליאָנען קעגן יעדן קעגנער פון סטאַלי-
נען. אין באַרצעלאַנע אַליין איז געשטאַנען אַ באַוואָפנטע קאָמוניסטישע
מיליץ פון עטלעכע צענדליק טויזנט מאַן, וועלכע האָבן בלויז געוואָרט אויף
אַ געלעגנהייט צו וואָרפן זיך אויף באַרצעלאַנער אַרבעטער. פון טשאַ-
לאַווס רייד איז קלאָר געווען, אַז ספּעציעל באַשטימטע קאָמוניסטישע
אַגענטן האָבן דורכגעפירט אַ פּראָוואַקאַציע. מיטן צעשלאַגן דעם „פום“
(וועלכער איז באַלד אינגיכן טאַקע דערקלערט געוואָרן אומלעגאַל) איז
צעשמעטערט געוואָרן די לעצטע פעסטונג פון דער רעפּובליקאַנישער פּריי-
הייט אין שפּאַניע. די קאָמוניסטישע פינגער האָבן זיך איצט גאַר ענג פאַר-
צויגן אַרום דעם האַלז פון דער רעפּובליק.

איך בין געזעסן נעבן טשאַלאַוו, וועלכער האָט אין זיך אַריינגעגאַסן
ווייטערדיקע גלעזער מיט קאַניאַק און האָט מיר איבערגעגעבן די איינצל-
הייט, ווי אַזוי עס איז דורכגעפירט געוואָרן די פּראָוואַקאַציע. דעם דריטן
מאַי, נאַכמיטאַג, האָבן די באַוואָפנטע קאָמוניסטישע מיליציאַנטן זיך אַריי-
געריסן אין דער געביידע פון די טעלעפּאָנען, ווו עס האָבן זיך געפונען די
אַרבעטער־סינדיקאַטן. די אַנוועזנדיקע אַנאַרכיסטישע און פּומיסטישע אַר-
בעטער האָבן זיך אַנטקעגנגעשטעלט און האָבן זיך גענומען פאַרטיידיקן.
די ידיעה האָט זיך בליק־שנעל פאַרשפּרייט איבער דער שטאַט. טויזנטער
אַנאַרכיסטן און פּומיסטן זיינען גלייך אַרויס אויף די גאַסן און האָבן גע-
נומען בויען באַריקאַדן. דער קאָמוניסטישער פּלאַן איז אַזוי אַרום געלונגען.
די „שונאים פון פּאַלק“ האָבן, אַלזאָ, געמאַכט אַן אויפשטאַנד קעגן דער
לעגאַלער רעגירונג און האָבן כשר פאַרדינט מען זאָל זיי ליקווידירן....

טשאַלאַוו האָט זיך אַזש פאַרכליניעט פון זיינע אייגענע ווערטער. איך
בין געזעסן נעבן אים כלומרשט אַ פּריטישמיעלעטער פון געטרונקענעם קאָ-
ניאַק, אָבער פאַר די אויגן זיינען מיר געשווומען בילדער פון דער ווונ-
דערלעכער, האַרציקער באַרצעלאַנע, פון אירע איינוווינער, פון די בריי-
דערלעך־וואַרימע געזיכטער, פון די לאַכנדיקע, חנעוודיקע פּרויען. דאָס
אַלץ ליגט איצט באַשמירט מיט בלוט, מיט פּראָוואַקאַציע; דאָס אַלץ ליגט
איצט פאַרקלעמט צווישן די לאַפּעס פון טעראָר און פון קאָמוניסטישער
אַכזוריות.

מיט אַ פאַר טעג שפעטער זיינען אין אַלע מיליטערישע קאָזאַרמעס, אין אַלע אָפיסעס און אָפטיילונגען פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע פאַרגעקומען „טאַג-באַפעלן“ וועגן דעם אויפשטאַנד אין באַרצעלאַנע. אַרום צוועלף אַזייגער איז אויך ביי אונז אין פּאָליט־קאָמיסאַריאַט פאַרגעקומען די זעלבע צערעמאָניע ווי אומעטום. דער גאַנצער פּערסאָנאַל פון פּאָליט־קאָמיסאַריאַט האָט זיך פאַרזאַמלט אין אַ גרויסן זאַל. פון אַ זייטיקער טיר איז אַריינגעקומען אין זיינע גלאַנציקע שטיוועלעך און מיט זיין פינצטערן און מעלאַנכאָלישן געזיכט קירטשעוו, דער אויבער־פּאָליציי־קאָמיסאַר פון דער באַזע אין אַלבאַסעטע. ער האָט אויף קיינעם נישט געקוקט, כאַטש יעדער האָט געפילט אויף זיך דעם בריענדיקן אַנריר פון זיינע אַראַפּגע־גלאַזטע שפּיולדיקע אויגן. ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט פאַר אונז און האָט געזאָגט מיט האַמעטנע און שטעכעדיקע ווערטער :

— חברים ! די רעפּובליק אונזערע האָט זיך געפונען אין אַ גרויס געפאַר. די פאַררעטערישע פּומיסטיש־טראַצקיסטישע באַוועגונג, וועלכע איז אין דער אמתן געווען דער רעכטער אַרעם פון גענעראַל פּראַנקאַ, האָט צוגעגרייט אין באַרצעלאַנע אַן אויפשטאַנד קעגן דער רעגירונג. מיר האָבן דעם אויפשטאַנד אונטערדריקט און ליקווידירט. און מיר קענען זיין שטאַלן. אַ סך חברים פון אונזער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע האָבן זיך מיט פיל העלדישקייט באַטייליקט אין דער דאָזיקער אַקציע. מען האָט זיך מיט זיי אָפּגערעכנט. אַזוי ווי אין גרויסן פּאַטערלאַנד פון די פעלקער, אין ראַטן־פאַרבאַנד. זאָל לעבן סאָויעט־רוסלאַנד ! זאָל לעבן דער געניאַלער סטאַלין ! זאָל לעבן די שפּאַנישע רעפּובליק !

מיר אַלע זיינען געשטאַנען און האָבן ביי יעדן רוף געענטפּערט : „זאָל לעבן !“ אָבער קירטשעוו האָט נאָך נישט געענדיקט. ער האָט דאָן אויפגעהויבן די אויגן, האָט יעדן גוט אַנגעקוקט גלייך אין פנים אַריין און געזאָגט :

— מיר ווייסן, אַז די טראַצקיסטיש־פּאַשיסטישע שלאַנג האָט אַ סך קעפּ. אויך צווישן אונז, אין דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, האָבן זיך אַרייַן געשמוגלט פאַרמאַסקירטע טראַצקיסטן, וואָס ווילן פאַרנעמען אונזערע רייען. אָבער מיר וועלן זיי דעמאַסקירן און אויסראַטן. אַ טויט די פאַר־רעטער !

נאָכן דאָזיקן באַפעל האָבן מיר געזונגען דעם „אינטערנאַציאָנאַל“.

גענוי דאָס זעלבע האָט זיך איבערגעחזרט אומעטום, אפילו אין די מיליטערישע שפּיטעלער. אַ שטילקייט האָט פּלוצלונג אַראַפּגענידערט אויף אַלבאַסעטע. יעדער האָט דערפילט, אַז יאָ־טראַצקיסט, צי נישט־טראַצקיסט — יעדער געפינט זיך איצט נאָענט צום געשפּענסט פון טויט. די ווייטע ידיעות פון די פּראַצעסן, וואָס זיינען פאַרגעקומען אין מאַסקווע, האָבן זיך פּלוצלונג אַוועקגעשטעלט אין זייער גאַנצער גרויס פאַר יעדנס טיר.

וועגן די געשעענישן אין באַרצעלאַנע האָט קיינער נישט גערעדט. די מיליציאַנערן זיינען אַרומגעגאַנגען מיט אַראַפּגעלאָזטע אויגן און אפילו ביי אונז אין פּאַליט־קאָמיסאַריאַט האָט מען זיך באַמיט אינגאַנצן אויס־צומייַדן די טעמע. ביי מיר אין האַרץ האָט געברענט אַ מוראדיקער ווייטיק אויפן אומגליק, וואָס האָט געטראָפּן דאָס שיינע, דאָס ווונדערלעכע, דאָס פּריילעכע קאַטאַלאַניע און עס האָט מיר געעגבערט אַ נישט־געשטילטע פּראַגע :

— וואָס איז אויף אַן אמת געשען אין באַרצעלאַנע ? ווי אַזוי איז דאָרט צוגעגאַנגען די קאָמוניסטישע פּראָוואַקאַציע ?

אין יענע טעג, ווען איבער אונז אַלעמען איז געהאַנגען דער שאַטן פון בלוטיקן ברודער־מאָרד אין באַרצעלאַנע, האָב איך געהאַט צוויי באַ־געגענישן מיט מענטשן, וועלכע זיינען געווען עדות פון דער באַרצעלאַ־נער פּראָוואַקאַציע. איינער פון זיי איז געווען אַ סטאַליניסט, אַ קאָמוניס־טישער געטרייער משרת, וועלכער איז געשיקט געוואָרן קיין באַרצעלאַנע כדי צוצוהעלפן ביי דער בלוטיקער אַרבעט; דאָקעגן, דער צווייטער, האָט זיך געפונען אין באַרצעלאַנע אויף דער זייט פון די באַריקאַדן.

דער ערשטער איז געווען אַ ייד, אַ באַקאַנטער טיפּ אויף די פּאַ־ריזער גאַסן, ווו ער האָט אַנגעפירט מיטן „געווערד“ (קאָמוניסטישע גע־זעלשאַפט צו זאַמלען אָנהענגער פאַר ביראָ־בידזשאַן). דער נאָמען זיינער איז געווען לייזער און גערופן האָט מען אים מיטן צונאַמען „לייזער גע־זערד“. סיי אויסערלעך און סיי פון כאַראַקטער איז ער געווען אַ מיאוסער טיפּ. ער האָט געהאַט אַ ברייטע, צעשפּאַלטענע נאַז, וועלכע איז פון איין זייט געווען צוגענייט צום פנים. ער האָט די דאָזיקע ווונד באַקומען אוודאי אין אַ געשלעג מיט „שטאַרקע“. די נאַז זיינע איז נישט געווען די איינציקע זאַך, וואָס האָט אים געמאַכט אַפּשטויסנדיק. דאָס גאַנצע געזיכט זיינס איז געווען אומגעלומפערט גרויס, מיט ברייטע פליישיקע ליפּן, אַרויסגע־זעצטע קעלבערנע אויגן און אַפּשטויסנדיקע אויערן. זיין אויסערלעכ־קייט איז געווען די פולע אַפּשפיגלונג פון זיין כאַראַקטער. אין אַלבאַ־סעטע האָט ער זיך אַרומגעדרייט אין אַ געוויינלעכן מונדיר פון אַ מי־ליציאַנער פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, אָבער דאָס איז נישט געווען מער ווי אַ מאַסקע פון זיין אמתדיקער ראַלע. קיינער האָט נישט געווסט אין וואָס פאַר אַ באַטאַליאַן ער האָט געדינט און צו וועלכער קאַ־זאַרמע ער איז געווען צוגעטיילט. ער פלעגט טאַג און נאַכט אַרומקריכן איבער קאַפעס און רעסטאָראַנען און אַריינמישן זיך אין די שמועסן פון מיליציאַנערן. ער פלעגט זיין צו יעדן איינעם זייער פּריינדלעך, יעדן איינעם מכבד זיין מיט גלעזלעך וויין און ציגאַרעטן, אָבער די אמתדיקע אַרבעט זיינע איז געווען אומעטום אונטערצושטעלן אַן אויער און אויס־צוהערן צי עמיצער רעדט נישט קיין טרייפּענע ווערטער. ער פלעגט אויך אַרומפאַרן איבער די פּראַנטן און אויסמישן זיך מיט די זעלנער פון די

שפאנישע אַרמייען. אויף זיין אומגעלומפערטן אופן פלעגט ער זיין חבריש און אפילו סימפאטיש און פלעגט זיך שנעל אַריינגבענען אין יענעמס צוטרוי. צי די פונקציע זיינע איז געווען בלויז נאַכצושפּיאַנירן די מיליציאַ-נערן און אויסצוגעפינען זייערע שימונגען, ווייס איך נישט. ער האָט מסתמא געשפּילט אַ סך נאָך מיאוסערע ראָלן. בלויז איינע פון זיי איז מיר באַ-קאַנט — דאָס איז געווען זיין ראָלע ביים ליקווידירן דעם „פּום“.

דאָס איז געווען מיט עטלעכע טעג שפעטער, נאָך די „טעג פון מאַי“. איך בין געזעסן מיט אַ גרופע יידישע מיליציאַנערן אין אַ קאַפּע-הויז, ווי די טיר האָט זיך פּלוצלונג געעפנט מיט אַן אימפעט און „לייזער פון גע-זערד“ איז אַריינגעקומען מיט זיין געוויינלעכן טומל און גערודער. ער האָט אַ זאָג געטאָן צו אונז „סאַלוט, יאַטן!“ האָט יעדן געדריקט די האַנט און געקלאַפט איבער די פלייצעס, דאָן האָט ער זיך האַסטיק אַוועקגע-זעצט אויף אַ דערנעבנדיקער שטול און האָט זיך אַ רייב געטאָן מיט אַ פּויסט די צעפּלאַטשיקטע נאָז :

— רעביאַטאַ ! — האָט ער אַ זאָג געטאָן און געגעבן אַ בליצל מיט די גרויסע קעלבערנע אויגן — היינט דאַרף מען „באַגיסן“ ! יעדער איינער מוז דאָ גלייך אַריינגיסן אין זיך אַ גאַנץ גלאַז מיט שנאַפּס !

די מיליציאַנערן האָבן זיך אונטערן טיש געגעבן צייכנס מיט די פּיס — אַ סימן, מען זאָל זיין פּאַרזיכטיק און נישט צופּיל רעדן אין דער אַנ-וועזנהייט פון לייזערן. אָבער יענער האָט נישט געדאַרפּט, אַז מען זאָל עפעס רעדן. אים אַליין האָט שטאַרק געקיצלט די צונג, מיט וועלכער ער האָט כּסדר אַרומגעלעקט די גראַבע ליפּן. ער האָט באַשטעלט ביים קעל-נער צוויי „גענג“ מיט גלעזער, און דאָן האָט ער ווידער אַ סמאַרע גע-טאָן מיט דער צעפּלאַצטער נאָז :

— נו, כּאַליאַסטרע, זשליאַקעט, שטייט נישט אָפּ !

ער אַליין האָט אויסגעטרונקען אַ גלאַז מיט איין זופּ. דערנאָך האָט ער זיך אַרומגעקוקט אויף אַלע פּיר זייטן און דאָן האָט ער אַ קוק גע-געבן אויף יעדן פון אונז פּאַרטרוילעך :

— איך זע, חברה, אַז מיר זיינען דאָ אייגענע, בלויז חברים, נישטאַ צווישן אונז קיין שום אומפּאַרטייאישע, וואָס זיינען נישט מילכיק און נישט פּליישיק. אויב אַזוי, קען מען רעדן פּריי, מען דאַרף זיך נישט ווערגן מיט אַ וואָרט. איר ווייסט פון וואַנען איך קום ?

ער האָט געוואָרט מיר זאָלן טרעפּן, אָבער קיינער האָט זיך נישט אַפּגערופּן. ער האָט אַ גלאַנץ געטאָן מיט די אויגן :

— פון באַרצעלאַנע ! איך בין געווען דאָרט דעם דריטן מאַי. ער האָט אונטערגעשטראַכן דאָס וואָרט „דריטן“ און האָט געוואָרט אויף אונזער איינדרוק — דעם טאַג, ווען מען האָט זיך אַפּגערעכנט מיט דער קאַנטר-רעוואָלוציע. דאָס שטיקל אַרבעט איז געלונגען אויף הונדערט פּראָ-צענט. די פּומיסטן וועלן שוין קיין תּחית המתים נישט אויפשטיין. איר

האָט נאָך אין אייער לעבן נישט געזען אזאָ ערשטקלאַסיק דורכגעפירטע שפּיל.

ער האָט אינגאַנצן געשיינט. די צעפלאַטשיקטע און צעשפּאַלטענע נאָז האָט זיך גערויטלט פון אויסגעטרונקענעם שנאַפּס און די ליפּן האָבן אים געגלאַנצט פון כסדרדיקן באַלעקן זיך מיט דער צונג. פון זיינע רייד האָט בולט אַרויסגעדּרונגען ווי אַזוי די פּראָוואַקאַציע איז געוואָרן צו־געגרייט. די שטאַט איז פול געווען מיט קאַמוניסטישע אַגענטן. ווען די באַפעלקערונג האָט זיך דערוויסט וועגן דעם קאַמוניסטישן איבערפּאַל אויף דעם הויז פון די יוניאַנס, האָבן אַ סך אַנאַרכיסטן און פּומיסטן געוואָרפּן די אַרבעט אין די פּאַבריקן, האָבן אַרויסגענומען דאָס געווער פון די באַהעלטענישן און זיינען אַרויס אויף דער גאַס. צווישן דעם אויפגע־רעגטן המון האָבן זיך געפונען הונדערטער קאַמוניסטישע פּראָוואַ־קאַטאָרן, וועלכע האָבן זיך אויסגעמישט מיט די אַרבעטער, און מאַכט־דיק דעם אַנשטעל, אַז זיי זיינען אייגענע מענטשן, האָבן זיי גענומען רופן :

— לאַמיר אויפשטעלן באַריקאַדן !

זיי האָבן צוגעהאַלפּן איבערדרייען וועגענער און טראַמווי־וואַגאַנען. שפּעטער האָבן זיי זיך אַרויסגעגליטש און צוגעהאַלפּן דער קאַמו־ניסטישער מיליץ צו שיסן אויף די אַרבעטער. דער עיקר איז דאָ נישט געגאַנגען אין עצם פּאַקט — צו הרגענען אַ פּאַר צענדליק פּומיסטן. עס איז געגאַנגען קודם כל אין אַרויסרופן דעם אויפשטאַנד, כדי אים שפּעטער צו קענען אונטערדריקן...

„לייזער פון געזערד“ האָט אַליין אַנטייל גענומען אין דער פּאַרשווע־רונג. ער איז געווען איינער פון די פּראָוואַקאַטאָרן. ווען ער האָט גע־ענדיקט דאָס באַרימערישע דערציילן זיינס, האָט ער מיר אַ שטאַרקן קלאַפּ געגעבן איבערן אַקסל :

— נישט געזאַרגט, חבר שטיין. אויב עס וועט אַזוי ווייטער גיין, וועלן מיר אייננעמען נישט בלויז גאַנץ שפּאַניע, נאָר מען וועט נאָך אַרייַנ־מאַרשירן קיין פּוילן, און איר, שטיינדל, וועט דאָרטן ווערן אונזער ביל־דונגס־קאַמיסאַר.

אַ טייל פון זיין נבואה איז טאַקע שפּעטער מקויים געוואָרן. נאָכן פּאַלן פון שפּאַניע, איז ער אַוועק קיין פּראַנקרייך, און פון דאָרט קיין אור־רוגוואַי, וווּ ער האָט איבערגעלעבט דעם וועלט־קריג. דערנאָך האָט ער זיך אומגעקערט אין „פּאַלקס־דעמאָקראַטישן“ פּוילן, וווּ ער איז איצט אַ „טשינאַווינק“ אין דער „בעזפּיעקע“ (פּאַליטישע געהיים־פּאַליציי). מיט אַ געפּיל פון ציטערניש טראַכט איך וועגן יעדן מענטש, וואָס פּאַלט אַריין אין זיינע שווערע און קנאַכיקע הענט אַריין...

אַ צווייטע באַגעגעניש מיט אַן עדות פון די באַרצעלאַנער בלו־טיקע געשעענישן האָב איך געהאַט מיט אַ פּאַר טעג שפּעטער.

הינטער אלבאסעטע האָט זיך געפונען אַ ווייך־קעלער, וועלכער האָט מיט זיין אַריגינעלקייט זיך אויסגעטיילט פון אַלע אַנדערע. דער ווייך־קעלער איז געווען איינגעאַרדנט אויף אַ העכסט ראַמאַנטישן אופן. די טישלעך זיינען געווען געמאַכט פון אַלטע ווייך־פעסער, אויף וועלכע עס זיינען געשטאַנען חלבענע ליכטלעך אַריינגעשטעקטע אין ווייך־פלעשער. דעם וויין פלעגן דערלאַנגען שוואַרץ־אויגיקע שפּאַנישע מיידלעך, אַנגע־טאַן אין זייערע נאַציאָנאַלע טראַכטן. צווישן די טונקעלע שאַטנס, וואָס האָבן זיך געהוידעט אויף די ווענט, איז געזעסן אַן אַלטער, גערונצלטער שפּאַניער און האָט ביי דער באַגלייטונג פון אַ גיטאַרע געזונגען פּאַלקס־טימלעכע „פּלאַמענקאַ“־לידער. די דאָזיקע לידער ווערן נישט געזונגען, נאָר אויסגעקערעכצט אויף אַן אמתדיק אַריענטאַלישן אופן, באַגלייט מיט אַ געפאַטשעריי פון די הענט. אונזער יום־כיפורדיקער כל־נדר, וואָס שטאַמט טאַקע פון שפּאַניע, קלינגט אינגאַנצן ווי אַזאַ מין פּלאַמענקאַ־ניגון, וועלכן די שפּאַניער האָבן מסתמא איבערגענומען בירושה פון די אַראַבער, וועלכע האָבן אַמאַל באַהערשט דאָס שפּאַנישע האַלב־אינזל.

אין דעם ווייך־קעלער האָט מען באַקומען בלויז וויינען, וועלכע מען האָט געטרונקען צובייסנדיק ים־שליאַמקעס און איילבירטן. מען פלעגט דאָרט אַפּזיצן לאַנגע שעהן ביי די ראַמאַנטישע ליכטלעך און מען האָט זיך צוגעהערט צו די פּלאַמענקאַ־געזאַנגען. אָדער מען האָט זיך צוגעקוקט צו די טענץ פון שפּאַנישע מיידלעך, וואָס פלעגן פון צייט צו צייט פאַר־וויילן די געסט. פאַרשטייט זיך, אַז קיין געוויינלעכע מיליציאַנערן זיינען אַהערצו נישט געקומען, ווייל זיי האָבן נישט געטאַרט זיך באַוועגן ביי נאַכט איבער דער שטאַט. די שטאַט־געסט זיינען דאָ געווען די אַפיצירן און פּאַליט־קאַמיסאַרן, וועלכע פלעגן דאָ אַפּזיצן גאַנצע נעכט און אויס־טרינקען צענדליקער פלעשער מיט וויין.

אין דעם דאָזיקן ווייך־קעלער האָב איך אַמאַל געשלאָסן באַקאַנטשאַפט מיט אַ נישט־געוויינלעכן טיפּ. ער האָט אויסגעזען ווי אַן אמתדיקער שפּאַ־ניער, מיט צוויי קויל־שוואַרצע אויגן, מיט אַ מאַט געזיכט און מיט מייד־לעריש־פּולע ליפּן. ער האָט אויך געטראָגן אַ מונדיר פון דער שפּאַנישער אַרמיי. אָבער ער איז געווען גאָר אַ דייטש. דער נאַמען זיינער איז געווען פּראַנץ און דאָס לעבן זיינס קען באַצייכנט ווערן מיטן איינצלנעם וואָרט: „רעוואַלוציאַנערע בריגאַדע“. פון „גלויבן“ איז ער געווען אַן אַנאַרכיסט און ער האָט געהערט אַמאַל צום דייטשן פאַרבאַנד פון די „הערשאַפּטסלאָזע סאַציאַליסטן“ (איינע פון די דריי עקזיסטירנדיקע אַנאַרכיסטישע אַרגאַני־זאַציעס). ווען היטלער איז געקומען צו דער מאַכט, איז ער אַוועק קיין שפּאַניע, ווייל דאָ — האָט ער געטראַכט — איז דאָס אמתדיקע לאַנד פון באַקונינס חלומות. ער האָט געקענט יעדן ווינקל פון שפּאַנישן לאַנד און האָט זיך אַנגעזאַפט מיט אַלע מעלות פון דער שפּאַנישער גאַסטפּריינד־לעכער, גוט־ברודערישער, קינדערשער און פּרייהייט־ליבנדיקער נשמה.

ער איז בקרוב געוואָרן ווי אַ געבוירענער זון פון שפּאַנישן פּאַלק. ווען דער פּראַנקאַ-אויפשטאַנד איז אויסגעבראַכן, האָט ער זיך מאַביליזירט אין אַ שפּאַנישער גוואַרדיע און איצט האָט ער זיך געפונען אין אַלבאַסעטע צוזאַמען מיט זיין אָפטיילונג. ער איז געווען אומגעהויער באַלעזן. זיינע קענטענישן אין דער אַנאַרכיסטישער און מאַרקסיסטישער ליטעראַטור זיי-נען געווען זייער טיפע. ער האָט געהאַט דערצו אַ ווונדערלעכן זכרון און האָט געקענט פון אויסנווייניק גאַנצע זייטן פון קראַפּאַטקינס זכרונות און פון לעאַן מאַקאַיס באַרימטן ראַמאַן „אַנאַרכיסטן“.

נאָך אונזער ערשטער באַגעגעניש אינעם ראַמאַנישן וויין-קעלער, האָבן מיר זיך זייער אָפט אָנגעהויבן צו טרעפן. איך האָב פאַר אים נישט געעפנט דאָס האַרץ מיינס. דאָס געהערט נישט צו מיין כאַראַקטער, אָבער ער האָט מיך אפילו אַ שווייגנדיקן גוט פאַרשטאַנען. איך האָב דערפילט צו אים אַ ברודערלעכע נאַענטקייט, צו זיין פשוטקייט, צו זיין גוטסקייט און צו זיין אָפענער און אָפטמאַל שאַרפער צונג. די אינטערנאַציאָנאַלע בריגאַדע האָט ער באַטראַכט ווי סטאַלינס „שאַק-טרופן“, וועלכע זיינען געקומען אָקופירן שפּאַניע. ער האָט זייער טרעפּלעך מאַרקסעס נביאות, אַז די רעוואָלוציע וועט אויסברעכן אין אינדוסטריעלער ענגלאַנד, און גע-קומען איז זי גאַר אין שפּאַניע. ער האָט זייער טרעפּלעך און בייסיק גע-רעדט וועגן דער סטאַלין-קירכע, וועגן די פינף-עקיקע צלמים און וועגן דער „אַרגאַניזירטער פרייהייט“. פרייהייט — האָט ער געזאָגט — קען מען נישט אַרגאַניזירן. מיטן מאַמענט, ווען מען לייגט אויף איר אַרויף דעם ערשטן פאַראַגראַף, ווערט זי פאַרוואַנדלט אין שקלאַפּעריי. ער איז געווען אַן אמתדיקער פרייער מענטש, אַן אינדיוידואַליסט מיט אַ גרויסער ליבע צו דער מענטשהייט. ער האָט נישט אַרויסגעפילט, וואָס אין מיין האַרץ האָט זיך דעמאַלט אָפגעשפילט, אָבער ער איז געווען דעליקאַט און העפּלעך און האָט מיט מיר מיטגעפילט אויף אַן אמתדיקן ברודערישן אופן. אין די טעג פון מאַי האָב איך אים נישט געזען. דעם אמת גע-זאָגט, האָב איך אים אין יענע טעג נישט געוואַלט באַגעגענען. איך האָב זיך געשעמט צו קוקן אים אין די אויגן אַריין. וואָס טראַכט ער איצט וועגן „סטאַלינס שאַק-טרופן“, וועלכע האָבן פאַרגאַסן אזוי פיל אַרבעטער-בלוט אין קאַטאַלאַניע ? איך האָב אים אָבער נישט אויסגעמיטן. גייענדיק אַ געוויסן טאַג איבער די אַלבאַסעטער גאַסן, האָבן איך אים געטראָפן פנים אל פנים. ער איז געווען שטאַרק געענדערט, ער האָט געהאַט טונקעלע רינגען אַרום די אויגן מיט אַן אויסגעלאַשענעם בליק. ער האָט צו מיר פון דער ווייטנס נאָך אויסגערופן מיט גרויס ביטערניש :

— נו, ווי פילט איר זיך נאָכן גרויסן זיג ?

איך האָב נישט געוואַלט מיט אים רעדן אויף דער גאַס און האָב אים אַריינגעפירט אין אַ קאַפע. עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז ער איז דעם דריטן מאַי געווען אין באַרצעלאָנע, בעת עס זיינען פאַרגעקומען די בלר-

טיקע אַפּרעכענונגען מיט די קאַטאַלאַנישע אַרבעטער. ער איז נישט גע-
ווען קיין „פּומיסט“. ער האָט נישט געהאַט קיין צוטרוי צו מענטשן, וואָס
פּראַקלאַמירן אַ קולט פאַר מאַכט און פּויסט, אָבער דער „פּום, האָט טיף
געוואַרצלט אין די קאַטאַלאַניער מאַסן און עס איז געווען אַ באַוועגונג
פון דער טיפּסטער אַרעמקייט און פון בונט קעגן אומיושר און אונטער-
דריקונג. ער האָט די טעג צווישן דריטן און זעקסטן מאַי פאַרבראַכט אויף
די באַרצעלאַנער גאַסן און ער האָט מיט זיינע אויגן געזען איינע פון די
בלוטיקסטע ברודער־שחיטות, וואָס איז אַמאָל פאַרגעקומען אין דער גע-
שיכטע.

די נאַאיווע אַנאַרכיסטן און היציקע „פּומיסטן“ האָבן אַראַפּגעשלוּב-
גען דעם „האַטשעק“, וואָס די קאַמוניסטן האָבן זיי אויסגעשטרעקט. הערנ-
דיק וועגן דעם איבערפאַל אויף דער יוניאַן־געביידע, זיינען זיי אַרויס
אויף די גאַסן מיט געווער אין דער האַנט און האָבן געגעבן די קאַמוניסטן
אַ געלעגנהייט זיך מיט זיי בלוטיק אַפּצורעכענען. און נאָך ערגער : זיי
האָבן דעם קאַמף נישט דערפירט ביז צום סוף. זיי האָבן זיך אויף טריט
און שריט געלאָזט אַפּנאַרן. זיי האָבן אפילו בעת די קאַמפּן געפאַלגט די
באַפעלן פון דער קאַטאַלאַנישער רעגירונג, וועלכע איז שוין דעמאָלט גע-
ווען אַ געווערקצייג אין די הענט פון סטאַלינען. זיי האָבן אַוועקגעלייגט
דאָס געווער און אַזוי אַרום איז באַרצעלאַנע — די מעכטיקע פעסטונג פון
די אַנאַרכיסטן און פּומיסטן — אַריבער אין די הענט פון סטאַלינס אַגענטן.
די פּראַגע פון אויפלייזן די פּומיסטישע פּאַרטיי און פון צעשיסן די אַנ-
פירער איז שוין איצט בלויז אַ פּראַגע פון טעג (דאָס איז טאַקע גלייך
געשען). אויף די גאַסן פון באַרצעלאַנע איז טויט־געשלאָגן געוואָרן דאָס
לעצטע ביסל פּרייהייט, וואָס האָט נאָך געהערשט אויף דער שפּאַנישער
ערד. די סטאַליניסטן האָבן דאָ געוויזן קלאַר און דייטלעך, וואָס זיי האָבן
געמיינט מיט זייער פּאַלקס־פּראַנט.

פּראַנץ איז געזעסן אַ פינצטערער און די שטים זיינע האָט געצי-
טערט נישט בלויז מיט אויפּרעגונג, נאָר אויך מיט אַן אומגעהויערן וייר-
טיק.

— נישט אַלע — האָט ער געזאָגט — וואָס זיינען דאָ אַהערגעקומען
אין דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, האָבן געהאַט שלעכטע כוונות.
אַ סך פון זיי זיינען געווען די בעסטע און ריינסטע אידעאָליסטן. אָבער
צו וואָס טויג מיר זייער אידעאָליזם ? אַלע זענט איר דאָ געוואָרן די אויס-
פירער פון דעם ווילן פון גרעסטן און גרויזאַמסטן מערדער, וואָס די
מענטשהייט האָט אַמאָל אַרויסגעגעבן. איצט, ווען באַרצעלאַנע איז „באַ-
פּרייט געוואָרן פון די פּומיסטן, וועט די רעגירונג זיך וואַרשיינלעך אי-
בערטראַגן פון וואַלענסיאַ קיין באַרצעלאַנע, וואָס געפינט זיך ביי דער
פּראַנצויזישער גרענעץ, כדי צו קענען פון דאַנען, נאָך דער מפּלה, אַנט-
לויפן קיין אויסלאַנד. אָבער די קאַטאַלאַנישע אַרבעטער און פּויערים וועלן

דאָ בלייבן. און די וועלכע זיינען היינט נישט געשאַכטן געוואָרן דורך סטאַלינען, וועלן מאַרגן איבערגעגעבן ווערן אין די הענט פון פּראַנקאַ. פּראַנקאַ האָט מיר אַ קוק געגעבן אין די אויגן אַריין און האָט אַ זאָ געטאָן פעסט און אָפּן :

— איר ווייסט גאַרנישט ווי דאָס שפּאַנישע פּאַלק האָסט אייך היינט... יעדער שפּאַניער קוקט אויף אייך מיט שנאה און פּאַראַכטונג. עס איז שוין איצט מער נישט קיין כבוד צו טראַגן דעם מיליציאַנערישן מונדיר. אדרבה, פּרווט אַריינפאַרן אין אַ שפּאַנישער שטאַט אָדער שטעטל אין אייער אונפאַרם פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע און איר וועט זען וואָס פאַר אַ גאַליקע בליקן דאָס שפּאַנישע פּאַלק האָט פאַר אייך.

איך האָב די גאַנצע צייט געשוויגן און פּראַנקאַ האָט מיין שווייגן גוט פאַרשטאַנען. איך האָב זיך דעמאָלט געפונען אין איינעם פון מיינע פינצ־טערסטע פּעריאָדן. איך האָב בולט געזען ווי דער גאַנצער שפּאַנישער קריג קעגן פּראַנקאַן איז, אין אַ גרויסן טייל, פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ קריג קעגן שפּאַנישן פּאַלק. קעגן יעדן ערלעכן אַרבעטער און פויער. מאַסקווע איז געווען ווייניקער פאַראינטערעסירט אין אַ זיג איבער פּראַנקאַן, ווי אין דעם, אַז עס זאָל נישט קומען צו קיין קריג פון אַ נישט־קאָמוניסטישער רעגירונג. פּראַנקאַ איז געווען דערשיטערט פון די באַרצעלאַנער געשע־ענישן, אָבער אין איין פרט האָט ער זיך געפונען אין אַ בעסערער לאַגע : ער האָט נישט פאַרלוירן זיין גלויבן. ביים געזעגענען זיך האָט ער גע־זאָגט :

— חבר זיג, דו שווייגסט, אָבער איך ווייס זייער גוט וואָס עס קומט פאַר ביי דיר אין האַרצן. דו זע, איינס — ראַטעווען זיך אום יעדן פּרייז; ראַטעווען דיין פיזיש לעבן, ווייל די נשמה האָסטו שוין ביי זיי פון לאַנג פאַרשפּילט. מיך האָט דער איצטיקער פאַרברעכן פון סטאַלינען נישט אויפגעטרייסלט. איך האָב קיינמאַל מיט אים נישט פאַרבונדן מיינע האַפּע־בונגען. איך האָב נישט איינגעשטעלט — האָב איך נישט פאַרשפּילט. ביי מיר האָט ער מיין גלויבן נישט צוגענומען, אָבער אין דעם באַשטייט דער גרעסטער פאַרברעכן זיינער. מער נאָך ווי די פאַרניכטעטע לעבנס, האָט ער ביי פּיל מיליאָנען פאַרניכטעט זייער גלויבן.

דאָס איז געווען דאָס לעצטע מאָל וואָס איך האָב געזען פּראַנקאַן. איך ווייס נישט צי ער האָט זיך געראַטעוועט. אָבער יעדעס מאָל, ווען איך האָב שפּעטער געזען דערשיטערטע, אומגליקלעכע און אַנטוישטע קאָמראַניסטן, האָב איך זיך דערמאַנט אַן זיינע ווערטער וועגן דעם גרויסן פאַר־ברעכן פון סטאַליניזם : וועגן דער פאַרניכטונג פון מענטשלעכן גלויבן.

פּאַסיאָנאַריאַ — די מאַמע פֿון דער שפּאַנישער רעוואָלוציע

פּאַסיאָנאַריאַ ...

ווער קען נישט דעם דאָזיקן נאָמען ? דעם נאָמען פֿון דער שפּאַנישער רעוואָלוציאָנערין, וועלכע האָט מיטגעריסן און באַגייסטערט די שפּאַנישע מאַסן ? די דאָזיקע פֿרוי, וועלכע איז שוין ביים לעבן אירן געווען נישט קיין פּערזאָן, נאָר אַ לעגענדע ?

פּאַסיאָנאַריאַ איז געווען דער אָפּגאַט פֿון די שפּאַנישע מאַסן. מיט איר נאָמען אויף די ליפֿן זיינען צענדליקער טויזנטער שפּאַניער און מיר ליציאַנערן פֿון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע געפּאַלן אויף די שלאַכטפּעלדער. איר נאָמען האָט ברייט און ווייט געקלונגען איבער דער גאַנצער וועלט.

אַבער ווער איז זי געווען אין דער ווירקלעכקייט ? אין וואָס איז באַ- שטאַנען איר קראַפט ? מיט וואָס האָט זי פּאַרדינט, אָז זי זאָל ווערן פּאַר- געטערט, נישט ווי אַ לעבעדיקער מענטש, נאָר אַזוי ווי די הייליקע מאַריע ...?

איך האָב די פּאַסיאָנאַריאַ פֿיל מאל געזען און האָב ביי אַ סך גע- לעגנהייטן זיך מיט איר צוזאַמענגעטראָפֿן אין דער אַרבעט און איך וויל פעסטשטעלן גלייך פֿון אָנהויב : פּאַסיאָנאַריאַ איז געווען אַ בלאַף, אַ קינסטלעכער זייפֿן-בלאַז, וואָס איז אויפגעבלאַזן געוואָרן מיט אַ סך כּיט- רעקייט און געשיקטקייט דורך די קאָמוניסטן.

צוויי העלדן האָט דאָס שפּאַנישע פּאַלק געהאַט בעת עס איז אויס- געבראַכן דער בירגער-קריג. דאָס איז געווען לאַרגאַ קאַבאַלעראַ און דר- רוטי, דורטי איז באלד אין אָנהויב פֿון קריג דערמאַרדעט געוואָרן אויף אַ געהיימניספֿולן אָפּן. לאַרגאַ קאַבאַלעראַ — דער שפּאַנישער לענין — איז גלייך נאָכדעם, ווי ער האָט רעזיגנירט פֿון זיין אַמט, דערקלערט גע- וואָרן דורך די קאָמוניסטן פּאַר אַ שפּיאָן און פּאַר אַן אַגענט פֿון פּראַנקאַ. אין יענע צייטן האָבן די קאָמוניסטן געזוכט עפעס אַ פּירער, וואָס זאָל שפּילן אַ געטשקע, וועלכע זאָל צוציען די בליקן פֿון שפּאַנישן פּאַלק; אַ פּירער, וואָס זאָל „דערמוטיקן“ און „באַגייסטערן“ און גלייכצייטיק ציען די אויפּמערקזאַמקייט אויף דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי.

אַזאַ פּערזאָן האָבן זיי געפֿונען אין דער יונגער, עטלעכע און דרייסיק- יעריקע פֿרוי, וועלכע האָט געהייסן אין דער אמתן דאַלאַרעס איבאַרורי און וועלכע זיי האָבן אַ נאָמען געגעבן — פּאַסיאָנאַריאַ. איר נאָמען האָט גלייך אָנגעהויבן צו קלינגען אין אַלע ווינקלען פֿון לאַנד. מיט איר נאָמען האָבן זיך אָנגעהויבן און געענדיקט מיטינגען. אומעטום איז זי דערמאַנט געוואָרן ווי דער טיפֿ פֿון דער אידעאַלער שפּאַנישער פֿרוי און מוטער, ווי די אידעאַלע און אומדערשראַקענע העלדין און קעמפּערין.

אויף אלע פארקאנעס, וואַקזאַלן, רעסטאָראַן־ווענט און שויפענצטער זיינען געהאַנגען אירע בילדער. אומעטום איז זי פאַרגעשטעלט געוואָרן מיט צעפלאַמטע אויגן, מיט אַ צעכראַסטעטער בלוזע, מיט צעפלאַשעטע האָר און מיט אַן אָפן שרייענדיק מויל. אויף איין בילד האָט זי געפירט צו דער אַטאַקע אָפטיילונגען מיט פרויען, אויף אַ צווייט בילד האָט זי אַרומגענומען מיט אירע מוטערלעכע הענט קליינע, פאַרבלאַנקעטע קינדער. אויף אַ דריט בילד האָט זי אויסגעשפרייט אירע הענט איבער די קעפ פון אַרימע פליטים. כמעט אויף יעדן בילד איז געווען אַפגעדרוקט אירס אַ לאַזונג :

— בעסער שטאַרבן שטייענדיקערהייט, איידער לעבן אויף די קני, ווי שקלאַפן.

דער דאָזיקער סלאַגאַן איז דורך יעדן רעדנער איבערגעחזרט געוואָרן כמעט אויף יעדן מיטינג. די גאַנצע פרעסע, סיי די אָפיציעלע פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע זיינען פול געווען מיט אירע אַרטיקלען, מיט אירע באַפעלן, מיט אירע רעדעס, מיט אירע באַרימטע זאָגעכצן. פאַסיאָנאַריאַ איז געווען די פאַרקערפערונג פון העלדישקייט, פון גוטסקייט, פון חכמה, פון וואַרימער מוטערלעכקייט, פון אויסערגעוויינלעכן מוט. עס איז גענוג געווען מען זאָל אין אַן עולם מענטשן אַ וואַרף טאָן דאָס וואַרט „פאַסיאָנאַריאַ“ און דער גאַנצער עולם זאָל אַריינפאַלן אין אַ צושטאַנד פון אמתדיקן פאַנאַטיזם. וועגן אירע העלדישקייטן זיינען געדרוקט געוואָרן בראַשורן, וועלכע מען האָט צעטיילט אין די קאַזאַרמעס און אויף די פראַנטן וועגן פאַסיאָנאַריאַ. האָט מען געהאַלטן רעפעראַטן, מען האָט געזונגען לידער און מען האָט גערופן נאַכצוגיין אין אירע טריט.

און זי אליין ?

ווער איז זי געווען אין דער ווירקלעכקייט ?

אין דער ווירקלעכקייט איז זי געווען אַן אַרימע, פשוטע אַרבעטער־פרוי, וועלכע האָט נישט געגלאַנצט מיט קיין חכמה, מיט קיין שכל, מיט קיין איבערגעטריבענעם מוט. זי איז געווען אַ געוויינלעכע אַרבעטער־פרוי, וועלכע האָט געהאַט צוויי מעלות : זי איז געווען זייער שיין מיט גרויסע, פלאַמיקע, עכט־שפּאַנישע אויגן, מיט אַ גלייך געשניצטער נאַז, מיט דיקע תאווהדיקע ליפן און מיט אַ געדיכטן קאַפּ פעך־שוואַרצע האָר. און אַ חוץ דעם האָט זי געהאַט אַ צווייטע מעלה : אַ קלינגענדיקע, אמת־דיק מעטאַלענע שטימע, וואָס האָט זיך געקייקלט ווי אַ שטראָם מיט מע־טאַלענע כוואַליעס.

באַלד ביים אַנהויב פון בירגער־קריג האָט זי אַנגעפירט מיט אַ גרופע קעמפנדיקע פרויען, אַבער דערמיט איז נישט געווען איין און איינציק. טויזנטער שפּאַנישע פרויען (און אויך קינדער) האָבן זיך אויסגעצייכנט מיט קוראַזש און געוואַגטקייט. מען וואַלט וועגן זייער פאַנאַטיזם און וועגן זייער העלדישקייט געקאַנט דערציילן געשיכטעס פון אמתדיקן ווונדער.

פאסיאנאריא האט זיך אין דאזיקן פרט פון זיי אונטערגעשיידט. אבער דאס מזל האט איר צוגעשפילט. די קאמוניסטן האבן גראד געדארפט האבן א „פירער“ פאר די שפאנישע מאסן און דערביי האבן זיי געדארפט א פירער, א פשוטן, פרימיטיוון און אומוויסנדיקן מענטש, כדי ער זאל נישט צופיל טראכטן. פאסיאנאריא האט זיך צו דעם דאזיקן „דזשאב“ ערשט קלאסיק געטויגט. דער פאקט, וואס זי האט געהאט עטלעכע קינדער, האט איר געמאכט פארן סימבאל פון דער שפאנישער מוטער, און דער פאקט, וואס זי איז געווען א פולשטענדיקער אנאלפאבעט — האט זי געמאכט פאר א גוט געווערקצייג אין די הענט פון קאמוניסטישע שטריקל-ציער.

פאסיאנאריא איז אפט ארויסגעטראטן אויף מיטינגען. צו אירס אן ארויסטריט איז מען געקומען פון די ווייטסטע געגענטן. יעדער ארויסטריט אירער האט עלעקטריזירט די מאסן. מען האט אבער אויף דעם אלעם גע-דארפט קוקן מער נישטער און נישט לאזן זיך אריינציען אין דעם היפנא-טיזם פון דער מאסע, כדי צו דערזען, ווי יעדער ארויסטריט אירער איז צוגעגרייט געווארן אזוי ווי אן אמתדיקע טעאטער-פארשטעלונג, מיט די הענט פון זייער געשיקטע רעזשיסערן.

פאסיאנאריא איז קיינמאל נישט ארויסגעטראטן אליין און איז קיינ-מאל נישט געווען די ערשטע רעדנערין. צום ערשטן פלעגט זאגן א פאר ווערטער דער פארזיצער, וועלכער האט געגעבן דאס ווארט א צוויי-דריי אנדערע רעדנער, וואס האבן גערעדט קורץ און אלע האבן אונטערגע-שטראכן, אז זיי רעדן קורץ, ווייל זיי לאזן איבער דאס ווארט פאר פא-סיאנאריא. ביים ארויסזאגן דאס ווארט „פאסיאנאריא“ האט דאס גאנצע פרעזידיום גענומען קלאפן אין די הענט און מאכן „הורא“-אויסרופן און דער עולם האט זיך שנעל אנגעשטעקט מיט דער שפיל און האט גע-נומען אריינפאלן אין א וואס גרעסערער התלהבות. צום סוף האט זיך דער פארזיצער אויפגעשטעלט, האט אלע אפגעמאסטן מיט א פייערלעכן און פארזשמורעטן בליק און האט געמאלדן מיט א שטיל, דערשטיקט און הייזעריק קול, אז ער גיט דאס ווארט צו פאסיאנאריא.

א פאר רגעס האט זיך קיינער נישט באוויזן און עס האט געהערשט א טויטע שטילקייט. און פלוצלונג איז דערשינען איר צעפלאשעטער קאפ, אירע צעגליטע אויגן, איר צעכראסטעטע בלוזע. דער עולם האט זיך א וויג געטאן. דאס גאנצע פרעזידיום האט זיך אויפגעשטעלט. פון אלע זייטן האט זיך דערהערט א פאטשעריי א געטופעריי, א כוואליע מיט געשרייען. פאסיאנאריא איז געשטאנען אומבאוועגלעך ווי די געטין פון נקמה. און דאן האט זי טעאטראליש א הויב געטאן די האנט און דער טומל איז אפ-געשטעלט געווארן ווי פון א כישוף. און אין דער פלוצלונגדיקער אומ-באוועגלעכער שטילקייט האבן גענומען אריינפאלן קורצע, הייסע, מע-טאלענע ווערטער פון פאסיאנאריאס מויל.

דאָס וואָס זי האָט געזאָגט, האָט נישט געהאַט קיין שום באַדייטונג.
זי האָט אַ וואָרף געטאָן אַ פאַר לאַזונגען, וואָס האָבן זיך אַ קייקל גע-
טאָן איבערן עולם אַזוי ווי הייס־צעגליטע קוילן.

זי פלעגט דערביי אויסציען די הענט, זיך אַ שאַר טאָן ביי דער בלוזע,
וואָס האָט אָפּגעדעקט אירס אַ שטיק־נאַקעטע ברוסט און האָט אויסגערופֿן:
— מיט אונזערע קערפערס וועלן מיר פאַרשטעלן דעם וועג פאַר
דער פאַשיסטישער בעסטיע !

סיי אין אירע רייד און סיי אין אויפגעדעקטער ברוסט איז געלעגן אַ
סך סעקסועלער רוף און סעקסועלער רייץ, וואָס איז זיכער ספעציעל רע-
זשיסירט געוואָרן דורך אירע אינסטרומענטאַרן, כדי צו ווירקן אויף דער
זעלנערישער מאַסע. פאַסיאָנאַריאַ האָט געוויסט וועגן דער ווירקונג פון
איר קערפער, פון אירע פייערדיקע אויגן, פון איר מעטאַלענער און
פרויען־הייסע שטימע. זי האָט אויסגענוצט אַלץ, וואָס זי האָט פאַרמאָגט,
כדי אַריינצוואַרפֿן דעם עולם אין אַ פאַנאַטיש־אויפּגערעגטער שטימונג.
קינער האָט פון איר נישט דערוואַרט קיין שום טעאָרעטישע רעדעס. מען
האָט אָבער געוויסט, אַז אירע גאַנץ פלאַכע, אָבער הייסע און אַנגעגליטע
רייד זיינען געפאַלן אויף דער מאַסע אַזוי ווי אַ פונק אויף אַ פעלד מיט
אויסגעטריקנטע היי.

אין פריוואַטן לעבן איז זי געווען פונקט דער קעגנזאַץ פון דעם,
וואָס זי איז געווען אויף די מיטינגען. איך האָב איר אָפט באַגעגנט בעת
מיין אַרבעט. זי פלעגט קומען אויף אַ טייל אונטערנעמונגען, וועלכע איך
פלעג איינאַרדענען מיט דער הילף פון דער קולטור־אַפטיילונג. איר אַריינ-
קומען איז שטענדיק געווען טעאַטראַליש צוגעגרייט, אָבער שפעטער, ווען
זי האָט זיך שוין געפונען אויסער די אויגן פון דער מאַסע, איז זי צוריק
פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ שטילער, אביסל שעמעוודיקער און גוטמו-
טיקער פרוי — אין איינער פון די פרויען, וואָס האָבן נישט געהאַט דאָס
גליק אויפגעבלאָזן צו ווערן קינסטלעך דורך אַ ריזיקן פראַפּאָגאַנדע־אַפּאַ-
ראַט און וואָס האָבן געלעבט אומבאַמערקט אין די פיל שטעט פון דער
וועלט. זי איז געווען מיד און אויסגעשעפט. מיד פון דעם טומל, וואָס מען
האָט אַרום איר געמאַכט, אויסגעשעפט פון די סלאַגאַנס, וואָס די פּאָליטי-
רוקן האָבן איר אַריינגעהאַקט אין קאַפּ אַריין און וואָס זי האָט געמוזט
אַזוי ווי אַ פּאַפּוגאַי נאַכזאָגן.

איך געדענק אַן אַוונט, ווען אונזער קולטור־קאָמיסאַריאַט האָט איינ-
געאַרדנט אַ סינעמאַ־אָוונט פאַר די קינדער פון אַלבאַסעטע, וועלכע מען
האָט אויך ביי דער זעלבער געלעגנהייט מכבד געווען מיט אַ מאַלצייט.
אין אַ געוויסן מאַמענט האָט זיך דערהערט אַ בראַוואַ־פאַטשעריי, אַלע
קינדער האָבן זיך אויפגעשטעלט און גענומען זינגען דעם „אינטערנאַ-
ציאָנאַל“ און אינמיטן עולם האָט גענומען שפרייזן צו אונז פאַסיאָנאַריאַ,
אַן אַרומגערינגלטע מיט איר סוויטע. ווען זי איז צוגעקומען צו אונזער

פרעזידיום־טיש, האָט זי יעדן איינעם דערלאָנגט די האַנט, געזאָגט „גראַד־
ציאַס קאַמעראַדאַס“ און האָט זיך אַוועקגעזעצט. ווען די ליכט האָט זיך
אויסגעלאָשן און דער עולם האָט גענומען נאַכפּאָלגן דעם סאַוועיטישן
פּילם „מיר פון קראַנשטאַט“, האָב איך געוואָרפן אויף איר אַ בליק.

זי איז געזעסן מיד, מיט אַן אַראַפּגעהאַנגענעם קאַפּ, מיט גריבער
אַרום די ליפּן און מיט אַ גערונצלטער הויט אויף איר האַלז. דאָס איז
געווען די אמתדיקע דאַלאַרעס איבאַרורי, וועלכע האָט צוליב דער „פּי־
רער־פּאַליטיק“ פון די קאָמוניסטן געמוזט אויסטראַגן אויף אירע פּליי־
צעס די ראַלע פון „מאַדרע דע לאַ רעוואָלוציאַן עספּאַניאַלאַ“ (די מוטער פון
דער שפּאַנישער רעוואָלוציע).

איך וויל דאָ ביי דער געלעגנהייט דערציילן אַן עפיזאָד, וואָס וואַרפט
אַ ליכט אויף איר אינטעלעקט, אויף איר בילדונג און וואָס האָט אויך
אַ שייכות מיט אונז, יידן. דער יידישער קאַרעספּאַנדענט פון דער וואַר־
שעווער „פּאַלקסצייטונג“ און פון מאַסקווער „עמעס“, האָט מיר דער־
ציילט אַ טשיקאַוון קוריאַז, אַזוי ווי מיט אַלע אַנדערע אַנפירער פון שפּאַ־
נישן בירגער־קריג, דורכגעפירט אַן אינטערוויו. ער האָט זיך פאַר איר
פאַרגעשטעלט, אַז ער איז אַ יידישער זשורנאַליסט און אַז ער אַרבעט אין
יידישע צייטונגען.

פּאַסיאַנאַריאַ האָט דערויף אויפגעשטעלט אַ פאַר פאַרווונדערטע אויגן
און האָט געפרעגט :

— וואָס הייסט דאָס אַ „יידישער“ ? די יידן האָבן דאָך געלעבט אַמאָל
אין ארץ ישראל, אין די צייטן פון דער ביבל. פון דעמאָלט אַן עקזיס־
טירן זיי דאָך נישט...

פּאַסיאַנאַריאַ, די „מאַמע פון שפּאַנישן פּאַלק“ האָט נישט געוויסט וועגן
קיין יידן, זי האָט נישט געקענט די געשיכטע פון איר אייגן לאַנד, וווּ יידן
האַבן אַמאָל געשפּילט אַ גרויסע ראַלע; זי האָט נישט געקענט די געשיכטע
פון דער שפּאַנישער אינקוויזיציע און אפילו נישט געוויסט, אַז דער פּאַ־
שיזם, קעגן וועלכן זי קעמפט, איז קודם כל געווען געבויט אויף אַ
חיששן אַנטיסעמיטיזם.

וואָס איז מיט פּאַסיאַנאַריאַ געוואָרן ? נאָך דער מפּלה פון דער שפּאַ־
נישער רעפּובליק, איז זי אַוועק קיין סאַוועט־רוסלאַנד, אינעם „פּראַלע־
טאַרישן פּאַטערלאַנד“. צוזאַמען מיט איר זיינען אויך אַוועק אַ סך אַנ־
דערע שפּאַניער, וועלכע זיינען שפּעטער כמעט אַלע ליקוידירט געוואָרן.
וועגן פּאַסיאַנאַריאַ זיינען פון אַנהויב געווען גרוסן, אַז זי געפינט זיך
צווישן די פּריווילעגירטע, אָבער צי לעבט זי נאָך איצט ? דאָס איז נישט
באַוויסט.

איין זאָך איז זיכער : אפילו אויב זי לעבט נאָך — איז זי שטענדיק
אויסגעשטעלט אויפן זעלבן גורל, וואָס האָט געטראַפן אַנדערע קאָמוניס־
טישע „געטער“. זאַל נאָר סאַוועט־רוסלאַנד שליסן אַ נענטערן אַפּמאַך מיט

פראנקא (און עס האלט טאקע דערביי) און דעמאלט איז אפילו מעגלעך, אז די רוסישע נ. ק. וו. ד. זאל די נעכטיקע שפאנישע פירערין אויסליפערן אין די הענט פון פראנקאס תפיסה־וועכטער.

איך האב דערמאנט, אז דער ערשטער, וועלכער האט מיך נאך מיין אנקומען קיין אלבאסעטע אריינגענומען אין דער קולטור־אפטיילונג פון פאליט־קאמיסאריאט איז געווען דער יוגנטלעכער פוילישער קאמוניסט מיטן נאמען באגדאן. ער איז געווען פונם טיפ אינטעליגענטע, דענקענדי־קע אבער נישט ווייניקער פאנאטישע סטאליניסטן. ווי אזוי דאס ווארט „דענקען“ גייט צוזאמען מיטן ווארט „פאנאטיזם“ איז א פסיכאלאגישע רע־טעניש און א געהיימניס פון קאמוניזם. באגדאן איז געווען א געטרייער און א בלינד־איבערגעגעבענער קאמוניסט, אן שום אויסברוכן פון קרי־טיק אדער פון בונט אבער די דאזיקע בלינדע געטריישאפט זיינע האט אים ווייניק־וואס געהאלפן אין זיין פערזענלעכער קאריערע. באגדאן האט פארנומען א וויכטיקן פאסטן אין פאליט־קאמיסאריאט. ער איז געווען דער שעף פון דער לופט־אפטיילונג פון דער פוילישער בריגאדע און פאר א יונגן קאמוניסטישן טוער איז עס געווען א באדייטנדיקע פאזיציע.

א געוויסן טאג אבער איז ער פארשוונדן געווארן ווי אין וואסער אריין. אויף אלע מיינע פראגן וואס עס איז געשען מיט באגדאנען, האט זיך יעדערער ארויסגעדרייט מיטן ענטפער: „אויפן פראנט“. דאס איז אבער נישט געווען מער ווי א תירוץ, ווייל א שעף פון דער לופט־אפטיילונג וועט נישט פלוצלונג אוועקגעשיקט ווערן אויפן פראנט אן שום סיבה. בלויז דער פוילישער פאליט־קאמיסאר, סטאפטשיק, האט מיר אמאל, דער־מאנענדיק דעם נאמען פון באגדאנען, א זאג געטאן:

— די פוילישע פאשיסטישע מלוכה האט אין די רייען פון דער אינ־טערנאציאנאלער בריגאדע אריינגעשיקט אירע שפיאנען און פארטרוי־אונגס־לייט. געדענקט! מען דארף האבן אפענע אויערן, אפענע אויגן און א באלשעוויסטישע וואכזאמקייט...

ערשט שפעטער איז מיר קלאר געווארן באגדאנט גורל: ער איז אנגעקומען קיין שפאניע נישט אליין, נאר מיט א חברטע — א בילד־שיינע פרוי, וועלכע האט דא צווישן די שווארץ־האריקע שפאניערינס זיך אויסגעצייכנט מיט איר זילבערנעם קאפ האר און טיף־בלויע אויגן. איר קעניגלעך בלאנדער קאפ מיט די „נישט־פארגעס־מיך“ אויגן זיינען גאר שנעל אריינגעפאלן אין די אויגן פון די העכערע אפיצירן און פאליט־קאמיסארן. א געוויסן טאג האט מען זי אנגעהויבן צו זען אין דער גע־זעלשאפט פון פארשידענע קארפן־קעפ און מיט א קורצער צייט שפע־טער איז באגדאן פארשוונדן געווארן. מען האט נישט געדארפט זיין איבערגעשפיצט קלוג כדי זיך פארצושטעלן דעם צוזאמענהאנג צווישן דער שיינ־בלאנדער פרוי, צווישן די מעכטיקע קאמיסארן און דאס פאר־שוונדן ווערן פון באגדאנען.

אויפן אַרט פון באַגדאַנען איז אַלס שעף באַשטימט געוואָרן אַ געוויסער הערמאַן, אַן אַלטער טוער אין דער פּוילישער קאָמוניסטישער פּאַרטיי, אַן אַמאָליקער רעוואָלוציאַנער פון דער ס. ד. ק. פ. ל. (סאַציאַל־דעמאָקראַטיע פון פּוילישן קעניגטום און פון ליטע; פון דער דאָזיקער ס. ד. ק. פ. ל. און פון די לינקע פ. פ. ס. איז שפּעטער אַנטשטאַנען די פּוילישע קאָמוניסטישע פּאַרטיי). הערמאַן איז געווען פון די מענטשן, וואָס רעדן ווייניק, וואָס לייגן אַבער אַ ספּעציעלן טראַפּ אויף יעדן אַרויס־געזאַגטן וואָרט.

אַ געוויסן פּרימאַרגן איז ער געקומען צו מיר און האָט מיר געזאַגט מיט זיין געוויינלעכן קאַרגן לשון, אַז איך זאָל קומען צו אַ באַגעגעניש מיט אַ פּירער פון דער פּוילישער קאָמוניסטישער פּאַרטיי, וועלכער איז געקומען דירעקט פון מאַסקווע. ביי דער באַגעגעניש וועלן זיין אַנוועזנד אַלע וויכטיקערע פּאָליטישע קאָמיסאַרן פון דער באַזע אין אַלבאַסעטע און אויך עטלעכע אַנדערע מיטגלידער פון צענטראַל־קאָמיטעט, וואָס גע־פּינען זיך אין שפּאַניע. ער האָט מיר דערביי געגעבן אַנצוהערן, אַז די סעקציע פון די פּוילישע קאָמוניסטן הויבט איצט אַן צו שפּילן אין שפּאַַניע אַ מער וויכטיקערע ראָלע. אז די רעזיגנאַציע פון קאַבאַלעראַ און די ליקווידאַציע פון „פּום“ האָבן פּאַקטיש איבערגעגעבן די מאַכט אין די הענט פון די קאָמוניסטן, און אַז אַפּילו דער פּרעמיער נעגרין שפּילט נישט מער ווי בלוזיז לפנים וועגן די ראָלע פון אַ סאַציאַל־דעמאָקראַט, אין דער אמתן איז ער נישט ווייניקער געהאַרכזאַם ווי פּאַסאַנאַריאַ.

דער צוזאַמענטרעף פון די פּויליש־קאָמוניסטישע פּירער איז פּאַר־געקומען דעם זעלבן אָונט אין אַ זייטיקן זאַל פון האָטעל גראַנד. דער טיש איז געווען צוגעגרייט מיט דער גאַנצער פּאַרשווענדערשיקייט פון אַזעלכע מינים קאָמיסאַרישע אָונט־ברויטן. ווען איך בין אַריינגעקומען, זיינען ביים טיש שוין געזעסן: הערמאַן, סטאַפּטישק, מיטגלידער פון דער הויפּט־צענזור און אַנדערע חשובערע מיטאַרבעטער פון פּאָליט־קאָמיסאַר־יאַט. די טישן זיינען געווען צוזאַמענגעשטעלט און עטלעכע ערטער ביים צענטער זיינען געווען ליידיק און האָבן געוואָרט אויף די הויפּט־געסט, וואָס זיינען טאַקע גלייך אַנגעקומען.

דער ערשטער איז אַריין דער לאַנגיאַריקער מיטגליד פון צענטראַל־קאָמיטעט, דרוואַל. ער איז געווען אַ הויכער, אַ מאַגערער, מיט שמאַלע אַקסלען, מיט אַ לענגלעך־ביינערדיק געזיכט און מיט אַרויסשטאַרצנדיקע קינ־באַקן. טראַץ דעם, וואָס דאָס גאַנצע געשטאַלט זיינס איז געווען ביי־נערדיק און ער האָט געמאַכט דעם איינדרוק פון אַן ענערגישן מענטש האָט ער אַבער געהאַט אויסערגעווענלעך מידע און אויסגעמוטשעטע אויגן. ער האָט אויסגעוויזן ווי אַ מענטש, וואָס האָט דורכגעלעבט גרויסע שטור־רעמס און וועלכער האָט נאָך אלץ נישט געפונען דעם פיזישן און פּסיכישן גלייכגעוויכט (דער דאָזיקער שטורעם איז טאַקע געווען די ריזיקע בלוט־

טשיסטקע אין מאַסקווע, ווו עס זיינען אויסגעהרגעט געוואָרן די וויכטיקסטע מיטגלידער פון פּוילישן צענטראַל־קאָמיטעט: וואַרסקי, באַרסקי, של־סאַרסקי, לאַנצוצקי און נאָך פיל אַנדערע. דרוואַל איז פאַרבליבן איינער פון די געציילטע ביים לעבן, אָבער אויך ער איז אין קורצן אומגעקומען אין אַ פינסטערן קעלער פון נ. ק. וו. ד.).

דרוואַל איז געווען געקליידעט ציוויל און איינפאַך. ער האָט גע־טראָגן אַ פאַר קורצע רייטהויזן, אַן אָפּגערירן לעדערן רעקל און אַ טונקל־גראַנאַטענעם בערעט. מען האָט געזען, אַז ער האָט נישט געלייגט קיין שום אַכט זיין אויסערלעכקייט. פון זיין געשטאַלט האָט זיך געטראָגן אַ חברשע וואַרימקייט און מען האָט גלייך, אין ערשטן מאָמענט, דערפילט צו אים אַ סימפּאַטיע.

צוזאַמען מיט אים איז אַריינגעקומען אַ צווייטער מיטגליד פון פּוילישן צענטראַל־קאָמיטעט, יעזשי רינג : אַ נידעריקער, אַ דיקלעכער, אַנ־געטאַן אין אַן אומבאַפּלעקט עלעגאַנטן אָפיצירישן מונדיר און אויך מיט דער האַלטונג פון אַן אָפיציר. ער איז געווען אַ טונקל־האַריקער מיט אַ פאַר לוסטיקע, לאַכעדיקע אויגן, אָבער די לוסטיקייט זיינע איז אַריינ־געפאַלן אין אַ לייכטער איראַניע און סקעפּטיציזם (עס קען זיין, אַז אויך ער האָט פאַראַויסגעזען זיין שנעלן סוף : אַ קויל אין קאַפּ פון אַ מאַסקווער נ. ק. דריסט).

דער דריטער, וואָס איז אַריינגעקומען, איז געווען אַ גאַר נישט־גע־וויינלעכער טיפּ. מען האָט אים גערופן „אַנטעק שלעפע אַקאַ“ (אַנטעק — דאָס בלינדע אויג) און ער האָט זיך געשניטן צו ווערן איינער פון די הויפּט־אַנפירער פון דער פּוילישער קאָמוניסטישער באַוועגונג. אַנטעק „שלעפע־אַקאַ“ איז געווען אַ פשוטער קוילן־אַרבעטער פון צפון־פּראַנק־רייך און איז געווען כמעט איינער פון די סאַמע ערשטע, וואָס זיינען גע־קומען קיין שפּאַניע נאָכן אויסברוך פון דעם פּראַנק־רעוואַלט. ער איז געווען אַ הויכער, אַ דאַרער, מיט אַ צעפּלויגענער טשופּרינע, בלו־וואַ־סערדיקע אייגעלעך און מיט אַן איינגעפּאַלענעם געזיכט, געדיכט באַשאַטן מיט געלע זומער־שפרענקעלעך. ער איז געווען דער אמתער טיפּ פון אַ פּוילישן שייגעץ, וועלכער פּלעגט אַנוואַרפן אַן אימה אויף יידישע יינגלעך. אפילו אין זיין ענג־געפּאַסטן און גאַר עלעגאַנטן אָפיציר־מונדיר האָט ער אויסגעזען ווי אַן איבערגעטאַענער קיילער־יונג. איין אויג האָט ער גע־האַט פאַרדעקט מיט אַ שוואַרץ פּאַסיקל, און דערפון האָט זיך גענומען זיין צונאַמען (אין דער אמתן האָט ער געהייסן קאַכאַנסקי). אַרום דעם דאָזיקן בלינדן אויג זיינען אַרומגעגאַנגען פאַרשידענע השערות. ער האָט עס כלומרשט געזאַלט פאַרלירן אין איינעם פון די שלאַכטן אויפן פּראַנט, כאַטש די, וואָס האָבן אים געקענט נענטער, האָבן פאַרזיכערט, אַז ער איז באַלד געקומען אַ בלינדער פון צפון־פּראַנקרייך און אַז דאָס אויג האָט ער פאַרלירן אין אַ קנייפע.

זיין נאָמען איז געווען באַרימט איבער דער גאַנצער לענג און ברייט פון שפּאַניע, וועגן זיינע העלדישקייטן האָט מען דערציילט אויף מיטיג גען און אין אַרטיקלען גאַנצע געשיכטעס. עס איז אַפילו דערשינען וועגן אים אַספעציעלע בראַשור, אין וועלכער ער איז פאַרגעשטעלט געוואָרן ווי דער „העראַאישסטער זון פון פּוילישן פּאָלק“. צווישן אַנדערעס איז דאָרט דערציילט געוואָרן ווי אַזוי ער האָט מיט דער אייגענער האַנט דער-שאַסן זיינעם אַ חבר, וועלכער האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין אַ „שונא פון דעמאָקראַטיע“. עס איז נישט געווען קיין איין פּוילישער פּאָליטרוק, וועלכער זאָל אין זיינע רעדעס נישט שטעלן ווי אַ ביישפּיל דעם דאָזיקן „אַנטעק שלעפע-אַקאָ“. מען האָט אים פאַרגליכן צום „זון פון דייטשן פּאָלק“ — טעלמאַן — און צום „זון פון פראַנצויזישן פּאָלק“ — מאַריס טאַרעז. פאַרשטייט זיך, אַז אַנטעק איז נישט געווען מער ווי אַ פראַס-טער פּוילישער שייגעץ, וועלכער האָט באַזיצט אַ פאַר פעסטע „ידים“ און אַ בלינדע איבערגעגעבנקייט צו דער פאַרטיי. זיינע אַלע העלדישקייטן און קלוגע זאַגעכצן זיינען (פונקט ווי ביי פאַסאַנאַריאַ) געבוירן געוואָרן אין דער פאַנטאַזיע פון דער פראַפּאָגאַנדע-אַנפירונג.

אין אַ רגע אַרום זיינען אַלע געזעסן ביים טיש. דער הויפט-מהותן איז, פאַרשטייט זיך, געווען דרוואַל. ער איז נאָר וואָס געקומען פון מאַסקווע און דער ציל פון דער דאָזיקער פאַרזאַמלונג איז געווען פאַרצושטעלן די נייעסטע אינסטרומענטן פון קאַמינטערן. דרוואַל האָט גערעדט מיט אַ מאַטן, אָבער זייער ריינעם און דייטלעכן פּויליש (נישט געווען דער מיג-דעסטער סימן, אַז ער איז געווען אַ ייד). כאַטש ער האָט גערעדט אויס-שליסלעך וועגן פּוילישע ענינים, איז אָבער גלייך קלאַר געוואָרן, אַז אין סאָוועט-רוסלאַנד איז אין יענער צייט פאַרגעקומען אַ ראַדיקאַלע ענדע-רונג וועגן שפּאַניע. אין מאַסקווע האָט מען שוין דעמאָלט (אין 1937!) געטראַכט וועגן אַ מפּלה פון דער רעפּובליק און, דער עיקר, וועגן איינס: וועגן אויסנוצן די פאַראַורטיילטע רעפּובליק פאַרן אייגענעם אינטערעס.

דרוואַל האָט געזאָגט אומגעפער אַזוי :

די לאַגע אין דעמאָלטיקן פּוילן איז רייף געווען פאַר אַ פּאָלקס-פראַנט. די רעגירונג איז פאַרהאַסט ביי די ברייטסטע פּוילישע מאַסן און דאָס פּאָלק פאַרלאַנגט אַ רעגירונג, וואָס זאָל פאַרטרעטן די אמתדיקע אינטע-רעסן פון דער פּוילישער נאַציע — דאָס הייסט, אַ פּאָלקס-פראַנט. ליידער, איז אין פּוילן נישט פאַראַן קיין גענוג שטאַרקע קאָמוניסטישע באַווע-גונג, וואָס זאָל קענען געווינען און קאַנטראַלירן די בורזשואַז-פאַררעטע-רישע פאַרטייען פון די סאָציאַליסטן און פּויערים. דעריבער איז מער ווי שטענדיק וויכטיק יעדעס לעבן פון פּוילישן קאָמוניסט אין שפּאַניע.

דערפון — האָט דרוואַל געזאָגט — איז געדרונגען, אַז מען דאַרף אָפהיטן און שאַנעווען יעדעס פּוילישע לעבן. מ'דאַרף שיקן וואָס ווייניקער פּאָליאַקן אויף די פראַנטן. יעדער געהרגעטער פּוילישער מיליציאַנער איז

אַ גרויסער פאַרלוסט פאַר פוילן. שפּאַניע דאַרף אויסגענוצט ווערן ווי אַ שלאַכט־שולע, וווּ פוילישע קאַמוניסטן דאַרפן באַקומען אַ גרינטלעכע מי־ליטערישע אויסשולונג. פּאַליאַקן דאַרפן זיך דאָ אויסלערנען ווי אַזוי צו באַנוצן געווער, זיי דאַרפן לערנען מיליטערישע טאַקטיק און באַקומען אַ געהעריקע פּאַליטישע שולע, וואָס זאָל זיי מאַכן גרייט צו די קומענדיקע פּאַליטישע פּאַרמעסטן אין פוילן.

— שפּאַניע אַליין — האָט דרוואַל געזאָגט — איז אין איצטיקן מאָמענט וויכטיק דערמיט, וואָס פון דאַנען וועלן אַרויס די קעמפער פאַר די קומענדיקע רעוואָלוציעס אין אַנדערע לענדער. שפּאַניע דאַרף זיין דער פייער־אויבן, וווּ עס זאָלן איבערגעשמאַלצן ווערן צוקונפטיקע קעמפער פאַר וועלט־באַפרייאונג.

פון די ווערטער זיינע איז געווען קלאַר, אַז שפּאַניע אַליין איז ביי סאָויעט־רוסלאַנד נישט קיין ציל, נאָר בלויז אַ מיטל. שפּאַניע איז פאַר מאַסקווע נישט געווען מער ווי אַ טעריטאָריע, וווּ עס זאָלן אויסגעשולט ווערן צוקונפטיקע קאַדרען (פונקט אַזוי ווי פאַר היטלערן און מוסאַלינין איז געווען אַן אַרט אויסצופרובירן זייערע וואַפנס און מלחמה־טאַקטיק). די פּראַגע, צי די רעפובליק דאַרף געווינען אָדער פאַרשפילן, איז געווען אַ פּראַגע פון אַ פיל קלענערער באַדייטונג (פאַרקערט — שפּעטער איז וואָס אַמאָל געוואָרן קלאַרער, אַז מאַסקווע וויל אַ מפּלה!). די ווער־טער פון דרוואַלן האָבן אין דער דאָזיקער פּראַגע נישט איבערגעלאָזט קיין שום ספּק: זאָל זיך דאָס שפּאַנישע פּאַלק אויסבלוטיקן; מיר וועלן דאָ, ביי די פייערן פון שפּאַניע, אַפּקאַכן אונזער געקעכטס — אויסשולן אונזערע אַרמיען....

טראַץ די דאָזיקע צינישע רייד, האָט אַבער דרוואַל נישט געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ ציניקער, פאַרקערט, ער האָט געזאָגט די ווערטער זיינע מיט אַ שטימע, אין וועלכער עס איז געלעגן אַן אַפּקלאַנג פון טרויער, צי האָט דרוואַל געוואָס, אַז פאַר אים איז שוין צוגעגרייט אַ גרוב ערגעץ אין אַ מאַסקווער קעלער? צי האָט ער פאַראויסגעזען, אַז סך הכל מיט אַ פאַר וואַכן שפּעטער וועט מאַסקווע דערקלערן, אַז די גאַנצע פוילישע קאַמוניסטישע פּאַרטיי באַשטייט פון טראַצקיסטן און פּראָוואַקאַטאָרן און אַז אין מאַסקווע וועט דער גאַנצער איבערגעבליבענער צ. ק. מיטן פּאַליט־ביוראָ ווערן דערמאַרדעט, און אַז די בלוטיקע האַנט וועט דערגרייכן אַהער, אַזש קיין שפּאַניע, וווּ עס וועלן נעמען פּאַלן די געטרייסטע קאַמוניסטישע קעפּ?

ווען ער האָט געענדיקט רעדן, האָבן זיך אַנגעהויבן אַרויסצוזאָגן כמעט אַלע אַנוועזנדיקע. פאַרשטייט זיך, אַז קיינער האָט נישט אַרויסגעזאָגט קיין אפיקורסישע רייד. מען האָט בלויז אויף פאַרשידענע אופנים אויסגעדריקט די הסכמה מיט דער „ליניע“. אַלע זיינען געזעסן צונויפגעדריקט אַרום דרוואַלן, אַזוי ווי חסידים אַרום רבין, און קיינער האָט דעמאָלט נישט

חושד געווען, אז אין שופלאַד אין מאַסקווע זיינען שוין פאַראַן דאָקור
מענטשן, ווו ער ווערט אַנגערופן אַגענט פון היטלעריסטישן און יאַפּאַנישן
פּאַשיזם...

די באַגעגעניש מיט דרוואַלן, מיט יעזשי רינג און מיט אַנטעק „שלעפע
אַקאַ“ האָט זיך געענדיקט מיט אַ פייערלעכער סעודה, בעת וועלכער די
פּאַליט־קאָמיסאַרן האָבן אַרויסגעוויזן זייער טאַלאַנט ביים אַראַפּשלינגען
גרויסע קוואַנטיטעטן מיט עסן און מיט בראַנפן. בלויז דרוואַל האָט נאָר
פאַרוזכט פון יעדן מאַכל און האָט צוריק אַוועקגערוקט די טעלערס. ער האָט
אויך כמעט נישט געטרונקען.

דרוואַל האָט זיך געזעגנט מיט יעדן באַזונדער. ער האָט צו יעדן איי-
נעם געזאָגט :

— גיב אַכטונג אויף זיך ! אויפן געזונט !

צו מיר האָט ער נאָך צוגעגעבן :

— פאַרגעס נישט, אַז מיר האָבן אַזוי ווייניק מענטשן, וואָס זיינען אַזוי
גוט באַהאַונט אין יידישע ענינים...

דרוואַל איז באלד צומאַרגנס אַוועק קיין באַרצעלאַנע און פון דאָרט
קיין מאַסקווע. אויך יעזשי רינג איז אין קורצן נאָכגעפאַרן.

בייטאָג האָט אין שפיטאַל געהערשט אַ פאַרהעלטניסמעסיקע רואיקייט.

אויף ביידן האָט שוין געוואַרט דאָרט אַ קויל פון אַ רוסישן מערדער.

מיינע איבערלעבענישן אין שפיטאַל אין דער שטאָט מורסיאַ

דער שטענדיקער זיין צווישן די ווענט פון פּאַליטישן קאָמיסאַריאַט
האָט מיך דערפירט צו אַ נערוועזן צושטאַנד. איך האָב געוויסט, אַז אַרויס-
רייסן זיך פון דער דאָזיקער אפּשיילעכער אַטמאָספּער קאָן איך בלויז אויף
איין אופן — דורך אַוועקגיין אויפן פּראַנט. איך האָב ביי מיר דערמאַלט
אַנגענומען דעם פעסטן באַשלוס, אַז וואָס עס זאַל נישט געשען מוז איך
אויפהערן צו שפּילן די ראַלע פון אַ כלומרשט לאַיאַלן פּאַליטישן קאָמי-
סאַר, ווייל די דאָזיקע פּאַלשע שפּיל וועט ביי מיר סוף כל סוף אַרויסרופן אַ
ווידערווילן צו מיר אַליין.

אַבער אַוועקגיין אויפן פּראַנט איז נישט געווען פון די לייכטע זאַכן.
דערצו האָב איך געדאַרפט האָבן די דערלויבעניש פון די אַנפירער פון
דער פּאַליטישער אַפּטיילונג פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע. איך
בין דעריבער אַריינגעאַנגען אַ געוויסן נאָכמיטאָג אין צימער פון פּויל-
לישן פּאַליט־קאָמיסאַר, סטאַפּטיק, און האָב אים געמאַלדן :

— חבר סטאַפּטיק, איך האָב צו אייך אַ וויכטיקן פּערזענלעכן ענין.

— אַ פּערזענלעכן ? וועגן וואָס האַנדלט עס זיך ?

— איך פּיל, אַז איך קאָן נישט פאַרבלייבן לענגער אין אַלבאַסעטע.

אין דער צייט, ווען אזוי פיל פון אונזערע חברים קעמפן אויף די פראָנטן. איך וויל, אַז איר זאָלט מיר געבן די דערלויבעניש אַוועקצופאַרן אויפן פראָנט.

— וואָס עפעס אזוי פּלוצלונג ?

— עס איז נישט פּלוצלונג. איך בין דאָ לכתחילה געקומען קיין שפּאַַ-
ניע מיט דער כּוונה צו באַטייליקן זיך אַקטיוו אין בירגער־קריג. מיין אַר-
בעט דאָ, אין פּאָליטישן קאָמיסאַריאַט, איז אַ גאַנץ צופעליקע. דעם אמת
גערעדט, האָט מען מיר באַלד פון אָנהויב צוגעזאַגט, אַז בלויז אַ געוויסע
צייט וועל איך פאַרבלייבן אין אַלבאַסעטע און אַז מען וועט מיך אין קורצן
איבערשיקן אויפן פראָנט.

סטאַפּטיק האָט זיך אַ וויילע פאַרטראַכט און האָט מיך געפרעגט :

— די אַרבעט דאָ שטעלט אייך נישט צופרידן ?

— זי שטעלט מיך יאָ צופרידן, אָבער איך בין לויטן כאַראַקטער אַ צו
אַקטיווער מענטש, אַ מענטש, וואָס דאַרף האָבן באַוועגונג. עס איז מיר
שווער אויף אַ לענגערער צייט זיך צוצופאַסן צו אַפּיס־אַרבעט.

— הערט — האָט סטאַפּטיק געזאַגט — עס ווונדערט מיך אויף אייך,
וואָס גראַד איצט קומט איר צו מיר מיט אַזאַ פאַרשלאַג, גראַד איצט, נאָכ-
דעם, ווען איר האָט געהערט, וואָס עס האָט געזאַגט דער חבר דרוואַל פון
צענטראַל־קאָמיטעט, אַז מען דאַרף שאַנעווען אונזערע לעבנס, אַז יעדעס
לעבן פון אַ פּאָליאַק (ער האָט דאָס וואָרט אונטערגעשטראַכן) איז אין
איצטיקן מאַמענט טייערער ווי שטענדיק.

דער אַרגומענט זיינער איז געווען אַ וואַגיכער. אויב דער אַפיציע-
לער פּוילישער שליח פון קאָמינטערן האָט געזאַגט — איז נישט געווען
וואָס צו דיסקוטירן. אָבער דער גאַנצער ענין פון ווייטער פאַרבלייבן אין
אַלבאַסעטע איז מיר געווען צופיל נמאס און מאוס, אַז איך זאָל זיך שפּילן
אין צופיל פאַרזיכטיקייט.

— חבר סטאַפּטיק — האָב איך געזאַגט — איך האָב אַלע מיינע יאָרן
געדינט דער פאַרטיי אויף אַן אַקטיוון אופן. איך פלעג כּסדר אַרומפאַרן
פון שטאָט צו שטאָט און דאָס ליגט שוין אין מיין כאַראַקטער און אין
מיין בלוט. דאָ אין אַלבאַסעטע זיך איך שוין אַ גאַנצע ריי חדשים אַן שום
באַוועגונגען און דאָס ווירקט אויף מיר שלעכט. איך מוז כאַטש אויף אַ
געוויסער צייט דערפילן מיין שטרעבונג : צו באַטייליקן זיך אין די פראָנט-
שלאַכטן. איך גלויב, אַז איר פאַרשטייט מיין פּסיכישן צושטאַנד.

— ווי עס זאָל נישט זיין — האָט סטאַפּטיק דערויף געזאַגט —
ליגט נישט דער ענין אין מיינע הענט. איך בין דאָ נישט מער ווי דער
קאָמיסאַר פאַר די פּוילישע מיליציאַנערן און אַ באַשלוס פון אַזאַ וויכ-
טיקייט קאָן אַננעמען נישט קיין אַנדערער, ווי דער הויפּט־קאָמיסאַר פון
דער אַלבאַסעטער באַזע פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, דער חבר
קירטשעוו.

ער האָט עס געזאָגט מיט אַ שטיקל באַהאַלטענעם שמייכל. ער האָט געוווּסט אונזער אַלעמענס באַהאַלטענעם שרעק פֿאַרן דאָזיקן פֿאַר־שוין, וועלכער האָט אויף אַלעמען אַנגעוואָרפֿן אַן אמתדיקע אימה. ווען סטאַפֿטשיק האָט אַרויסגעזאָגט דעם נאָמען קירטשעוו, איז מיר טאַקע גלייך אַוועק דער חשק אַוועקצוגיין צו אים מיט מיין ביטע. קירטשעוו, ווי איך האָב עס שוין דערמאָנט ביי פֿריערדיקע געלעגנהייטן, איז געווען איינער פֿון די מאַסקווער אַרויפגעזעצטע קאָמיסאַרן, אַ סאַדיסט און אַ מענטשן־פֿיינט, פֿאַר וועלכן אַלע האָבן געציטערט. אָבער דאָך האָב איך מיך צו־מאַרגנס אַנטשלאָסן אַריינצוגיין צום לייב אין דער שטייג אַריין.

דער הויפֿט־קאָמיסאַר האָט פֿאַרנומען איינעם פֿון די גרעסטע ביורעס אין דער געביידע פֿון פֿאַליטישן קאָמיסאַריאַט. איך האָב מיך צו אים געמאַלדן און האָב געוואָרט, ער זאל מיך אויפנעמען. דאָס האַרץ האָט מיר שטאַרק געקלאָפֿט. כאַטש איך האָב מיט קירטשעוו שוין נישט איינמאַל געהאַט צו טאָן אין מיין אַרבעט און כאַטש איך האָב נאָך ביז איצט נישט געהערט פֿון אים קיין שלעכט וואָרט. אָבער דאָס מאַל איז עס געווען אַ נישט געוויינלעכער ענין. איך האָב מורא געהאַט, אַז עס וועט מיר שווער זיין אויסצובאהאַלטן פֿאַר די חזירישע אויגעלעך פֿון דאָזיקן נ. ק. וו. ד. פֿאַרשוין, אַז אין מיין ביטע ליגט בלויז אַ חשק פֿטור צו ווערן פֿון דער גאַנצער קאָמוניסטישער חברה.

אָבער די אויפנאַמע איז געווען אַן אומגעריכט־פֿריינדלעכע. קירטשעוו האָט טאַקע נישט געשמייכלט, אויף אַזאַ גרויסע אַנשטרענגונג איז ער נישט געווען פעאיק, אָבער זיינע קליינע, שמאַלע אויגן־שפעלטלעך האָבן נישט געשפּריצט אַזוי ווי געוויינלעך מיט קיין שנאה, נאָר האָבן גאַר אויס־געדריקט, אויב מען קאָן עס אַזוי אַנרופֿן, אַ געוויסע פֿריינדלעכקייט. ער האָט מיר אַנגעוויזן מיט אַ פינגער אויף אַ שטול און האָט מיך איינגעלאָדן צו זיצן.

— וואָס ווינטשט איר אייך, חבר שטיין ?

— איך בין געקומען צו אייך מיט דער בקשה, אַז איר זאָלט מיך באַפֿרייען פֿון מיין אַרבעט פֿון פֿאַליטישן קאָמיסאַריאַט.

ער האָט נישט אויסגעדריקט קיין שום פֿאַרווונדערונג. דאָס געזיכט זיינס איז פֿאַרבליבן אומבאַוועגלעך.

— וואָס הייסט, איר ווילט אַ באַפֿרייאונג פֿון פֿאַליטישן קאָמיסאַריאַט ? די אַרבעט דאָ געפעלט אייך נישט ?

— איך מײן, אַז מײנע פעאיקייטן ליגן ערגעץ אַנדערש. איך בין פיזיש פעאיק צו מיליטער־דינסט און איך וואָלט דעריבער געוואָלט אַפֿ־פֿאַרן אויפֿן פֿראַנט. די אַרבעט, וועלכע איך טו דאָ, קאָן געמאַכט ווערן דורך אַזעלכע, וועלכער איז שוין צוריקגעקומען פֿון פֿראַנט, דורך אַן אינ־וואַליד אַדער קראַנקן.

קירטשעוון האָט אַ בליץ געטאָן מיט די אייגעלעך :
— איר מיינט צו זאָגן, אַז מיר אַלע דאַרפן פאַרטראַטן ווערן דורך
אינוואַלידן ?

— חלילה. עפעס אַנדערש איז מיט די, וואָס האָבן אַנפירנדיקע און
פאַראַנטוואַרטלעכע שטעלעס, אָבער אַנדערש איז מיט מיר, וואָס קאָן
פאַרטראַטן ווערן דורך יעדן איינעם.
ער האָט מיר דערלאַנגט אַ סיגאַרעט.

— רויכערט, חבר שטיין, אייער ביטע איז פאַר מיר נישט קיין סור־
פרייז. פאַרקערט, זי באַשטעטיקט מיין מיינונג, וואָס איך האָב וועגן אייך.
אַז איר זענט אַ געטרייער און איבערגעגעבענער חבר, אָבער איר ליידיט
פון צופיל באַשיידנקייט.

— וואָס הייסט ?

— איר זענט נישט קיין מענטש, וועלכער קאָן דאָ פאַרטראַטן ווערן
דורך יעדן איינעם. איר זענט איינער פון אונזערע בעסטע קענער פון
מאַרקסיזם. אַחוץ דעם האָט איר אייך דערוואַרבן אַ פאַפּולאַריטעט צווישן
די מיליציאַנערן. דער עולם האָט אייך זייער גערן. אַזעלכע מענטשן גע-
פינען מיר נישט יעדן טאָג.

— איך דאַנק אייך, וואָס איר האָט וועגן מיר אַזאַ מיינונג, אָבער פונ־
דעסטוועגן פיל איך, אַז מיין פלאַץ איז אויף אַ וויכטיקן אַרט.

— וואָס הייסט וויכטיקן ? און די אַרבעט פון פּאָליטישן קאָמיסאַריאַט
באַטראַכט איר פאַר אַ ווייניק וויכטיקן אָפּשניט אין אונזער קאָמף קעגן
פראַנקאָ ?

— נישט דאָס מיין איך, איך פיל, אַז איך פערזענלעך, וואַלט מער צו-
נוץ געקומען דאָרט, אויפן פראַנקאָ.

קירטשעוון האָט איינגעצויגן דעם שטערן און די צוויי קליינע איי-
געלעך זיינען זיך ביי אים כמעט צוזאַמענגעקומען.

— עס ווונדערט מיך אויף אייך — האָט ער געזאָגט — וואָס אין אַזאַ
גוטן מאַרקסיסט זיינען נאָך פאַראַן אַזוי פיל שפורן פון אַ קליינבירגער.
איר האָט די קליינבירגערלעכע ראַמאַנטישע באַציאונג צו געווער, צו
טראַנשייען, צו שווערדן..

איך האָב געזען, אַז פון דעם גאַנצן רעדן וועט גאַרנישט אַרויסקומען;
ווייל וואָס איך זאָל נישט זאָגן, וועט ער דערויף געפינען אַן ענטפער
און בלייבן וועט, פאַרשטייט זיך, ביי דעם, וואָס ער וועט זאָגן, דער אוי-
בער־קאָמיסאַר קירטשעוון און נישט איך. ער האָט אָבער געהאַט אַ פריינד־
לעך געזיכט און האָט זיך אויפגעשטעלט, געבנדיק מיר אַ צייכן, אַז איך
זאָל זאָגן אַ גוטן טאָג. האָרט ביי דער טיר האָט ער נאָך געזאָגט :

— זאָרט אייך נישט, חבר שטיין, אירוועט נאָך האָבן דאָס, וואָס איר
וויילט. די קאָמפן גייען אַריין אין אַן אַנטשיידנדיקער סטאַדיע און מיר אַלע
וועלן זיך נאָך באלד געפינען אויפן פראַנקאָ.

דאָס איז געווען זיין לעצט וואָרט און ווען איך האָב מיך געפונען הינטער דער טיר, האָב איך דערפילט ממש אַ פיזישן ספּאַזם ביים האַלז. הייסט עס, אַז עס פאַרבלייבט ביים אַלטן, אַז איך וועל ווידער פאַרבלייבן אין דער שטיקנדיקער אַטמאָספּער צווישן די סטאַליניסטישע קאָמיסאַרן.

די טעג זיינען דאָן געווען מוראדיק הייסע. עס איז געווען אינמיטן זומער און די זון האָט געברייט אָן שום רחמנות. אַלץ איז געווען צעהיצט און אין די מיטאָג־שעהן איז איבערהויפט שווער געווען אַרויסצוגיין אין גאַס. די דאָזיקע אומדערטרעגלעכע היץ האָט זיך נאָך שווערער געלייגט אויף מיין געמיט. איך פלעג אָפּזיצן שעהן־לאַנג אין די וויין־קעלערס און האָב אין מיר כּסדר אַריינגעגאַסן אַלקאהאָל, כּדי צו פאַרטרייבן די מרה שחורה. אָבער פאַרטרייבן די מרה שחורה האָב איך נישט. איך האָב בלויז מיטן אַלקאהאָל אויפגעוועקט אין מיר אַן אַלטע, אינערלעכע קראַנקייט, וועלכע איך האָב באַקומען אין יאָר 1932 אין רעזולטאַט פון אַ הונגער־סטרייק אין אַ פּוילישער תּפּיסה (דאָס איז געווען אין דער צייט פון די באַרימטע פּויערים־אויפשטאַנדן אין גאַליציע, ווען די רעגירונג האָט גע־צוונגען די פּויערים צו אַרבעטן אָן שום באַצאַלונג איין טאָג אין דער וואַך אויף עפּנטלעכע אַרבעטן. בעת די גרויסע מאַסן־אַרעסטן, וועלכע די פּאָליציי האָט דעמאָלט דורכגעפירט, האָט זי אויך נישט פאַרגעסן וועגן מיר, דעם סעקרעטאַר פון דער קאָמוניסטישער „אַלגעמיינער יידישער אַר־בעטער־פּאַרטיי“. דאָרטן אין תּפּיסה האָב איך צוזאַמען מיט אַנדערע אַרעסט־טאַנטן דורכגעפירט אַ זעקס־טאָגיקן הונגער־סטרייק און בין פון דעמאָלט אַן פאַרבליבן מיט אַ שווערער ווונד אויף די אינגעוויידן).

די קראַנקייט האָט זיך איצט אין מיר אויפגעוועקט מיט אַזאַ שאַרפ־קייט, אַז איך בין געוואָרן אַ חולה מסוקן. מיינע מיטאָרבעטער פון פּאָליט־קאָמיסאַריאַט האָבן צו מיר אַרויסגערופן אַ דאַקטאָר און יענער האָט פאַר־אַרדנט, מען זאָל מיך באַלד איבערפירן אין שפּיטאַל אַריין. דאָס דאָזיקע געשעעניש האָט מיך אין אַ געוויסן זין אפילו דערפרייט, ווייל איך האָב עס געהאַלטן פאַר אַ געוויסן אויסוועג פון דער לאַגע : אויב נישט אויפן פּראָנט, איז זאָל כאַטש זיין אין שפּיטאַל אַריין, אָבי נישט צו פאַרבלייבן לענגער אין דער סביבה פון פּאָליטישן קאָמיסאַריאַט.

דריי טעג בין איך אָפּגעלעגן אין אַלבאַסעטער שפּיטאַל מיט אַ הויכן פיבער. פון דאָרט האָט מען מיך אין אַ גרויסן מיליטערישן אַמבולאַנס איר בערגעפירט אין שפּיטאַל אַריין קיין מורסיא. (אַ פּופציק קילאָמעטער פון אַלבאַסעטע, דאָרט, ווו עס האָט זיך געפונען די צענטראַלע פון אַלע שפּי־טעלער).

דער אַמבולאַנס איז געווען פול מיט פאַרווונדעטע, וואָס זיינען גע־בראַכט געוואָרן פון די פּראָנטן און אויך מיט קראַנקע פון דער אַלבאַ־סעטער באַזע. כּמעט אַלע זיינען געלעגן אויף די בעטלעך שווייגנדיקע און האָבן בלויז געקערעכצט פון די ווונדן. נאָענט פון מיר זיינען געלעגן צוויי

יוגאסלאווון און האבן זיך געשושקעט אויף אַ גאַרגלדיקן, סלאַווישן דיאַ-
לעקט, זייענדיק זיכער, אַז קיינער פאַרשטייט זיי נישט. איינער פון זיי
האַט געזאָגט צום אַנדערן :

— ווי לאַנג איך האָב מיט די אייגענע אויגן מיינע נישט געזען די
פאַראַזיטן, וועלכע דרייען זיך אַרום אין אַלבאַסעטע אין די אויסגעפראַנ-
טעוועטע מונדירן, האָב איך נאָך געהאַט אַביסל גייסטיקע רו. אָבער ווען
איך האָב געזען, ווי די אַפיצירן און קאַמיסאַרן לעבן דאָ אין ווילטאַג, בעת
מיר אויף די פראַנטן גייען אויס פון מאַנגל אין אַמוניציע און פון פיזישן
הונגער..

דערויף האָט געזאָגט דער צווייטער :

— עס איז נישט קיין ווונדער, וואָס אַ סך פון די, וואָס קומען דאָ אַהער,
פאַרלירן זייער האָס צו די פאַשיסטן. איך וועל דיר זאָגן דעם אמת : ווען
איך וואַלט געווען אַ דייטש, וואַלט איך מיך אפשר געפונען אויף דער
צווייטער זייט.

— דאָס איז נישט קיין ריכטיקער אויספיר — האָט געזאָגט דער ער-
שטער — מיין נישט, אַז פאַשיזם איז בעסער. עס איז נאָך אפשר ערגער...
זיי האָבן, ווייזט אויס, באַמערקט, ווי זייערע ווערטער האָבן געוויקט
אויף מיר אויסערלעך, און זיינען אַנטשוויגן געוואָרן. איך בין געלעגן אין
מיינע ווייען. אַט אין וואָס פאַר אַ לאַגע מיר געפינען זיך. דערצו דאַרפן
דאָ אַהערקומען די בעסטע זין פון פאַרשידענע פעלקער, די איבערגעגעבנ-
טע אידעאָליסטן, אַז זיי זאָלן דאָ דאַרפן אָנהויבן צו טראַכטן, צי פאַ-
שיזם איז טאַקע אַזוי שלעכט. דער ווייטיק איז נאָך געווען אַ טאַפלטער,
ווייל די יוגאָסלאַווון זיינען געווען דער בעסטער עלעמענט אין דער אינ-
טערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, זיי האָבן געגאַלטן פאַר די בעסטע קעמפער
און פאַר די גרעסטע אידעאָליסטן. אַז ביי זיי זאָל מעגלעך זיין אַזאָ דיאַ-
לאָג — דאָס איז געווען דער בעסטער באַווייז פון דעם גאַנצן זומפ, פון
דער פאַרפּוילטקייט, פון דעם אימהדיקן אַפּגרונט, אין וועלכן מען האָט
זיך דאָ געפונען.

אונזער אַמבולאַנס איז שלעפּנדיק זיך איבערן זאַמדיקן און שטיי-
נערדיקן וועג אַנגעקומען קיין מורסיא. מיר זיינען שטיין געבליבן פאַר
אַ בנין פון אַ שפיטאַל פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, וווּ מען
האַט אַראַפּגענומען בלוז אַ טייל, ווייל די איבעריקע זיינען געווען צור-
געטיילט צו אַנדערע שפיטעלער. אינעם שפיטאַל, וווּ מען האָט מיך איינ-
געאַרדנט, האָבן זיך געפונען אַ סך מאַלאַריע־קראַנקע, מאַגן־ליידנדיקע און
נערוועאישע.

די שפּאַנישע קראַנקן־שוועסטערן און דאָקטוירים (געווען צווישן זיי אַ צאָל
יידן) האָבן געאַרבעט מיט אַ סך איבערגעגעבנקייט און טריישאַפט. דערביי
האַט אינעם שפיטאַל געהערשט אַ פאַרהעלטניסמעסיקע גלייכהייט : גע-
וויינלעך מיליציאַנערן, אַפיצירן און אפילו פּאַליטישע קאַמיסאַרן זיינען גע-

לעגן אין אלגעמיינע און געמיינזאמע זאלן. דער איינציקער אונטערשייד איז געווען דער, וואס די אפיצירן און פאליט־קאמיסארן, וועלכע האבן זיך געקאנט באוועגן, האבן געהאט א דערלויבעניש ארויסצוגיין פון שפיט טאל, ווען זיי האבן נאך געוואלט און האבן אפילו געקאנט פארברענגען גאנצע נעכט אין שטאט. און נאך איז געווען אן אונטערשייד : אפיצירן און פאליטישע קאמיסארן האבן באקומען צוגעטיילט געשמאקע פעקלעך מיט שאקאלאד און מיט אמעריקאנער ציגארעטן, בעת די געוויינלעכע קראנקע האבן זיך געמוזט באגיין מיטן ערגסטן סארט טאבאק.

אבער טראץ די דאזיקע „קלאסן־אונטערשיידן“ האט אין שפיטאל גע־הערשט א געוויסע הארמאניע און אין לויף פון טאג איז געווען רואיק און שטיל. איך זאג — בייטאג, ווייל גאר אנדערש איז געווען ביינאכט. די נעכט אין שפיטאל געהערן צו מיינע שוידערלעכסטע דערניערונגען. פון דער אפטיילונג פון די נערוון־קראנקע, פלעגן זיך דערטראגן מורא־דיקע קולות. די פאציענטן האבן אין דער נאכט־פינצטערניש איבערגע־לעבט זייערע קאשמארן און די געשרייען האבן ארויסגערופן אן אויסברוך פון גרויס־געשרייען פון אלע איבעריקע. די קולות, וואס זיינען פון דארט געקומען, האבן אויסגעפילט דאס גאנצע שפיטאל און מיר, די גייסטיק־געזונטע, האבן אויך געמיינט, אז מיר וועלן אראפ פון זינען. די קראנקע איז נישט מעגלעך געווען צו בארואיקן. נישט עס איז געווען א גענוגנדיקע מאנשאפט מיט דאקטוירים און קראנק־שוועסטער און נישט עס זיינען געווען די געהעריקע מעדיצינישע מיטלען די דאזיקע אומגליקלעכע צו היילן.

דעם צושטאנד האט נאך פארערגערט דער פאקט, וואס דער שפיט טאל האט זיך געפונען אונטער דער אויפזיכט פון צוויי צוגעטיילטע פא־ליטישע קאמיסארן, וועלכע האבן געזארגט פאר דער פאליטישער כשרות פון די קראנקע. די דאזיקע צוויי קאמיסארן פלעגן דא אהערקומען נישט בלויז מיט זייערע כסדרדיקע פאליטישע רעפעראטן, וואס האבן די ליידנ־דיקע קראנקע און איבערהויפט די נערוועזע אריינגעווארפן אין א צו־שטאנד פון א נאך גרעסערער אויפגערגטקייט. זיי האבן דא אויך, אין סאמע שפיטאל, אויפגעשטעלט א גאנצע נעץ פון שפיאנען, אונטערהערערס און מוסרים, וואס פלעגן אפילו די קרעכצן פון די קראנקע צוטרעגן צו זייערע באַלעבאָטיים.

גאר אפשטויסנדיק איז געווען די ראלע פון די קאמיסארן צווישן די גייסטיק־קראנקע. די נערוון־קראנקע האבן, פארשטייט זיך, נישט גע־האט קיין שום קאנטראָל איבער זייערע ווערטער און האבן בעת זייערע שגעוון־אנפאלן געמאכט, פארשטייט זיך, אויסרופן, וואס זיינען ווייט נישט געווען „אין דער ליניע“. די קאמיסארן האבן אפילו וועגן אזעלכע אומ־גליקלעכע געפירט אויספארשונגען און אלע זייערע געשרייען, וועגן וועלכע

זיי האָבן געוואוסט פון זייערע מוסרים, האָבן זיי פאַרצייכנט ביי זיך אין די ביכער...

אַ נאָך מער אָפּשטויסנדיקע ראַלע האָבן די פּאָליטישע קאָמיסאַרן גע- שפּילט צווישן די גייסטיק-קראַנקע, וועלכע זיי האָבן חושד געווען, אַז זיי מאַכן בלויו דעם אַנשטעל פון קראַנקע, כדי נישט צו דאַרפן גיין אויפן פּראַנט. גראַד אין דער ערשטער וואָך, ווען איך בין אָנגעקומען אין שפּי- טאַל, זיינען זיי געקומען מיט אַן אַמבולאַנס אין מיטן דער נאַכט און האָבן אַרויסגעשלעפט פון דער נערוון-אָפּטיילונג אַ דייטשן מיליציאַנער, וועלכן זיי האָבן חושד געווען, אַז ער מאַכט זיך קראַנק. די קולות פונעם קראַנקן, בעת מען האָט אים געשלעפט איבערן קאַרידאָר, האָבן פשוט דורכגעלע- כערט די ווענט. זיינע געשרייען זיינען געווען אַזוי גרויזאַם, אַז איך האָב דעמאָלט באַקומען פון דערשיטערונג אַ „גענזענע הויט“ און די האַר האָבן זיך מיר אויפגעשטעלט אויפן קאַפּ. אָבער די געשרייען האָבן אים גאָר- נישט געהאַלפן. די קאָמיסאַרן מיט זייערע געהילפן האָבן אים אַרויסגע- שלעפט פון שפּיטאַל און אַריינגעוואָרפן אינעם קעטשל. אַ גאַנצע נאַכט האָבן דעמאָלט אָנגעהאַלטן די געוואַלדן פון די צעווילדעוועטע קראַנקע אין גאַנצן שפּיטאַל.

צומאַרגנס האָבן די דאָקטוירים מיט די קראַנקן-שוועסטערס זיך גע- שעמט צו קוקן אונז אין די אויגן אַריין. זיי האָבן אונז מיט זייער שווייגן געגעבן צו פאַרשטיין, אַז זיי זיינען אינגאַנצן מאַכטלאָז קעגן די פּאָליט- קאָמיסאַרן. די קראַנקע זיינען דעם דאָזיקן טאַג אַרומגעאַנגען מיט אַ טיפן טרויער און האָבן מיט גאַל און מיט צאַרן געקוקט אויף די צוויי „נשמה- היילער“, וואָס האָבן זיך אַרומגעפאַרעט אין שפּיטאַל און האָבן געהאַלטן רעפּעראַטן וועגן... סאַציאַליזם און מענטשלעכקייט.

אייער פון די קראַנקע איז געווען אַזוי נאַאיוו, אַז ער האָט יענעם טאַג אויפגעשריבן אַ פּראַטעסט קעגן דער האַנדלונג פון די קאָמיסאַרן און איז אַרומגעאַנגען זאַמלען אונטערשריפטן צווישן די קראַנקע. פאַר- שטייט זיך, אַז קיינער האָט אים אַזאַ אונטערשריפט נישט געגעבן. מען האָט אים באַטראַכט פאַר אַן אמתדיקן משוגענעם, אויב ער קאָן אפילו טראַכטן, אַז מען קאָן פּראַטעסטירן קעגן קאָמיסאַרן.

גלייך נאָכן אַנקומען אין שפּיטאַל אַריין, בין איך דורכגעאַנגען דורך אַ קאַנסיליום, וועלכער האָט פאַראַרדנט, אַז איך זאָל דאָ פאַרבלייבן אַ געוויסע צייט אויף אַ שטרענגער דיטעטע : אויף אַ זופ פון אויסגעקאַכטע רייז. מיט דער דאָזיקער דיטעטע האָב איך געדאַרפט אָפלעבן פיל וואָכן. אין אַלגעמיין בין איך מיטן גורל מיינעם געווען צופרידן. סיי צווישן די קראַנקע און סיי צווישן דער באַדינונג זיינען געווען פיל האַרציקע חברה, מיט וועלכער איך האָב מיך שנעל איינגעלעבט. ספעציעל האָט זיך מיט זיין וואַרימקייט צו די קראַנקע אויסגעצייכנט אַ יידישער באַדינער, מאַקס קאווא, אַ וואַרשעווער בחור וועלכער פלעגט ביי דער אַרבעט אונטער-

ברומען יידישע פאלקס־לידער און חסידישע ניגונים און נישט איין מילי־
ציאנער האָט זיך פון אים אויסגעלערנט זינגען „רייזעלע דעם שוחטס“ און
„אויפן פריפעטשאַק“.

אויך די שפּאַנישע מיידלעך, די קראַנקן־שוועסטער, זיינען געווען זייער
איבערגעגעבן צו די קראַנקע און האָבן מיטן גרעסטן געדולד אויסגעפירט
די קאַפּריזן פון די קראַנקע. דער איינציקער ווייטיקלעכער גרילץ אין דער
האַרמאָניע פון שפיטאַל־לעבן זיינען געווען די פּאַליט־קאַמיסאַרן מיט זייער
מיאוסער שפּיאַנאַזש־אַרבעט, מיט זייערע מוסרים, וועלכע זיי האָבן אַריינגע־
פלאַנצט אין די זאַלן און די נישט־זעלטענע פּאַלן פון אַרעסטן, בעת וועלכע
מען האָט קראַנקע גלייך פון שפיטאַל אַוועקגעפירט אין די תּפּיסות אַריין.

דער לאַדזשער דאַראַזשקאַזש און דער דאַקטאָר

פון בוענאַס־איירעס

געפינענדיק זיך אין מורסיאַ פלעג איך אפּטמאַל אַריינקומען אין אַ
שכּנותדיקן כּירורגישן שפיטאַל, וווּ עס זיינען געלעגן עטלעכע הונדערט
אינוואַלידן און קאַליקעס. וועלכע האָבן פאַרלוירן גלידער אויפן פּראַנט.

אין דאָזיקן שפיטאַל האָבן געאַרבעט צוויי יידן, וועלכע זיינען געווען
טאַקע דער ציל פון מיינע אפּטע וויזיטן. איינער פון זיי איז געווען אַ יונגער
דאַקטאָר, אַ געקומענער פון אַרגענטינע. ער איז שוין דעמאַלט געווען אַן
אַנגעזעענער מומחה אין מעדיצין־ענינים. איצט געפינט ער זיך צוריק איר
בוענאַס־איירעס. וווּ ער פאַרנעמט אַ וויכטיק אַרט, נישט בלויז אַלס דאַק־
טאָר און וויסנשאַפטלער, נאָר אויך אין יידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן. זיינע
מעדיצינישע קענטענישן זיינען אַזוי גרויס, אַז בעת ער איז מיט אַ יאָר צו־
ריק געווען אויף אַ באַזוך אין פאַריז, איז ער איינגעלאָדן געוואָרן דורך דעם
סאַרבאַנע־אוייווערסיטעט צו האַלטן אַ פאַר וויסנשאַפטלעכע פאַרטראַגן.

דער דאָזיקער דאַקטאָר איז געווען באַהאַוונט אין יידישקייט און עס
פלעגט זיין אַן אמתדיק פאַרגעניגן צו שמועסן מיט אים אויף יידיש־ליטע־
ראַרישע טעמעס. צווישן די קראַנקע אין שפיטאַל איז ער געווען שטאַרק
באַליבט און דאָס איז נישט קיין קליינער קאַמפּלימענט. ווייל די קראַנקע
אין יענעם שפיטאַל זיינען אין זייער גרעסטער מערהייט געווען פאַרביטערטע
און אייביק אויפּגערעגטע מענטשן, מענטשן, וועלכע האָבן זיך געפונען אין
אַ כּסדרדיקן אויפּגערגטן צושטאַנד צוליב די דורכגעאַנגענע אפּעראַציעס
און צעקאַלעטשעטע אברים.

אחוץ דעם דאָזיקן דאַקטאָר האָב איך געהאַט דאָרט אַ צווייטן גוטן
פּריינד, אַ פּשוטן יידישן פּאַלקס־מענטש, אַ זייער קאַלירפולן און אינטע־
רעסאַנטן טיפּ. ער איז געווען אַ לאַדזשער דאַראַזשקאַזש מיטן נאַמען

שמעלקע. קיין שפאניע איז ער געקומען פון פאריז, ווו ער האָט געאַרבעט אַלס היטל-מאַכער. באַלד אין דער ערשטער צייט איז ער פאַרווונדעט גע- וואָרן אויפן פראַנט אין אַ פּוס און דעם פריער דערמאָנטן יידישן דאָקטאָר פון אַרגענטינע האָט ער געהאַט צו פאַרדאַנקען, וואָס מען האָט אים דעם פּוס נישט אָפּגעשניטן. ער האָט בלוז פאַרלוירן עטלעכע פינגער און האָט זיך באַוועגט אויף קוליעס. אין שפיטאַל האָט ער אָנגעפירט מיט דער קאַנ- טין און שטענדיק, ווען איך בין געקומען צו אים, פלעגט ער אַרויסנעמען פון אַ באַהעלטעניש אַן אַלטע פאַרשימלטע פלאַש „מאַלאַגאַ“ און פלעגט מיך מכבד זיין מיט אַ כּוסה.

— גיס אַריין — האָט ער געזאָגט — זיי נישט קיין יאָלד און הער נישט, וואָס די „יאַקטאַרס“ זאָגן דיר. זיי ווייסן אַ געזונטע קרענק... ער איז געווען אַ פּולשטענדיקער אַנאַלפּאַבעט, האָט נישט געקענט קיין צורת אות און האָט מיך געבעטן, איך זאָל ווערן זיין „סעקרעטאַר“, איך זאָל פאַר אים שרייבן בריוו צו זיין ווייב, פריידל, וועלכע איז געבליבן אין לאַדזש (די בריוו זיינען צוליב פּאָליצייאַיש-פּוילישע טעמים געאַנגען דורך פאַריז).

— אַבער געדענק — האָט ער געזאָגט און מיר געקלאַפט איבערן אַקסל אויפן דאָראַזשקאַרסקע שטייגער — זאַלסט מיר נישט שרייבן ווי אַ „פּילאַ- זאַק“, נאָר פּראַסט און פּשוט, אַן שום דריידלעך. מיין ווייב איז נישט קיין „געסקאַנטשעטע“ און פאַר איר איבערצוליינען אַ בריוו איז אַזוי ווי פאַר דיר אויפצוהויבן אַ קאַבילע...

איך באַדויער שטאַרק, וואָס איך האָב נישט אין ערגעץ קיין קאַפּיע פון די בריוו, וועלכע ער האָט מיר דיקטירט. זיי וואָלטן געווען אַ טייערער מוסטער פון לשון און פון פּאַלקסטימלעכן סטיל פון אַ יידישן האַרעפּאַש- ניק. די בריוו זיינע פלעגן קלינגען אומגעפער אַזוי :

„צו מיין הייס געליבטער און האַרציק-געטרייער פּרוי, פּראַדל. איך טייל דיר מיט, אַז איך גיי אויף קוליעס, אַבער ווייטער בין איך געזונט ווי אַ פּערד. דעם בריוו שרייבט דיר מיינס אַ באַקאַנטער, אַ נאַש-בראַט, כאַטש ער איז אַ שמענטעליגענט. ער שרייבט דעם בריוו מיט אַ פּעדער, וואָס איך האָב געקויפט אין גרעסטן געוועלב אין וואַלענסיאַ און האָט אַן אמת-דיקע גאַלדענע סטאַלקע. זיי זיכער, קאַכאַנעדיקע, אַז ווען איך וועל צוריקקו- מען קיין לאַדזש, וועל איך נישט זיין מער קיין דאָראַזשקאַזש און דו מעגסט שוין פאַרקויפן די דרינדע מיט דער שקאַפּע. אין קומענדיקן פּרייען פּוילן וועלן נישט זיין מער קיין דאָראַזשקאַזשעס. אַלע אַרבעטאַרער, איבערהויפט די, וואָס האָבן זיך געשלאָגן אין שפּאַניע, וועלן זיין די גרעסטע מאַכערס און אפּשר נאָך גענערעלער.“

נאָך יעדע פאַר שורות פלעגט ער מיך הייסן איבערליינען און הייסן אויסמעקן די „אינטעליגענטע“ ווערטער. אַן אינטעליגענט וואָרט האָט ביי אים, למשל, געהייסן : „קעמפּן“, „אידעע“, אָדער אפילו „מענטשהייט“.

— מעק אויס! — האָט ער מיר באַפּוילן — מײן פּראַדל איז אַ פּראַסט
שטיק ברויט מיט פּוטער, זי האָט נישט קײן „ווערסיטעטן“.

נאָך יעדן בריוו האָט ער געהייסן צושרײבן אַ שורה:
„געדענק, פּראַדל, זאָלסט באַהאַלטן מײנע בריוו מיט די פּאַטאַגראַד־
פּיעס, ווי איך שטיי מיט די קוליעס, אַז עס וועט קומען די פּרייהייט, וועלן
זיי צונאָך קומען“.

אײנמאָל, ווען איך בין געקומען צו שמעלקע דאָראַזשקאַזש, איז ער
נישט געווען אויפגעלייגט ווי געוויינלעך, נאָר פּאַרקערט — ער איז געווען
גאָר שטאַרק צוטראַגן און אויפגערעגט.

— זיגמונד — האָט ער געזאָגט צו מיר — דו ווייסט דאָך, אַז איך
בין אַ פּראַסטער „גוט־שבת“ און איך קען מיך גאָר קנאַפּ אין די קליינע
אותיותלעך. אָבער איך בין אַ גוטער קאַמוניסט און איך זע, אַז דאָ אין
שפיטאַל קומען פּאַר נישט קײן ראַיעלע זאַכן.

— די פּאָליטישע קאַמיסאַרן אונזערע טוען דאָ אַפּ זאַכן, וואָס איך
הויב נישט אָן צו פּאַרשטיין. זיי טראַגן פּון דאַנען אַרויס די בעסטע וויינען,
פליישן און קאַנסערוון, וואָס געהערן צו די קראַנקע און גיבן עס אַוועק
צו זייערע שפּאַנישע ליובאַוויניצעס. מען האָט אפילו געזען, ווי זיי פּאַר־
קויפּן פּראַדוקטן פּון שפיטאַל אויפן שוואַרצן מאַרק און נעמען דערפאַר נישט
קײן פּעזעטעס, נאָר אַמעריקאַנער „לאַקשן“ מיט גאַלדענע מאַנעטעס.

ער האָט זיך צו מיר צוגעבויגן און אַרײנגעשושקעט אויפן אויער:
— און נאָך עפעס וויל איך דיר זאָגן: מען גרייט זיך דאָ אונטערצו־
שטעלן אַ פּיסל אונזער טייערן דאַקטאָר פּון בוענאַס־אַײרעס. מען פּירט
קעגן אים אַ מיאוסע העצע. קודם כל די קאַמיסאַרן און אויך אַ פּאַר קראַנקע,
וואָס זײנען אונטערלעקערט און מוסרים.
— וואָס האָבן זיי צום דאַקטאָר?

— ער שטערט זיי. ער וויל נישט מען זאָל צעטראַגן די פּראַדוקטן, וואָס
געהערן צו די קראַנקע. איך האָב שוין נישט אײן מאָל אונטערגעהערט, ווי
די קאַמיסאַרן האָבן אים געזאָגט, ער זאָל נישט מישן זיך, וווּ מען דאַרף
נישט. דאָס זאָגן זיי אים אין פנים אַרײן, אָבער הינטער די פלייצעס רעדט
מען אויף אים מיאוסע זאַכן: „פּאַרשיווע זשיד, און „פּאַרדאַמטער יודע“,
גאַרנישט בעסער ווי די אַנטיסעמיטן בײ אונז אין פּוילן.

די דאָזיקע ידיעה האָט מיך שטאַרק באַאומרוואיקט. דעם זעלבן טאַג
האָב איך מיך געזען מיט דעם דאַקטאָר און האָב אים דאָס אַלץ איבערגעגעבן.
ער האָט טרויעריק געשאַקלט מיטן קאַפּ און האָט געזאָגט, אַז דאָס אַלץ
איז אים באַקאַנט. די קאַמיסאַרן מאַכן דאָ חרוב דעם שפיטאַל, זיי טראַגן
אַרויס פּונדאַנען יעדע בעסערע זאַך און דאָס, וואָס זיי נעמען נישט צו,
דערלויבן זיי אויך נישט צו געבן די קראַנקע און די פּראַדוקטן ווערן פּאַר־
שימלט. אַ גרויסע צאָל קראַנקע, מײסטנטיילס דײטשן און פּאָליאַקן, זײנען
אַנגעשטעקט מיט אַנטיסעמיטיזם און די קאַמיסאַרן גיסן אײל אויפן פּײער.

אריינטראגן קעגן זיי אן אנקלאגע קאן ער נישט, ווייל ער ווייסט, אז „אין האנט וואָשט די צווייטע“. די דעמאָראַליזאַציע צווישן די פּאָליט־קאָמיסאַרן איז זייער גרויס און אזאָ מין אנקלאגע וואָלט אוודאי אַרויסגערופן רעפּרע־סיעס קעגן אים אַליין.

אין האַרץ האָב איך מיט אים מסכים געווען. דער פּאַקט פון אַנטיסע־ניטיזם איז פאַר מיר נישט געווען ניי. ערשט מיט אַ קורצער צייט צוריק האָבן די פּאָליט־קאָמיסאַרן אַפיציעל אָפּגעוואָרפן דעם דאָקטאָרס אַ פּאַרשלאָג וועגן אַ יידישער אונטערנעמונג מיט מיינס אַ רעפּעראַט וועגן יידישער ליי־טעראַטור. זיי האָבן דאָס פּאַרבאַטן אונטער דעם צינישן אויסרייד, אז יידיש איז נישט קיין אַנערקענטע שפּראַך. דער דאָקטאָר האָט מיר אויך דערציילט, אז די פּאָליטישע קאָמיסאַרן מישן זיך אַריין אין זיין דאָקטאָרשע אַרבעט, אז דער גאַנצער שפּיטאַל איז פול מיט זייערע מוסרים און שפּיאַנען און אז אָפּטמאַל שלעפט מען אַרויס פון די בעטן שווער־קראַנקע פּאַציענטן אויף פּאַרהערן. די דאָזיקע פּאַרהערן זיינען פאַר די קראַנקע און אמתדיק גיהנום. די ברוטאַלע באַהאַנדלונג פון די אויספּאַרשונג־ריכטער פּאַרערגערט זייער געזונט־צושטאַנד. עס טרעפט אפילו, אז שווער אָפּערירטע ווערן איבער־געפירט אין די תּפּיסות אַריין. דער דאָקטאָר מוז זיך צו דעם אַלעם צוקוקן מיט פּאַרקריצטע ציין און קאָן דערויף נישט רעאַגירן. אין דער גאַנצער וועלט אין אַנגענומען, אז אַ קראַנקער מוז קודם כל באַקומען מעדיצינישע הילף, מעג ער אפילו זיין אַ מערדער. אָבער דאָ גילטן נישט קיין שום פּרינציפּן. מען קאָן אַריינפּאַלן אין פּאַרצווייפלונג, ווען מען קוקט זיך צו דער אומ־מענטשלעכקייט, מיט וועלכער די קאָמיסאַרן באַהאַנדלען די קראַנקע, אויף וועלכע מען טראַגט אונטער מסירות.

אין די דאָזיקע טעג האָב איך געהאַט אַ גאַר „חשובן“ גאַסט פון אַל־באַסעטע, דעם שעף פון דער עווידענץ־אָפּטיילונג, דעם אַלטן יידישן קאָ־מוניסט, הערמאַן. גלייך נאָכן אַנקומען קיין מורסיא, האָט ער מיך באַ־זוכט אין שפּיטאַל, כלומרשט אויף אַ פּריינדלעכן וויזיט, אָבער פון זיינע ער־שטע ווערטער האָב איך גלייך אַרויסגעדרונגען, אז דער דאָזיקער וויזיט האָט געהאַט אַן אַנדער כּוונה. ער האָט מיך צום ערשט געפּרעגט יועגן מיין געזונט־צושטאַנד. דאָן האָט ער מיך גענומען אויספּרעגן, וואָס פאַר אַ שטימונגען עס הערשן צווישן די קראַנקע און צום סוף האָט ער מיך גע־פּרעגט כלומרשט פּאַרבייגענדיק :

— איר קאָנט דאָ דעם יידישן אַרגענטינער דאָקטאָר פון דער כּירור־גישער אָפּטיילונג ?

איך האָב גלייך פּאַרשטאַנען, אז דאָס איז אוודאי געווען איינער פון די הויפּט־צילן פון זיין וויזיט אין מורסיא, נישט אַנדערש, נאָר עמיצער האָט שוין דאָרט אַריינגעטראָגן אויפן דאָקטאָר אַ מסירה און הערמאַן איז דאָ אַראָפּגעקומען זיך באַקענען מיט די פּאַקטן.

איך האָב אים געזאָגט, אַז דער דאָקטאָר איז אַ העכסט אַרנטלעכער מענטש, אַז ער איז אַ סימפּאַטיקער פּון „אונזער זאָך“ (דאָס הייסט פּון דער סטאַליניסטישער ליניע). אַז ער איז אַן איבערגעגעבענער דאָקטאָר צו די קראַנקע און אַ געטרייער און ליבנסווירדיקער מענטש.

— איך האָב געהערט — האָט דערויף הערמאַן געזאָגט — אַז ער איז שוין צופיל געטריי צו די קראַנקע. ער מיסט זיך אין זאַכן, וואָס געהערן נישט צו זיינע פליכטן.

איך האָב פאַרשטאַנען, וואָס ער האָט דערמיט געמיינט. דער דאָקטאָר מיסט זיך אַרײַן אין דעם, וואָס די קאַמיסאַרן באַגנבענען דאָס שפּיטאַל... אָבער איך האָב מיך נישט אָפּגערופּן.

הערמאַן האָט אַ וויילע געפּויקט מיט די פינגער איבערן טײַט און האָט צום סוף געזאָגט :

— חבר שטיין, איר זענט נישט קיין יינגעלע. איר ווייסט זייער גוט, אַז צווישן געוויסע מיליציאַנערן זיינען פאַראַן אַנטיסעמיטישע שטימונגען. דער דאָקטאָר שטעלט צופיל אַרויס דעם קאַפּ און ער קאַן דערביי שלעכט אָפּשניידן.

איך האָב גוט פאַרשטאַנען די ערנסטקייט פּון דעם דאָקטאָרס פּאַזיציע. הערמאַנס רייד זענע געווען אַ וואַרנונג. איך האָב נישט לאַנג געוואַרט אין האָב דעם זעלבן טאָג געהאַט מיטן דאָקטאָר אַ שמועס. צי דער דאָקטאָר איז פּון דעמאָלט אַן געוואָרן אַביסל פאַרזיכטיקער אין דער האַנדלונג מיט די קאַמיסאַרן, ווייס איך נישט, ווייל איך האָ באַין אַ צײַט אַרום פאַרלאָזט מורסיאַ. איינס ווייס איך אָבער : אַז ער איז אַרויסגעקומען לעבעדיקערהײַט פּון שפּאַניע און אַז ער געפינט זיך איצט אין אַרגענטינע, וווּ ער איז אַן אַקטיווער און ווערטפּולער בויער פּון דאָרטיקן יידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן.

אויב ער לייענט די דאָזיקע ווערטער, וועט ער זיך געוויס דערמאַנען אין די דאָזיקע געמיינזאַם דורכגעלעבטע טעג און ער וועט די דאָזיקע ווערטער אויפנעמען ווי אַגרוס פּון אַן אַמאָליקן פּריינד פּון שפּיטאַל אין מורסיאַ...

די שפּיטאַל-פלעגערין קאַרמען

צווישן די קראַנקן־שוועסטערן ביי מיר אין שפּיטאַל האָט מיך גלייך אין די ערשטע טעג פאַראַינטריגירט סיי מיט איר אויסזען און סיי מיט איר אויפפירן זיך, אַ יונג שפּאַניש מיידל מיטן נאַמען קאַרמען.

זי איז געווען יונג און שיין מיט אַ שיינקייט, וואָס איז באַשיידן. זי איז געווען קליין־וואָקסיק מיט אַ פּרעכטיקן קאַפּ, שוואַרצע, לעבעדיקע אויגן און מיט אַ שיינעם, קיילעכדיקן און קלוגן שטערן. זי האָט אַרומגע־שוועבט צווישן די קראַנקע ווי אַן אמתדיקער מלאַך און אין דאָזיקן פאַר־

גלייך איז נישט פאראן די מינדעסטע איבערטרייבונג. זי איז געווען די סאמע פארקערפערונג פון גוטסקייט, פון א גוטסקייט, וואס זי האט אויסגעטיילט אן שום צערעמאניעס. איר גוטסקייט איז געווען נאטירלעך, ווי עס זיינען געווען אירע גרויסע, שווארצע און טויבן־מילדע אויגן, איר שיין געשניטן מויל, די גאנצע באַחנטקייט, וואס איז געלעגן אויף איר געשטאַלט.

אַבער צוגלייך מיט דער וואַרימער שוועסטערישער באַציאונג צו די קראַנקע, האָט זי זיך דאָך געהאַלטן פון יעדן פונדערווייטנס. זי איז געווען איבערגעגעבן און געטריי ווי אַ קראַנק־שוועסטער, האָט אויסגעפירט דעם מינדעסטן פאַרלאַנג פון יעדן קראַנקן און האָט מיט איר צאָרט־קייט און איידלקייט איינגענומען אפילו די אַממייסטן צעווילדעוועטע קראַנקע פון דער נערוון־אָפטיילונג, אַבער פערזענלעך האָט זי זיך צו קיינעם נישט דערנענטערט. אַלץ, וואָס זי האָט געזאָגט אָדער געטאָן, האָט געהאַט אַ שייכות מיט איר אַרבעט. די דאָזיקע גרעניץ האָט זי קיינמאָל נישט איבערגעשטיגן, נישט בלויז מיט קראַנקע, נאָר אויך נישט מיט די אַנדערע קראַנק־שוועסטערס און מיט די דאָקטוירים.

דאָס דאָזיקע אויפפירן זיך פון יונגן שפּאַנישן מיידל האָט מיך גאָר שטאַרק פאַראינטריגירט. עס איז נישט געווען קיין ספּק, אַז זי לעבט עפעס טיף איבער און אַז איר פּסיכישער צושטאַנד האָט עפעס געהאַט געמיינזאַמעס מיט מיינעם.

איבערהויפּט האָט מיך געוונדערט דאָס, וואָס זי האָט גערעדט מיט גרויס פּליסיקייט עטלעכע אייראָפּעאישע שפּראַכן, אַ זאָך, וואָס איז געווען אַ זעלטענע דערשיינונג פאַר אַ געוויינלעך שפּאַניש מיידל. אויך דער אופן פון איר רעדן האָט עדות געזאָגט, אַז זי האָט אַ נישט־דורכשניט־לעכע בילדונג און קולטור. אַלע מיינע באַמיאונגען מיט איר צו פאַרקניפן אַ זייטיקן שמועס, וואָס האָט נישט קיין דירעקטן שייכות מיטן שפּאַנישן טאַל, האָבן זיך געענדיקט מיט אַ דורכפאַל. זי האָט רואיק און געדולדיק געטאָן פאַר מיר אַלץ, אין וואָס איך האָב מיך גענויטיקט ווי אַ פּאַציענט. זי האָט מיט דער גרעסטער געטריישאַפט אָפּגעהיט מיינע מעדיקאַמענטן און דאָס דערלאַנגען די שלאַף־מיטלען, אַבער אויסער דעם האָט זי נישט פאַרטוישט מיט מיר קיין איינציק וואָרט.

אַ געוויסן פאַרטאָג האָב איך מיך דערפילט גאָר שלעכט. נישט אַזוי פיזיש, נאָר עס האָט מיך ווידעראַמאַל באַהערשט איינע פון מיינע אָפטע שטימונגען פון אָפּאַטיע און רעזיגנאַציע. עס איז שוין געווען פאַרטאָג, די שאַטנס האָבן זיך נאָך געהאַלטן בלויז אין די ווינקלען פונעם קראַנקן־זאַל. דורך די פענצטער האָט גענומען אַריינשיינען אַ גרויסע, אַ בלוט־רויטע זון. איך בין געלעגן אויפן בעט און האָב מיך געדרייט פון איין זייט אויף דער צווייטער. ענדלעך בין איך אויפגעשטאַנען און האָב אַנגעהויבן אַרומשלייכן איבערן קאַרידאָר. פּלוצלונג האָב איך איר דערזען,

די יונגע קראַנקן־שוועסטער, קאַרמען. עסאיז גראַד געווען איר נאַכט־
דינסט און זי איז גראַד אַרויס פון דער לאַבאָראַטאָריע מיט אַ טאַץ איינ־
שפּריצונג־געצייג. ווען זי האָט מיך דערזען, מיין בלאַסקייט, מיינע נישט־
אויסגעשלאָפענע אויגן, איז זי צו מיר צו און האָט מיך געפרעגט מיט
איר געדיכטן, שפּאַניש־קלינגענדיקן דייטש :

— איר פילט אייך נישט גוט ? קומט, איך וועל אייך העלפן אַריינגיין
צו אייך אין זאַל אַריין.

איך האָב אָבער געשאַקלט מיט דעם קאַפּ אויף ניין.

— איך דאַנק אייך, קאַרמען, איך נויטיק מיך נישט אין קיין שלאָף.
איך וואָלט מיך בעסער איצט גענויטיקט אין אַ רב אָדער אין אַ גלח, כדי
זיך אַראָפּצורעדן פון האַרץ... אָדער אפשר וואָלט איר געקאַנט אויסהערן
אַ שטיקל מענטשלעכע ווידוי ?

איך האָב עס געזאָגט מיט אַ בלאַסן שמייכל, כאַטש געמיינט האָב איך
עס אינגאַנצן ערנסט. זי האָט אָבער דערויף געזאָגט אַביסל אַ ברוגע :

— אַלע מענער זיינען די זעלבע, בלויז דאָס איינע ליגט אייך אין זין.
— איר האָט אַ טעות, שוועסטער — האָב איך איר געזאָגט — איך

מיין עס טאַקע אויף אַ רעכטן אמת. איך האָב טאַקע אַ פאַרדאַכט, אַז איר
זענט דער ריכטיקער מענטש, וואָס וואָלט מיך געקאַנט אויסהערן אויף אַן
אמתדיקן שוועסטערישן אופן. אַז איך מיין אין אייך נישט די פרוי, נאָר
דעם מענטש, כאַטש דאָס איז אַזוי שווער צו גלויבן, ווייל איר זענט אַזוי
יונג און אַזוי שיין.

ווייזט אויס, אַז דער אויסזען מיינער און דער טאַן אין מיין שטימע
האַבן ביי איר נושא חן געווען. זי האָט סוף כל סוף אַפילו מסכים געווען,
אַז מיר זאָלן זיך טרעפן אין דער שטאָט, אינאַ נאַכמיטאָג, ווען זי איז
פריי. מיר האָבן זיך באַשטימט אין אַ גרויסן גאַרטן־קאַפע, ווו עס האָט
געשפילט אַן אַרקעסטער.

איך האָב מיט אַ סך אומגעדולד געוואָרט אויף יענעם נאַכמיטאָג. אינ־
דערפרי, ווען זי האָט פאַרלאָזט די אַרבעט, איז זי שטיין געבליבן אויף דער
שוועל פון מיין שפיטאַל־זאַל און האָט מיר מיטן אויג געגעבן אַ צייכן, אַז
„עס איז היינט“.

דער נאַכמיטאָג איז געווען אַ גאָר הייסער, אַ טרוקענער, עס האָט גע־
מאַכט דעם איינדרוק, ווי די לופט אַליין וואָלט געשטאַנען אַ מידע, אַן
אויסגעמוטשטעטע אין דער דאָזיקער גליענדיקער היץ. דער באַשיינטער
קאַפע־גאַרטן איז געווען האַלב־ליידיקלעך. מענטשן זיינען דאָ געזעסן אונ־
טער די ביימער און האָבן זיך צוגעהערט צו די מיט־פליסנדיקע טענער
פונעם אַרקעסטער. איך בין געקומען באַלאַדן מיט אַ שיינעם בוקעט רויזן.
ווען קאַרמען איז אָנגעקומען האָט עס איר שטאַרק גערירט. זי האָט זיך
אַריינגעשפילעט אַ רויז אין די האַר און אַ צווייטן האָט זי געגעבן מיר,
איך זאַל מיר אַריינשטעלן אין לאַץ. איך האָב געוואָלט באַשטעלן פאַר

ביידן „געפרוירנס“ (אייד־קרעם), אבער זי האט א זאג געטאן מיט א פלוצ־
לונגדיקער שטרענגקייט:

— איר טאָרט דאָס נישט. איר זענט אויף אַ שטרענגער דיעטע.
— קאַרמען — האָב איך געזאָגט — פאַרגעסט אַ רגע, אַז איר זענט
אַ שפּיטאַל־שוועסטער און אַז איך בין אַ חולה. לאַמיר דאָ זיין אַביסל
פריוואַט...

— איר קאַנט נישט זיין פריוואַט. אייד־קרעם איז פאַר אייך סם. איר
טאָרט עס נישט עסן.

— עס איז מיר אַלץ איינס, צי עס איז סם צי נישט. איך האָב שוין
דאָס לעבן ביז איבערן האַלז.

איך האָב עס געזאָגט האַלב שפּאַס און האַלב ערנסט, אבער זי האָט
אַרויסגעפּילט, אַז דאָס שפּאַסיקע איז בלויז אַן אַנשטעל.

— ווי קומט עס ? — האָט זי געפרעגט — וואָס אַ מענטש מיט אַזאַ
ווידערווילן צום לעבן און מיט אַזאַ פעסימיזם, זאָל דאָ קומען אַהער פּון
אַ ווייט לאַנד, כדי צו קעמפּן פאַר אַן אידעע ?

— איר האָט אַ טעות, אַז שפּאַניע איז פאַר מיר אַן אידעע. שפּאַַ־
ניע איז פאַר מיר נישט קיין אידעע, נאָר אַן אַפּיום. אַן אַפּיום, וואָס גיט
פאַרגעסונג און באַטויבונג.

זי האָט אַ וויילע געשוויגן. פּון דער זייט פּון אַרקעסטער איז גע־
פּלאַסן אַ פאַרבענקטער טאַנגאַ. אַ זינגערין איז געשטאַנען נעבן אַ מיקראָ־
פּאָן און האָט אַריינגעוויינט לאַנג־אויסגעצויגענע, שפּאַנישע ווערטער. דער
גאַנצער אַרום איז געווען ווי אַ טעאַטראַלע דעקאָראַציע צו מיין שטי־
מונג. איך האָב געפּילט אַביסל יונגלעריש מיט דעם פּלוצלונגען אויסברוך
פּון מיין ווידוי. אבער איך האָב געפּילט, אַז אויך קאַרמען איז באַהערשט
פּון דער זעלבער שטימונג און אַז זי האָט מיך פאַרשטאַנען, ווייל אויך
זי מוז איבערלעבן עפעס ענלעכס. זי האָט בלויז געזאָגט:

— איך באַדויער נישט, וואָס מיר האָבן זיך געטראַפּן. איך האָב
נאָך אין שפּיטאַל באַמערקט, אַז איר זענט אַנדערש ווי די אַנדערע.

מיר האָבן גערעדט וועגן סתם זאַכן, וועגן זאַכן, וואָס זיינען נישט
געווען מער ווי אַ שאַלעכץ פּון רייד, וואָס האָבן סוף כל סוף געמוזט קו־
מען. איך האָב איר ענדלעך געפרעגט:

— זאָגט מיר, קאַרמען, פּונוואַנען נעמט איר אייך אין שפּיטאַל ? איר
זענט טאַקע אַ גוטע און אַ פעאיקע קראַנק־שוועסטער, אבער איך בין
זיכער, אַז נישט דאָס איז אייער פּראַפעסיע. אייער באַקאַנטשאַפט פּון
פרעמדע שפּראַכן און אייער בילדונג איז אַ סימן פּון אַ גוט־סיטואַירטער
בירגערלעכער פּאַמיליע. עס ווונדערט מיך דעריבער אייער איבערגעגעב־
קייט און געטריישאַפט צו רעפּובליקאַנישע מיליציאַנערן.

איר געזיכט איז געוואָרן אַנגעצונדן און פאַרכמורעט.

— איר רעדט, ווי שפּאַניע וואַלט אייך געווען אינגאַנצן פרעמד.. איר מיינט טאַקע, אַז אַלע בירגערלעכער פּאַמיליעס האָבן זיך געשטעלט אויף דער זייט פון פּראַנקאַ? איר ווייסט דען נישט, אַז אַ גרויסע טייל פון שפּאַנישן בירגערטום איז פון ערשטן מאַמענט אַן געווען פאַר דער רע-פּובליק און נישט פאַרן פּאַשיסט פּראַנקאַ?

— זעט איר — האָב איך געזאָגט מיט אַ שמייכל — איך האָב גלייך געטראָפּן, פון וואָס פאַראַ קלאַס איר קומט אַרויס. אַז אייער איצטיקע פּראַפעסיע פון אַ קראַנקן־שוועסטער איז נישט מער ווי פּופּעלקע, אַז איר זענט טאַקע אַ בירגערלעכע פּריילן פון אַ „בעסערער“ פּאַמיליע.

— מיין פּראַפעסיע אין שפּיטאַל איז די זעלבע זאך, וואָס אייער אַנ-טייל אין דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע — האָט זי געזאָגט אויפֿ-ריכטיק און טרויעריק — עס איז דער זעלבער אַפּיום. דאָס זעלבע מיטל פון באַטיבונג...

דעם דאָזיקן נאַכמיטאָג בין איך נישט געווען מער צודרינגלעך מיט פּראַנק. אויך זי איז געווען גענוג דעליקאַט נישט צו פרעגן מיך מער קיין פּרטים. נאָך עטלעכע שעה פאַרברענגען אין קאַפּע, האָב איך איר אַפֿ-געפירט אין דער ריכטונג פון שפּיטאַל.. וווּ מיר האָבן זיך געזעגנט עט-לעכע הייזער פּריער, כדי קיינער זאָל נישט באַמערקן, אַז מיר באַגעגענען זיך אויסער דעם שפּיטאַל. מיט אַ פאַר טעג שפּעטער האָבן מיר זיך ווידער באַגעגנט. איך האָב צו דער צווייטער באַגעגעניש געציילט די מינוטן, וואָס זיינען געבליבן צו וואַרטן. איך בין ווידער געקומען מיט בלומען. זי האָט פאַר מיר מיטגעבראַכט עטלעכע שאַכטלעך מיט אַמעריקאַנער סיגאַרעטן. אונזער פּריינדשאַפּט איז געווען אַ געהתמעטע...

עס איז געווען אַ הייסער, שטיקנדיקער טאָג, די זון האָט אַראַפּגע-גאַסן פון הימל גאַנצע שטראַמען מיט אַ טרוקענער און שטיקנדיקער היץ. די ביימער אינעם גאַרטן זיינען געשטאַנען ווי קראַנקע, אויך דער אַר-קעסטער האָט דעם טאָג נישט געשפּילט, נאָר האָט ווי געצאַנקט מיט שטילע געדעמפטע טענער. קאַרמען איז דעם טאָג געווען אין אַ מאַדנער שטימונג. זי האָט אין אַ געוויסן מאַמענט אַנגענומען מיין האַנט און האָט געזאָגט:

— איר זענט גערעכט געווען, אַז איך בין נישט קיין פּראַפעסיאָנעלע קראַנקן־שוועסטער. ערשט מיט אַ פאַר וואַכן צוריק בין איר דורך אַ צו-פּאַל אַנגעקומען אין שפּיטאַל אַריין. איר ווייסט אַבער, וואָס איך בין גע-ווען פּריער?

איר געזיכט איז געווען איין גרויסער גרימאַס פון ווייטיק. איך האָב געוואוסט, אַז זי גרייט זיך מיר צו זאָגן עפעס אַזוינס, וואָס קאַסט איר אַ שטיק לעבן און איך האָב עס נישט געוואַלט הערן. אַבער זי האָט מיר געזאָגט, קלאַר און אַפּן, גלייך אין געזיכט אַריין:

— איך בין געווען אַ גאַסן־פּרוי!

איך האָב מיך אַוועקגעבויגן, אַזוי ווי איך וואָלט געוואָלט דאָס וואָרט צוריקוואַרפן, אַזוי ווי עס וואָלט אינגאַנצן נישט געזאַגט געוואָרן. אָבער זי האָט עס נאָכאַמאָל איבערגעחזרט מיט מער צער, אָבער נאָך קלאַרער און מיט אַן אַנטשלאַסנקייט, אַזוי ווי זי וואָלט געוואָלט פון זיך אַראָפּ־וואַרפן עפעס אַ נישט־דערטרעגלעכע משא :

— איך בין געווען אַ גאַסן־פּרוי. איך האָב „געאַרבעט“ אין אַלע מיליציאַנערישע פּריילעכע הייזער הינטער די פּראָנטן. אין שפּיטאַל בין איך ערשט אַנגעקומען מיט אַ פּאַר וואָכן צוריק. דאָס האָט מיר אַן אַפּי־ציר, אַ „קליענט“ אויסגעאַרבעט דעם דאָזיקן פּאַסטן, אַנישט וואָלט איך נאָך איצט געווען אין אַ „הייזל“.

די גאַנצע סיטואַציע איז געוואָרן אַ פּיינלעכע. איך האָב געזען, ווי זי האָט זיך געקאַרטשעט אין ווייען און איך בין צופיל אומגעשיקט, כדי צו געפינען די פּאַסיקע ווערטער, כדי איר צו באַרואיקן. דעם דאָזיקן נאָכמיטאַג איז מיר אויסגעקומען צו הערן איר געשיכטע, אַ געשיכטע, וואָס האָט ווידעראַמאָל געוואַרפן אַ שטיק ליכט אויף דעם אומגליקלעכן לאַנד שפּאַניע.

די געשיכטע פון דעם מיידל קאָן דאָ איבערגעבן אין עטלעכע שורות, אָבער יעדע שורה איז ווי אַ סימבאָל, וואָס טראַגט אין זיך, נישט בלויז דאָס לעבן פון דעם איינעם מיידל, נאָר פון צענדליקער טויזנטער ענלעכע קרבנות פון דעם דאָזיקן אויסטערלישן בירגער־קריג.

קאַרמען איז געקומען פון מאַדריד. אירע עלטערן האָבן געהערט צום מער פאַרמעגלעכן בירגערטום, אָבער דער פּאַטער איז דאָס גאַנצע לעבן זיינס געווען אַ רעפּובליקאַנער און האָט געלעבט מיט די אידעאַלן פון דער גרויסער פּראַנצויזישער רעוואָלוציע און פון אייראָפּעאישן „פעלקער־פּרילינג“ פון 1848. אויך די מוטער מיט די צוויי עלטסטע ברידער זיינען געווען, נישט בלויז פון איבערצייגונג, נאָר אויך פון כאַראַקטער, ליבע־ראַלן. בלויז דער יונגסטער ברודער, אַ מעדיצינ־סטודענט, האָט געהאַט סימפּאַטיעס צו פּראַנקאַס פּאַלאַנגאַ. ווען דער פּראַנקאַ־אויפשטאַנד איז אויסגעבראַכן, איז ער געוואָרן פאַרשוונדן. צי איז ער אַנטלאָפּן אויף דער זייט פון פּראַנקאַ ? דאָס איז געווען נישט זיכער, אָבער וואַרשיינלעך. עמיר צער פון די שכנים איז אַוועק אין דער פּאַליטישער מיליץ און האָט וועגן דעם געמאַלדן. דעם זעלבן טאַג זיינען אַנגעקומען מיליציאַנטן און די גאַנצע פּאַמיליע איז אָפּגעפירט געוואָרן אין תּפיסה אַריין. מיט די על־טערן און מיט די צוויי עלטערע ברידער האָט מען נישט געמאַכט קיין לאַנגע צערעמאָניעס. מען האָט זיי צוערשט מוראדיק צעשלאָגן און דאָן דערשאָסן. איר, קאַרמען, האָט מען אַריינגעשלעפּט אין אַ קאַמער אַריין, וווּ אַלע אַנוועזנדיקע האָבן זי פאַרגעוואָלטיקט. מען האָט איר דאָן אַוועק־געשלעפּט אין אַ פּראָווינץ־שטאָט, וווּ זי איז אָפּגעווען עטלעכע טעג אין אַ תּפיסה און דערנאָך האָט מען זי אַ קראַנקע, אַ הונגעריקע, אַ דערשלאָ־גענע און אַן אָפּגעריסענע אַרויסגעשטעלט אויף דער גאַס אַרויס. זי איז

דאן אַרונטערגעפאלן אונטער דער השגחה פון א „מומע“ פון א פריילעך הייל פאַר דער אַרמיי. אַ פאַר חדשים האָט זי געלעבט אין אַ כסדרדיקן צושטאַנד פון היץ, פון קאַשמאַרן, פון נישט־באַווסטזיין, פון אַלקאהאָל, ביז זי האָט געפונען חן אין די אויגן פון עפעס אַן אַפיציר, וועלכער האָט זי אַרויסגענומען פון הייל און איינגעאַרדנט אין שפיטאַל.

— איך קאָן מער נישט וויינען — האָט זי געזאָגט מיט אַ טרוקענער, כמעט הייזערדיקער שטימע — איצט פאַרשטייט איר, וואָס איך האָב אייך געזאָגט, אַז דער שפיטאַל איז פאַר מיר אַן אַפיום. כּווייל פאַרגעסן וועגן דעם אַלעם. ביים פלעגן די קראַנקע זוך איך מיר צו באַטויבן. אָבער די קאַשמאַרן קומען כסדר צוריק.

צום צווייטן מאָל אין באַרצעלאַנע

נאָכן אַפזיין פיר וואַכן אין מורסיא, בין איך צוריקגעשיקט געוואָרן קיין אַלבאַסעטע, וווּ איך בין נאָכאַמאָל אַריין אין שפיטאַל אויף אַבסע־וואַציע (טשעק־אַפ). נישט די דאָקטוירים אין מורסיאָ און נישט דער דאָק־טאָר, דער פריינד מיינער, ליטוואַק, אין אַלבאַסעטע, האָבן מיר געזאָגט אין וואָס די קראַנקייט מיינע באַשטייט. ערשט שפעטער האָב איך מיך דער־ווסט, אַז די דיאַגנאָזע זייערע איז געווען אַן איינהייטלעכע. אַלע האָבן זיי געפונען, אַז איך האָב אַ קאַנסער אויף די אינגעוויידן און אַז דער גורל מיינער איז אַ געחתמעטער — די פראַגע איז בלויז אַן ענין פון צייט און די צייט איז אַ זייער קורצע...

וועגן דעם דאָזיקן פסק זייערן האָב איך מיך צום גליק דערוווסט ערשט פיל שפעטער, אָבער דערווייל האָבן אַרום דעם בעט מיינעם זיך אַנגעהויבן אַפצושפילן ווייניק־פאַרשטענדלעכע זאַכן.

קודב־כל, האָט מיך באַזוכט דער שעף פון דער בילדונג־אַפטיילונג פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, טשאַלאָוו. אַנקוקנדיק מיך מיט אַ פאַר מילדע אויגן, וואָס האָבן אַזוי ווייניק געשטימט מיט זיין מענערלעך, האָרט געזוכט, האָט ער געזאָגט צו מיר מיט אַ נישט־דערוואַרטעטער, סענ־טימענטאַלער שטימע :

— איר ווייסט גאַרנישט, חבר שטיין, ווי איר פעלט אונז אין ביל־דונגס־קאַמיסאַריאַט. די אַרבעט קלעפט זיך נישט. ערשט איצט שאַצן מיר אַפּ אייערע לייסטונגען. אַלע פּרעגן זיך נאָך אויף אייך און שיקן אייך זייערע וואַרימע גרוסן.

ער האָט מיר געברענגט אַ מתנה פון זיך און מתנות פון אַנדערע מיטאַרבעטער. ער האָט מיר גערירט סיי מיט מתנות און סיי מיט די נישט־געוויינלעך וואַרימע ווערטער.

דעם זעלבן טאָג האָב איך געהאַט אַ צווייטן באַזוכער. דאָס איז גע־ווען נישט קיין אַנדערער, ווי דער שעף פון דער עוויידענץ, הערמאַן. ער איז

אַרײַנגעקומען, ווי די טבע זײַנע איז געווען, אין גרויס איילעניש און מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגן. דער דאָזיקער אַלטער קאַנספּיראַטאָר, וועלכער איז במשך פון זײַן קאַמוניסטישער קאַריערע געצווונגען געווען צו זאָגן נישט אײַן ליגן און אַפּצונאַרן נישט אײַן חבר, האָט בשום אופן נישט געקאַנט קוקן קײַנעם אין די אויגן אַרײַן. ער האָט זיך אַוועקגעזעצט נעבן מײַן בעט מיט די אויגן געווענדעט צו זײַנע שפּיצן שיך און האָט מיך גענומען אויס־פרעגן ווי איך פּיל מיך, צי איך נויטיק מיך אין עפעס. אָבער איך האָב אַרויסגעפּילט, אַז נישט דאָס איז געווען דער ציל פון זײַן קומען. ער האָט טאַקע גיך אויפּגעהערט צו שטעלן סתם אַזוי סקאַרבאַווע קשיות און האָט געזאָגט :

— איר ווייסט דאָך, שטיין, אַז אין געוויסע אויסנאַם־פּאַלן, ווען עס האַנדלט זיך וועגן ספּעציעלע חברים, שיקן מיר זיי אויף אַפּרו אָדער אויף קוראַציע קײַן פּראַנקרייך, אין אַ ספּעציעל שפּיטאַל וואָס מיר האָבן לויט אַן אַפּמאַך מיט דער פּראַנצויזישער רעגירונג, געעפנט הינטער פּאַ־ריי, אין אַבאַן.

דאָס האַרץ האָט אין מיר אַ קלאַפּ געטאַן פאַר גרויס אויפּרעגונג. פּראַנקרייך . אַרויס פון שפּאַניע ! באַפּרייט ווערן פון דאָזיקן גיהנום ! איך האָב אים אָבער געפרעגט מיט אַן איינגעהאַלטענער רו :

— פּונוואַנען נעמט איר, אַז איך האָב אַ שאַנס צו געניסן פון דער דאָזיקער פּריווילעגיע ?

— דאָס איז נישט בלויז אַ שאַנס, נאָר אַ זיכערקײַט. איר דאַרפט נאָר אויספירן אַ געוויינלעכע פּאַרמאַליטעט : ווענדן זיך נאָך אַ באַשטעטיקונג צו דער שפּיטאַל־אַנפּירונג, אַז איר נויטיקט זיך אין אַ קוראַציע, וואָס מען קאַן אין שפּאַניע נישט באַקומען און איך וועל שוין דערליידיקן די רעשט.

ביים געזעגענען זיך האָט ער מיר געזאָגט :

— ווענדעט אײַך גלײַך צום דאַקטאָר. עס איז אַ שאַד צו פּאַרלירן יעדע רגע.

נאָכן אַוועקגיין זײַנעם בין איך געבליבן ליגן מיט אַן אמתדיקן שטור־רעם אין קאַפּ. צי איז עס טאַקע מעגלעך, אַז איך זאָל מיך אויף אַזאַ אומגעריכטן אופן אַרויסבאַקומען פון שפּאַניע ? און וואָס איז די סיבה פון דער פּלוצלונגער גוטסקײַט פון פּאַלי־ט־קאַמיסאַריאַט ? און פון וואַנען נעמט זיך זײַער צוטרוי, אַז איך וועל פאַרן אויף קוראַציע און וועל מיך טאַקע אומקערן ? איך האָב נישט געווסט דעמאָלט, אַז דער דאָזיקער ענין איז בכלל נישט געווען אַקטועל. קײַנער פון זיי האָט נישט געגלויבט, אַז די פּראַגע פון אומקערן זיך ליגט איבערהויפּט נישט אין מײַנע הענט, נאָר אין די הענט פון מלאך המות. ווייל עס איז מיר נישט פּאַרבליבן מער ווי געצײלטע וואַכן צום לעבן. און כ״האַב נישט געווסט דעמאָלט נאָך אַ זאך : אַז כ״וועל טאַקע אַרויספאַרן פון שפּאַניע; אַז כ״וועל דורכמאַכן

די קוראציע אין פרייען פראנקרייך און וועל דערנאך אליין, פון אייגענעם ווילן, ווי א נאכט־פלאטערל אין פייער אריין, צוריקקומען אין דאזיקן שפאנישן גיהנום.

איך בין געבליבן ליגן און האב ווידעראמאל באטראכט די לאגע מיינע. הערמאן, דער דאזיקער אלטער פוקס מיטן אפשטויסנדיקן פנים, איז מיר איצט צום ערשטן מאל אויסגעקומען מענטשלעך. איז עס מעגלעך, אז הינטער דער דאזיקער הארטער און טרוקענער מאסקע ליגט פונדעסט־וועגן א שטיקל מענטשלעכער פונק? נאך זיין אוועקגיין האב איך גערעדט מיטן דאקטאר ליטוואק. אויך דער דאקטאר האט געקוקט אויף מיר מיט אנדערע אויגן ווי געוויינלעך. ער האט געזאגט, אז אויך ער איז מסכים, אז איך דארף פארן קיין פראנקרייך, ווייל דא זיינען נישט פאראן נישט די מיטלען און נישט די באדינגונגען צו קורירן מיין צושטאנד.

— איך בין זיכער — האט ער געזאגט — אז נאך עטלעכע וואכן קוראציע וועט איר ווערן געזונט און פריש.

ער האט מיר גלייך געגעבן די געהעריקע באשטעטיקונג פון דער שפיטאל־אנפירערשאפט און ווען הערמאן איז צומארגנס אין דער פרי גע־קומען, האב איך זי אים דערלאנגט. איך האב געקוקט מיט א קלאפעדיק הארץ אויפן געזיכט זיינעם. צי האט ער נישט געטוישט זיין מיינונג? צי איז דארטן, אין פאליט־קאמיסאריאט, נישט פארגעקומען דערווייל עפעס אן ענדערונג?

אבער ניין, אלץ איז געווען ווי פריער. הערמאן האט אריינגעלייגט דעם דאקומענט פון שפיטאל אין טאש. ער האט מיר פארזיכערט, אז דאס איבעריקע איז נישט מער ווי א פארמאליטעט. איך קאן מיך שוין באטראכטן ווי א באפרייטער אויף אורלויב און איך דארף מיך שוין — דערווייל פסיכיש — צוגרייטן צו דער רייזע.

אויפן דריטן טאג האב איך באקומען א ידיעה, אז כ'זאל מיך גלייך צושטעלן צו דער עוידענץ־קאמיסיע, ווו עס האט מיך אויפגענומען נישט הערמאן אליין, נאר איינער פון זיינע פארטרעטער. ער האט מיר גע־וויזן דריי פארזיגלטע קאנווערטן און האט זיי מיר דערלאנגט איינציקווייז: — דער ערשטער בריוו איז פארן קאמיטעט פון דער אינטערנאציאָנאַלער בריגאדע אין באַרצעלאַנע. איר וועט גלייך נאָכן אַנקומען קיין באַר־צעלאַנע אַריינגיין אויפן אַדרעס, וואָס געפינט זיך אויפן קאָנווערט. דעם צווייטן בריוו וועט איר דערלאַנגען דעם אַנפירער פון דער פּאַס־אַפּטי־לונג אויף דער גרעניץ־סטאַציע אין פּאַר־בו און דעם דריטן — דער ספּע־ציעלער קאָמיסיע אין פּאַריז.

— און נאך א זאך — האט ער געזאגט — איר פארט ארויס פונד־דאנען נישט ווי א מיליטער־מאן, נאר ציוויל.

— אוודאי, ווי דען! איך האב טאקע בדעה צו קויפן מיר אין באַר־צעלאַנע א ציווילן אנצוג.

— איר האָט מיך נישט פאַרשטאַנען — האָ טער געזאָגט — איך מײן, אז איר פאַרט אַוועק ציוויל שוין פון דאַנען, פון אַלבאַסעטע. קיין באַר־צעלאַנע מוזט איר אַנקומען נישט אין מונדיר פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, נאָר אין ציווילע קליידער. איר וויסט דאָך אַוודאי, אז אין קאַ־טאַלאַניע קוקט מען נישט איבעריק גערן אויף אַ מונדיר פון אַן אינטער־נאַציאָנאַלן בריגאַדיסט.

כ׳האַב געוויסט, אַז נאָכן אונטערדריקן די „פּוּם־באַוועגונג, האָט מען נישט געהאַט קיין גרויסע סימפּאַטיע צו דער אינטערנאַציאָנאַלער ברי־גאַדע, אָבער כ׳האַב נישט געוויסט, אַז די שנאה דערגייט אַזוי ווייט, אַז מען מוז זיך באַהאַלטן הינטער אַ ציווילן אַנצוג.

— געדענקט — האָט ער געזאָגט — נעמט עס נישט לייכט. טאַמער דערשפּאַנט מען אויף אַ באַרצעלאַנער גאַס, צי איר זענט מיליציאַנער, קאַנט איר מיאוס אָפּשניידן.

איך האָב מיר דעם זעלבן טאַג געקויפט אַ גרויען אַנצוג פון ביליקן פּאַפּיר־שטאַף, וואָס האָט זיך געצויגן ווי גומי. איך האָב מיר אויך גע־קויפט אַ העמד, אַ טאַוולענע וואַליזע און כ׳האַב מיך גענומען גרייטן אין וועג אַריין. כ׳האַב געלעבט דעמאָלט ווי אין שיכרות און האָב מיר נישט אָפּגעגעבן קיין קלאַרן דין וחשבון, אַז דאָס אַלץ פּאַסירט טאַקע מיט מיר אַליין, אַז שוין אין געציילטע טעג אַרום וועל איך פּטור ווערן פון די אַלע סטאַפּטשיקעס, די קירטשעווס, די טשיסטקעס, די „אַפּרוימערס“. דעם זעלבן פּאַרנאַכט האָט מיר הערמאַן איינגעאַרדנט אַ שטיקל געזעגונגס־אַוונט, צו וועלכן עס זיינען געקומען אַ פּאַר נאָענטע מיטאַרבעטער. הער־מאַן האָט צו מיר אין אַ געוויסן מאַמענט געזאָגט :

— וואָס עס זאָל נישט פּאַסירן, וועלן מיר שטענדיק געדענקען די אַרבעט דיינע אין פּאָליט־קאַמיסאַריאַט.

אין יענעם מאַמענט האָט מיר עפעס אַ שטאַך געטאַן אין האַרץ. ער רעדט צו מיר, אַזוי ווי ער וואַלט געווען זיכער, אַז איך דאַרף גאָר אין קורצן שטאַרבן. ווער וויסט, וואָס פאַר אַ קראַנקייט איך האָב. איך האָב אָבער שנעל אַוועקגעטריבן די געדאַנקען. עס איז נישט געווען די טבע מיינע אַריינצוטראַכטן זיך אין קראַנקייטן.

צומאַרגנס אינדערפרי בין איך געשטאַנען אַן אויסגעפּוצטער אין פּאַ־פּירענעם אַנצוג אין מיטן טשעמאַדאַן, וועלכן מען האָט מיר אָנגעפּילט מיט שפּייז־פּראָדוקטן, אויפן וואַקזאַל אין אַלבאַסעטע און האָב געוואַרט אויף דער באַן. כ׳האַב געפרוּווט מאַכן אַ שטיקל סך־הכל פון די דורכ־געלעבטע חדשים, אָבער עס האָט זיך מיר בשום אופן נישט געוואַלט גלויבן, אַז פון יענעם טאַג, ווען מיר זיינען דאָ אַראָפּגעקומען, זיינען נישט אַוועק מער ווי געציילטע מאַנאַטן. נישט מאַנאַטן — נאָר גאַנצע יאָרן האָבן געמוזט אָפּפּליסן פון יענע ליכטיקע, דערהויבענע טעג, ווען פון דער באַן איז אַראָפּגעשטיגן די יוגנטלעכע און גלויביקע מחנה ביז היינט

— ווען די, וואָס האָבן פיזיש איבערגעלעבט די שטורעמס פון פראַנט און פון די פּאַליטישע רייניקונגען, זיינען געוואָרן וואַגלידיקע שאַטנס פון זייער אַמאָליקן „איך“.

דער פרימאַרגן איז געווען אַ פּרעכטיק־שיינער, אַ קילער און האַט נאָך געשמעקט מיט די מהיחדיקע שאַטנס פון דער נישט־לאַנג פאַרשוונג־דענער נאַכט. דער וואַקזאַל איז געווען אַרים איבער די אָפּגעלאַזטע און נישט אויסגעקערטע זאַלן זיינען אַרומגעאַנגע מיליטערישע פּאַטרוולן און האָבן יעדע פאַר רגעס קאַנטראַלירט די פּאַפּירן. ווען דער צוג איז אַנגעקור מען, בין איך אַריין אין ערשטן בעסטן וואַגאַן. כאַטש אינדרויסן זיינען נאָך געווען די אַלטע אויפּשריפטן, וואָס האָבן איינגעטיילט די וואַגאַנען אין קלאַסן, איז אָבער אינעווייניק נישט געווען קיין שום חילוק. אַלץ איז געווען שמוציק און אָפּגעלאַזט, די שויבן זיינען געווען אויסגעהאַקט. די לעמפלעך אַרויסגעדרייט אַדער צעבראַכן, די געזעסן אויף די בענק אַרויס־געריסענע. אין די וואַגאַנען איז געזעסן אַ גרויער עולם, מייסטנטײלס פּויערים מיט אַרימע טלומיקעס. אַלע זיינען געזעסן אויף די בענק שווייגנ־דיק און נידערגעשלאַגן. די וואַש־צימערן זיינען געווען שמוציקע, די שפּיגל־לען פאַרשמירט, דאָס וואַסער האַט נישט גערונען. איבערן גאַנצן וואַגאַן איז געלעגן אַ שווערער ריח, אַ טיפּישער ריח פון נישט־געוואַשענע ליי־בער און פון הונגער.

די פּאַסאַזשירן, די עלטערע פּויערים און די פּרויען, האָבן געקוקט אויף מיר מיט פאַרדאַכט. איך האָב פאַרשטאַנען זייער צוריקגעהאַלטנקייט און אפילו פּיינטלעכע בליקן. אַ ציווילער מאַן אין מיינע יאָרן, וואָס גע־פּינט זיך נישט אויפן פּראַנט, מוז זיין עפעס אַ „שישקע“ און מען דאַרף זיין פאַרזיכטיק מיט אַ וואַרט. איך בין געזעסן צוזאַמענגעקאַרטשעט נעבן אַן אויסגעבראַכן פענצטער און האָב כלומרשט אַרויסגעקוקט אויף דער לאַנדשאַפט, אָבער דאָס האַרץ האַט מיר געשניטן ווי מיט מעסערס : אַט זיך איך אין אַ באַן מיט שפּאַניער ווי אַ שונא צווישן שונאים.

אויפן גאַנצן וועג האָב איך געהונגערט. כּ״האַב נישט געהאַט קיין מוט צו עפענען מיין וואַליזע און אַרויסנעמען פון דאָרט די ווייסע ברויטן, די ווורשטן, די שאַקאַלאַדע, די קיכלעך און פּרוכטן און אויפרייסן דערמיט די אויגן. אַנטקעגן מיר איז געזעסן אַ יונגע שפּאַניערין מיט צוויי זייער שיינע קינדער. די קינדער האָבן געריסן דער מאַמען ביים אַרבל און האָבן יאַמערלעך געשריען :

— קאַמיראַ ! (עסן).

די מאַמע האַט פון אַנהויבן אַרויסגענומען פון אַ פּאַפּירענעם בייטל שטיקער שוואַרץ ברויט און האַט זיי צוגעוואַרפן ווי הונגעריקע הינטער־לעך, אָבער די קליינע האָבן עס שנעל פאַרצערט און האָבן ווידער גע־שריען „קאַמיראַ“. כּ״וואַלט מיט גרויס פאַרענגיגן געעפנט די וואַליזע און זיי אַוועקגעגעבן אַלץ, וואָס איך האָב געהאַט, אָבער איך האָב נישט גע־

האַט קיין מוט. דאָס וואָלט זיי גלייך אויפגעקלערט ווער איך בין און אזוי ווי מיר האָבן נאָך געהאַט צו פאָרן לאַנגע שעהן, האָט אַלץ געקאָנט פאָ-סירן.

אין וואַלענציאַ האָב איך מיך איבערגעזעצט אויף אַ שנעל-צוג, וואָס איז געפאָרן דירעקט קיין באַרצעלאַנע. דער שנעל-צוג האָט זיך יעדעס שטיקל צייט אָפגעשטעלט און די קאָנטראָלערן האָבן גערופן אַראָפצולויפן און זיך באַהאַלטן אויפן פעלד, ווייל עס האָבן זיך באַוויזן פיינטלעכע עראָפלאַנען. בלויז געציילטע פּאַסאַזשירן זיינען אַרויס אויפן פעלד און האָבן זיך געוואָרפן צווישן די גראַזן און קוזשאַקעס. די איבעריקע זיינען געבליבן זיצן אומבאַוועגלעך, מיט שטאַרע און גלייכגילטיקע געזיכטער. נאָכדעם ווי עס האָט זיך דערהערט אַ פייף פון אַ לאַקאָמאָטיוו, זיינען די פּאַסאַזשירן צוריק אַריינגעקראַכן אין די וואַגאָנעס און דער צוג האָט ווי-דער גערירט. אזוי זיינען מיר אָפגעפאָרן אַ גאַנצע נאַכט און פּאַרטאַג, ווען די גאַנצע וועלט האָט זיך גענומען אַנזאַפן מיט אַ בלויזער ליכטיקייט, האָט דער צוג זיך אַרויפגעקאַלערט אויפן וואַקזאַל אין באַרצעלאַנע.

איך האָב גענומען דעם טשעמאַדאַן אין דער האַנט אַריין און בין אַרויס אויף דער גאַס. די זון האָט מיר אַ שלאַג געטאָן אין פנים און כ'האַב פאָר-זשמורעט די אויגן. כ'האַב מיך עטלעכע מאָל אַרומגעקוקט אין אַלע זייטן און האָב מיר געטראַכט : דאָס איז די שטאַט, וועלכע איך האָב פאַרלאָזט מיט עטלעכע חדשים צוריק ?

אַ וואַלקן פון טרויער איז געלעגן אויף דער שטאַט. נישט געווען מער דער פריערדיקער גלאַנץ. אַלץ איז געווען מאַט, אַלץ איז געווען ווי פאַרלאָשן. איבער די טראַטוואַרן האָבן זיך ווידער באַוועגט אייזלען מיט מענטשן, אָבער זיי האָבן אויסגעזען ווי שאַטנס פון יענע, וואָס האָבן זיך דאָ באַוועגט מיט אַזאַ קורצער צייט צוריק.

פונדערווייטנס איז לאַנגזאַם געפאָרן אַ רושיק-געפאַרבטע טעקסי מיט אַ גרויסער אויפשריפט : ט. נ. צ. (אַ צייכן, אַז די טעקסי געהערט צו די אַנאַרכיסטישע סינדיקאַטן). כ'האַב אויפגעהויבן די האַנט און די טעקסי איז שטיין געבליבן נאָענט ביי מיינע פיס. אינעווייניק ביים רודער איז געזעסן אַ יונגער שפּאַניער מיט אַ קרום-אַרויפגעזעצטן בערעט.

— ווהיין ? — האָט ער געפרעגט.

איך האָב נישט געדענקט פון אויסנווייניק דעם אַדרעס, ווו עס גע-פינט זיך דער קאַמיטעט פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, און איך האָב אַרויסגענומען דעם קאַנווערט, אויף וועלכן דער אַדרעס איז געווען אויפגעשריבן. דער שאַפער האָט אַ בליק געטאָן אויפן קאַנווערט און דאָס געזיכט זיינס האָט זיך מיטאַמאַל אַנגעגאַסן מיט בייזקייט. ער האָט דערלאַנגט אַ שפיי און איז אַוועקגעפאָרן.

וואָס איז דאָ געשען ? כ'בין געשטאַנען אַ צעטומלטער און האָב נישט אַנגעהויבן צו פאַרשטיין די סיבה. אָבער פּלוצלונג איז מיר קלאָר גע-

ווארן : די אויפשריפט „אינטערנאַציאָנאַלע בריגאַדע“ ! דער שאַפער האָט איבערגעלייענט דעם אַדרעס פון קאַמיטעט און דאָס האָט אים אַריינגע- וואַרפן אין אַזאַ גרימצאָרן. איך האָב מיך אָנגעשפּאַרט אין אַ וואַנט. די גאַנצע גאַס האָט זיך מיר אַ וויג געטאָן אונטער די פיס, אין די שלייפן האָט מיר געקלאַפּט ווי מיט האַמערס. אַזוי ווייט איז עס דערגאַנגען ! ערשט מי טאָ פאַר חדשים צוריק האָט גאַנץ באַרצעלאַנע באַוואַרפן אונז ערשט מיט אַ פאַר חדשים צוריק האָט גאַנץ באַרצעלאַנע באַוואַרפן אונז מיט בלומען, מיט שאַקאַלאַד, מיט זיידענע קאַפּטיכלעך און געמאַכט אויס- רופן : „זאַלן לעבן די קעמפּערס פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע“ ! און איצט איז גענוג צו ווייזן עמיצן די דאָזיקע צוויי ווערטער און יענער זאַל דערלאַנגען אַ שפיי און זיך אַ קאַרטשע טאָן ווי ער וואַלט דערזען אַ קרעציקן. עס האָט זיך מיר אויסגעדאַכט, אַז די גאַנצע גאַס, די שטיינער און דער ברוק זיינען געשוומען ווי אין אַ חלום. כ׳בין געגאַנגען ווי אַ שיכורער איבער דער גאַס, אַז אַ ציל און אַן אַ ריכטונג. כ׳האָב מיך פּלוצלונג דערמאַנט, וואָס מען האָט מיר אָנגעזאָגט אין אַלבאַסעטע, אַז די איינציקע, צו וועלכן מען קאָן אין באַרצעלאַנע האָבן פאַרטרויען זיי- נען די מיליציאַנטן, וועלכע זיינען אין דעם גרעסטן טייל סטאַליניסטן.

איך האָב גענומען אַרומזוכן מיט די אויגן אַ מיליציאַנט, ביז איך האָב דערזען איינעם אויף דער קרייצונג פון די גאַסן. ער איז געשטאַ- נען, אין זיין קליינעם שפּאַנישן מיצל, און האָט דיריגירט מיט דער באַ- וועגונג. כ׳האָב אים געוויזן דעם קאַנווערט פון בריוו און האָב אים באַ- גריסט „קאַמעראַד“. ער האָט איבערגעלייענט דעם אַדרעס און האָט מיט דרך ארץ סאַלוטירט. כ׳האָב אים דערציילט דעם עפיואַד מיטן שאַפער און ער האָט קרום אַ שמייכל געטאָן :

— איר האָט נאָך גוט אָפּגעשניטן. עס האָט געקאַנט זיין פיל ערגער. ער האָט מיר געראַטן צו נעמען אַן אויטאַבוס. ער האָט מיר גענוי אָפּגעמשלט וווּ אַראַפּצוגיין, און דער עיקר — ווי אַזוי צו טרעפן צום קאַמיטעט, כדי נישט צו דאַרפן קיינעם פרעגן. דורך די פענצטער פון אוי- טאַבוס האָב איך אַרויסגעקוקט אויף דער שטאַט. אַ דיקער שיכט מיט טרויער איז געלעגן אויף די הייזער, אויף די געשעפטן, אויף די פּנימער פון די דורכגייערס. ביי מאַנכע געוועלבלעך זיינען געשטאַנען לאַנגע רייען מיט אַריים-געקליידעטע שרויען און מיט אויסגעמאַגערטע קינדער. פון צייט צו צייט זיינען מיר דורכגעפאַרן דורך צעשטערטע הייזער, דורך טיפע גריבער אין די טראַטואַרן — דאָס האָבן די לופט-באַמבעס געשניטן זייער שניט.

ענדלעך בין איך אָנגעקומען צום הויז, וווּ עס האָט געפונען דער קאַמיטעט פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע. אינדרויסן, פאַרן טויער איז נישט געווען קיין שום אויפשריפט. כ׳האָב פאַרשטאַנען פאַרוואָס — כדי נישט צו רייצן די דורכגייער. כ׳בין אַרויף, ווי מען האָט מיר אָנגע-

משלט, אויפן צווייטן שטאָק און דאָרט ערשט איז געהאַנגען אַ מעטאַלן
שילדל מיט אויסגעקריצטע אותיות : „קאַמיטעט פון דער אינטערנאַציאָנאַל־
לער בריגאַדע“. אַ הויכער, ברייטבייניקער און אַטלעטיש־געבויטער מאַן
האַט מיר געעפנט די טיר לאַנגזאַם און זייער פאַרזיכטיק און האָט אַ קוק
געגעבן מיט גרויס חשד אויף מיין וואַליזקע.

מיר האָבן זיך גלייכצייטיק דערקענט. דאָס איז געווען אַ דייטשער
מיליציאַנער פון אַלבאַסעטע, רודאָלף האָט ער געהייסן, אַ קאַמוניסט פון
בערלין. ער איז געווען אַנגעטאַן ציוויל, אפילו שיך האָט ער געטראָגן גע־
וויינלעכע און נישט קיין שטייול. מיר האָבן זיך באַגריסט אַן ענטוויאַזם.
די גאַנצע שטימונג איז דאָ געווען אַן אַנגעצויגענע. כ׳האַב אים קורץ דער־
קלערט די סיבה פון מיין קומען און האָב אים געוויזן דעם קאַנווערט. ער
האַט געזאָגט :

— דעם בריוו וועסטו ווייזן דעם אַנפירער פון קאַמיטעט אין צווייטן
צימער. דו זעץ זיך אָבער דערווייל אַוועק און דערצייל מיר וואָס עס
קומט פאַר אין אַלבאַסעטע. שוין אַ לאַנגע צייט ווי כ׳בין אַוועק פון דאָרט.
— אין אַלבאַסעטע — האָב איך אים געזאָגט — איז אַלץ כמעט ווי
געווען. אָבער דאָ, אין באַרצעלאַנע, זע איך זיינען פאַרגעקומען גרויסע
ענדערונגען.

ער האָט אַ שמייכל געטאַן און געזאָגט מער צו זיך ווי צו מיר :
— יאַוואַל, גענאַסע. ס׳איז מער נישט די שטאַט פון אַמאָל. יענע
טעג געהערן צו אַ ווייטער פאַרגאַנגענהייט. גיב אַ קוק — האָט ער אויף
זיך אַ ווייז געטאַן — דו זעסט דעם דאָזיקן אַנצוג ? אַלע גייען מיר דאָ
אַנגעטאַן ציוויל. בלויז אין דער צייט פון גרעסערע פאַראַדן, ווען מיר
זיינען אַרומגערינגלט מיט מיליץ, דערלויבן מיר זיך אַנצוטאַן די מונ־
דירן פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע.

ער האָט מיר אַריינגעפירט אין צווייטן צימער, ווו עס זיינען געזעסן
ביי אַ שרייב־טישל צוויי ציוויל־געקליידעטע מענער, אָבער די באַווע־
גונגען זייערע זיינען געווען האָרט און קאַנטיק, ווי ביי פראַפעסיאָנעלע
מיליטער־לייט. פון אַנהויב זיינען זיי געווען שטרענג און פאַרמעל, אָבער
נאָכן איבערלייענען דעם דערלאַנגטן בריוו, האָבן זיי זיך ביידע געענ־
דערט. זיי האָבן מיך מכבד געווען מיט ציגאַרעטן, דערנאָך האָבן זיי גע־
הייסן אַ יונגן בחור אַראַפצוברענגען אַ טאַץ מיט קאַווע און געשמאַקע
קיכלעך. איינער פון זיי האָט מיר געזאָגט, אַז זיי וועלן מיר גאָר שנעל
פאַרשאַפן אַ צייטווייליקן שפאַנישן פרעמדן־פאַס מיט אַ פראַנצויזישער
וויזע, דערווייל וועה איך וווינען אין אַ האַטעל־רעסטאָראַן, ווו זיי האָבן
טאַקע גלייך אַנגעקלונגען און באַשטעלט פאַר מיר אַ צימער.

— געדענקט ! — האָט ער מיר געזאָגט — דרייט אייך וואָס ווייני־
קער אויף דער גאַס, וואַרפט אייך קיינעם נישט אין די אויגן, פירט נישט
מיט קיינעם קיין געשפרעכן און לאַזט אייך דורך קיינעם נישט דערקענען.

די שטאַט איז פול מיט שונאים, וואָס לויערן אויף אונז פון יעדן ווינקל.
זיי האָבן מיר געגעבן דעם אַדרעס פון האַטעל, דערקלערט ווי אַזוי
אַהין צו פאַרן און האָבן מיר געזאָגט :

— אין דאָזיקן האַטעל וועט איר זיין זיכערער ווי אין אַן אַנדערן,
ווייל ער ווערט אָנגעפירט דורך „אונזערע“ מענטשן. איר וועט אייך נישט
דאַרפן דאַרט איינמעלדן, ווייל אַלץ איז שוין דערליידיקט. אָבער געדענקט!
דרייט אייך נישט אין גאַס. מיידט אויס, בעת אַ לופט־אַלאַרם, צו רעדן מיט
די מענטשן אין די שווי־קעלערן. די בעסטע זאַך — זיצט אין שטוב און
וואַרט אויף אונזערס אַ טעלעפאָן. מאַרגן־איבערמאָרגן וועט מען אייך אַב־
רופן, געבן די נויטיקע פּאַפירן און איר וועט גלייך נעמען די באַן און
אוועק צו דער גרעניץ.

אין האַטעל האָט דער פּאַרטיער מיך אַ רגע אָנגעקוקט, דאָן האָט
ער אַ ווונק געגעבן מיט אַן אויג, אַז „אַלץ איז אין אַרדענונג“ און האָט
מיך אַריינגעפירט אין אַ גרויס, גראַס צימער, וואָס איז געווען עלעגאַנט
מעבלירט. כ׳האַב אוועקגעשטעלט די וואַליזקע, בין צו צום פענצטער, זיך
אוועקגעשטעלט מיט אַ שטאַרן בליק אַראָפּקוקן אויף דער גאַס. באַרצע־
לאַגע ! אין האַלז האָט מיך געשטיקט אַ ספּאַזם. די מענטשן, וואָס האָבן
אונטן געשפּרייזט, זיינען מיר געווען נאַענט. כ׳וואַלט יעדן פון זיי צו־
געדריקט צו דער ברוסט, אָבער יעדער פון זיי האָט געהאַט פאַר מיר אַ
מעסער. און ווי גערעכט זיינען זיי געווען, די האַרציקע, די ווילע, די
גוטע, די נידערגעשלאַגענע און די פאַראַרטענע מענער און פרויען פון
דער ווונדערלעכער שטאַט ! איך האָב דערפילט אַן עקל צו זיך, צום איי־
גענעם קערפער, צום בלוט וואָס האָט מיר, געקרייזט אין די אַדערן. וואָס
פאַר אַ בייזער כוח האָט מיך דאָ אַהער געטראָגן, אין דאָזיקן לאַנד, כדי
צו ווערן איינער פון די תליונים פון די דאָזיקע ליבלעכע מענטשן ? ווי
צעבראַכן זיינען זיי אין זייער אומגליק, ווי גערעכט איז זייער צאַרן !

די מאַלצייטן האָט מען געגעסן אין אַן עלעגאַנטן זאַל. אַ חוץ עט־
לעכע העכערע שפּאַנישע אָפיצירן זיינען דאָ געזעסן בלויז ציווילע, וואָס
האַבן פונקט ווי איך באַהאַלטן זייער מיליטערישקייט. בלויז די שפּאַניער
האַבן גערעדט הויך. ביי די טישן האָט מען אויך גערעדט אַנדערע שפּראַכן,
הויפטזעכלעך רוסיש, אָבער די פרעמדע שפּראַכן זיינען געפליסטערט גע־
וואָרן מיט געדעמפטע שטימעס. ביי מיין טישל זיינען געזעסן צוויי שכנים,
וואָס האָבן געגעסן שווייגנדיק און שנעל, און באַלד נאָכן ענדיקן דאָס
מאַגערע מאַלצייט, האָבן זיי זיך אָן אַ וואַרט אויפגעהויבן און אוועק.

באַלד אין דער פרי האָט מיך דער פּאַרטיער גערופן צום טעלעפּאָן.
כ׳האַב גלייך פאַרשטאַנען. דער אַנפירער פון קאַמיטעט פון דער אינטער־
נאַציאָנאַלער בריגאַדע האָט מיר געלאָזט וויסן, אַז דער פּאַס מיט די
פּאַפירן זיינען שוין פאַרטיק און אַז כ׳זאַל גלייך אַהין קומען מיטן טשע־
מאַדאַן, כדי פון דאַרט דירעקט אוועקצופאַרן צו דער באַן.

מיט צוויי שעה שפעטער בין איך שוין געשטאנען אויפן וואַקזאַל און האָב געוואַרט אויפן צוג. אין דער קעשענע האָב איך געהאַט דעם דאָקומענט מיט דער וויזע. אין טשעמאָדאָן — עטלעכע גרויסע סענדוויטשס און אַ פּלאַש מיט מינעראַל-וואַסער.

דער צוג האָט זיך געשלעפט שעה-לאַנג און האָט זיך יעדע פּאַר צענדליק מינוט אָפּגעשטעלט אינמיטן פעלד צוליב די פּליענדיקע עראָפּ-לאַנען. מיט יעדן דריי פּון די רעדער האָב איך מיך דערנענטערט צו דער פּראַנצויזישער גרעניץ, אָבער כּהאַב נישט געפּילט קיין שום פּרייד. די שווער-דורכגעלעבטע שעהן אין באַרצעלאַנע האָבן אויפּגערייזט די ווונד אין מיינע אינגעוויידן און כּהאַב דערפּילט אַ שוואַכקייט אין די אברים — אַ סימן פּון פיבער. אינמיטן דער נאַכט האָט זיך די באַן אַרויפּגעקייקלט אויף אַ סטאַציע. די אויפּשריפט איז געווען: פּאַרט-בו. די גרעניץ.

אַלע פּאַסאַזשירן זיינען אויסגעשטגיין. לויט אַן אַנזאַג, וואָס כּהאַב באַקומען אין אַלבאַסעטע, האָב איך מיך גלייך געווענדעט צום אויפּזעער פּון דער פּאַספּאַרטן-קאַנטראָל. כּהאַב אַרויסגענומען דעם פּאַרזיגלטן בריוו און האָב אים דערלאַנגט. ער האָט אויפּגעריסן דעם קאַנווערט, האָט איי-בערגעלייענט דעם אינהאַלט און האָט מיר דערלאַנגט די האַנט: — קאַמאַראַדאָ — האָט ער געזאָגט צו מיר שטיל — וועסט נישט האָבן דאָ קיין שום שוועריקייטן.

זיינס אַ געהילף, מיטן אויסזען פּון אַ רוס, האָט ביי מיר צוגענומען די פעזעטאַס און האָט מיר געגעבן אַ בינטל מיט פּראַנצויזישע פּראַנקען. דער אויפּזעער האָט מיר אָפּגעשטעמפּלט דעם פּאַס און האָט אַנגעוויזן אויף אַ הילצערנע באַריערע:

— דאַרטן — האָט ער אַנגעוויזן מיטן פינגער — גייט אין יענער ריכטונג.

איך בין אַריבערגעגאַנגען די באַריערע, וווּ עס איז שוין געשטאַנען אַ באַאַמטער מיט אַ קיילעכדיק היטל און מיט אַ גלאַנצנדיקן דאַשעק. ער האָט אַ קוק געגעבן אויפן פּאַס, האָט צוגעדריקט דעם שטעמפל און האָט אַ בלישטש געטאַן מיט אַ שורה ווייסע ציין: — מערסי.

דאָס איז געווען ערב ראש השנה אין אָונט פּון יאָר 1937. כּ'בין וויי-דער געווען אין פּראַנקרייך...

אין שפּאַנישן שפּיטאַל הינטער פּאַריז

ווען די באַן איז אַרויפּגעקומען אויפן פּאַריזער וואַקזאַל, האָב איך צום ערשטן מאל נאָך לאַנגע חדשים פּאַרנומען דאָס גערויש פּון אַ לע-בעדיקער שטאַט.

כ'האָב גענומען אַ טעקסי און בין קודם־כל פאַרפאַרן צו מיינע קרור־
בים. די דאָזיקע בירגערלעך־רייכע יידן האָבן מיך אויפגענומען אַזוי ווי
מען נעמט אויף משיחן. זיי האָבן געקוקט אויף מיר מיט דרך־ארץ און מיט
אַפשיי און אין זייערע אויגן איז געלעגן אַן אמתדיקער יראת הכבוד פאַרן
שפּאַנישן מיליציאַנער. די טאַכטער זייערע, די קאַמוניסטין, האָט זיך גע־
פאַרעט אַרום מיר אַזוי ווי אַ חסיד אַרום אַ רבין. אָבער מיט איר געשולטן,
פאַרטייאישן חוש האָט זי גלייך דערשנאַפט, אַז איך בין עפעס נישט דער
זעלבער, ווי כ'בין געווען פריער; אַז די באַגייסטערונג האָט זיך פון מיר
אַפגעטאַן; אַז אויב זי דערקענט עפעס אין מיינע אויגן, איז עס גיכער
רעזיגנאַציע און נידערגעשלאַנגקייט.

ווען די עלטערן זיינען אַוועק אין געשעפט אַרײן, האָט זיך מיך גע־
נומען אויף אַ פאַרהער: ווי זעט עס אויס אין שפּאַניע? פאַרוואָס הערט
מען עפעס וועגן מפלות? צי זיינען דאָס נישט קיין סטראַטעגישע מפלות,
כדי שפּעטער מיט איין מאָל צו דערלאַנגען פּראַנקאַן אַ טויט־קלאַפּ?
כ'האָב נישט געהאַט קיין גרויס חשק צוצונעמען ביי דער דאָזיקער מיידל
אירע אילוזיעס, אָבער כ'האָב איר געזאָגט, אַז וועגן קיין זיג קאַן נישט
זיין קיין רייד. דאָס שפּאַנישע פּאַלק גייט אָפּ אין בלוט און די גאַנצע אַרור־
מיקע וועלט שטייט מיט פאַרשטעלטע אויגן און מיט פאַרשטאַפטע אויערן
— כ'זוייס — האָט זי געזאָגט היציק — די בירגערלעך־דעמאָקראַטישע
וועלט איז דורך און דורך צעפּוילט. אויך די סאַציאַל־דעמאָקראַטישע פאַר־
טייען האָבן דאָ באַוווּזן זייער אמתדיק פנים פון פאַררעטער און בורזשואַזע
קנעכט. אָבער — סאָויעט־רוסלאַנד! מיר ווייסן דאָך דאָ, אַז סאָויעט
רוסלאַנד שיקט שיפן מיט אַמוניציע, מיט עראַפּלאַנען, טאַנקען, אפילו
שפייזן און מונדירן.

כ'האָב נישט געהאַט קיין חשק צו ענטפערן דערויף. כ'האָב גע־
וואָסט, אַז דער קאַפּ אירער איז אַנגעפילט מיט יאַרן פון פּראַפּאַגאַנדע,
כ'האָב איר בלוז געזאָגט:

— היטלער און מוסאליני גיבן מיטן גאַנצן האַרץ און דאָס בעסטע
וואָס זיי פאַרמאַגן. זיי זיינען מיט לייב און לעבן פאַראינטערעסירט אין אַ
זיג. די שפּאַנישע רעפּובליק קאַן זיך מיט אַזעלכע פאַרבינדעטע נישט באַ־
רימען.

— וואָס הייסט — האָט זי זיך אַנגעצונדן — דו ווילסט דען דערמיט
זאָגן, אַז סאָויעט־רוסלאַנד וואַלט געקאַנט העלפן נאָך מער?

זי האָט שנעל אַריינגעבראַכט אַ נומער פון דער קאַמוניסטישער
„הומאַניטע“. די גאַנצע ערשטע זייט איז געווען שוואַרץ פון גרויסע,
שרייענדיקע קעפּ וועגן נייע סאָויעטישע אַמוניציע־שיפן אין באַרצעלאַנער
פאַרט. זי האָט געפלאַטערט מיט דער קאַמוניסטישער צייטונג. אָבער איך
האָבן נישט געלייענט די קעפּ, וואָס זי האָט מיר אַנגעוווּזן מיט איינגע־
שפאַרטע פינגער, נאָר האָב איבערגעחזרט דאָס פריערדיקע:

— כדי די שפּאַנישע רעפּובליק זאָל נישט פּאַלן, איז נויטיק אָן אמת־
דיקע אָנשטרענגונג פּון דער גאַנצער פּרייער וועלט. די רעפּובליק צאַנקט.
זי דאַרף האָבן נישט קיין היציקע סימפּאַטיע, נאָר ממשותדיקע הילף.
זי האָט אויף מיר פּלוצלונג אַ קוק געגעבן מיט אַ פּרעמדן און בייזן
בליק. כ׳האַב פּאַרשטאַנען וואָס זי האָט אין יענעם מאָמענט אַ טראַכט
געטאַן. איר געזיכט האָט געפּלאַמט. ווער ווייסט מיט וועמען זי האָט דאָ
צו טאָן ?

— דו ביסט אויסגעמאַטערט און קראַנק — האָט זי געזאָגט — עס
האָט נישט קיין זין איצט צו דיסקוטירן.

כ׳האַב ביטער געשמייכלט. „דיסקוטירן! ביי זיי איז אַלץ אַ פּראַגע
פּון „דיסקוטירן“. די ווירקלעכקייט איז איינס, אָבער מיט דיסקוסיע קאָן
מען שטענדיק באַווייזן עפעס אַנדערש. כ׳האַב איר געבעטן, זי זאָל מיך אָפּ־
פירן אין קאַמיטעט פאַר אינטערנאַציאָנאַלע בריגאַדיסטן, וואָס געפינען זיך
אויף קוראַציע, אָבער זי האָט מיר שאַרף אָפּגעזאָגט :

— כ׳דאַרף איצט גיין אין שול.

(אינטערעסאַנט : די דאָזיקע פּרוי איז איצט אַ באַדייטנדיקע פּעדאַג־
גאַגין אין אַ פּראַנציוויזשן לערן־אַנשטאַלט, אָבער נישט די מלחמה, נישט
די ביטערע מפּלות האָבן איר עפעס אויסגעלערנט. זי איז ווייטער פּאַרבליבן
די זעלבע פּאַרביסענע און איינגעשפּאַרטע פּאַרטיי־מיטגלידערין).

איך בין אַליין אַוועק צום קאַמיטעט. דער וועג האָט געפירט דורכן
„פלעצל“, דורך דער באַרימטער יידישער געגנט. אין קאַמיטעט האָבן מיך
אויפּגענומען צוויי סימפּאַטישע פּראַנציוזן. כ׳האַב זיי איבערגעגעבן דעם
רויטן פּאַרחתמעטן בריוו. נאָכן איבערלייענען זיינען זיי געוואָרן נאָך מער
פּריינדלעך און האָבן מיר נאָכאַמאָל דערלאָנגט די הענט. כ׳האַב פּאַר־
שטאַנען, אַז דער בריוו דערציילט וועגן מיין פּאַרטייאישער וויכטיקייט און
אויך וועגן דער ערנסטקייט פּון מיין קרענק.

זיי האָבן מיך געפּרעגט אין וואָס איך נויטיק מיך. און כאַטש כ׳האַב
זיי געוויזן, אַז כ׳האַב נאָך אַ שפּאַרע סומע מיט פּראַנקען, האָבן זיי מיר
צוגעלייגט נאָך. זיי האָבן מיר דערקלערט, אַז כ׳זועל דורכמאַכן אַ קור־
ראַציע אין אַ ספּעציעלן מיליציאָנערן־שפיטאַל, וואָס געפינט זיך אַ 20
מינוט באַן רייזע פּון פּאַריז. זיי האָבן מיר מיטגעגעבן אַ פּאַרחתמעטן בריוו
צום שפיטאַל־אויפּזעער און האָבן מיר אויך אָנגעצייכנט אַ גענויעם פּלאַן,
ווי אַזוי דאָרט אַהינצופּאַרן.

כ׳האַב גענומען דעם צוג און אין 20 מינוט אַרום בין איך אויסגעשטיגן
אויף דער הינטערשטאַטישער באַן־סטאַציע. עס האָט מיר אַ שלאַג גע־
טאָן אין געזיכט אַריין אַ שטראָם פּרישע לופּט פּון דערבייאיקע וועלדער
און סאָסנע־ביימער. נישט ווייט פּון דער סטאַציע איז אין אַ געדיכטן
גאַרטן און הינטער אַ פּאַרקאָן פּון מעטאַלענע שטאַנגען געשטאַנען דאָס

שפיטאל — א העכסט־מאָדערנע געביידע, כמעט אינגאַנצן באַדעקט מיט גלאַז, מיט ליכטיקע ווייסע באלקאָנען און מיט ברייטע פענצטער.

אין דער קאַנצעלאַריע האָט מען דורכגעשטודירט מיין געבראַכטן בריוו און מען האָט מיך צייטווייליק אַריינגעגעבן אין צימער נומער פיר, וווּ עס האָבן זיך שוין געפונען אַ פאַר קראַנקע. די קראַנקן־שוועסטער האָט מיך פאַרגעשטעלט פאַר מיינע 4 שכנים. אַלע זיינען זיי געווען יונגע פראַנג־צויזן און אויף יעדנס נאַכט־טישל זיינען געשטאַנען עטלעכע לאַנג־האַל־זיקע פלעשער מיט וויין. זיי האָבן דאָס אַנקומען מיינס געוואַלט באַגיסן, אָבער כ׳האַב זיי אָפּגעזאַגט אונטערן אויסרייד, אַז כ׳בין קראַנק.

— און וואָס זיינען מיר ? — האָבן זיי וויל־יונגעריש געפרעגט — דאָס איז טאַקע דאָס בעסטע מיטל אַוועקצוטרייבן די קרענק.

כ׳האַב מיך אַנידערגעלייגט אויפן בעט און די פראַנצויזן זיינען גע־זעסן אַרום אַ נאַכט־טישל, האָבן אָן אויפהער געזייגט פון די פלעשער און האָבן געשפילט אין „בעלאַט“ (אַ פראַנצויזישע קאַרטן־שפיל).

מיט עטלעכע שעה שפעטער איז אַריינגעקומען אַן אַנדערע קראַנקן־שוועסטער מיט אַ שוואַרצן טשאַפּעק אויפן קאַפּ, און האָט געזאָגט, אַז כ׳זאָל מיט איר מיטגיין אויף אַן אַלגעמיינער, מעדיצינישער אונטערזוכונג. אינעם דאָקטאָרשען קאַבינעט האָט שוין געוואַרט אויף מיר דער שעף פון שפיטאַל, אַן אימפּאָזאַנטער מאַן מיט אַ שוואַרץ זאַלאַ־בערדל, מיט זיינע צוויי אַסיסטענטן און צוויי קראַנקן־שוועסטערן. אויפן טישל איז געלעגן דער באַריכט פון דער קרענק מיינער.

דער דאָקטאָר האָט מיך אויסגעפרעגט וועגן יעדן פרט פון דער קראַנק־קייט, דאָן האָט ער מיך אַ לענגערע צייט אונטערזוכט. צום סוף האָט ער זיך אַ גלעט געטאַן אַ צופרידענער ביים בערדל און האָט מיך שמייכלענדיק געפרעגט :

— איר ווייסט, אויף וואָס איר זענט קראַנק ?

— ניין.

אָבער איר ווייסט וואָס עס איז געווען די דיאַגנאָזע פון די שפּאַנישע דאָקטוירים ?

— אויך נישט. זיי האָבן מיר דאָס קיינמאַל נישט געזאָגט.

— לויט זייער מיינונג וואַלט איר שוין איצט געדאַרפט זיין אויף יענער וועלט. זיי האָבן ביי אייך פעסטגעשטעלט אַ ווייט־אַנטוויקלטן קאַנ־סער, וואָס האָט אַטאַקירט די וויכטיקסטע אינערלעכע אָרגאַנען.

ער האָט דערזען די בלאַסקייט מיינע און האָט שנעל צוגעגעבן :

— אָבער די דיאַגנאָזע זייערע איז אַ פּולשטענדיק פּאַלשע. זיי האָבן דאָרט פאַרעלטערטע מעטאָדן פון אונטערזוכונג און זיי האָבן גוט גע־טאָן, וואָס זיי האָבן אייך דאָ אָהער געשיקט. דאָס הייסט אָבער נישט, אַז איר זענט אינגאַנצן געזונט. איר האָט עטלעכע געשווילעכצן אויף די אינגע־וויידן און די איינציקע מעדיצין, וועלכע כ׳קאָן אייך פאַרשרייבן, אַ חוץ אַ

שטרענגער דיעטע, איז אַ שטרענגע נערוון־קוראַציע. די קראַנקייט איז אייך געקומען צוליב עגמת־נפש און פסיכישע איבערלעבענישן און קאָן אַוועקגיין בלויז אין פּאַל, ווען איר וועט אויף אַ געוויסער צייט אינגאַנצן איבערשניידן יעדן קאַנטאַקט מיט דער וועלט : נישט לייענען קיין ביכער און קיין צייטונגען, נישט שמועסן, נישט פירן קיין דיסקוסיעס און נישט אַריינטראַכטן. מיר וועלן אייך איינאַרדענען אין אַן איזאָלירט צימער און וועלן אַנזאָגן אַלע שפיטאַל־מענטשן צו לאָזן אייך פולשטענדיק צורו. טאַמער וועט איר ברעכן ביי דער דאָזיקער נערוון־דיעטע, וועט אייך קיין שום מעדיצין נישט העלפן.

די קראַנקן־שוועסטער האָט מיך אַוועקגעפירט מיט אַ לאַנגן, גלע־זערנעם קאַרידאָר אין אַ באַזונדער צימער און האָט הינטער זיך פאַרמאַכט די טיר.

— פון איצט אָן — האָט זי געזאָגט — מוזט איר לעבן אַ פולשטענדיק־אַפגעזונדערטער. אַז איר וועט אויספירן דעם דאָקטאָרס פאַראַרדנונגען וועט איר געזונט ווערן במשך פון אַ קורצער צייט.

די שפיטאַל־מאַנשאַפּט האָט טאַקע שטרענג אַנגעזאָגט אַלע, אָן אויס־נאַם, קראַנקע, זיי זאָלן מיך לאָזן צורו, נישט באַזוכן מיך און דער עיקר — בעת די שפּאַצירן איבערן פּאַרק — נישט אַריינציען מיך אין קיין שום דעבאַטע. פונדעסטוועגן האָב איך — טראַץ די דאָזיקע אַנזאָגן — געהאַט באַלד צומאַרגנס אַ וויזיט, אויף וועלכן איך האָב מיך אגב געריכט. אַ יונגער פראַנצויז, אַ הויכער, אַ ברונעטער, מיט אַ קיילעכדיקער צינישער גאַמבע האָט אַפגעלענט די טיר און האָט געפרעגט :

— איך שטער נישט ?

ער האָט געוואוסט, אַז ער שטערט, אָבער דאָך איז ער אַריין אין צימער, האָט פאַרמאַכט הינטער זיך די טיר און האָט זיך פאַרגעשטעלט :

— איך בין מישעל, דער פאַרטרויאונגס־מאַן פון דער מעדיצינישער אַפטיילונג.

— וואָס הייסט דער „פאַרטרויאונגס־מאַן“ ? איר ווילט זאָגן — דער פּאַלי־טקאַמיסאַר ?

— יא, עס איז איינס און דאָס זעלבע, אָבער דאָ איז באַקוועמער צו רופן עס מיט אַן אַנדערן נאָמען.

— וואָס ווילט איר ? — האָב איך געפרעגט מיט אַ ווידערווילן.

— קודם כל וויל איך וויסן, צי איר נויטיקט זיך אין עפעס : צייטונג־גען ? פּאַסט־מאַרקעס ? געטראַנקען ?

— ניין, אַ דאַנק.

— אָדער אפשר דאַרפט איר געלט ? כ'מוז אייך מעלדן, אַז אפילו ליגנדיק דאָ אין שפיטאַל, וועט איר באַקומען אויסגעצאָלט אייער זעלנע־רישן „זשאַלד“.

— אַ דאַנק.

און נאך א זאך. זייט וויסן, אז מיר באטראכטן איך דא ווי א מיט-גליד פון אונזער פארטייאישן קעמערל.
דערהערנדיק דאס ווארט האב איך שיעור נישט באקומען אן אינער-לעכן נערוון-אטאק. ווי קאן מען זיך פון זיי אפטשעפען? כ'האב זיך אבער באהערשט און געזאגט:
— כ'דאנק איך זייער, אבער איר זעט דאך מיין צושטאנד, ס'איז מיר אוממעגלעך.

— פארוואס? איר זעט אויס גאנץ גוט.
— דער דאקטאר האט מיר אָנגעזאָגט...
— דער דאקטאר האט ליב איבערצוטרייבן. מיר ווייסן, אז איר זענט א גוטער טעארעטיקער און איר וואלט געקאנט האלטן פאר די חברים א סעריע מיט רעפעראטן.

— דאס איז אויסגעשלאסן. ערשטנס, בין איך זייער קראנק. און צווייטנס, רעד איך קוים פראנצויזיש און כ'וואלט איך במילא נישט צו נוץ געקומען.

— כ'מיין אבער, אז ביי א געוויסער אַנשטרענגונג...

כ'האב באקומען מוראדיקע פיזישע ווייטיקן.

— חבר מישעל — האב איך אים געזאגט — איר דארפט אליין וויסן צו שאַנעווען מיינע כוחות, ביז כ'וועל נישט קומען צו זיך, קאן איך נישט טאן קיין שום אַרבעט און מיין איינציקער באַגער איז צו רוען און צו שלאָפן.

די קיילעכדיקע גאַמבע האט ביי אים ציניש געשמייכלט. ער האט מיר נאכאמאל פאָרגעלייגט געלט און ציגאַרעטן. ענדלעך האט ער אָנגער-נומען די קליאַמקע. האט געזאָגט. אז ער וועט מיך רעגולער באַזוכן און איז אַוועק.

אין דער אַנטקעגנאיבערדיקער זייט פון קאַרידאָר האט זיך געפונען אַן אַנדער איזאָלירט צימערל, וואס האט, פונקט ווי מיינס, געהאַט אַ גלעך זערנע וואַנט און כ'האב געקאנט זען אינעווייניק אַ קראַנקן מיט אַ טי-פיש געזיכט פון אַ שפּאַניער. ער איז געלעגן כסדר אין בעט כמעט אומ-באַוועגלעך און עטלעכע מאל אין טאָג פלעגן אַריינקומען צו אים דאָס טוירים. אַ געוויסן טאָג האב איך געהאַט אַן אויסטערלישע איבערלעבע-ניש. כ'האב דערהערט אַ נישט-געוויינלעכן שאַרף און ווען כ'האב אַרי-בערגעקוקט איבערן קאַרידאָר, האב איך דערזען ווי דער קראַנקער קלאַפט אַריין אין דער וואַנט אַריין און גיט מיר סימנים מיט די אויגן, כ'זאל צו אים אַריינקומען.

איך בין אַריין צו אים אין צימער. ער איז געלעגן אַן אויסגעמאַ-גערטער, אַ שטיק הויט מיט סטאַרטשענדיקע ביינער האט שווער געאַטעמט און קאַלטע שווייס-טראַפנס זיינען אים אַרויסגעטראַטן אויפן געלן, וואָס

סענעם פנים. ער האָט גערעדט מיט אַ קוים דערהערבאַרער שטימע און כ'האַב מיך געמוזט גוט צובויגן, כ'זאַל פאַרנעמען זיינע ווערטער.

— איר זענט אַ שפּאַניער ? — האָט ער מיך געפרעגט.

— ניין — האָב איך אים געזאָגט — אָבער שפּאַניע איז מיר זייער נאַענט, טיף איינגעבאַקן אין האַרץ.

ער האָט אַ שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ. פון זיינע אָפּגעהאַקטע ווערטער האָב איך זיך דערוווסט, אַז ער הייסט כּוואַן און ער איז אַן אַנאַרכיסט. ער איז שטערבלעך קראַנק, די דאַקטוירים ווילן אים נישט אויסזאָגן, אָבער ער ווייסט, אַז די שעהן זיינע זיינען געציילטע. ער האָט שרעקלעכע יסורים און ווען נישט די כּסדרדיקע איינשפּריצונגען וואַלט ער זיכער משוגע געוואָרן פאַר ווייטיק. אָבער ער באַדויערט ווייניק וואָס ער שטאַרבט, ער באַדויערט פיל מער וואָס אין דער זעלבער צייט שטאַרבט זיין היימלאַנד, שפּאַניע.

ער האָט מיט די טויטע ליפּן אַרויסגעכאַרכלט :

— וואַלט כּאַטש דאָס לאַנד מיינס געשטאַרבן ריין. וואַלט כּאַטש די פאַרטיי מיינע, די אַנאַרכיסטישע, זיך נישט באַפּלעקט מיטן דאָזיקן שמוץ.

דערמיט האָט ער געמיינט די פאַרבינדונג מיט די קאַמוניסטן. די אַנאַר-כּיסטן — האָט ער געזאָגט — זיינען באַגאַנגען אַ שוידערלעכן טעות. דאָס גאַנצע לעבן האָבן זיי באַקעמפט פאַלשקייט, צביעות, ליגן, שקר, שווינדל און ביים סאַמע סוף האָבן זיי זיך געלאָזט אַרייננאַרן אין אַזאַ זומפּ.

דאָס דאָזיקע באַוווסטזיין האָט אים נאָך מער געפייניקט ווי דאָס באַ-וווסטזיין פון זיין אייגענעם טויט. אויב ער באַדויערט דאָס, וואָס ער שטאַרבן, איז בלויז דערפאַר, וואָס ער קען נישט אויסשריייען פאַר דער גאַנצער וועלט דעם דאָזיקן שרעקלעכן פעלער, דעם פּלעק, וואָס איז אַרויפגעלייגט געוואָרן אויף זיין באַליבטער און פאַרהייליקטער באַווע-גונג. ער איז געבליבן ליגן אַן אויסגעשעפּטער מיט אַ ווייס פנים, מיט פאַרגלייזטע אויגן, מיט אַ כאַרכלדיקן אַטעם, וואָס האָט קוים באַוועגט מיט זיין איינגעפאַלענער ברוסט.

צומאַרגנס האָט ער מיך ווידער אַריינגערופן. דאָס געזיכט זיינס איז דעם טאָג געווען אינגאַנצן גריין. כ'האַב געזען, אַז דאָס זיינען זיינע לעצטע שעהן. ער האָט צו מיר געזאָגט :

— ער קומט דאָ אַריין, דער טייוול זייערער... דער קאַמיסאַר... זע, ער זאַל זיך נישט צורירן צו מיר נאָכן טויט... זאַל ער נישט באַשמוצן מיין לוויה...

ער האָט דערמיט געמיינט דעם פּאַליט־קאַמיסאַר, מישעל, וועלכער פּלעגט טראַץ דעם אַנזאָג פון די דאַקטוירים, אַריינקומען מיט זיינע פאַרטיי-מיסיעס, אפילו צו די, וואָס האָבן געגוססט. די זעלבע נאַכט איז ער גע-שטאַרבן.

מיט צוויי טעג שפעטער איז פאָרגעקומען די לוויה. אַלע קראַנקע, וואָס האָבן זיך געקאַנט באַוועגן, זיינען נאָכגעגאַנגען נאָכן אַרון אויפן דער־בייאַיקן קליינעם בית־עולם, וווּ עס איז אָפּגעקויפט געוואָרן אַ באַזונדערער פּלאַץ פאַר מיליציאַנערן. דער פּאָליט־קאָמיסאַר מישעל האָט זיך שטאַרק געפּאַרעט. ער האָט אויסגעזען ווי אַ גלח, וואָס האָט דאָ צו דערליידיקן אַ וויכטיקע מיסיע. ער איז באַלד אין דער פּרי אַוועק אין שטאַט אַריין און האָט מיטגעבראַכט קאָמוניסטישע לאַזונגען. נישט ווייט פון פאַרקאַן האָט שוין געוואָרט אַן אָפּענע גרוב. ווען מען האָט אַראַפּגעלאָזט די טרומע אין קבר אַריין, האָט מישעל זיך אַוועקגעשטעלט און האָט געזאָגט אַ פאַר ווערטער, ווי אויף אַ פּאַרטיי־מיטינג, און האָט דאָן געגעבן דאָס וואָרט אַ טשינאוויניק פון פּאַריז. יענער האָט אינגאַנצן נישט דערמאַנט דעם פאַר־שטאַרבענעם. ער האָט בלויו גערעדט וועגן פּראַנט און וועגן דער גרויס־קייט פון סטאַליניסטישן פּאַטערלאַנד, סאָויעט־רוסלאַנד, וווּהין עס זיינען געווענדעט די אויגן פון אַלע געפייניקטע און פאַרשלאָפּטע.

ביים פאַרשיטן דעם קבר האָט מישעל מיטן פּאַרטיי־טשינאוויניק אַנ־געפירט מיטן זינגען דעם „אינטערנאַציאָנאַל“. דער לעצטער ווונטש פון שפּאַניער כּוואַן, אַז די לוויה זיינע זאָל נישט געשענדעט ווערן, איז נישט מקוים געוואָרן. לויט די שפּעטערדיקע רייד פון מישעל איז די לוויה געווען „אַ נוצלעכע און זייער געלונגענע“.

איך פאַר צוריק קיין שפּאַניע

די אַממיינסטן פיינלעכע טעג אין שפיטאַל זיינען געווען די זונטיק־טעג, ווען אין שפיטאַל אַריין פּלעגן אַנקומען פאַרשידענע דעלעגאַציעס פון פּאַריז. עס זיינען געקומען פאַרשטייער פון יוניאַנס, פון פאַרשידענע אַר־גאַניזאַציעס און איבערהויפט אַ גרויסע צאָל מיטגלידער פון לינק־גע־שטימטע יידישע לאַנדסמאַנשאַפּטן. זיי פּלעגן קומען און קוקן מיט שטאַלץ אויף „זייערע“ העלדן און שטענדיק האָט זיך געפונען אַ טשינאוויניק, וועלכער פּלעגט זאָרגן דערפאַר, אַז די זונטיק־טעג זאָלן פאַרוואַנדלט ווערן אין פּראַ־סאָויעטישע מיטינגען.

צווישן די באַזוכער זיינען געווען אַ סך ערלעכע און האַרעפּאַשנע יידישע פּאַלקס־מענטשן, וואָס פּלעגן דאָ אַהערקומען כּמעט יעדן זונטיק. אויב נישט אין שפּאַניע גופּא, האָבן זיי געוואָלט כאַטש דאָ זיך אָננעמען מיט דער שפּאַנישער אַטמאָספּער. די דאָזיקע ערלעכע יידישע פּאַלקס־מענטשן, פּונקט אַזוי ווי די פאַרשטייער פון די יוניאַנס, האָבן געבראַכט פאַרשידענע פרעזענטן פאַר זייערע שווער אָנגעהאַרעוועטע גראַשנס און האָבן עס צעטיילט צווישן די קראַנקע. איך פּלעג אין די דאָזיקע זונטיק־טעג אויסמיידן צו באַווייזן זיך אין די ערטער, וווּ עס האָבן זיך אַרומגע־

דרייט די פארשידענע דעלעגאציעס און געסט. ווייל פונקט ווי עס איז מיר געווען עקלדיק זיך צוזאמענצוטראפן מיט די פארטיי־פונקציאנערן, וואָס האָבן אויסגענוצט אונזער קראַנקייט צו מאַכן פראַפּאָגאַנדע פאַרן פּאַלקס־פּראָנט און פאַר סאַוויעט־רוסלאַנד, אַזוי איז מיט די ערלעכע אַר־בעטער און פּאַלקס־מענטשן, וועלכע האָבן געגלויבט מיטן גאַנצן האַרצן, אַז אין שפּאַניע איז דער קאַמף אַ הייליקער. איך האָב מיך נישט געקאַנט צוהערן צו די לויב־ווערטער וועגן דער רוסישער געטריישאַפט און וועגן די רוסישע וואַפּנס און האָב דעריבער באַטראַכט די זונטיק־טעג פאַר דער גרעסטער אַפקומעניש.

נאָכן אַוועקגיין פון די באַזוכער האָט מען דאָס געלט, וואָס איז אייַבערגעלאָזט געוואָרן, צעטיילט צווישן די קראַנקע אויף גלייכע חלקים. דער־ביי פלעגן פאַרקומען פיינלעכע סצענעס, ווייל מען פלעגט זיך אויף אַ מיאוסן אופן אַרומרייסן ביים צעטיילן און עס פלעגט אפילו דערגיין צו געשלעגן. איבערהויפט האָט מען חושד געווען, אַז דער „פאַרטרויאונגס־מאַן“, מישעל, מאַכט מיטן געלט לינקע געשעפטן און אַז ער שלינגט אַראָפּ אַ גאַר גרויסן טייל פון די פרעזענטן. געוויינלעך פלעגט זיך אָבער יעדער זונטיק ענדיקן מיט אַן אַלגעמיינער „ליבאַציע“, בעת וועלכער די קראַנקע האָבן זיך אָנגעטרונקען ביז צו טויט־שכרות.

צווישן די שווערערע קראַנקע האָט דערווייל דער טויט געשניטן זיין שניט. נישט געווען כמעט קיין וואָך, אַז מיר זאָלן נישט באַגלייטן אַ גע־סטאַרבענעם אויפן נישט־ווייטן בית־עולם און נישט אויסהערן דערביי אַ צינישע פראַפּאָגאַנדע־רעדע פון אַ פאַרטיי־פונקציאָנאַר. די אַלע געשטאַר־בענע — די צאָל זייערע דערגרייכט עטלעכע צענדליק — רוען אויפן קליי־נעם, באַזונדער־אָפּגעטיילטן אַרט אויף דעם אָבאַן בית־עולם. זיי רוען, אָבער זיי האָבן נישט קיין רו. איצט וויל די אַדמיניסטראַציע פון בית־עולם אַרויסוואַרפן די ביינער זייערע פון די קברים, ווייל לויטן פראַנצויזישן גע־זעץ, מוז אַ קרוב אָדער אַן אינסטיטוציע צאָלן דיר־הגעלט פאַרן קבר. אויב נישט, נעמט מען אַרויס די טרומנעס און די מתים ווערן פאַרברענט. ס'איז נישטאָ אין איצטיקן מאַמענט קיין איין קערפערשאַפט, וואָס זאָל זאָרגן דערפאַר, אַז די געשטאַרבענע מיליציאָנערן זאָלן נישט טיילן דעם גורל פון קברים פון אַרימע־לייט און טרעמפּס.

די צייט איז דערווייל געלאָפּן פאַראויס. דער שיינער פראַנצויזישער האַרבסט האָט גענומען אַפּטרעטן דאָס אַרט דעם אָנקומענדיקן ווינטער. איך בין וואָס אַמאָל מער צוריקגעקומען צו די כוחות. די דאָקטוירים האָבן מיר שוין פאַרשריבן אַ בעסערע דיעטע און כ'האָב אויך אָנגעהויבן צו לייענען ביבליאָטעק־ביכער און אפילו טעגלעכע צייטונגען. אין איינעם פון די דאָזיקע טעג האָב איך באַקומען די פאַריזער קאָ־מוניסטישע „נייע פרעסע“, אין וועלכער עס איז געמאָלדן געוואָרן מיטן טיפּישן קאָמוניסטישן טאַראַראַם וועגן אַ יידישן אַלגעמיינעם קולטור־קאַנ־

גרעס, וועלכע האָט אין עטלעכע טעג אַרום געזאָלט זיך אָנהויבן אין פּאַ-
 ריז. כ'האַב גענומען ליענען די נעמען פון די קאַנגרעס-אַנטיילנעמער און
 כ'האַב נישט געגלויבט מיינע אויגן. לעבן די נעמען פון הונדערט-פּראָ-
 צענטיקע קאַמוניסטן און פון זייערע מיטלויפער, זיינען אויך געווען נעמען
 פון יידישע פירנדיקע שרייבער און קולטור-טוער, וועלכע האָבן זיך געלאָזט
 אַריינציען דורך די קאַמוניסטישע אַרגאַניזאַטאָרן אין דער דאָזיקער רייך-
 קאַמוניסטישער שפּיל. די קאַמוניסטן האָבן מיט בלעכענע טראַמייטן צע-
 בלאָזן דעם באַדייט פון די יידישע נישט-קאַמוניסטישע שרייבער, כדי אָנ-
 צוגעבן דער אונטערנעמונג אַן אומפאַרטייאישן כאַראַקטער, אָבער פון יע-
 דער שורה און פון יעדן אות האָט אַרויסגעשריגן די קאַמוניסטישע כיטער-
 קייט. די נעץ, וואָס איז אויסגעשפּרייט געוואָרן, כדי אַריינצוכאַפּן דאָס
 גאַנצע יידישע קולטור-לעבן.

סאָויעט-רוסלאַנד האָט שוין דעמאָלט, אין יענער צייט, באַגאַנגען
 בלוטיקע פאַרברעכנס קעגן יידישקייט, קעגן אַ יידישער קולטור און קעגן
 יידישע לעבנס. מ'האַט שוין דעמאָלט געוויסט וועגן ליקווידירטע יידישע
 שרייבער און וויסנשאַפּטלער, וועגן רייניקונגען, וועגן פאַרשוונדענעם איזי
 כאַריק, משה קולבאַק, מאַקס עריק, דר ישראל צינבערג, און דאָ איז גענוג
 געווען, אַז אַ פאַר הינטערקוליסן-פונקציאָנאַרן פון דער קאַמוניסטישער
 פאַרטיי זאָלן אַ צי טאָן מיט אַ פאַר שטריקלעך — און פיל פון די בעסטע,
 וואָס דאָס יידישע פּאָלק האָט פאַרמאַגט, זאָלן זיך לאָזן אַריינציען אין דעם
 דאָזיקן שדים-שפּיל.

אויך אַן אונז, אין די שפּאַנישע מיליציאַנערן, האָבן די קאַמוניסטישע
 אַנפירער נישט פאַרגעסן. ווען דער קאַנגרעס האָט זיך מיט אַ גרויסן גע-
 טומל געעפנט, האָט מען אויך איינגעלאָדן אַ דעלעגאַציע פון אונזערע
 קראַנקע מיליציאַנערן. מען האָט געוואָלט באַשיינען די שמחה מיט אַ גרופּע
 יידישע קעמפער, וועלכע זיינען געווען דער סימבאָל פון קאַמף פאַר דעמאָ-
 קראַטיע און פאַרן פּאָלקס-פּראָנט. (איך מיינ, אַז כ'וועל זאָגן, אַז אויב די
 יעווסעקעס פאַרנעמען אין איצטיקן מאַמענט — מיט 28 יאָר שפּעטער —
 אַזאָ שטאַרקע פּאָזיציע אין יידישן פאַריו, איז עס אין אַ גרויסער צאָל אַן
 איבערבלייבעכץ פון יענעם קולטור-קאַנגרעס). ביי אונז אין שפּיטאַל איז
 געשטאַנען די פּראָגע, וועמען פון די קראַנקע צו דעלעגירן אַלס פאַר-
 שטייער און דער גורל איז צווישן אַנדערע אויך געפאַלן אויף מיר. איך
 האָב מיך אָפּגעזאָגט אונטערן אויסרייד, אַז איך פיל מיך נישט בכוח צו
 ליבן געזונט-צושטאַנד און דאָס איז טאַקע געווען אמת, ווייל דער בלויוזער
 געדאַנק צו באַטייליקן זיך אויף אַזאָ קאַנגרעס האָט מיר געמאַכט רונצלען
 די הויט.

געגאַנגען זיינען עטלעכע אַנדערע, אַ פאַר פשוטע יידישע בחורים,
 און זיי זיינען אויפן קאַנגרעס אויפגענומען געוואָרן מיט שטורמישע אַוואָ-
 ציעס. די קאַמוניסטן האָבן דאָ געשפּילט אויף אַלע אינסטרומענטן, אויך

אויפן אינסטרומענט פון „זייער“ שפּאַניע און דער יידישער עולם איז גע-
ווען בלינד און טוביב צו זייערע שטיק.

ווען די דעלעגאַציע איז צוריקגעקומען פון קאַנגרעס און האָט דער-
ציילט וועגן דעם דרך ארץ, מיט וועלכן מען האָט זיי אַרומגערינגלט, האָב
איך דערפילט אַ טאַפלטע דערלייכטערונג, וואָס איך האָב מיך אין דעם דאָ-
זיקן שפּיל נישט באַטייליקט. עס וואָלט געווען פאַר מיר אַ פּיין צו שווייגן,
אַבער נאָך אַ גרעסערער פּיין וואָלט געווען, ווען איך וואָלט גענומען אַ
וואָרט. ווייל ווי וואָלט געווען די רעאַקציע, ווען איך וואָלט אַרויסגעקומען
מיט אַן איינציק וואָרט פון קריטיק? די קאָמוניסטן האָבן שוין אין יענעם
פּעריאָד געהאַט אַ פאַר פּרעכטיקע „שאַנד-ווערטער, וועלכע זיי האָבן צו-
געקלעפט צו יעדן איינעם, וועלכער האָט אויסגעדריקט צווייפּל אין זייער
פּאַלקס-פּראָנט: „פּינפטער קאַלום“, „פּראַנקיסט“, „טראַצקיסט“, „פּאַשיסט“,
„נאַצי-אַגענט“.. די וועלט, און דער עיקר, די יידישע וועלט, האָט גע-
האַט דערויף טיבע אויערן. דער פּאַלקס-פּראָנט האָט געלאָקט. די קאָמו-
ניסטישע קונצן-מאַכערס האָבן געשיקט זשאַנגלירט מיט זייערע אָפּנאַרע-
רישע ווערטער וועגן ברידערלעכקייט, וועגן דעמאָקראַטיע; די אַטמאָספּער
איז געווען אַ שטיקנדיקע, יעדעס וואָרט פון קעגנשטעלן זיך איז באַ-
טראַכט געוואָרן ווי אַ פאַרמאַסקירטע מיטאַרבעט מיט היטלערן.

אין יענער צייט האָט זיך דאָס געזונט מיינס אויף אַזוי פּיל פאַרבע-
טערט, אַז דער שפּיטאַל האָט מיך אַרויסגעלאָזט יעדן שבת און זונטיק
קיין פּאַריו, צו דער פּאַמיליע. די פּאַמיליע, באַלעבאַטישע און רייכע יידן,
האָבן מיט מיר שטאַלצירט און האָבן מיך אַרומגעפירט אויף אויפנאַמעס
צו זייערע פּריינד און באַקאַנטע. איך האָב מיך צונויפגעטראָפּן מיט פאַר-
שידענע יידן, הויפטזעכלעך מיט בירגערלעכע, מיט ציוניסטן, מיט ליבע-
ראַלן און אפילו מיט רעליגיעזע: אַלע האָבן מיטן גרעסטן רעספעקט נאָכ-
געפרעגט וועגן שפּאַניע און האָבן געלויבט סאָויעט-רוסלאַנד, דאָס איינ-
ציקע לאַנד, וואָס האָט אַרויסגעוויזן אַזאַ אויפריכטיקן ווילן צו העלפּן. עס
איז גענוג געווען, אַז פון די ליפּן מיינע זאָל פּאַלן אַן איינציקער, אַ מיל-
דער אַנדייט פון צווייפּל און גלייך האָב איך דערפילט אויף מיר קרומע
בליקן. די יידן האָבן געוואָלט — מיטן גאַנצן האַרצן — אַז אַלץ, וואָס זיי
האָבן געהערט, זאָל טאַקע זיין אמת, אַז עס זיינען טאַקע געקומען משיחס
צייטן, ווען אַלץ, וואָס געפינט זיך אונטער דער זון, האָט זיך מיטן גאַנצן
האַרצן פאַראייניקט קעגן פּאַשיזם. זיי האָבן פיינט געהאַט צו הערן אַ
וואָרט פון ספּקות, בפרט נאָך פונעם מויל פון אַ מיליציאַנער. די אויפ-
נאַמעס ביי די יידן, אפילו ביי סאַציאַליסטיש-געשטימטע, האָבן אָנגעהויבן
צו זיין פיינלעכע, די אַטמאָספּער איז געווען אַ שטיקנדיקע און איך האָב
זיי אָנגעהויבן אויסצומיידן. איין ייד האָט צו מיר געזאָגט אַ געוויסן טאָג :
— עפעס פּיל איך פון די רייד אייערע אַ טאָן פון פאַרביטערונג. צי איז

עס נישט אמאל דערפאר, ווייל איר האט דארט נישט געמאכט קיין גע-
נעראלסקע קאריערע ?

איך האב אויפגעהערט צו גיין אויף וויזיטן. איך האב אויפגעהערט צו
קומען צום קרוב מינעם, ווו די קאמוניסטישע טאכטער האט ביי מיר
כסדר געזוכט פארטייאישע כשרות. איך האב אויפגעהערט צו געניסן פון
די פרייע וויקענדס און בין נישט געפארן מער קיין פאריז, נאר האב
זיך אפגעשלאסן אין שפיטאל און האב מיר אפגעגעבן דעם לייענען.

*

ביז א טאג איז געקומען, ווען דער הויפט־דאקטאר האט מיך אריינגע-
גערופן אין קאנצעלאריע און האט מיר געמאלדן, אז איך בין אויסגע-
היילט און איך קאן, אויב איך ווינטש, פארלאזן דעם שפיטאל.
— איר זענט — האט ער געזאגט — א פארהיילטער, אבער נישט קיין
אויסגעהיילטער. די קראנקייט האט איך פארלאזן, אבער זי ווארט נאר
אויף א פאסיקער געלעגנהייט זיך אומצוקערן. און די דאזיקע געלעגנהייט
איז — אויפגענונג, גערוון־אנשטרענונג, פסיכישע שפאנונג.

איך האב געדאנקט אלע שפיטאל־ארבעטער, האב גענומען מיין טאוור-
לענעם טשעמאדאן און בין אוועקגעפארן קיין פאריז. פאר די פראנקען, וואס
זיינען מיר נאך געבליבן, האב איך מיר גענומען א צימערל אין א האטעל
נישט ווייט פון דער יידישער געגנט און האב פארבראכט די ערשטע פאר-
טעג אין פולשטענדיקער איינזאמקייט.

אויף די גאסן האט מען געזאמלט געלט פאר שפאניע. יונגע מיידלעך
און בחורים זיינען ארומגעגאנגען מיט פושקעס און האבן גערופן „הילף
פאר שפאניע“. זעלטן ווער פון די דורכגייער האט זיך אפגעזאגט אריינגע-
צווארפן א מטבע אין דער מעטאלענער פושקע. ווען עמיצער וואלט אין
אזא מאמענט צוגעקומען צו אזא נדבה־געבער און געזאגט אן איינציק
קריטיש ווארט וועגן דעם, וואס אין שפאניע קומט אויף אן אמת פאר,
וואלט יענער פון אים זיך אפגעטרייסלט ווי פון א שעדלעכער זאך.

פאריז איז א פריילעכע שטאט, די „שטאט פון ליכטער“, פונקט אזוי
ווי זי איז פריילעך, אזוי קאן זי זיין טרויעריק און פינצטער. איך האב גע-
וואנדערט איבער די פאריזער גאסן, איבער די גרויסע, ליכטיקע בול-
ווארן און איבער די שמאלע, ענגע און קאלירפולע געסלעך. מיט מענטשן
האב איך מיך אויסגעמיטן צו טרעפן, כ'האב נישט קיין כוח און קיין גע-
דולד ווידערמאל צו רעדן וועגן איינעם און דעם זעלבן, אבער נישט בלויז
האב איך נישט געהאט קיין כוח, נאר איך האב מיר פלוצלונג געשטעלט
די פראגע :

— וועמען וועט עס ברענגען נוצן ?

א געוויסן אוונט בין איך ארויפגעקומען אין מיין קליין האטעל־צי-
מער א מידער און א נידערגעשלאגענער פון דער צוועקלאזיקייט פון מיין
דעמאלטיקן לעבן און האב מיך אוועקגעזעצט ביים הינקעדיקן טיש, וואס

איז געשטאנען אָנגעשפּאַרט אויף דער וואַנט. כ'בין געזעסן אַ לענגערע צייט מיט אַ שטאַרן בליק און האָב בלוז געהערט, ווי פון צייט צו צייט האָבן געסקריפעט די אַלטע הילצערנע שטיגן פון אַלטפרענקישן האַטעל אָדער ווי עס האָט ערגעץ אַ קלאַפּ געטאָן אַ טיר, פון וועלכער דער גאַנצער האַטעל האָט זיך אַ טרייסל געטאָן. פּלוצלונג האָב איך דערפילט, ווי עס הויבט אָן אין מיר געבוירן ווערן אָן אויסטערלישער געדאַנק. כ'האָב פון אָנהויב געפרוווט זיך דערפון אָפּטרייסלען ווי פון אַ טייוולאַנישן וויץ, אָבער דער געדאַנק איז כּסדר און איינגעשפּאַרט צוריקגעקומען און האָט מיר גענומען עגבערן דעם מוח מיט אַ קלעפּיקייט, פון וועלכער מען קאָן זיך נישט אָפּטשעפען .

איך האָב מיך אויפגעשטעלט און גענומען שפּרייזן איבערן צימער, אָבער דאָס צימערל איז געווען קליין און איך האָב מיך געפילט ווי אַ גע־פּאַנגענער, וואָס האָט נישט וווּ צו אַנטלויפן און דער נאַכיאַגעדיקער גע־דאַנק האָט מיך וואָס אַמאָל נענטער באַפּאַלן און האָט זיך פאַר מיר אוועק־געשטעלט אין זיין גאַנצער גרויס. דער געדאַנק האָט צו מיר גערופן :

— דאָ איז נישט דיין אָרט, פאַר צוריק קיין שפּאַניע !

כ'האָב מיך אויפגעהויבן און בין אַראָפּ אויף דער גאַס. די נאַכט איז געווען אַ ווינטערדיקע. דער שניי איז געלעגן אַ צעטראַטענער אונטער די פיס, אויף די טראַטואַרן האָבן געשפּאַנט בלוז איינצלע דורכגייער. כ'בין אַדורך די ברייטע גאַס „ריוואַלי“ און בין צו צום טייך, צו דער סען. אַ שאַרפּער קילער ווינט האָט געווייעט פון וואַסער, אָבער מיר האָבן די שליפּן געגליט מיט אַ ברענענדיקער היץ.

— פאַר צוריק קיין שפּאַניע !..

עס איז אמת געווען, אַז מיין גאַנץ וועזן האָט געבענקט נאָך שפּאַַניע, נאָך די טייערע שפּאַנישע מענטשן, נאָך די מענער און פרויען, וואָס זיינען געווען אַזוי גאַסטפריינדלעך, אַזוי גוט־האַרציק און אַזוי אומגליק־לעך. כ'האָב געבענקט נאָך די שפּאַנישע שטעט און שטעטלעך, נאָך דעם שפּאַנישן הימל. דאָ, אין פאַריז, איז דאָס לעבן מיינס געווען זינלאָז, אָן אַ צוועק, אָן אַ מענטש, אָן אַ פריינד. כ'בין געווען אַ פאַרלוירענער שטיין צווישן די גרויסע פאַריזער גאַסן, צו וועלכע כ'האָב נישט געהערט, נישט פיזיש און נישט מיטן געמיט.

איך בין אַריבער די בריק, וועלכע פירט צום קאַטעדראַל „נאַטר דאַם“. אונטער דער בריק איז געשטאַנען אַ מחנה מיט היימלאָזע און האָט זיך געוואַרעמט ביי אַן אָנגעצונדן פייער. כ'האָב אַ קוק געטאָן אויף דער זינ־לאַזיקייט פון זייער לעבן און אַ שוידער האָט ווי אַ שפּין גענומען קריכן איבער מיין רוקן־ביין.

אומקערן זיך קיין שפּאַניע ! אַהערקומענדיק קיין פראַנקרייך האָב איך געגעבן אַן ערן־וואַרט, אַז כ'זועל מיך צוריקערן. פאַרוואָס־זשע זאָל איך ברעכן דאָס וואַרט ? פאַרוואָס־זשע זאָל איך אַרויסווייזן אַזאַ פחדנות ?

פחדנות! דאָס וואָרט האָט מיך אַ ברי געטאָן. נאָך אַלעס בין איך טאַקע געווען אין שפּאַניע, אָבער די גאַנצע צייט בין איך נישט געווען אויפן פּראַנט, נישט באַטייליקט זיך אין די שלאַכטן, נאָר געזעסן אין אַלבאַ-סעטע, אין דער נעסט פון קאַמיסאַרן.

דער געדאַנק האָט מיך נישט אָפּגעלאָזט. אין שפּאַניע קומט נאָך אַלע-מען פאַר אַ קאַמף קעגן פּאַשיזם. טויזנטער און צענדליקער טויזנטער בעסטע זיין פון שפּאַניע און פון פּאַרשידענע לענדער קומען דאַרטן אום אין די איצטיקע שעהן. די פּוסטקייט אַרום די ברעגעס פון טייך האָבן מיר איצט פּלאַסטיש פּאַרגעשטעלט, ווי ליידיק און אינאָלירט עס איז די וועלט אויף זייערע הילפּס-רופן. די פיזישע קעלט האָט מיך אַרומגענומען מיט אַ בענקשאַפט נאָך דער שפּאַנישער וואַרימקייט. די ליידיקייט פון די גאַסן — נאָך דער נאַענטקייט פון די שפּאַנישע מענטשן.

ווען איך בין צוריק אַרויפגעקומען אין האָטעל אַריין, איז שוין גע-ווען פּאַרטאַג. דאָס צימערל איז געווען קאַלט. ווען כ'האַב מיך דעם דאָזיקן פּרימאַרגן געלייגט שלאָפן, האָב איך געוויסט, אַז דער געדאַנק וועגן שפּאַ-ניע וועט מיך שוין מער נישט אָפּלאָזן, אַזוי ווי אַ שפּין, וואָס באַפּרייט שוין נישט מער אַן אַריינגעפּאַלענעם קרבן. ביזן היינטיקן טאַג איז מיר שווער צו פּאַרענטפּערן די קשיא, פּאַרוואָס כ'האַב דאָך אַנגענומען דעם באַ-שלוס צוריקצופאַרן קיין שפּאַניע. צי איז עס געווען דער רעזולטאַט פון איינזאַמקייט? צי איז עס געווען די פליכט צו האַלטן אַ געגעבן וואָרט? די בענקשאַפט נאָך שפּאַניע איז נאָך מיינע אַלע טראַגיש-אַנטוישטע חברים? צי איז פשוט געווען אַ ווילן פון זעלבט-פּאַרניכטונג, וואָס ליגט ביי יעדן פון אונז אין אַ קלענערער אָדער גרעסערער מאָס איינגענעסטעט אין אונז-זערע נשמות?

אַ גאַנצע נאַכט האָט געפרוּושעט אַ דראַבנער, שטויביקער שניי און האָט באַשיט די גאַסן ווי מיט אַ גלעזערנעם מעל. כ'האַב מיך דאָס מאַל אויפּגעהויבן פּריער. דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאַל נאָך פיל חדשים, ווען כ'האַב מיך אויפּגעהויבן מיט אַ באַשטימטן ציל. איך בין גלייך אַוועק אין קאַמיטעט, וועלכער האָט זיך געפונען אַזוי זעלבן לאַקאַל פון די פּראַנץ צוויזשע סינדיקאַטן. דאָס מאַל איז דאָ פּאַרגעקומען אַ וויכטיקע ענדע-רונג; אין שפּאַניע איז דורך דער צייט אַנטשטאַנען אַ יידישע באַטוויך-קאַמפּאַניע און אין קאַמיטעט איז געעפנט געוואָרן אַ ספּעציעלע אָפּטיי-לונג פאַר יידן. דער לייטער פון דאָזיקן קאַמיטעט איז געווען אַ קאַמור-ניסט מיטן נאַמען ווייסער. ווען איך האָב אים געמאַלדן, אַז כ'בין אַ שפּאַנישער פּאַליט-קאַמיסאַר און אַז כ'האַב מיך דאָ געפונען עטלעכע חדשים אויף קוראַצי, און אַז כ'וויל מיך איצט צוריקקערן קיין שפּאַניע — האָט ער אויפּגעהויבן דעם קאַפּ און האָט מיך לאַנג און דורכדרינגלעך אַנגעקוקט. דער בליק זיינער האָט געזאָגט: „נישט אַמאַל אַ משוגענער?“ אָבער ער האָט גאַרנישט גערעדט. ער האָט קורץ און טרוקן אויסגעפילט די

פארמאליטעטן און האט מיך אריינגעשיקט אין א ליידיקן צימער, ווו עס איז פארגעקומען די מעדיצינישע אונטערזוכונג (דער זעלבער קאמוניסט ווייסער איז שפעטער געווארן אויסגעשלאסן פון דער פארטיי, ווייל ער האט באקומען א באפעל צו פארן קיין שפאניע און האט זיך דערפון אפגעזאגט).

די מעדיצינישע קאמיסיע איז נישט געווען מער ווי א פארמאליטעט. דער דאקטאר האט אין א פאר מינוט באטראכט אן ערך פופציק פרייוויליקע און האט אלעמען ארויסגעגעבן א צעטל „געזונט“. דאס איינציקע, וואס ער האט געזוכט, זיינען געווען — ווענערישע קראנקייטן. אין דאזיקן הינזיכט האט ער, ווייזט אויס, געקראגן א שטרענגן באפעל פון דער אינטערנאציאנאלער בריגאדע, וועלכע איז אין דאזיקן פרט געווען א שטארק אפגעברייטע. יעדער פון אונז האט באקומען אן אויסגעשריבן צעטל מיט נויטיקע זאכן: ראזיר-מכשירים, זייף, וועש און אן אנוואג צו נעמען צומארגנס ביינאכט דעם שנעל-צוג צו דער שטאט פערפיניאן, וואס געפינט זיך שוין נישט ווייט פון דער שפאנישער גרעניץ. און א צווייטן אנוואג — איינצושטייגן אין באזונדערע וואגאנען און נישט פארבונדן מיט קיינעם קיין געשפרעך. מיר האבן אויך באקומען דעם אדרעס פון א קאפע אין פערפיניאן, ווו עס איז געווען דער טרעף-פונקט.

דער צוג איז געפארן א גאנצע נאכט. כמעט יעדעס מאל, ווען די באן האט זיך געשטעלט אויף א סטאציע, האט זיך אין מיר דערוועקט די זעלבע פראגע: „אפשר אראפשטייגן פון דער באן? איך האב בפרוש געהערט ווי די רעדער פון צוג האבן אויסגעקלאפט די ווערטער: „דו פארסט צו דיין אייגענער פארניכטונג!“ אבער איך האב שוין נישט געהאט קיין ענערגיע, אפילו א הויב צו טאן מיט א האנט. איך האב אויסגעטרונקען א האלבע פלאש קאניאק, כדי צו ווערן אביסל שיכור און איינצושלאפן, אבער דער שלאף איז נישט געקומען. פונדרויסן האבן אריינגעקוקט גרויסע, שנייאיקע פעלדער, שווארצע דעכער פון הייזלעך, טרויעריקע ליכטער און אומבאקאנטע שטעט.

פארטאג איז דער צוג אָנגעקומען קיין פערפיניאן. עס איז נאך געווען פרי. די שטאט איז געשטאנען אַרומגעשטעלט מיט בערג, מיט די פירענעיען-בערג, וואס טיילן אפ פראנקרייך פון שפאניע. איך בין ארויס אויפן וואקזאל און האב געזוכט די קאפע, וואס איז מיר געווען אָנגעגעבן אויף א צעטל. דאָרט האב איך געזאָגט דעם אייגנטימער אָ געגעבענעם „סימן“ און אָ קעלנער האט מיך אַרויפגעפירט אין א צימער אויפן ערשטן שטאָק. ביסלעכווייז האבן אָנגעהויבן אָנצוקומען די אָנדערע שפּאַנישע פרייוויליקע. מייסטנטיילס זיינען דאָס מאל געווען אַמעריקאַנער, פון זיי אויך א צאל נישט-יידן. צוזאַמען האבן זיך אָנגעזאַמלט אַ פּערציק פּער-זאָן. די נישט-דורכגעשלאָפענע נאַכט און די קעלט, וואָס האָט דאָ גע-ווייעט פון די אַרומיקע בערג, האָט אַלעמען אָנגעגאַסן מיט אַ מידיקייט און

מיט אַ ווילן צו דרימלען. יעדער האָט דעריבער אַנגעשפּאַרט דעם קאַפּ
אויפן טיש און אַזוי איז מען אַפּגעשלאָפּן ביז פּאַרנאַכט. ערשט ווען די
פּינצטערניש האָט אַנגעהויבן צו ווערן געדיכטער, האָט דער קאַפּע־אייגנ־
טימער פּאַררוקט די ראַלעטן און האָט אַנגעצונדן די לאַמפּן און האָט אונז
געשטעלט אַ הייסע, אמתדיק־פּראַנצויזישע וועטשערע. אַ פּאַריזער פּאַרטיי־
מיטגליד, וואָס איז דאָ ספּעציעל מיטגעקומען מיט דער גרופּע, כדי אונז
איבערצוגעבן אין די הענט פּון אַ פּריער, האָט זיך אויפּגעשטעלט און האָט
אונז געמאַלדן, אַז דער וועג, וואָס דערוואַרט אונז, איז אַ געפּערלעכער און
אַ ריזיקאַלישער. קודם כל צוליב דעם, וואָס די גרעניץ איז געדיכט באַ־
וואַכט און צווייטנס צוליב די גליטשיקע פעלזן. ער גיט אונז אַבער איבער
אין די הענט פּון אַ געניטן בערג־פּירער, וועמענס אַנווייזונגען ס'מוזן
שטרענג דערפּילט ווערן.

אינדרויסן האָט זיך דערהערט אַ גערויש פּון מאַטאַרן. פּאַר דער קאַפּע
זיינען שטיין געבליבן צוויי אויטאָס, אין וועלכע מיר זיינען שנעל איינגע־
שטיגן און האָבן גענומען אַפּפּאַרן אין דער ריכטונג פּון דער גרענק. נאָך
אַן אַנדערטהאַלבן שעה זיינען מיר אויסגעשטיגן. דער אַוונט אינדרויסן
איז געווען גרוילעך־ליכטיק, מיט אַ ליכטיקייט, וואָס האָט זיך בלויז אַפּ־
געשלאָגן פּון שניי. דאָרטן האָט שוין געוואַרט אויף אונז דער פּירער, אַ
יונגער סימפּאַטישער מענטש, אַנגעטאַן אין אַ לעדערנער קורטקע מיט אַ
פּוטערן קעלנערל, אין קלעטער־שיך און אין רייט־הויזן.

ער האָט אונז באַפוילן, מיר זאָלן זיך האַלטן צוזאַמען, ווייל אין די
טיפּענישן פּון די בערג, צווישן די שניי־זאָויערוכעס, איז לייכט פּאַרלאָרן
צו ווערן. מיר מוזן כּסדר מאַרשירן פּאַראַויס, נישט צוריקהאַלטן זיך, יעדער
מוז אויף זיך אַכטונג געבן.

אַרום האַלב עלף אַזויגער האָט זיך אַנגעהויבן דער מאַרש. טראַץ דעם,
וואָס דער פּראָסט איז געווען אַ שאַרפּער און דער ווינט האָט זיך ווי מיט
מעסערס איינגעשניטן אין געזיכט, איז אַבער יעדער געווען אַרומגענומען
מיט גליענדיקער היץ. מיר זיינען נישט געאַנגען, נאָר געלאָפּן אין אַ
לאַנג־אויסגעצויגענער ליניע און האָבן כּסדר געקלעטערט באַרג־אַרויף,
אויף גליטשיקע פעלזן און אויף ווייסן נישט־באַטראַטענעם שניי. אין דער
טויטער שטילקייט פּון דער ווינטער־נאַכט האָט זיך בלויז געהערט דאָס
דעכען און דאָס שווערע אַטעמען פּון די מענטשן. איך האָב מיך געהאַלטן
נאָענט צום פּירער, כּ״בין געלאָפּן מיט אַלע כּחות, דער רוקזאַק האָט זיך
מיר וואָס אַמאַל שווערער געבאַמבלט אויף די פּלייצעס, די ליפּן זיינען
מיר געוואָרן טרוקן און צעפּלאַצט, די לונגען האָבן מיר געשניטן ווי מיט
שטעכעדיקע שפּילקעס.

דאָס גאַנצע בילד אַרום איז געווען נישט־געוויינלעך. אַרום האָבן זיך
געטורעמט ריזעדיקע ווענט מיט שניי און לענג־אויס די שמאַלע שטעג־
לעך האָט זיך לויפּנדיק אַן שום אַפּשטעל געצויגן אַ מחנה מיט פּערציק

צעהיצטע מענטשן מיט אַרויסגעזעצטע אויגן און מיט דורשטיק־צעפנטע
 ליפן. אין אַ געוויסן מאַמענט האָט עמיצער פון די הינטערשטע רייען גע-
 נומען שרייען, אַז איינער איז געפאַלן. אַ פרייוויליקער פון אַמעריקע, אַ
 ברייטבייניקער און פעסטגעבויטער מאַן האָט נישט געקאַנט מער אויס-
 האַלטן דעם טעמפּאָ פון געלויף און האָט, שווער פרייכנדיק, אַראַפּגעני-
 דערט צו דער ערד און האָט שווער געכאַפט דעם אַטעם. דער פירער האָט
 אים אויפּגעהויבן און גענומען צו זיך, יענער אָבער איז כסדר צוריקגע-
 שטאַנען און האָט פאַרצויגן דעם מאַרש. ערשט אַרום צוויי אַזיגער ביי-
 נאַכט, בעת מיר זיינען לויפנדיק — דאָס מאַל באַרג־אַראַפּ — צוגעקומען צו
 אַ קליינעם טאָל, האָט דער פירער דערלויבט, זיך אַוועקצוזעצן און צו באַ-
 נעצן די ליפן מיטן דערפרישנדיקן שניי. אַ טייל פון עולם האָט גענומען
 אַרויסציען פון די קעשענעס פלעשער מיט וויין, אָבער דער פירער האָט
 זיך אויפּגעשטעלט און האָט יעדן פּערזענלעך געוואַרנט, נישט צו טרינקען
 קיין אַלקאהאָל, ווייל דאָס קאָן שפּעטער האַבן זייער שלעכטע פּאַלגן. דער
 וויין וועט זיך צעגיסן איבער די בלוט־געפעסן און אַרויסרופן אַ שלעפּע-
 ריקייט און מען קאָן זיך ביים ווייטערדיקן מאַרש אונטערגעבן דעם חשק
 פון שלאָף. דאָקעגן האָט ער אונז געראַטן איינצורייבן די שלייפן מיט שניי
 און יעדער פון אונז האָט מיט אַ יונגלערישער לייכטקייט געפּאַלגט די עצה.
 אַפּגערוטע און אויפּגעמונטערטע האַבן מיר זיך נאָך אַ האַלבער טעה
 אויפּגעשטעלט און אַנגעהויבן דעם מאַרש מיטן פריערדיקן שנעלן טעמפּאָ.
 ווייזט אויס, אַז דער פירער האָט געוואַלט אונז אַרויסבאַקומען פון דעם
 פּראַנציווישן טייל בערג נאָך איידער עס וועט אויסרינען די נאַכט און
 נאָך איידער די גרעניץ־וועכטער וועלן אַרויס פון זייערע וואַרימע וואַך-
 הייזער. דאָס לויפן האָט אַזוי געדויערט ביז צו די שעהן פון פּאַרטאַג.

אין אַ געוויסן מאַמענט, ווען מיר האַבן זיך מיט אַ שמאַלן באַרג־וועג
 אַרויפּבאַקומען אויף אַ ברייטער פּלאַך, האַבן מיר פּלוצלונג דערהערט אַ
 געבילעריי פון הינט. דער פירער האָט זיך אויסגעדרייט און האָט געזאָגט
 צו אונז מיט צופרידנקייט :

— איצט קאָנט איר שוין גיין אויף דער שפּאַנישער זייט.

דער פירער האָט אַרויסגענומען פון דער קעשענע אַ קליין מעשן טרו-
 מייטערל און האָט געגעבן אַ דרייפּאַכן, לאַנגן פיף, וואָס האָט געקלונגען
 ווי די ערשטע דריי טענער פון „אינטערנאַציאָנאַל“. פון די ווייטקייטן פון
 די בערג האָט אונז דערויף געענטפּערט דער אַפרוף פון אַ קוקו. דאָס
 איז געווען דער באַשטימטער צייכן. דער פירער האָט געזאָגט, אַז איצט
 קענען מיר זיךוויידער אַוועקזעצן און עסן די געפירטע פּראַוויאַנטן. מיר
 זיינען שווער אַוועקגעפאַלן אויפן שניי, אָבער עסן האָט קיינער נישט
 געקאַנט. יעדער איז געווען מוראדיק מיד. די פיס האַבן געבראַכן, די סטאַ-
 וועס זיינען געווען מיד און אויסגעמאַטערט. עס האָט זיך געגלוסט צו
 פּאַרשליסן די אויגן און אַוועקפליסן ערגיץ אין אַ ווייטקייט פון חלומות.

די מידקייט איז אָבער געווען אַ געזונטע, ווייל גלייכצייטיק האָבן מיר געפילט אַן אָנגענעם און יוגנטלעך קרייזן פון בלוט.

אין אַ פֿאַר צענדליק מינוט אַרום זיינען פון דער בערגיקער ווייט־קייט אַרויסגעקומען עטלעכע באַוואַפנטע מענער מיט פוטערנע היטלען און שאַפענע פעלצן און האָבן אונז באַגריסט מיט אַ הויכן :

— סאַלודאַס קאַמאַראַדאַס !

מיר האָבן זיי צוריקגעענטפערט, יעדערער אויף זיין לשון, און זיי האָבן אונז גענומען אַוועקפירן אין דער ריכטונג פונוואַנען זיי זיינען גע־קומען. ביי אַ פלוצלונגדיקן געדריי פון אַ באַרג, האָט זיך פֿאַר אונז פלוצלונג אויסגעשפרייט אַ ריזעדיקע פלאַך, אַ באַשטעלטע מיט זעלנע־רישע באַראַקן.

אינעווייניק האָט אונז אַ שלאַג געטאָן אין די געזיכטער אַריין אַ נחת־דיקע היץ פון רויט אָנגעגליטע אויוונס. אויף ווייס־באַדעקטע טישן זיינען געשטאַנען צוגעגרייטע טעפּ מיט רויכערדיקע קאַווע, צו וועלכער יעדער האָט זיך צוגעכאַפט מיט גיריקייט נאָך אַזאַ לאַנגן מאַרש. כמעט יעדער פון אונז האָט נאָכן אויסטרינקען דאַס ערשטע טעפל דערפילט דעם אַנ־קום פון מידקייט און שלעפּערדיקייט און כמעט אַלע האָבן זיך אַראַפּגע־לאָזט אויף דער ערד און זיינען אַנטשלאַפּן געוואָרן מיט אַ שטיינערנעם שלאַף.

אויפגעוועקט האָבן מיר זיך, ווען אינדרויסן איז שוין געשטאַנען גרויסער טאָג. צו די באַראַקן זיינען פֿאַרפֿאַרן לאַנגע, באַקוועמע אויטאָס, וועלכע האָבן אונז אַוועקגעפירט צום נאַענטן שטעטל. דאָרט האָט שוין געוואַרט אויף אונז אַ דעלעגאַציע פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע מיט דעם שעף אירן — אַ געוויסן צעלעק קירשנבוים, אַ פֿאַריזער קאַמ־ניסטישער אַרבעטער, וועלכן איך האָב געקענט פון מיין פֿריערדיקן זיין אין אַלבאַסעטע. נאָך דעם אַפיציעלן באַגריסן זיך מיט דער גאַנצער גרופּע, האָט קירשנבוים זיך נאָכאַמאַל באַגריסט מיט מיר פּערזענלעך, וואָרעם, חבּריש. ער האָט אָבער נישט פֿאַרלאָרן דערביי זיין געוויינלעכע קאַמ־ניסטישע שטייפקייט.

— פון אַזעלכע חברים ווי איר — האָט ער געזאָגט — שעפּן מיר אונזער מוט. אייער צוריקקומען קיין שפּאַניע וועט פֿאַר אַלע חברים אונז־זערע זיין אַ קוואַל פון אָנרעגונג און פון אינספּיראַציע...

קירשנבוים איז געווען אַ פֿאַנאַטישער קאַמוניסט, אַ געטרייער חבר צו פֿאַרטיי־מיטגלידער, אָבער אַ ביטערער און גאַליקער שונא צו יעדן איינציקן, וואָס האָט געצווייפלט אין סטאַלינס געניאַלקייט. נאָכן דורכ־פירן די ערשטע פֿאַרמאַליטעטן פון רעגיסטראַציע, האָט זיך אַרויסגע־וויזן, אַז אַ חוץ מיר, איז פֿאַראַן נאָך איינער, וועלכער איז צוריקגעקומען צום צווייטן מאָל קיין שפּאַניע : אַ נידעריקער דיקלעכער פֿראַנצויז אין די מיטעלע יאָרן, מיטן נאַמען זשאַק. מען האָט אונז ביידן געהייסן אַרויס־

טרעטן און מען האָט געמאַלדן, אַז אַלע איבעריקע פּרייוויליקע וועלן דאָ פאַרבלייבן אויף מיליטערישע איבונגען. מיר צוויי דאָקעגן מוזן אַליין זיך דערשלאָגן צו אונזער אָנפירערשאַפט אין אַלבאַסעטע.

צומאַרגנס, באַלד אינדערפרי, האָט מען אָנגעפילט אונזערע וואַליד־קעס מיט אַ ביסל עסנוואַרג, מען האָט אונז אויסגעשריבן די נויטיקע פאַ־פירן מיט אַן אָפענעם באַפעל, אַז אין יעדן שטעטל, וווּ עס געפינט זיך אַ קאַזאַרמע, זאָל מען אונז געבן אַ נאַכט־לאַגער מיט שפייז.

די רייזע קיין אַלבאַסעטע איז געווען אַ שווערע. די באַנען זיינען נישט געאַנגען רעגולער און די, וועלכע זיינען יאָ געאַנגען, האָבן זיך גע־שלעפט מיט דער לאַנגזאַמקייט פון אַ טשערעפּאַכע. איבערהויפט איז שווער געווען צו באַקומען באַן־פאַרבינדונגען און עס איז אונז אויסגעקומען אָפֿ־צושטיין אין שטעטלעך גאַנצע טעג. די שטימונג אין אַלע דורכגעפאַרענע שטעטלעך איז געווען אַ מרה־שחורהדיקע. די באַפעלקערונג איז געווען אַן אַפּאַטישע, אַן אויסגעמוטשעטע מיטן גלאַנץ פון כּסדרדיקן הונגער אין די אויגן.

איך געדענק ווי מיר זיינען אויפגעשטיגן אין טאַראַגאַנאַ הונגעריקע, מיט אויסגעלאַזטע שפייז־זאַפּאַסן. מיר האָבן זיך געלאַזט הינטער דער שטאָט, אין די זעלבנערישע קאַזאַרמעס אַריין. דאָרטן האָט מען אונז אויפ־גענומען קאַלט און גלייכגילטיק. ווען מיר האָבן געוויזן דעם באַפעל אונ־זערן, אַז מיר זאָלן דאָ באַקומען צו עסן, האָט איינער פון די סאָלדאַטן זיך צעשמייכלט און געזאָגט :

— קומט חברים, איך וועל אייך געבן, וויפיל דאָס האַרץ גלוסט אייך. ער האָט אונז אַריינגעפירט אין מאַגאַזין אַריין און האָט אונז אָנגע־פּאַקט די טשעמאַדאַנעס מיט גאַנצע בערג קאַנסערוון־שאַכטלעך, האָט אונז צוריק אַרויסגעפירט אויפן וועג אַרויס און געזאָגט :

— עסט און לאַזט אייך ווילגיין.

ערשט ווען מיר האָבן זיך אַוועקגעזעצט אינמיטן פעלד און מיר האָבן געעפנט דעם ערשטן שאַכטל, האָבן מיר פאַרשטאַנען דאָס איראַנישע שמייכ־לען זיינס. די שאַכטלען זיינען געווען פול מיט אַ גרינעם שימל און האָבן געהאַט אַ מוראדיקן ריח. מיר האָבן זיי אַלע אַוועקגעוואַרפן מיט עקל. ווען כ־האַב שוין געהאַלטן אין דער האַנט דעם לעצטן שאַכטל, גרייט אַ שליידער צו טאָן אינמיטן פעלד, האָט דער חבר מיינער, דער פּראַנצויז, אַ זאָג געטאָן :

— לאַמיר נאָר פריער אַ קוק טאָן פּונוואַנען זיי קומען. איך האָב אָפּגעווישט מיט אַ פינגער דעם שטויב און מיר האָבן דער־זען אַ רוסישע אויפשריפט. דאָס זיינען אַלזאָ געווען שפייז־מתנות פון סאַויעטישן פּאַטערלאַנד.

אַריינקומענדיק אין שטעטל האָבן מיר אויפן ראַג גאַס דערזען אַ רעסטאָראַן. דער אייגנטימער, אַ דיקער, שמוציקער, איז אונז אַנטקעגנ־

געקומען, האָט נישט געענטפערט אויף אונזער באַגריסונג און האָט גע-
זאָגט, אַז מיר קענען גיין ווייטער, ווייל ביי אים איז נישט פאַראַן וואָס
צו עסן. מיין חבר אָבער, זשאַק, וועלכער האָט גערעדט אַ פּליסיקן שפּאַ-
ניש, האָט דערויף אַרויסגענומען פון דער קעשענע עטלעכע שאַכטלעך
מיט אַמעריקאַנער און פּראַנצויזישע ציגאַרעטן. די אויגן פונעם שפּאַניער
האַבן אויפגעלויכטן. ער האָט אונז אַרויפגעפירט אין אַ צימערל אויפן
ערשטן שטאַק, האָט פאַררוקט די פאַרהאַנגען און האָט אַנגעהויבן אַרויפ-
צוברענגען גרויסע טעלער מיט שמאַלציקע און געפּעפּערטע מאַכלים : פּיש,
אַ געבראַטענע הון, זופּ, קאַמפּאַט, וויינען.

נאָכן אַפּעסן האָבן מיר אים באַצאַלט מיט עטלעכע שאַכטלעך. דער
רעסטאָראַטאָר האָט אונז געפרעגט, צי מיר האָבן נישט מער און איך האָב
אים דערלאַנגט נאָך אַ זעקס פעקלעך און ער האָט אונז דערפאַר מיטגע-
געבן אויפן וועג אַן אַפּגעבראַטענעם קרוליק מיט עטלעכע פעט-באַשמירטע
שטיקער ברויט. באַלאַדענע מיט שפּייז זיינען מיר אַנגעקומען צום באַן-
וואַקזאַל, וווּ עס האָט אונז אַפּגעגליקט. אויף די שינעס איז געשטאַנען אַ
באַן, וואָס איז געגאַנגען קיין אַלבאַסעטע. מיר זיינען איינגעשטיגן אין אַ
פאַרחושכטן און אַפּגעריסענעם וואַגאַן און האָבן זיך אויסגעצויגן אויף די
בענק. דער לאַקאַמאַטיוו האָט אַ סאַפּע געטאַן. די וואַגאַנען האָבן מיט אַ
געקלימפּער אַ קאַלער געטאַן איבער די מעטאַלענע שינעס און ווען מיר
האַבן זיך אויפגעכאַפּט נאָך אַ לאַנגן דרימל, האָבן מיר דערזען ווי די
באַן האָט שווער-אַטעמענדיק זיך אַריינגעגליטשט אויפן וואַקזאַל פון אַל-
באַסעטע.

ווער איז דער געהיימניספולער גענעראַל גאַמעז ?

אין אַלבאַסעטע איז דער טאַג געווען אַ טריבער. אַ דינער רעגן האָט
געשמיסן אין געזיכט אַריין און האָט צוגעגעבן דער שטאַט אַ טרויעריקן
אויסזען. מיין חבר, דער פּראַנצויז, האָט זיך מיט מיר קורץ און אַן שום
צערעמאַניעס געזעגנט און איז אַוועק אין דער עווידענץ פון דער פּראַנ-
צויזישער אַפּטיילונג. איך האָב געווענדעט די טריט מיינע אין אַפּיס פון
דער פּוילישער עווידענץ.

האַלטנדיק די ליידיקע וואַליזקע אין דער לינקער האַנט, האָב איך
אַ קלאַפּ געטאַן אין דער טיר און אַ קוועטש געטאַן די קליאַמקע. הינ-
טערן שרייב-טישל איז געזעסן דער לייטער פון דער עווידענץ-אַפּטיילונג,
דער אַלטער יידישער קאַמוניסט, הערמאַן. באַלד אין ערשטן אויגנבליק
האַב איך דערזען אין אים אַן אומגעריכטע ענדערונג. אַנשטאַט די בלאַנ-
קענדיקע גאַלאַנען פון אַ הויכן אַפיציר, האָט ער איצט געטראָגן דעם אר-
ניפאַרם פון אַ געוויינלעכן סערושאַנט. אויך דאָס געזיכט זיינס איז געווען

פונקט אזוי גרוי און אָפּגעדאַוונט ווי דער מונדיר. ווען ער האָט מיך דער־
זען, האָט ער דערלאַנגט אויף מיר אַ פאַרוונדערטן בליק. אַ בליק נישט
פון פרייד אָדער איבערראַשונג, נאָר פון אויסטערלישער שטוינונג. ער
האָט מיך געהייסן זיך אַנידערזעצן האַרט ביים טישל און האָט צו מיר
אַ זאַג געטאָן :

— משוגענער ! נאָך וואָס ביסטו דאָ אַהערגעקומען ? ווער האָט גע־
שיקט נאָך דיר ?

פון דאָזיקן ברוך הבא איז מיר געוואָרן קאַלט אין אַלע אברים.

— וואָס הייסט ? — האָב איך אים געפרעגט — דו ווייסט דאָך, אַז
איך בין בלויז געפאַרן אויף אורלויב. אַז עס איז געווען די פליכט מיינע
דאָ צו קומען צוריק.

— פליכט־שמיכט — האָט ער אַ קרים געטאָן מיטן מויל. — ביסט
דאָ אַריינגעפאַלן אין אַ ביטערן מאַמענט. עס ברענט דאָ אַן אמתדיקער
פייער.

— וואָס איז געשען ? וואָס פאַר אַ פייער ?

— וועסט שוין זען — האָט ער געזאָגט מיט אַן אויסגעלאַשן גע־
זיכט — פאַרגעס וועגן דיין פריערדיקער קאַריערע פון אַ פאַליטישן קאָ־
מיסאַר. נישטאָ איצט די אַלע לייכטע פאַסטנדלעך. איצט גייסטו גלייך
אָוועק אין אַ קאַזאַרמע און פון דאָרטן — מאַרש אויפן פראַנט !

— האָסט מיך נישט וואָס צו סטראַשען — האָב איך געזאָגט — דע־
רויף בין איך טאַקע צוריקגעקומען אויפן פראַנט. דאָס איז טאַקע מיין
אויסדריקלעכער ווונטש.

איך האָב גענומען נאָכפרעגן אויף פריינד און באַקאַנטע פון פאַליט־
קאַמיסאַריאַט. ער האָט ביי יעדן איינעם אַ שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ :
— פּרעג דיך נישט און זיך נישט. זינט דו ביסטט אָוועק, איז דאָ
פאַרגעקומען אַן איבערקערעניש. וועגן גענעראַל גאַמעז האָסטו שוין גע־
הערט ?

— ניין.

— וועסט שוין דאָ הערן. גאַנץ אַלבאַסעטע איז איבערגעאַקערט גע־
וואָרן מיטן קאַפּ אַראָפּ און מיט די פיס אַרויף. נישטאָ מער קיין אַלטע
טשינאַווינקעס. די אַלטע זיינען אָוועק און עס זיינען געקומען נייע.

— געווען דאָ אַ רייניקונג ?

ער האָט אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט :

— וועסט עס זען מיט דייע אייגענע אויגן.

ער אַליין איז געווען בלויז אַ שאַטן פון דער פריערדיקער וויכטיקער
„שישקע“. די אויגן זיינען ביי אים אַרומגעלאָפן פון שרעק און די שטימע
איז געווען שטיל און מאַט, ווי זי וואַלט מורא געהאַט אַרויסצוקומען אויף
דער אויבערפלאַך.

— ביסט געזונט ? — האָט ער מיך געפרעגט — פילסט דײך בכח צו
גיין אויפן פראַנט ?

— יאָ.

ער האָט מיר אויסגעשריבן אַ צעטל צו דער נאַציאָנאַלער גוואַרדיע
און האָט עס מיר דערלאָנגט. איך האָב געזען, אַז ער איז מיך מקנא, וואָס
איך בין צופרידן מיט מיין גורל. ער אַליין איז נאָכן דערלאָנגען מיר די
האַנט, שווער אַוועקגעפאַלן אויף דער שטול.

דער רעגן אויף דער גאַס איז געוואָרן שטאַרקער. עטלעכע רגעס נאָכן
וויזיט ביי הערמאַנען, האָב איך געהאַט אַ פינצטערן ברוך הבא. אינ-
מיטן טראַטואַר איז מיר אַנטקעגנגעקומען אַ באַקאַנט געשטאַלט. איך האָב
אים גלייך דערקענט. דאָס איז געווען אַ יונגער דייטש מיטן נאָמען פריד-
ריך, אַ פינצטערער, אייביק־אַנגעכמורעטער שווייגער, וועלכער האָט פריער
געאַרבעט ווי אַ געוויינלעכער באַאַמטער אין פאַליציי־קאַמיסאַריאַט. טראַץ
אונזער לאַנגער מיטאַרבעט, האָט ער צו מיר כמעט קיינמאַל קיין וואָרט
נישט אויסגערעדט. שטענדיק ביים באַגעגענען פלעגט ער דורכגיין מיט
אַן אַראַפגעלאָזטן קאַפּ. איצט אָבער האָט ער געשפּרייזט אינגאַנצן אַ פאַר-
ענדערטער. אַנשטאַט דעם געוויינלעכן סאַלדאַטן־מונדיר, האָט ער גע-
טראָגן דעם אונפאַרם פון אַ הויכן פאַליטישן קאַמיסאַר. ווען איך האָב
אים דערזען פונדערווייטנס, האָב איך מיך דערפרייט און האָב אים אויס-
געצויגן אַ האַנט :

— ווי גייסט, גענאַסע ?

ער איז שטיין געבליבן ווי עס וואָלט אים אַ ביס געטאָן אַ שלאַנג.
ער האָט מיך דורכגעשטאַכן מיט צוויי שוואַרצע אַנגעצונדענע קיילעכלעך
און אַ ביל געטאָן :

— ווי אַזוי באַגריסטו אַן אַפיציר ?

איך האָב מיך פאַרלוירן.

— וואָס הייסט ? גענאַסע פרידריך !

— וואָס פאַראַ גענאַסע בין איך דיר ? — האָט ער ווילד אַ רעווע גע-
טאָן ווי אַן אַקס — כ'בין אַן אַפיציר ! אַ מאַיאָר ! וווּ האַסטו די אויגן, צו
אַלדע גוטע יאָר ?

איך בין שטיין געבליבן אַ פאַרלוירענער. כ'האַב אויף מיר דערפילט
בליקן פון צענדליקער דורכגייער. פרידריך האָט אַ רעווע געטאָן :

— אַפטרעטן דריי טריט ! סאַלוטירן !

איך האָב מיך צוריקגעצויגן און צוגעלייגט אַ פינגער צום שליף. ער
האַט זיך צוריק דערנענטערט און האָט מיר אַריינגעשריבן אין אויער אַריין :
— די צייטן פון די פּריווילעגירטע ראַבינער זיינען געענדיקט ! נישטאַ
מער קיין ראַבינער ! ס'זיינען דאָ אַפיצירן און סאַלדאַטן ! און עס איז דאָ אַ
דרך ארץ, וואָס פאַרפליכטעט פאַר אַ מאַיאָר ! אַפטרעטן ! !

איך בין געשטאנען אַ פריטשמעלעטער פון זיינע געוואלטן און פון זיינע באַנדיטישע אויגן. איך האָב געזען ווי קיינער האָט זיך נישט גע-וואָגט אַפצושטעלן און אָבסערווירן די סצענע. פאַרקערט — אַנדערע דורכ-גייענדיקע אַפיצירן האָבן אים סאַלוטירט מיט רעספעקט און זיינען שנעל אַוועק. פרידריך האָט נאָך דערלאָנגט עטלעכע הינטישע געשרייען און האָט מיט רוגזה אַוועקגעמאַרשירט

עס האָט געדויערט עטלעכע מינוטן ביז איך האָב צוריק געוואונען דאָס גלייכגעוויכט איך בין געגאַנגען אַ דערדריקטער און האָב מיך נישט גע-קאַנט אַפשאַקלען פון דעם ווילדן אַנטיסעמיטישן אויסברוך. אָט דאָס גע-שעט ווען אַ פאַרביסענער שווייגער ווערט אַ רעדער ! און ווען אַ געווע-זענער רעוואָלוציאַנער דערפילט אויף זיך אַ פאַר גאַלדענע עפאַלעטן ! איך האָב אָנגעהויבן צו דערפילן די ווערטער פון הערמאַנען. אַז „עס ברענט דאָ אַ פייער“. דאָס פיינלעכע איבערלעבעניש מיטן רעגנדיקן ווע-טער האָבן אויף מיר שווער געדריקט, אָבער דעם אמת געזאָגט. האָט עס נישט געווירקט אויף מיר אַזוי שטאַרק, ווי עס האָט געדאַרפט. איך בין געווען באַפאַנצערט מיט אַ געדיכטער שיכט פון גלייכגילטיקייט. די אי-בערלעבענישן זיינען פון מיר אַפגערונען ווי רעגן-וואַסער פון אַ גומע-נער אויבערפלאַך. אויף דעם וועג צו דער נאַציאָנאַלער גוואַרדיע האָב איך נאָך געהאַט אַ דריטע באַגעגעניש. דאָס מאָל איז עס געווען נישט קיין אַנדערער ווי טשאַלאָוו, דער פריערדיקער מעכטיקער שעף פון דער בילדונג-אַפטיילונג. איצט האָב איך קוים געגלויבט מיינע אויגן. אָט דאָס איז טאַקע טשאַלאָוו ? ער האָט אויסגעזען געבעכדיק און טרויעריק, אַזוי ווי ס'וואָלט איבער אים אַריבער אַ שווערער לאַסט-אויטאַמאָביל. אויף די אַקסלען זיינע האָבן נישט געגלאַנצט קיין שום אַפצייכענונגען. ער האָט געטראָגן אַ פשוטן זעלבנערישן שינעל, פשוטע זעלנערישע אַקסל-בענדער.

איך האָב מיך מיט אים זייער דערפרייט און חבריש געדריקט די האַנט. ער אָבער איז פון דער באַגעגעניש געווען שטאַרק נישט צופרידן. ער האָט זיך פשוט און אָפן געשעמט מיט זיין איצטיקן צושטאַנד.

— קומט, חבר טשאַלאָוו — האָב איך אים געזאָגט — לאַמיר אַריי-גיין און באַגיסן אונזער באַגעגעניש מיט אַ גלעזל.

— איך האָב ליידער נישט קיין צייט, חבר שטיין. נאָך היינט ביינאַכט פאַר איך אַפ אויפן פראַנט.

— וואָס הערט זיך ביי אונזער אויבער-פאַליט-קאָמיסאַר קירטשעוו ?

ער האָט ער געזאָגט מיט אַ פאַרצווייפלען קול.

ער האָט שנעל אַ מאַך געטאַן מיט דער האַנט :

— פּרעגט נישט צופיל. געווען און נישטאַ.

איך האָב אים געפּרעגט אויף די אַלטע מיטאַרבעטער פון בילדונג-קאָמיסאַריאַט — טייכמאַן, פיליפ, קירגיעוו, טשאַלאָוו האָט ביי יעדן נאַמען געשאַקלט מיטן קאַפּ.

— זוכט דאָ נישט קיינעם, איר וועט זיי נישט געפינען. אַ שטורעם־
ווינט איז אַריבער איבער אַלבאַסעטע. וועגן גענעראַל גאַמעז האָט איר
געהערט ?

— ניין — האָב איך געזאָגט און האָב מיר דערמאָנט די זעלבע פּראַגע
פון הערמאַנען.

— אַז איר וועט דאָ זיין אַ טאַג־צוויי, וועט איר שוין וויסן.
מיר האָבן זיך געזעגנט און ער איז אַוועק. איך האָב נאַכגעקוקט אַ
וויילע זיין גרויסע, מענערישע פיגור, וועלכע האָט זיך איצט באַוועגט
מיט די טריט פון אַ זקן. אַט אַזוי — האָב איך געטראַכט — זען אויס
די סטאַליניסטישע קאַריערעס. נעכטן ערשט האָט ער געטרייסלט מיט דער
וועלט און היינט זעט ער אויס ווי אַ טרעמפּ.

די פאַרמאָליטעטן אין דער נאַציאָנאַלער גוואַרדיע זיינען געווען
קורצע. דער סערזשאַנט האָט ביי מיר צוגענומען די פאַפירן און האָט מיר
געגעבן דעם מונדיר פון אַ געוויינלעכן סאַלדאַט. ער האָט מיר דער־
קלערט, אַז דערווייל בין איך פריי, אַז כ'קאַן מיך באַוועגן איבער דער
שטאַט און איך דאַרף בלויז קומען שלאָפן. אין אַ טאַג־צוויי אַרום וועל
איך אַוועקגעשיקט ווערן אין אַן אויסשולונג־קאַזאַרמע און פון דאַרט —
ווייטער. אין אַ געוויסן מאַמענט האָב איך אים אַ פּרעג געטאָן :

— אַנטשולדיקט, איך בין ערשט היינט אַנגעקומען קיין אַלבאַסעטע.
איר קענט מיך אינפאַרמירן ווער דאָס איז דער גענעראַל גאַמעז ?

ער האָט אויף מיר אַ קוק געגעבן מיט צוויי קאַלט־בלויע אויגן :
נאָך וואָס דאַרפט איר עס וויסן ?

— סתם אַזוי. איך האָב געהערט דערמאָנען זיין נאָמען.
— האָט אַביסל געדולד, וועט איר וויסן.

אין דער קאַנטין פון דער קאַזאַרמע האָב איך מיך צוגעהערט צו די
געשפרעכן פון די זעלנער. דער נאָמען „גאַמעז“ איז נישט אַראָפּ פון
זייערע ליפּן. פון אַ פּוילישן סאַלדאַט האָב איך מיך דערוווסט. אַז גענעראַל
גאַמעז האָט איבערגענומען די קאַמאַנדאַטור פון דער אינטערנאַציאָנאַלער
בריגאַדע פון פּריערדיקן פּראַנצויזישן אַנפירער, ווידאַל. זינט דער דאָזיקער
געהיימניספּולער גענעראַל מיטן שפּאַנישן נאָמען איז אַנגעקומען, איז דאָ
פאַרגעקומען אַן אמתע איבערקערעניש. אַלע אַן אויסנאַם אַפּיצירן און אונ־
טעראַפּיצירן זיינען געוואָרן אויפן פּראַנט ווי געוויינלעכע סאַלדאַטן. אפילו
דער „קצב פון אַלבאַסעטע“ איז נישטאַ מער. דאָס אַרט זיינס האָט פאַר־
נומען דער פּוילישער פּאַליט־קאַמיסאַר סטאַפּשיק. די רייניקונג איז גע־
ווען פון אַזאַ פּאַרנעם, אַז דאָס אַמאָליקע אַלבאַסעטע האָט אויפּגעהערט צו
עקזיסטירן. און דאָס אַלץ האָט אַין אַ העלן טאַג דורכגעפירט דער געהיימ־
ניספּולער „גענעראַל גאַמעז“, וועלכער האָט געטראָגן אַ רייזן־שפּאַנישן נאָ־
מען, וועלכער איז אָבער געווען אַ מאַסקווער אַגענט דער דייטשער קאַמוניסט
ווילהעלם צייסער (נאָך דער צווייטער וועלט־מלחמה האָט ער אַנגעפירט מיט

דער געהיים־פּאָליציי אין דער מזרח־דייטשער פּאָלקס־דעמאָקראַטיע. איצט אָבער געהערט ער צו די ליקווידירטע בעריאַ־אַגענטן).

די גאַנצע לופט אין אַלבאַסעטע האָט געגליט מיט גערייצטקייט און נער־וועזיטעט. אַלץ איז געווען דורכגעדרונגען מיט טעראָר, איינער האָט שפּיאָר־נירט דעם צווייטן, איינער האָט געמסרט דעם צווייטן, מען האָט מורא גע־האַט צו רעדן, מען האָט מורא געהאַט צו טרעפּן זיך מיט די נאַענטסטע באַקאַנטע, יעדער האָט וואָס גידעריקער אַראַפּגעבויגן דעם קאַפּ, כדי מען זאָל אים וואָס ווייניקער אַרויסזען. טעטיק זיינען בלויז געווען אַפּטיילונגען פון ג. פ. א. וועלכע האָבן דורכגעפירט מאַסן־ליקווידאַציעס, מאַסן־רייניג־קונגען, מאַסן־דעגראַדאַציעס און אַפּשיקונגען אויפן פּראָנט. אפילו אין די קאַשארן פון דער נאַציאָנאַלער גוואַרדיע איז די שטימונג געווען אַ גע־רייצטע, אַ געדריקטע און יעדער איינער, אפילו די נאָר וואָס אָנגעקומענע פּרייוויליקע האָבן געוואַלט וואָס פּריער אַוועקגעשיקט ווערן אויף די פּראָנטן, אַבי זיך אַרויסצורייסן פון דער דאָזיקער אַטמאָספּער פון טעראָר און שפּיאָר־נאַזש.

אין יענע טעג האָב איך געהאַט אַ צוואַמענטרעף וואָס האָט נאָך מער אונ־טערגעשטראַכן דאָס בילד פון דער טעמפּער דיסציפּלין און שרעק, וואָס עס האָט דאָ איינגעפלאַנצט דער נייער „פּייערדיקער בעזים פון סטאַלינען“, דער גענעראַל גאַמעז. איך האָב באַגעגנט אויף דער גאַס אַן אַלטן פּריינד מיי־נעם, אַ יידישן סטודענט פון ברין, אַ וועטערינאַר (בהמות־דאָקטאָר), וועל־כער איז דאָ, אין אַלבאַסעטע, באַשטימט געוואָרן פאַרן אויפזעער פון שפּי־טאַל פאַר פּערד. ער איז געווען אַ נאַאיווער און איינפאַכער בחור און כאַטש די פּאָזיציע פון אַ שפּיטאַל־אויפזעער האָט אים געגעבן די מיליטערישע ראַנגע פון אַ מאַיאָר, איז ער אָבער געווען אַ זייער באַשיידענער און צוגע־לאָזענער בחור. בעת מיין פּריערדיקן זיין אין אַלבאַסעטע פלעגן מיר זיך אַפּט טרעפּן און ער האָט שטענדיק געזוכט ביי מיר פּאָליטישע ענט־פּערס אויף קאָמפּליצירטע פּראָגן. אונזערע באַציאונגען זיינען געווען חב־רישע און אינטימע און יעדע באַגעגעניש אונזערע איז באַגאַסן געוואָרן מיט אַ גלעזל וויין. איצט — ווען איך האָב אים דערזען אויף דער גאַס, האָט ער מיר שנעל דערלאַנגט די האַנט און האָט דערביי געוואָרפּן דערשראַקענע בליקן אויף רעכטס און אויף לינקס.

— חב־ר שטיין — האָט ער שטיל געזאָגט — ס'איז מיר נישט באַקוועם אפשר אַן אַנדערש מאָל...

— וואָס איז די סיבה ? האָסט נישט קיין צייט ?

— נישט דאָס — האָט ער געשטאַמלט — נאָר דו פאַרשטייסט דאָך אַליין. איך בין אַן אַפּיציר און דו טראַגסט דעם מונדיר פון אַ געוויינלעכן סאַלדאַט.

— איז וואָס־זשע ? עס פּאַסט דיר נישט מיט מיר צו רעדן ?

— עס איז פאַרבאַטן. גענעראַל גאַמעז האָט דאָ איינגעפירט ענדע־
רונגען. די דיסטאַנס צווישן זיי — זעלנער און אָפיציר — מוזן אויפגע־
האַלטן ווערן. עס דראָען גרויסע שטראָפן.

— אָבער מ'יר זיינען דאָך אַלטע גוטע פריינד. און מיר זיינען דאָך
עפעס ביידע קאַמוניסטן.

— יא, אודאי. אָבער דו מוזט מיך אַנטשולדיקן. די לופט דאָ ברענט...
ער האָט זיך ממש געקאַרטשעט פאַר שרעק און האָט כסדר געשאָסן
מיט די אויגן אויף רעכטס און אויף לינקס. עס איז מיר געוואָרן אויף אים
אַ ביטערער רחמנות און כ'האַב זיך מיט אים שנעל געזעגנט. ער האָט זיך
געפרוווט אַנטשולדיקן. אָבער ער האָט הויך אָפגעאַטעמט. ווען ער האָט זיך
געקאַנט אויסדרייען און האָט גענומען אַוועקמאַרשירן מיט שנעלע כמעט
לויפנדיקע טריט.

צוריקגייענדיק אין דער קאַזאַרמע, האָב איך געטראַכט: וואָס פאַר
אַ פאַרשוין איז ער, דער גענעראַל גאַמעז, וואָס האָט אָנגעוואָרפן אַזאַ טויט־
שרעק אויף דער גאַנצער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע? און וואָס איז די
סיבה פון דער דאָזיקער נייער כוואַליע מיט טעראָר? אין דער נאַציאָנאַלער
גוואַרדיע האָב איך שוין געפונען אַ באַפעל אָפצופאַרן באַלד אינדערפרי אין
אַ דערבייאיקן שטעטעלע, קאַסעז איבאַנעז, ווו עס איז פאַרגעקומען די אויס־
שולונג פון נייע זעלנער. אין קאַסעז איבאַנעז זיינען געשטאַנען די רע־
זערוון פון דער פּוילישער דאַמבראַווסקי־בריגאַדע אויפן נאַמען פון טעלמאַן.
ביי דער פּוילישער בריגאַדע איז שוין געווען דעמאַלט אַ יידישע קאַמפאַניע
— די „באַטוויין־קאַמפאַניע“, וועלכע איז געשאַפן געוואָרן מיט אַ קורצער
צייט צוריק. מיין פלאַן איז, פאַרשטייט זיך, געווען אַנצושליסן זיך אין דער
יידישער קאַמפאַניע און צוזאַמען מיט איר אַוועקפאַרן אויפן פראַנט.

דאָס שטעטעלע קאַסעז איבאַנעז האָט זיך געפונען עטלעכע און צוואַנ־
ציק מינוט רייזע פון אַלבאַסעטע. אַזוי ווי די גרעסטע טייל שטעטלעך פון
שפּאַניע — איז עס געווען קליין, ליימיק, קאַלירפול און מוראדיק אַרעם.
זעלטן ווען עס האָט זיך דאָ געפונען אַ הייזל, וואָס זאָל האָבן אַן אַרויפגע־
צויגענעם ערשטן שטאַק. דער איינציקער בנין, וואָס האָט דאָ געהערשט
איבערן געפּלעכט פון די שטילע און פּוסטע געסלעך איז געווען אַ גרויסע
און מאַסיווע קירכע, אַרום וועלכער די איבעריקע הייזער זיינען געלעגן
אַרומגעטוליעט ווי אַ סטאַדע מיט שעפּסן. די קירכע האָט מיט איר אַלט־
קייט און מאַסיווקייט געטראָגן דעם אויסזען פון אמתדיקן מיטלאַלטער. די
גאַסן זיינען געווען ווי אויסגעשטאַרבן, מען האָט נישט געזען קיין לעבע־
דיקן מענטש. די געוועלכער זיינען מייסטנטיילס געווען געשלאָסן, בלויז
פון צייט צו צייט האָט מען געזען אַ שפּייז־געוועלבל, ווו מען האָט גאַר־
נישט געקאַנט קויפן, אויסער אַביסל שוַך־פאַסטע מיט שוַך־בענדלעך.

אין ביוראַ פון דער פּוילישער בריגאַדע האָב איך געטראַפן דעם אַפֿי־
ציר, לייטענאַנט וויאַדאַמסקי, און — צו מיין גרויסער שטוינונג — דעם

פוילישן „לעגענדארן העלד“, אנטעק קאכאנאווסקי („אנטעק שלעפע אקא“ — דאס בלינדע אויג“). וועגן דעם דאזיקן קאמישדארפישן שייגעץ, וועלכן די פוילישע אַנפירער האָבן מיט דער הילף פון נישט־געשטויגענע מעשיות פאַרוואַנדלט אין אַ גרויסן העלד, האָב איך שוין געשריבן אין אַ פריערדיקן קאָפיטל. דאָס מאָל איז דער דאָזיקער „פּויערן־וואַיטעק“ געגאַנגען אַנגעטאָן אין אַ נייעם אָפיצירן־מונדיר מיט גאַלדענע בענדלעך, מעטאַלענע אָפּצייַכענענגען און מעדאַלן. ער האָט אויסגעזען ווי אַ קריסטמעס־„יאַלקע“, אַ באַהאַנגענער מיט די גלאַנציקע בלעכלעך. ווען איך האָב אים דערזען, האָב איך צו אים אויסגערופן אויפן היימישן פּוילישן שטייגער :

— סערווס, אַנטעק !

אַבער אַנטעק „שלעפע אַקא“, האָט זיך אַביסל צוריקגעצויגן אויף הינד־טערוויילעכץ און האָט פאַרזשמורעט דאָס איינציקע זעעוודיקע אויג :

— איך בין נישט — האָט ער געזאָגט מיט זיין פּויערישן אַקצענט — קיין שום אַנטעק, נאָר איך בין אַן אָפיציר אין דער דאָמבראַווסקי־ברייגאַדע ! און ווי אַזעלכן קומט מיר אָפּצוגעבן דעם געהעריקן „טשעשטש“ !

די סצענע איז געווען אַ הומאַריסטישע אַנטעק — דער שייגעץ מיטן טיפּישן פנים פון אַ פּוילישן שיכר און כּוּליגאַן — האָט זיך אויסגעצויגן ווי אַ סטרונע און האָט גענומען קלינגען מיט די אַנגעהאַנגענע בלעכלעך. איך האָב צוגעלייגט די האַנט צום היטל און האָב אים סאַלוטירט. ער האָט דער־רויף געגעבן אַ קלאָפּ מיט די שטיוויל, האָט הויך אויפגעהויבן דעם קאָפּ און נישט וויסנדיק וואָס ווייטער צו טאָן, איז ער מיט שטייפע טריט אינד־גאַנצן אַרויסגעגאַנגען. דער לייטענאַנט וויאַדאַמסקי, וועלכער האָט זיך גע־מאַכט די גאַנצע צייט אַוועקקוקן אין אַ זייט, האָט זיך צו מיר אויסגעדרייט און האָט מיר געפרעגט וועגן צוועק פון מיין וויזיט. איך האָב אים געוויזן די פאַפּירן, אַז איך בין דאָ געשיקט געוואָרן אויף מיליטערישער אויסשולונג און האָב אים געזאָגט, אַז כּוּוואַלט געוואַלט צוגעטיילט ווערן צו דער באַט־וויך־קאַמפּאַניע. וויאַדאַמסקי האָט מיך אַרויסגעפירט אויף דער גאַס און האָט אַנגעוויזן מיט אַ פינגער :

— דאָרט, אין יענעם הייזל, ביי דער קרייציקונג פון צוויי געסלעך, געפינט זיך די קאַמפּאַניע.

אי נאָ רגע אַרום האָב איך מיך געפונען נעבן אַ נידעריק, אַבער ברייט־געבויט הויז. אויף דער פּאָדערשטער טיר איז געהאַנגען אַ גרויסער שילד מיט אַן אויפשריפט אין דריי שפּראַכן, שפּאַניש, פּויליש און יידיש : „באַט־וויך־קאַמפּאַניע פון דער דאָמבראַווסקי ברייגאַדע“.

**

איך וויל דאָ ביי דער געלעגנהייט דערציילן אַ פאַר ווערטער וועגן דער אַנטשטייאונג פון דער יידישער קאַמפּאַניע און וועגן דעם באַ־דייט פון דאָזיקן נאָמען. די אַנטשטייאונג פון דער באַטוויך־קאַמפּאַניע האָט גאָר ווייניק געהאַט צו טאָן מיט די אמתדיקע באַדערפענישן פון די יידישע

מיליציאנערן אין שפּאַניע. די גאַר גרויסע טייל פון די יידישע קעמפער אין שפּאַניע זיינען געווען צעשפרייט איבער בריגאדעס פון די פאַרשידענע נאַר ציאנאַלע גרופן און אַ גרויסע טייל פון די דאָזיקע יידן האָבן זיך בכלל נישט געוואָלט מוֹדה זיין צו זייער יידישקייט. אַזוי איז געווען מיט דער גרויסער צאָל יידישע אָפיצירן פון גענעראַל־שטאַב, וועלכע האָבן די יידיש־קייט זייערע באַהאַלטן ווי אַן אמתדיקע חרפה. דאָס זעלבע איז אויך געווען מיט הונדערטער מיליציאנערן פון יידישן אָפּשטאַם, וואָס האָבן געדינט אין דער דייטשער טעלמאַן־בריגאדע און אין די קאַמפּאַניעס אָדער באַטאַליאַ־נען פון די טשעכן, יוגאָסלאַווין צי רומענער. אַן אויסנאַם זיינען געווען די יידישע מיליציאנערן פון דער פּוילישער און אויך פון דער פּראַנצויזיש־בעל־גישער בריגאדע. די גרעסטע טייל פון די דאָזיקע יונגעלייט זיינען געווען יידיש־רעדנדיקע יידן פון די קליינע פּוילישע שטעטלעך אָדער פון דער יידיש־פּראַנצויזישער אימיגראַציע. זייער הויפּט־שפּראַך — און אָפּטמאַל די איינציקע שפּראַך זייערע — איז געווען יידיש און זיי האָבן אין די פאַרשידענע קאַמפּאַניעס געטוילעט זיך איינער צום אַנדערן, נישט בלויז צוליב דער געמיינזאַמקייט פון שפּראַך, נאָר אויך צוליב דעם אַנטיסעמיטיזם צווישן די נישט־יידישע מיליציאנערן.

ביים שאַפן די באַטוויין־קאַמפּאַניע האָט אָבער געווירקט, נישט דער ווונטש פון די יידישע פּרייוויליקע, נאָר די פּאָליטיק פון דער פּאַריזער יעוֹר־סעקציע. די יעווסעקעס פון פּראַנקרייך, די איינציקע לעגאַלע יידיש־קאָמורניסטישע מחנה, האָבן פאַרשטאַנען, אַז אַזאַ מין יידישע קאַמפּאַניע וועט האָבן אַ ריזיקע פּראַפּאָגאַנדע־באַדייטונג צווישן די יידן איבער דער גאַנצער וועלט. מען וועט קענען אויסנוצן די עקזיסטענץ פון אַ יידישער קאַמפּאַניע, כדי צו פאַרגרעסערן די געלט־זאַמלונגען און כדי אויסצושפּרייטן די פּראַ־קאָמורניסטישע סימפּאַטיעס צווישן די ברייטסטע יידישע שיכטן. אַ חוץ דעם האָט דאָ געווירקט נאָך אַ סיבה : אין פּראַנקרייך האָבן זיך אַרומגעדרייט הונדער־טער יידישע קאַמוניסטן, וועלכע זיינען אַנגעקומען פון פּוילן און האָבן דאָ געלעבט ווי פּאָליטישע עמיגראַנטן. די פּאַריזער יעווסעקציע האָט אין די דאָזיקע פעאיקע און געבילדעטע קאַמוניסטן געזען פּאַר זיך אַ גרויסע קאַן־קורענץ. זיי האָבן דעריבער געזוכט אַ מיטל ווי אַזוי פון דעם דאָזיקן קאַמורניסטישן אַנגעלויף פטור צו ווערן. דער אויסוועג איז געווען — צו שאַפן אין שפּאַניע אַ יידישע קאַמפּאַניע און זיי דאַרט אַלע אַריבערפעקלען.

עס האָט דערביי אויך געשפּילט אַ נישט קליינע ראַלע אַן אַנדער סיבה : דער חשק ביי געוויסע פּאַריזער יעווסעקעס צו מאַכן אַ שנעלע קאַריערע. שפּאַניע איז געווען אַ פעלד וווּ נעכטיקע גאַרנישטן זיינען פּלוצלונג אַרויפ־געשווומען אויף דער אויבערפּלאַך און זיינען איבערנאַכט געוואָרן גרויסע העלדן און באַרימטע פּערזענלעכקייטן. אויך אין פּאַריז האָבן זיך געפונען אַזעלכע מין טיפּן, וואָס האָבן געחלומט וועגן פּלוצלונג אויפגעבלאַזענע קאַ־

ר'ערעס און די דאזיקע מעגלעכקייט האָבן זיי געזען אין אַ באַזונדערער
יידישער קאָמפּאַניע.

צווישן די דאזיקע קאָריערע־טרויער האָט זיך געפונען אַ געוויסער
זשאַק קאָמינסקי (ער געפינט זיך אין איצטיקן מאָמענט אין פּוילן און אַר־
בעט אין דער פּאָליטישער פּאָליציי), אַ פּראָסטער נפש, פון פּאָך אַ פּריזי־
רער, איז ער געווען איינער פון די אַממיינסטן כּיטרע פּאַרשוינען אין דער
יידיש־קאָמוניסטישער באַוועגונג. שוין דער אויסרעלעכער אויסזען זיינער
האָט געטראָגן דעם שטעמפל פון זיין כּיטרעקייט: ער האָט געהאַט אַ שמאַלן,
טעמפּן שטערן און צוויי קליינע אייביק־פּאַרזשמורענע אויגן און אַ גרויסע
ליסינע. זיין חלום איז געווען אויסצוואַקסן צו דער גרויס פון פּראַנצויזישן
קאָמוניסטישן „זון פון פּאָלק“, מאַריס טאַרעז. די אויסרעלעכקייט האָט אים
אַבער שטאַרק געשטערט און דער עיקר פון אַלץ — זיין גרויסער פּליך, צו
וועלכן ער האָט גענוצט פּלעשער מיט פּאַרשידענע וואַסערן און שמירעכצן.
צוליב דעם דאזיקן פּליך האָט ער געחלומט וועגן אַ מיליטערישער קאָריערע,
ווייל אַ מיליטע־מאַן טראַגט דאָך שטענדיק אַ היטל און דאַרף נישט אַפֿ־
דעקן דעם קאָפּ... אַנגעטאַן אין אַ ניי־לעדערנער קורטקע מיט געלע, הויכע
שטייול, איז ער אַראָפּגעפּאַרן קיין שפּאַניע צו דער גרינדונג פון דער באַט־
ווינ־קאָמפּאַניע, אין וועלכער ער האָט געדאַרפט ווערן דער קאָמיסאַר, אַבער
אַפּזייענדיק דאַרט אַ קורצע צייט, איז ער צוריק אַוועק קיין פּראַנקרייך.
ווייזט אויס, אַז די מיליטערישע קאָריערע האָט נישט בלויו באַלוינט מיט
הויך אַרױפּגעזעצטע היטלען און מיט גאַלדענע אַפּצייכנונגען, נאָר האָט אויך
פּאַרלאַנגט צו שמעקן פּולווער און דאָס האָט דער יעווסעקישער פּירער נישט
איבעריק ליב געהאַט.

אין דער זעלבער צייט איז קיין שפּאַניע געפּאַרן אַ צווייטער גדול פון
די פּאַריזער יידישע קאָמוניסטן, אַ געוויסער פּסח לעכטער. ער איז געווען
אַ מיטאַרבעטער פון דער „נייער פּרעסע“ און אַ פּאַרטייאישער פּונקציאָנאַר.
ווען ער איז אַנגעקומען קיין שפּאַניע (דאָס איז געווען מיט אַ צוויי וואַכן
פאַר מיין אומקערן זיך) איז ער באַשטימט געוואָרן פּאַרן פּאָליטישן קאָמי־
סאַר פון אויסשולונג־צענטער אין קאַסעז איבאַנעז. ער האָט געטראַכט, אַז
עס וועט אים געלינגען צו פּאַרבלייבן אין דאזיקן הינטערלאַנד, הונדערטער
קילאָמעטער פון פּראַנט, אַבער די קאָריערע זיינע האָט זיך שנעל געענדיקט
און ער איז באַלד אין קורצן — צוזאַמען מיט מיר — אַוועק ווי אַ געוויינ־
כער זעלנער אויפן פּראַנט.

אַן אַנדער יעווסעקישע „שישקע“, וועלכער האָט אויסגענוצט די באַט־
ווינ־קאָמפּאַניע צו מאַכן אַ קאָריערע — איז געווען אַ געוויסער שלמהלע
פון דעם פּאַריזער ספּאַרט־פּאַרבאַנד „איק“. אין אַ געוויסן זין איז ער ענלעך
געווען צום פּירער דערמאַנטן „אַנטעק בלינד־אייגל“, ווייל אויך וועגן אים
האָט די אַנפירערשאַפט און די קאָמוניסטישע פּרעסע אַנגעהויבן צו פּאַר־
שפּרייטן מעשיות וועגן זיינע נישט־געשטויגענע און נישט־געפּלויגענע העל־

דישקייטן. באַרימט זיינען געווען די מעשיות, אין וועלכע שלמהלע צינדט אונטער פאַשיסטישע טאַנקען מיט דער הילף פון בענזין־פלעשער. מיר אַלע, וועלכע האָבן אים שפעטער געקענט, האָבן געוואוסט, אַז די אַלע געשיכטעס זיינען אויסגעזויגן אפילו נישט פון אַ פלאַש, נאָר פון אַ פינגער... אָבער די קאָמוניסטישע אַנפירערשאַפט האָט געדאַרפט האָבן געטשקעס און דער גורל איז געפאַלן אויף דעם ווייניק העלדישן שלמהן.

אחוץ פאַליטישע עמיגראַנטן האָבן די פאַריזער יעווסעקעס אַהערגע־שיקט קיין שפּאַניע פון אָנהויב צענדליקער און שפעטער הונדערטער אַרימע יידישע עמיגראַנטן, וועלכע האָבן זיך אַרומגעדרייט אין פאַריז אומלעגאַל און האָבן זיך נישט געקאַנט דערשלאָגן צו קיין פאַפירן או נישט צו קיין אַרבעט. מייסטנטיילס זיינען עס געווען אַרימע בעלי־מלאכות פון וואַרשע אָדער פון קלענערע פּוילישע שטעטלעך, וועלכע האָבן איבערגעלאָזט אינ־דערהיים די פאַמיליעס און זיינען אַוועק אויף אַן אומלעגאַלן אופן קיין פראַנקרייך, כדי דאָ צו זוכן גליקן. אָבער אין פאַריז האָבן זיי אָנגעטראַפּן אויף אַ ברוטאַלער און אומברחמנותדיקער ווירקלעכקייט. געטריבענע און גערודפטע דורך דער פאַליציי, האָבן זיי נישט געהאַט קיין רעכט צו אַר־בעטן און עס האָט זיי כסדר געדראָט דעפּאַרטאַציע. זייער לאַגע איז געווען אַ מוראדיקע. זיי האָבן זיך אַרומגעדרייט הונגעריקע און אַפגעריסענע איבער די גאַסן, זייענדיק אויסגעשטעלט אויף פאַליצייאישע אַבלאַוועס.

די יעווסעקעס האָבן אויסגענוצט אַ סך פון די דאָזיקע פאַרצווייפלטע יונגעלייט און האָבן זיי אַגטירט צו גיין אין דער באַטוויין־קאַמפּאַניע. דער דאָזיקער עלעמענט איז אין גרעסטן טייל געווען אַ צוריקגעשטאַנענער, אַ קליינבירגערלעכער און אַ פאַליטיש־בלינדער. זייער מאַטעריעלע פאַרלויב־קייט און נישט־לעגאַלקייט האָט פון זיי געמאַכט אַ גוטן מאַטעריאַל פאַר די קאָמוניסטישע אַגיטאַטאָרן. פאַרשטייט זיך, אַז צווישן די פרייוויליקע, וואָס האָבן זיך אָנגאַזשירט, האָבן זיך אויך געפונען אידעאָליסטישע בחורים, וואָס האָבן אין זינען געהאַט נישט דאָס אַנטלויפן פון דער פראַנצויזישער פאַ־ליציי אָדער פון הונגער, נאָר דעם אמתדיקן קאַמף קעגן פאַשיזם, אָבער די צאָל פון די דאָזיקע ערלעכע און אידעאָליסטישע יחידים איז געווען אַ גאַר קליינע.

דער נאָמען, וואָס די יידישע קאַמפּאַניע האָט געטראָגן, „באַטוויין“, איז געווען דער נאָמען פון אַן אַרימען לעמבערגער יידישן קאָמוניסט, וועלכן איך האָב גוט געקענט פון מיין פאַרטייאישער אַרבעט אין גאַליציע. באַטוויין איז געווען אַ קינד פון דער אַרעמסטער לעמבערגער אַרעמקייט. דאָס איז געווען אַ טיפיש יידיש קינד, וואָס האָט נישט געוואוסט פון קיין קינדהייט, וואָס האָט פון די פריסטע יאָרן געמוזט שווער און ביטער אַרבעטן, כדי צו שפייזן די מאַמען זיינע און די יונגערע קינדער. נאָך אין יאָר 1919 איז ער אַריינגע־צויגן געוואָרן אין דער זש. פ. ס. (יידישע סאַציאַליסטישע פאַרטיי), אָבער שפעטער איז ער צוזאַמען מיט אַ גרויסער מחנה אַריברגעגאַנגען צו די

קאמוניסטן. זיין איינגעבוירענע איבערגעגעבנקייט און פארהארטעוועטע נאָ-
 טור האָט אים געמאכט פאַר איינעם פון די פאַרטרוילעכסטע מענטשן אין
 דער פאַרטיי. באַטווינס אַדרעס איז געוואָרן דער פאַרבינדונג־פונקט פון די
 קאמוניסטישע פונקציאָנאַרן, וואָס פלעגן פירן די אַרבעט אין דער לעמ־
 בערגער פראָווינץ (אויך מיר איז נישט איין מאָל אויסגעקומען צו ווענדן
 זיך צו באַטווינען נאָך אַ פאַרטייאישן „קאָנטאַקט“). בעתן באַרימטן שטייגער־
 פראָצעס איז אַרויסגעטראָטן אַן עדות, אַ פראָוואַקאַטאָר, וועמען די פוילישע
 אַנטיסעמיטן האָבן אויסגענוצט פאַר זייערע פינצטערע צילן. דער זעלבער
 פראָוואַקאַטאָר האָ טאויף זיין געוויסן געהאַט אויך אַן אַנדער חטא: זייענדיק
 אַמאָל אַ מיטגליד פון דער קאמוניסטישער פאַרטיי, האָט ער איבערגעגעבן
 אין די הענט פון דער פאַליציי דעם לובלינער „רעוואַלוציאָנערן קאָמיטעט“.
 די לעמבערגער קאמוניסטישע פאַרטיי האָט דאָן באַשלאָסן אים „אַפצורוימען“
 און באַטוויין האָט אויף זיך פרייוויליק גענומען די מיסיע אים „אָועקצור־
 לייגן, מיט אַ רעוואַלווער. נאָכן אויספירן דעם פאַרטייאישן אורטייל איז
 באַטוויין געוואָרן אַרעסטירט און פאַרמשפט צום טויט. די יידישע קאָמפּאַ־
 נייע האָט אַלזאָ געטראָגן דעם נאָמען פון אַן אומגעקומענעם רעוואַלוציאָנערן
 העלד.

די יידישע אויפשריפט „באַטוויין־קאָמפּאַני“ האָט מיר עפעס אַ צופ גע־
 טאָן ביים האַרץ. זינט די יידן זיינען פאַרטריבן געוואָרן פון שפּאַניע, זיינען
 נאָך דאָ קיין יידישע אותיות אזוי אָפן נישט געווען אַרויסגעשטעלט. די
 יידישע קוואַדראַטנע אותיות האָבן זיך דראַמאַטיש אָפגעשלאָגן אין דער
 שפּאַנישער אַרומיקייט און מען האָט נישט געקאָנט פאַרבלייבן גלייכגיל־
 טיק, ווען מען האָט אַ טראַכט געטאָן וועגן דער שפּאַנישער אינקוויזיציע,
 וועגן דעם שפּעטערדיקן גירוש און וועגן דעם איצטיקן צוריקקום פון די
 יידישע אותיות אויף דער שפּאַנישער ערד.

איך האָב געעפנט די טיר און האָב דערזען אינעווייניק אַ ריזיקן צימער
 אויסגעשטעלט מיט פעלד־בעטלעך, צוגעדעקטע מיט זעלבערישע קאַצן. נעבן
 אַ טישל, וואָס איז געשטאַנען ביי אַ פענצטער, זיינען געווען פאַרטיפט אין
 שרייבן די צוויי אָנפירער פון דער קאָמפּאַניע, פסח ליכטער, וועלכן איך האָב
 געקענט פון זיינע וויזיטן אין מיליציאָנערן־שפיטאַל הינטער פאַריז און
 זשאַק קאַמינסקי, אַן אַוואַנטוריסט אין אַ בלישטשנדיקער לעדערנער קורטקע.
 לעכטער האָט זיך מיט מיר באַגריסט גאַנץ חבריש, כאַטש אַן אַ ספעציעלן
 ענטוויאַזם. וואָס שייך קאַמינסקין האָט ער מיר דערלאַנגט אַ שפיץ פינגער.
 האָט מיך אַ וויילע אָנגעקוקט מיט זיינע קליינע, באַברילטע אייגעלעך און
 האָט זיך צוריק פאַרטיפט אין אַ בינטל פאַפירן.

לעכטער האָט מיך געהייסן זיך זעצן. ער האָט מיך אויסגעפרעגט וועגן
 דעם וועג איבער די פירענעיען־בערג און וועגן די אַנדערע געקומענע פריי־
 וויליקע, וועלכע זיינען געבליבן ביי דער גרעניץ. ער האָט מיר געזאָגט, אַז אַ
 טייל פון דער באַטוויין־קאָמפּאַניע געפינט זיך שוין אויפן פראַנט, אָבער די

מעהייט — אן ערך הונדערט פערנאָן — מאַכן איצט אַדורך די מיליטע-
רישע אויסשולונג און געפינען זיך אין איצטיקן מאַמענט הינטער דער
שטאַט. אין אַ שעה צוויי אַרום וועלן זיי צוריקקומען און דעמאָלט וועל איך
צוזאַמען מיט זיי אַוועק אין שפייז־זאַל אויף מיטאַג. דערווייל האָט ער מיר
געזאָגט, בין איך פריי און איך קאָן אַרויסגיין באַזוכן די שטאַט. פון מאָרגן
אינדערפרי בין איך אַ זעלנער פון דער באַטווי־קאָמפּאַניע און דער טרו־
מייטער, וואָס וועט פאַרטאַג אויפוועקן אַלע אַנדערע יידישע מיליציאַנערן
איז אויך באַשטימט פאַר מיר...

ער האָט אויסגעפילט די נויטיקע פאַפירן און האָט מיר אַנגעוויזן אויף
אַ בעטל: — דאָ וועט איר שלאָפן. דערנאָך האָט ער זיך אומגעקערט צום
טישל און האָט מיך צורו געלאָזט.

איך האָב מיך אַוועקגעלייגט אויפן בעטל און בין אַזוי אָפגעלעגן עט-
לעכע שעה, ביז איך האָב פּלוצלונג פון שטילן און שווייגנדיקן דרויסן דער-
הערט וואָס אַמאָל העכערע געזאָנגען. דאָס האָבן די קאָמפּאַניעס זיך צוריק-
געקערט פון די איבונגען און האָבן זיך דערנענטערט צו די קאַזאַרמעס.
אין אַ רגע אַרום האָב איך גענומען אונטערשיידן יידישע ווערטער, געזונ-
קען דורך שטאַרקע, מענערשע שטימען. די מעלאָדיע איז מיר געווען באַקאַנט.
מיט דער זעלבער מעלאָדיע האָט מען אין פּוילן געזונגען די לידער וועגן
הירש לעקערט און ברוך שולמאַן. די געזונגענע יידישע ווערטער האָבן פאַר-
הילכט די גאַסן פונעם שטעטל. די טיר פון הייזל האָט זיך פּלוצלונג אויפ-
געפּראָלט און עס האָבן זיך גענומען אַריינשיטן מיליציאַנערן פון דער באַט-
ווי־קאָמפּאַניע.

ווי דערשטוינט בין איך געווען, ווען איך האָב צווישן דער אַריינגע-
קומענער חברה דערזען דעם געוועזענעם צענזאָר פון אַלבאַסעטע — שילער.
דער אַמאָליקער גדול, פאַר וועלכן עס האָבן געציטערט טויזנטער יידישע
מיליציאַנטן און וועלכער האָט געהאַט אויף זיין געוויסן נישט איין אומגע-
בראַכט מענטשלעך לעבן, איז איצט געווען אַ גרוי מענטשל, אַ געוויינלעכער
סאַלדאַט, אַן אַנגעטאַענער אין אַן אַלטן אויסגעקנייטשטן שינעל און האָט
געהאַט אַ רעזיגנירט פנים מיט פאַרלאָשענע אויגן. ווען ער האָט מיך דער-
זען, האָט ער אַוועקגעבויגן דעם קאָפּ און ער האָט געמאַכט אַ באַוועגונג, ווי
ער וואָלט געוואָלט פאַרשוונדן ווערן אין דער פּאַדלאָגע. איך האָב מיך דער-
מאַנט דעם געוועזענעם גאוהדיקן טשינאַוויק, דעם שטייפן און אומברחמנות-
דיקן סטאַליניסט און פאַר די אויגן איז מיר אויפגעשוומען דאָס בילד פון
דעם גאַרטן אין אַלבאַסעטע מיט די דריי דערשאַסענע מיליציאַנערן.

— וואָס הערט זיך, שילער? — האָב איך אים געפרעגט — וואָס טוט
איר עפעס דאָ? איר זענט דאָך אַוועקגעשיקט געוואָרן ווי אַ פּאָליט־קאָמי-
סאַר מיט אַן אַרטילעריע־אָפּטיילונג אויפן פּראָנט.

ער איז געשטאַנען אַ נעבעכדיקער, מיט אַ פנים פון אַן אָפגעקומענעם
גביר, וועלכער האָט פאַרלוירן דאָס גאַנצע פאַרמעגן אין אַ שרפה און

איז אליין קוים ארויס מיטן לעבן. איין זאך איז אבער בלויז פֿאַרבלִיבן — דאָס שטייפֿע, קאָמוניסטישע קול מיט די הילצערנע ווערטער :
— מיר וועלן רעדן שפעטער — האָט ער געזאָגט — בעת דער וויע־
טשערע.

די חברה האָט זיך גענומען אַרומוואַשן נאָך די איבונגען. ווען עס האָט זיך דערהערט אַ סיגנאַל, האָט יעדערער גענומען אין דער האַנט אַ בלע־כערנע „מענאַזשקע“ און אַלע האָבן גענומען אַראָפּמאַרשירן צו דער קירכע, וואָס איז געווען אינעווייניק באַשטעלט מיט צענדליקער נאַקעטע טישן. די גאַנצע קירכע איז געווען אויסגעליידיקט פון די פריערדיקע סטאַטוען, ביל־דער און קאַליר־געמאַלענע שוויבן. בלויז אין אַ צוויי ווינקלען זיינען נאָך געשטאַנען אַ פּאַר פיגורן פון הייליקע מיט אָפּגעהאַקטע פנימער און אַ צוויי־דריי „מאַריאַס“ מיט אַראָפּגעפּאַלענע הענט און פיס. איבער דער פּאַד־לאַגע האָבן זיך געוואַלגערט שטיקער צלמים, די שוויבן און די הויכע שמאַלע פענצטער זיינען געווען אויסגעהאַקט און פון די ווענט האָבן זיך געקרישלט שטיקער ציגל.

דאָס עסן איז באַשטאַנען פון אַ שיטערער און דורכזיכטיקער זופ מיט אַ פּאַר מאַגערע סאַלאַט־בלעטער און פון אַ טעלער מיט גרויסע אַרבעס, וועלכע די שפּאַניער האָבן — ווייס איך נישט פּאַרוואָס — אַנגערופן „כאַ־דיאַס“ (יידן). איך בין געזעסן ביים טיש צוזאַמען מיט שילערן און האָב אים באַטראַכט פון דער נאָענט :

— נו ? — האָב איך אים געפרעגט — איר קאָנט מיר אפשר זאָגן, וואָס עס האָט פּאַסירט ? איר האָט דאָך אַמאַל געטרייסלט מיט גאַנץ אַל־באַסעטע...

ער האָט זיך געמאַכט נישט הערן די איראַנישע ווערטער.

— עס איז געשען דאָס, וואָס עס האָט געמוזט געשען. די פּאַרטיי האָט געטאַן, וואָס זי האָט געהאַלטן פּאַר נויטיק, די קאָמוניסטישע פּאַרטיי אין פּוילן איז אויפגעלייזט געוואָרן, ווייל זי איז געווען אַדורכגעפרעסן מיט פּראָוואַקאַטאָרן און שפּיאָנען. דעריבער איז געווען נאַטירלעך, וואָס מען האָט אויך דאָ, אין שפּאַניע, געמוזט אַנווענדן די זעלבע מאָס פון פּאַרזיכטיקייט לגבי פּוילישע קאָמוניסטן.

— וואָס הייסט ? — האָב איך אים געפרעגט כלומרשט תּמעוואַטע — איר ווילט דערמיט זאָגן, אַז עס איז געווען עפעס אַ פּאַרדאַכט אויף אייך ? ער איז געוואָרן רויט.

— אין דער פּאַרטיי זיינען נישט פּאַראַן קיין פּערזענלעכע סענטימענטן. אַז מען האַקט האַלץ פּאַלן שפּענער. אַז מען לאָזט פּאַנאַדער אַ פּאַרטיי, וואָס איז דורכגענומען מיט שפּיאָנען, קאָן מען זיך נישט רעכענען מיט דעם אַדער מיט יענעם. מיט יאָ־שולדיק אַדער נישט־שולדיק, אַ פּאַראַרדענונג איז אַ פּאַראַרדענונג און מען מאַכט נישט קיין אויסנאַמען.

— דאָס הייסט, אַז איר זענט מסכים מיט דעם, וואָס מען האָט איך דעגראַדירט, כאָטש איר זענט געווען און זענט ווייטער אַ געטרייער פאַר-טיימענטש ?

— אוודאי בין איך מסכים. פּונדאָנען זאָל די פאַרטיי וויסן צי איך בין יאָ שולדיק צי נישט ? מען קאָן דען אַריינקוקן יענעם אין האַרץ אַריין ? אַ באַלשעוויסטישע פאַרטיי דאַרף זיין פאַרזיכטיק און נישט נעמען קיין ריזיקעס.

— איר זענט, הייסט עס, אַן אָנהענגער פון קאַלעקטיווער פאַראַנט-וואַרטלעכקייט ?

— איר רעדט ווי אַ קליינבירגער — האָט ער טרוקן געזאָגט — עס גייט דען אין איינעם אָדער אין צוויי ? עס גייט אין דער גאַנצקייט און די גאַנצקייט איז געווען אַ שעדלעכע און מען טאַרזיך נישט שפּילן מיט די סענטימענטן פון איינצלנע.

— הערט, שילער — האָב איך אים געזאָגט — איך זע, אַז איר נעמט אויף אייער גורל מיט אַן אמתער באַלשעוויסטישער האַרטקייט, אָבער פּונ-דעסטוועגן דאַכט זיך מיר, אַז דאָס איז נישט מער ווי אַן אַנשטעל. איר זעט אויס, ווי איר וואַלט גאָר שטאַרק געליטן, וואָס איר זענט פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ פּראַסטן „פּיאַנעק“ און האָט פאַרלאָרן אַלע שליפעס מיטן גאַנצן גלאַנץ.

— מיינע פּערזענלעכע געפילן זיינען נישט וויכטיק. צווייטנס — וועל איך אויך אַלס פשוטער סאַלדאַט דערפילן מיין חוב פאַר דער רעוואָלוציע. טראָץ דעם, וואָס ער האָט אַזוי שיין גערעדט, איז אָבער געווען אַ רחמנות אויף אים צו קוקן. ער האָט אויסגעזען ווי אַ קינד, ביי וועמען מען האָט צו-גענומען אַלע שפּילצייג. די ווערטער זיינע זיינען געווען ווי פּאַפּירענע סטענגעס און האָבן נישט געהאַט קיין שום שייכות מיט זיין אמתדיקן איר-נעווייניקסטן צושטאַנד.

— שטיין — האָט ער מיר פּלוצלונג געזאָגט מיט אַ געענדערטער שטימע און איך האָב אין איר צום ערשטן מאל דערפילט אַ טאָן פון מענטשלעכער וואַרימקייט — פּאַלגט מיך און גיט נישט אָן, אַז איר זענט אַ מיטגליד פון דער פּוילישער קאַמפּאַרטיי, נאָר פון דער טשעכישער. איר האָט דאָך אין די לעצטע יאָרן געאַרבעט ווי אַ מיטגליד אין דער טשעכישער באַווע-גונג, טאָ צו וואָס דאַרפט איר אייך אַנמאַכן אומנויטיקע צרות ?

במשך פון די נאַענטסטע דריי וואָכן בין איך — צוזאַמען מיט דער קאַמפּאַניע — אַרויס אויף די הינטערשטאַטישע איבונגס-פעלדער און האָב מיך אומגעקערט פאַרנאַכט. די איבונגען זיינען געווען אויסטערלישע — מען האָט אונז אַ גאַנצן טאָג געהייסן מאַרשירן, אָבער איין זאָך מאַט מען אונז נישט געלערנט — ווי אַזוי זיך צו באַגיין מיט געווער. אין דער גאַנ-צער קאַמפּאַניע האָט קיינער נישט געהאַט קיין ביקס. בלויז דער קאַמענדאַנט, אַ געוויסער באַרנשטיין, האָט געהאַט אַן אַלטע ביקס, וועלכע ער האָט כסדר

אויפגעשרויפט און צוגעשרויפט און האָט אונז געוויזן — טעאָרעטיש — ווי אַזוי מען דאַרף שיסן. ער האָט געהאַלטן די ביקס אַזוי ווי אַ גרויסן אוצר און האָט איר קיינעם נישט געגעבן אין דערהאַנטאַריין. ער האָט זי פאַרזיכטיק אויפגעשלאָסן און געוויזן אונז פון דער ווייטנס יעדע טייל באַ-זונדער, אָבער אַנרירן זיי מיט די הענט האָט מען נישט געטאַרט. שוין אין געציילטע טעג אַרום האָט מען געדאַרפט אָפּפאַרן אויפן פּראָנט, אָבער עס האָט זיך נישט געפונען צווישן אונז קיין איינער, וואָס האָט אפילו אַנגע-רירט די קאָלבע פון אַ ביקס...

וואָס מער איך האָב מיך צוגעקוקט צו דער באַטוויין-קאַמפּאַניע, אַלץ מער האָב איך געזען די הפּקות, מיט וועלכער די דאָזיקע קאַמפּאַניע איז געוואָרן צוזאַמענגעשטוקעוועט. געווען צווישן דער חברה אַזעלכע, וואָס האָבן צוליב זייער גייסטיקער אַנטוויקלונג אָדער פיזישע פעלערן, איבער-הויפט נישט געטויגט צום מיליטער. אַזוי, למשל, איז געווען דאָ אַ בחור מיטן נאָמען זיסקינד, וועלכער איז געווען אַ פּסיכיש נישט-נאַרמאַלער און ער האָט גיכער געדאַרפט אָפּגעשיקט ווערן אין אַ קליניק פאַר גייסטיק-קראַנקע, איידער אין מיליטער. ער האָט שטענדיק געהאַט אַן עפּילעפּטישן שוים אַרום די ליפּן און אַ שכל פון אַ 5-יעריק קינד. געווען ווידער אַן אַנ-דערער, וועלכן מען האָט גערופן „אַברעם קאַמינטערן“, אַ זייער פּאַפּולערער טיפּ אין די פּאַריזער קאַמוניסטישע קרייזן. עראיז געווען אַ שטאַק-בלינדער מענטש, האָט געטראָגן אומגעהויער דיקע ברילן, אָבער אפילו דורך די ברילן האָט ער כמעט גאַרנישט געזען. ער פלעגט זיך כסדר אַנשלאָגן אַן ווענט, בעלקעס, טירן און שטיינער און ער האָט קוים מיטגעטאַפטשעט אין די רייען פון דער קאַמפּאַניע.

איך האָב מיך די גאַנצע צייט אַליין געפרעגט, צי דאָס נישט געבן אונז קיין געווער, איז געווען בלויז דערפאַר, ווייל ס'איז טאַקע נישט געווען, צי אפשר האָט מען זיך נישט געטרויט אונז צו געבן, נאָך איידער מיר געפיר-נען זיך אויפן פּראָנט ? וועגן דעם דאָזיקן פּאַרדאַכט האָב איך אָבער מיט קיינעם נישט גערעדט. די אַלגעמיינע אַטמאָספּער איז געווען אַ שווערע און דורכגעדרונגען מיט חשד און מיט טעראָר. כמעט יעדן טאָג האָט אונז עמי-צער פון די פּאָליטישע קאַמיסאַרן געגעבן אַ לעקציע „פּאָליטגראַמאַטע“. דער אינהאַלט פון די לעקציעס איז שטענדיק געווען דער זעלבער: „מיר זיינען אַרומגערינגלט מיט כלערליי שונאים, מיט טראַצקיסטן, פּומיסטן און היט-לעריסטן. דער פּיינט לויערט פון אַלע ווינקלען און מען דאַרף אים אָפּהאַקן אַלע זיינע טויזנט קעפּ“... דער עולם האָט זיך דעריבער געהיט מיט אַ וואָרט, כדי נישט אַריינצופאַלן אין קיין פּאַרדאַכט. אַזוי זיינען פּאַרפלאָסן די דריי וואַכן. בייטאָג האָט מען געמאַכט די זינלאָזע איבונגען און ביינאַכט איז מען געשלאָפּן צוזאַמענגעפרעסטע אויף די פעלד-בעטלעך און געוואָרט אויפן טאָג.

ביז דער טאָג איז געקומען.

א געוויסן פרימאָרגן, ווען מיר האָבן זיך געפונען אויפן פעלד און האָבן געקוקט ווי באַרנשטיין נעמט פאַנאַנדער און שטעלט צוזאַמען זיין אַלט, חרוב ביקסל, איז פלוצלונג אויפן פעלד אָנגעקומען דער לייטענאַנט וויאָדאַמסקי צוזאַמען מיט אַ גאַנצער סוויטע. מיר האָבן גלייך צוריקמאַרשירט אין שטאַט אַריין. יעדער האָט באַקומען פון מאַגאַזין אַרויס שווערע שייך, צוויי קאַמפּלעטן וועש מיט פעקלעך טרוקענע סוכאַרעס, אָבער צו אונזער גרעסטער שטוינונג האָט קיינער פון אונז נישט געקראָגן קיין געווער. מען האָט אונז אָנגעלאָדן אויף לאַסט־אויטאָס און זינגענדיק העכער ווי שטענדיק זיינען מיר אָפּגעפאַרן קיין אַלבאַסעטע, וווּ מיר זיינען איינגעשטיגן אין אַ צוג. דער גרעסטער טייל עולם האָט זיך געפונען אין שיכורדיקער שטימונג. די דערוואַרטונג פון נאַענטע שלאַכטן, פון בלוט און פון טויט האָט יעדן איינעם אַריינגעוואַרפן אין עפעס אַן אומפאַרשטענדלעכער התפעלות. אָבער נישט אַלע האָבן זיך אונטערגעגעבן דער כוואַליע פון ענטוויאַזם. די פּנימער פון שילער, פון פּסח לעכטער (וועלכע מען האָט אוועקגעשיקט ווי אַ געוויינלעכן סאַלדאַט) און פון נאָך עטלעכע זיינען געווען פינצטער ווי קויל. און מערק־ווירדיק : כמעט אַלע פון די דאָזיקע פאַרצווייפלטע געזיכטער האָבן גע־הערט צו קאַמוניסטן !

דער צוג, וועלכער איז באַשטאַנען פון צענדליקער וואַגאַנען איז אַנ־געפילט געוואָרן מיט עטלעכע טויזנט סאַלדאַטן. פון אַלע פענצטער האָבן געקלונגען הויכע און קינדעריש־פּריילעכע געזאַנגען. אויך די יידישע באַט־ווין־קאַמפּאַניע האָט הויך און פייערדיק געזונגען דאָס באַטווין־ליד. עס איז שוין געווען שטאַק־פינצטער, ווען מיר האָבן זיך גערירט און דער צוג האָט גענומען פאַרן אין דער ריכטונג פון פּראַנט.

דער צוג, וועלכער האָט אונז געפירט אויפן פּראַנט, איז געווען אָנגע־לאָדן איבער די ברעגעס. די באַטווין־קאַמפּאַניע האָט פאַרנומען אַ באַזונ־דערן וואַגאַן און האָט זיך איינגעאַרדנט אויף די בענק און אין די קאָ־רידאַרן.

מיר איז אויסגעקומען צו זיצן אַנטקעגנאיבער פּסח לעכטער, וועלכער איז נעכטן נאָך געווען פּאָליטישער קאַמיסאַר פון דער באַטווין־קאַמפּאַניע אין קאַסעז איבאַנעז. איצט אָבער איז ער אָפּגעשיקט געוואָרן אויפן פּראַנט ווי אַ פשוטער סאַלדאַט.

ער איז געזעסן אויף דער באַנק מיט פאַרצווייפלטע אויגן און האָט גע־האַלטן אין איין קרעכצן. זיין ווייטיק איז געווען צו גרויס, ער זאָל עס קע־נען באַהאַלטן. זיין גאַנצע שטרעבונג איז געווען צו מאַכן אין שפּאַניע אַ גרויסע פּאָליטישע קאַריערע. מיטן דאָזיקן חלום איז ער אַהערגעקומען פון פּראַנקרייך, מיט די דאָזיקע פּלענער האָט ער אין קאַסעז איבאַנעז אָנגע־הויבן אַרויסצוגעבן אויף אַ ספּעציעל־אַראַפּגעבראַכטער שרייב־מאַשין אַ יידישע אויסגאַבע אונטערן נאָמען „דער פּרייהייט־קעמפּער“. אָבער די פּלע־נער זיינען געוואָרן אויסגערוינען. עמיצער האָט אים, ווייזט אויס, „אונטער־

געשטעלט אַ פיסל". ער איז געזעסן אויף דער באַנק מיט אַ פאַר שטאַרע בליקן און האָט געקרעכצט. אָבער די קרעכצן זיינע האָבן ביי קיינעם נישט אַרויסגערופן קיין סימפּאַטיע. הברה האָט אים נישט ליב געהאַט. יעדער האָט דערלעבט אַ נקמה, וואָס דער נעכטיקער גדול און גרויסהאַלטער איז פּלוצלונג אַראָפּ פון זיינע הויכקייטן און איז צוזאַמען מיטן געוויינלעכן עולם אַוועקגעשיקט געוואָרן אַן שום שליפעס אויפן פּראָנט. אין רוקזאַק זיי־נעם האָט לעכטער מיטגענומען די יידישע שרייב־מאַשין. ער האָט נאָך אַלץ געהאַפּט נישט צו זיין קיין געוויינלעכער סאַלדאַט. נאָר אפילו אין די באַ־דינגונגען פון פּראָנט אַרויסצוגעבן דעם יידישן ביולעטיין, צו שפּילן די ראַלע פון אַ רעדאַקטאָר. ער איז אָבער נישט געווען זיכער, צי דער פּלאַן וועט אים געראַטן, איז ער דעריבער געזעסן און האָט פון זיך אַרויסגעזיפּצט גאַנצע שטיקער האַרץ.

וואָס איז שייך מיר, בין איך אין דאָזיקן אַוונט געווען אין אַן אויסטער־ליש־געהויהענער שטימונג. עס איז מיר נאָך קיינמאַל, זינט איך בין געק־מען קיין שפּאַניע, נישט געווען אַזוי אַנגענעם אויף דער נשמה ווי אין דער דאָזיקער נאַכט. דאָס פּאַרן אויפן פּראָנט האָט אַוועקגעווישט די אַלע אַנגע־זאַמלטע פּריקע טראַכטענישן און האָט מיך אַנגעפילט מיט אַ געפיל פון אומגעדולדיקער דערוואַרטונג. איך האָב נישט געקאַנט פּאַרטראַגן די טרויע־ריק־אויסגעגלאַצטע אויגן מיט די קרעכצן פון לעכטערן און איך האָב מיך איבערגעטראַגן אין אַן אַנדער אַפּטיילונג פון וואַגאַן. אָבער אויך דאָרט האָב איך אַנגעטראַפּן אויף נישט איבעריק אויפגעלייגטע געסט. נעבן אַ פענצטער איז געזעסן דער פּריער שוין דערמאַנטער אברהם קאַמינטערן און האָט אַ טרויעריקער אַרויסגעקוקט דורכן פענצטער. לעבן אים איז געזעסן אַ וואַרשעווער אַרבעטער, אַ געוועזענער פּראַפעסיאָנעלער טוער מיטן נאָ־מען וואַרשאַווסקי. בעת די איבונג־טעג אין קאַסעו איבאַנעו האָבן מיר זיך שטאַרק באַפּריינדעט פון ערשטן טאַג אַן האָט ער זיך געקלעפּט צו מיר און האָט מיך קיינמאַל נישט אַפּגעטראַטן. איצט איז ער געזעסן אין אַ גע־דריקטער שטימונג.

— איך פיל מיך זייער מאַדנע — האָט ער געזאָגט — ס'גאַנצע לעבן מיינס האָב איך געחלומט וועגן דאָזיקן מאַמענט צו באַגעגענען זיך פנים אל פנים מיטן שונא. איצט אָבער זעט מיר די גאַנצע געשיכטע אויס נישט־פאַרשטענדלעך. מיר פּאַרן אויפן פּראָנט און איך ווייס אפילו נישט ווי אַזוי מען האַלט אַ ביקס אין דער האַנט. ווי מיינסטו ? — האָט ער מיך פּלוצלונג געפּרעגט — אפשר שיקט מען אונז גאַרנישט אויפן פּראָנט ?

איך האָב פּאַרשטאַנען וואָס די פּראַגע זיינע האָט באַדייט.

— זאָג מיר דעם אמת — האָב איך אים געפּרעגט — האָסט נישט אַמאַל אויפן געוויסן עפעס פּאַרטייאישע חטאים ?
— ווער ווייסט ? — האָט ער אַ הויב געטאַן מיט אַן אַקסל — הייב־טיקע צייטן קאָן מען דען וויסן ?

נעבן אים איז געזעסן נאך א פאפולערער טיפ פון דער באטוויין־קאמ־
פאניע. דער נאמען זיינער איז געווען סימאן. א רומענישער קאמוניסט. אין
פאריז, ווו ער איז געקומען ווי א פאליטישער עמיגראַנט, האָט ער אַ געוויסע
צייט געשפילט אַ וויכטיקע ראַלע. ער איז געווען אַדמיניסטראַטאָר פון דער
קאמוניסט־שער „נייע פרעסע“. עמיצן פון די פאריזער יעווסעקעס, איז,
ווייזט אויס, נישט געפעלן געוואָרן, וואָס אַ „פרעמדער, האָט זיך דאָ אַרויפ־
געאַרבעט אויף אַזאַ וויכטיקן פּאַסטן, האָט ער אַזוי געטאָן, אַז סימאן האָט
אַ געוויסן טאָג באַקומען אַ באַפעל צו פאַרן קיין שפּאַניע. די גאַנצע צייט בעת
די איבונגען, האָט ער געהאַט אַ שטיקל האַפּונג, אַז די פאַרדינסטן זיינע
פאַר דער פּאַרטיי וועלן אים געוויס ביישטיין און ער וועט זיך דערשלאָגן
צו עפעס אַ „פּאַזיציע“. איצט אָבער איז ער געזעסן אַ פאַרזונקענער אין
שוואַרצע געדאַנקען.

עס איז אינטערעסאַנט, אַז אין דער דאָזיקער געדריקטער שטימונג
האַבן זיך געפונען כמעט אַלע קאמוניסטן. דאַקעגן אין אַלגעמיין האָט אינעם
וואַגאַן געהערשט אַ פּריילעכע און כמעט יום־טובדיקע שטימונג. דער עולם
— דער פּראָסטער, דער האַרעפּאַשנער — האָט געזונגען לידער, דערציילט
וויצן און האָט נישט אויפגעהערט צו רעדן מיט היץ וועגן די קומענדיקע
טעג. אַ סך הייטערקייט האָט אַריינגעבראַכט אַ יידישער בחור, וועלכער איז
דורך אַלעמען אַנגערופן געוואָרן „שוועיק“. ער איז געווען נישט־געוויינלעך
קליין געוואַקסן, מיט אַ גרויסן קאַפּ, קיילעכדיקע אַקסלען, לאַנגע, נאַכהענ־
גענדיקע הענט און האָט גערעדט מיט אַ שפיציקער שטימע. דאָס גאַנצע
געשטאַלט זיינס און די באַוועגונגען זיינען געווען ווי פון אַ צירק־קלאַון
און ער האָט אַרויסגערופן כסדרדיקע אויסברוכן פון געלעכטער. אפילו די
קאמוניסטישע קאַריעריסטן, וואָס האָבן דאָ געזען זייערע צעשטערטע חלר־
מות, האָבן געמוזט שמייכלען, ווען „שוועיק“ האָט געוויזן ווי אַזוי פּראַנקאַ
וועט ביי אים ליגן אויפן טעלער און ער וועט ביי אים אַראַפּציען די הויט
ווי פון אַ הערינג...

אַרום האַלבע נאַכט האָט זיך דער עולם דערפילט מיד און דאָס ריט־
מישע קלאַפן פון די רעדער האָט אַלעמען איינגעהילט אין אַ וואַלקן פון
שלאָף. די באַן האָט זיך געשלעפט איבער באַרגיקע וועגן. דער לאַקאמאָטיוו
האָט שווער געסאַפּעט און האָט אַרויסגעלאָזט שאַרפע און טרויעריקע פייפן.
דורך די פענצטער האָט מען נישט געזען מער ווי אַ שוואַרצע און סמאַלע־
דיקע נעכט, וואָס איז נאָך געווען שוואַרצער צוליב די אַרומגעשטעלטע
בערג.

די באַן איז שטיין געבליבן נעבן אַ סקעלעט פון אַן אַפגעברענטן וואַק־
זאַל. מיר זיינען אויסגעשטיגן און האָבן באַקומען אַ באַפעל זיך אוועקצו־
זעצן נעבן די אויסגעברענטע ווענט, נישט רירן זיך פון אַרט און וואַרטן
אויף לאַסט־אויטאָס; נישט רעדן מיט קיינעם פון דער ציוויל־באַפעלקערונג,
נישט פרעגן און אויך נישט ענטפערן אויף קיין קשיות.

ארום צוויי אזייגער האָט מען אונז געמאָלדן, אַז די לאַסט־אויטאָמאָן־
 בילדן וועלן נישט קומען און מיר זאָלן זיך גרייטן אין וועג אַרײַן. מיר האָבן
 זיך אויפגעשטעלט, פאַרבונדן די רוק־זעק אויף די פלייצעס און האָבן אַנ־
 געהויבן אַרײַנמאַרשירן אין דער טיפעניש פון די בערג. דער וועג האָט זיך
 געצויגן דורך אַ לאַנגן טאָל, וואָס איז פון ביידע זייטן געווען באַשטעלט
 מיט אומגעווער־הויכע בערג. בלויז די אונטערשטע טיילן זײַנען געווען
 באַוואַקסן מיט אַ שיטער־גרינעם מאַך, מיט קאַרליקעס־ביימער אַדער קוס־
 טעס. ווייטער האָבן זיך געהויבן אין הימל אַרײַן ברוין־מעכטיקע און ערטער־
 ווייז צעפלאַצטע סקאַלעס. אויפן וועג האָבן זיך אַנדערע באַטאַליאַנען פון
 אונז אָפגעטיילט און האָבן זיך פאַרקירעוועט אין אַנדערע ריכטונגען. מיר
 אָבער האָבן מאַרשירט פאַראויס, ווייזט אויס, אויף ערגײַן־אַנדערש באַ־
 שטימטע פּאַזיציעס. דער וועג איז געווען אַ לאַנגער און אַ מיזאַמער. אָפֿט־
 מאָל איז אונז אויסגעקומען אַריבערצוקלעטערן הויכע און שפיציקע שטיי־
 נער. מיר זײַנען דעריבער שנעל מיד געוואָרן. אַחוץ דעם האָט אונז גע־
 פייניקט דער דורשט. צווישן דער באַפעלקערונג פון דער אומגעגנט האָט
 געהערשט אַ טיפּוס־עפידעמיע און עס איז פאַרבאָטן געווען צו טרינקען פון
 די ביים זײַט ריזלידיקע ריטשקעס. אָפגעשטעלט האָבן מיר זיך ערשט האַרט
 פאַר זון־אונטערגאַנג. ווען מיר זײַנען צוגעקומען צו אַ גרויסן דאַרפישן הויף,
 וואָס האָט אודאי געהערט אַמאָל צו אַ גרויסן פריץ. פון אַלע זײַטן האָבן
 זיך געצויגן סטאַדאַלעס, שטאַלן און שפייכלערס, אַנגעפילט מיט היי, וואָס
 האָבן געזאָלט דינען פאַר נאַכט־לעגערס.

אויפן הויף האָט אונז שוין אָפגעוואַרט אַ גרופע מיט יידישע פראַנט־
 קעמפער, באַטוויין־מיליציאַנערן מיטן אויבער־לייטענאַנט גוטערמאַן, אַ
 זייער סימפּאַטישער ביאַליסטאַקער בחור. ער האָט זיך פאַר אונז פאַרגע־
 שטעלט ווי דער מיליטערישער אַנפירער פון דער באַטוויין־קאַמפאַניע, האָט
 געהאַלטן אַ קורצע באַגריסונג־רעדע און דאַן האָט גענומען אַ וואַרט אַ
 צווייטער — דער פּאַליט־קאַמיסאַר פון דער באַטוויין־קאַמפאַניע אויפן פראַנט,
 אַ געוויסער מישאַ רעגער. (זײַן אמתער נאָמען איז געווען שיר. היינט
 געפינט ער זיך אין פּוילן און איז איינער פון די געהילפן פון מיניסטער
 מינץ.) דער דאָזיקער מישאַ רעגער, אַ געוועזענער לעמבערגער סטודענט,
 וועלכער האָט שפּעטער דורכגעלעבט אַ פאַר שווערע יאָרן אין פאַריז, וווּ די
 יעווסעקעס האָבן אים נישט צוגעלאָזט צו קיין שום אַרבעט, האָט דאָ אויך
 געהאַלטן אַ רעדע, אָבער שוין אינגאַנצן אַן אַנדערע ווי דער מיליטערישער
 קאַמאַנדיר גוטערמאַן. ער האָט געקוקט אויף אונז מיט איראַניע און מיט
 פאַראַכטונג און האָט גענומען רעדן ווערטער, וואָס האָבן יעדן איינעם זיך
 איינגעגראָבן אין לייב ווי הייסע און שאַרפע קוילן. ער האָט געזאָגט אומ־
 געזער אַזײ:

— איר זענט געקומען פאַרניכטן דעם שונא. איך וויל אייך אָבער
 באַלד פון אַנהויב וואַרנען, אַז דאָ זײַנען נישט פאַראַן קיין שום סענטי־

מענטן. דער ציל איז צו פֿאַרניכטן דעם שונא און דאָס הייסט נישט בלויז דעם שונא, וועלכער געפינט זיך אויף יענער זייט פון די טראַנשייען, נאָר יעדן איינעם אָן שום אונטערשיד.

ער האָט אין דאָזיקן מאַמענט אַרויסגעצויגן פון הינטערן פּאַסעק אַ גרויסן רעוואָלווער און האָט מיט אים גענומען פּאַכען איבער די קעפּ : — דאָס ערשטע און הייליקסטע געבאַט אויפן פּראָנט איז — דיסציפּלין. פּאַרן קלענסטן ברוך פון דיסציפּלין וועל איך אַליין, אָן שום גע־ריכט, דערשיסן סיי די שולדיקע און אויב עס וועט זיין נויטיק — אויך די אומשולדיקע. דאָ אויפן פּראָנט איז נישט קיין פּראָפּעסיאָנעלער פּאַר־איין און מען פירט נישט דיסקוסיעס. דאָ דאָרף מען נישט קיין רעדנער, נאָר קעמפּער, וואָס קאָנען זיך אָפּרעכענען סיי מיטן אויסערלעכן און סיי מיטן אינערלעכן שונא. איך ווענד מיך איצט צו יעדן פון אייך דירעקט : טאַמער האָט איר אַ פּאַרדאָכט, אַז אייער שכן איז אַ טראַציקסט אַדער אַ פּאַר־קויפטער אַגענט פון פּאַשיום — מעגט איר אים אַוועקלייגן ווי אַ הונט, כדי צו קענען קעמפּן קעגן די פּאַשיסטן פון יענער זייט, מוזן קודם כל אונזערע אייגענע רייען זיין פריי פון יעדן פּאַררעטער און אַגענט.

ווען ער האָט געענדיקט די דאָזיקע געציילטע, שפיצעדיקע ווערטער, האָט ער צוריק באַהאַלטן דעם רעוואָלווער און נישט שענקענדיק קיינעם קיין בליק, האָט ער זיך אויסגעדרייט און האָט מיט גרויס גאווה גענומען אַוועקגיין. אין דאָזיקן מאַמענט האָב איך מיך דערמאַנט, אַז נאָך זייענ־דיק אין פּאַריז, האָב איך באַגעגנט די פּרוי זיינע און זי האָט מיר גע־בעטן איך זאָל אים אָפּגעבן אַ גרוס. איך בין אים דעריבער נאָכגעגאַנגען עטלעכע טריט און געזאָגט צו אים : — אַנטשולדיקט, חבר רעגער...

ער האָט זיך האַסטיק אויסגעדרייט און ביז אַ קוק געטאָן : — וואָס איז ?

— איך האָב פאַר אייך אַ גרוס. אייער פּרוי אין פּאַריז האָט מיך גע־בעטן, איך זאָל אייך איבערגעבן אַ פּערזענלעכן גרוס.

ער האָט ביז אַ וואַרטשע געטאָן :

— אַלע ברענגען מיר דאָ גרוסן און מיינען, אַז דערמיט וועלן זיי געפינען ביי מיר חן אין די אויגן. מוחל די גרוסן !

ער האָט זיך נאָכאַמאָל אויסגעדרייט און האָט שנעל גענומען אַוועק־גיין. איך האָב געזען, אַז מיר וועלן דאָ האָבן מיט אים אַ שווער לעבן, אָבער דערויף איז נישט געווען קיין שום עצה. ער האָט דאָ געהאַט דעם העכסטן, טשיין" און ער איז אונטערליגן דירעקט דעם גענעראַל גאַמעז.

נאָך דער דאָזיקער באַגריסונג האָט מען אונז מכבד געווען מיט אַ זייער מאַגערער קאַלאַציע און שפּעטער האָט מען אונז אַנגעוויזן אויף די סטאַדאַלעס, וווּ מיר האָבן געדאַרפט נעכטיקן. נאָך איידער איך האָב באַוויזן

אַנטשלאָפן צו ווערן, האָט עמיצער געעפנט די טיר און האָט אַרויסגערופן
מיין נאַמען און דעם נאַמען פון וואַרשאַווסקי :
— איר וועט שטיין אויף וואָך.

מיר האָבן זיך אויפגעהויבן און זיינען אַרויס אינדרויסן. די נאַכט
איז געווען אַ שוואַרצע און אַ שטאַק־פינצטערע. דער פלוטאַן־אַנפירער
באַרנשטיין, וועלכער האָט אונז אויפגעוועקט, האָט מיר געגעבן אין דער
האַנט אַריין אַ ביקס :
— דאָ וועט איר ביידע שטיין ביז פיר פאַרטאַג.

צום ערשטן מאל זינט איך בין געווען אין שפּאַניע האָב איך דער־
פילט אַ ביקס אין דער האַנט. אַ לאַנגע וויילע זיינען מיר ביידע געשטאַ־
נען שווייגנדיקע און האָבן אָפּגעהיט דעם טויער, הינטער וועלכן עס איז
געשלאָפן די באַטווי־קאַמפּאַניע. נישט בלויז די אַרומיקייט איז געווען
פינצטער, נאָר אויך דער הימל איז געווען אַ פינצטערער, ווייל עס איז
געווען אַ לבנהלאַזע נאַכט און בלויז מיליאַרדן שטערן האָבן אַראַפּגע־
פינטלט מיט זייער געהיימניספולער און פּראַסטיקער ליכט. אין אַ גע־
וויסן מאַמענט האָב איך אַראַפּגענידערט די ביקס פון אַקסל און האָב זי
געפרוווט אַביסל נענטער באַטראַכטן. גלייך אָבער ווי איך האָב אַ ריר
געטאַן דעם „שלאַס“, איז ער אַראַפּגעפאַלן אויף דער ערד און איך האָב
אים מיט גרויסע צרות קוים צוריק געפונען. איך האָב דאָן גענומען אַרומ־
טאַפן די איבעריקע טיילן און כ׳האַב גאָר שנעל דערזען, אַז איך האָב
אין די הענט אַן אַלטע רוסישע „כלי“, וואָס שטאַמט נאָך פון אַנהויב פון
דער ערשטער וועלט־מלחמה. איך האָב באַשלאָסן זי מער נישט צו טשע־
פען, ווייל עס איז געווען אַ געפאַר זי זאָל זיך צעפאַלן אויף שטיקער און
איך זאָל באַשולדיקט ווערן אין סאַבאַטאַזש. אַט דאָ האָב איך געהאַלטן אין
דער האַנט איינס פון די געווערן, מיט וועלכן דאָס „סאַציאַליסטישע פּאַטער־
לאַנד“ האָט געהאַלפן דער קעמפּנדיקער שפּאַנישער רעוואָלוציע...
וואַרשאַווסקי, וועלכער איז געשטאַנען ביים צווייטן עק טויער, האָט
אָבער געהאַט אַנדערע געדאַנקען. ער האָט זיך צו מיר אָפּגערופן :

— מערקווירדיק. אַט שטייען מיר דאָ ביידע אויף דער שפּאַנישער
ערד און באַוואַכן אַ יידישע קאַמפּאַניע, וועלכע איז דאָ געקומען זיך שלאָגן
מיט דער שפּאַנישער רעאַקציע. צי ליגט נישט דערין אַ שטיקל געשיכט־
לעכע יידישע אָפּרעכענונג מיט אונזערע שכנישע שונאים פון 450 יאָר
צוריק ?

ער איז געווען גערעכט. אויך איך האָב אין דאָזיקן מאַמענט דער־
פילט עפעס אַ מיסטישן שוידער. מיט 450 יאָר צוריק האָט די שפּאַנישע
רעאַקציע פּאַרטריבן די יידישע איינוווינער פון דער דאָזיקער ערד. איצט
— מיט אַזוי פיל יאָרן שפעטער — איז צוריקגעקומען אַ קליינע גרופע אור־
אייניקלעך פון יענע יידן, כדי זיך אָפּצורעכענען מיט די אַמאָליקע פיי־
ניקער...

די ערשטע שלאַכט. — די באַטוויין־קאמפּאַניע ווערט כמעט אינגאַנצן פאַרניכטעט

די באַטוויין־קאמפּאַניע, וועלכע האָט געציילט אַן ערך הונדערט־אויף צוואַנציק מאָן, איז אין דער ערשטער גרויסער שלאַכט, אויפן פּראָנט פון עסטראַמאָדוראַ, כמעט אינגאַנצן פאַרניכטעט געוואָרן. דאָס איז געווען נישט בלויז אַ טראַגיש און בלוטיק קאַפיטל. דאָס איז אויך געווען אַ קאַ־פיטל, וואָס האָט נאַכאַמאַל באַוויזן די גאַנצע קאַמוניסטישע ברוטאַלקייט און גלייכגילטיקייט צום מענטשלעכן לעבן. די אומשטענדן, ביי וועלכע דער גרעסטער טייל פון דער באַטוויין־קאמפּאַניע איז אומגעקומען, שרייט נאָך היינט צו די הימלען נאָך נקמה.

נאָכן אַפּשלאָפּן אַ גאַנצע נאַכט אין די סטאַדאַלעס אויפן נאַסן שניי, האָבן מיר אינדערפרי זיך אויסגעשטעלט אין רייען און מיר האָבן גענומען אַפּמאַרשירן נענטער צום פּראָנט. מיר האָבן מאַרשירט אַ גאַנצן טאַג צווישן די הויכע בערג פון עסטראַמאָדוראַ. עס איז געווען אינמיטן פעברואַר, אָבער פונקט ווי די נאַכט איז געווען אַ קאַלטע און אַ פּראַסטיקע, אַזוי איז דער טאַג געווען אַ צעגליטער ווי אין אַן אַפּריקאַנער מדבר. די זון האָט גע־גליט ווי אינמיטן זומער און האָט שווער געמאַכט דאָס מאַרשירן איבער די שלעכטע וועגן, אַנגעוואָרפן מיט שטיינער און מיט שאַרפע פעלזן. דער וועג האָט געפירט מייסטנטיילס באַרג־אַרויף און איז געווען אויסגעשטעלט צו דער בריענדיקער זון.

מיר האָבן מיט קליינע איבעררייסן מאַרשירט אַ גאַנצן טאַג און האָבן כמעט אינגאַנצן נישט באַקומען צו עסן. ערשט פאַרנאַכט, ווען די זון האָט זיך אַנגעהויבן צו זעצן, האָבן מיר באַקומען דעם באַפעל אַפּצושטעלן דעם מאַרש און זיך צוצוגרייטן צום נאַכט־לעגער.

די געגנט איז געווען אַ ווילדע צוליב די הויכע פעלזן און אַן אומהדיקע צוליב דעם חורבן, וואָס עס האָט דאָ אַנגעמאַכט די מלחמה. אין דער דאָ־זיקער געגנט האָט זיך געפונען אַמאַל אַ דאָרף, אַ באַרגיק דאָרף, וואָס איז באַשטאַנען פון ליימיקע כאַטעס, עטלעכע שטאַטישע הייזער און אַ קלויס־טער. איצט איז דאָס דאָרף געווען פולשטענדיק פאַרניכטעט. די הייזלעך זיינען געווען פאַרברענט, די קירכע פאַרוואַנדלט אין אַ באַרג מיט גראַז און מיט שטיינער. דאָס גאַנצע דאָרף האָט געגלאַצט אויף אונז מיט אויס־געברענטע פענצטער און מיט שוואַרץ־פאַרקוילטע בעלקעס.

גלייך ווי די זון איז אונטערגעגאַנגען, האָט אַ וויי געטאַן אַ קאַלטע כוואַליע מיט לופט און עס איז געוואָרן קאַלט ווי אינמיטן ווינטער. דער איבערגאַנג פון הייס צו קאַלט האָט ביי יעדן פון אונז אַרויסגערופן אַ ציטעניש און אַ צייץ־קלאַפעניש. מיר האָבן זיך איבערגעטראָגן אין די

חורבות פון די הייזלעך, כדי צו געפינען דאָרט שוין קעגן דער אָנגע-
 קומענער קעלט. אָבער די פּאַרברענטע ווענט זיינען אַליין געווען ווי
 פּאַרפרוירענע צאַפּנס. מען האָט אונז צוגעזאָגט, אַז גלייך וועט אָנקו-
 מען די פעלד־קיך און מען וועט אונז געבן הייסע זופּ מיט פּלייש. די
 קיך איז אָבער נישט געקומען און מיר האָבן זיך הונגעריקע איינגעטו-
 ליצט אין די דינע קאַצן און האָבן זיך באַמיט איבערצושלאָפּן די נאַכט.
 פּאַרטאָג האָט אונז אויפגעוועקט אַ שאַרפּער בלאַז פון אַ טרומייט.
 ווען מיר האָבן באַוווּזן זיך אויסצושטשעקן פון די עטלעכע דורכגעשלאָ-
 פענע שעהן, האָבן מיר באַמערקט, אַז די אויפפירונג פון די מיליטערישע
 אַנפירער איז געווען אַ נישט־געוויינלעכע.

דער פּאָליטישער קאָמיסאַר, מישאַ רעגער, וועלכער האָט אונז אויפ-
 גענומען מיט אַזאַ „פּלאַמיקער“ רעדע און וועלכער האָט פּאַרלאַנגט פון
 אונז צו קעמפּן קעגן די אויסערלעכע און אינערלעכע שונאים, האָט זיך
 אַליין ערגיץ אָפּגעטראָגן. דאָקעגן איז ווי פון אונטער דער ערד אַרויס-
 געוואַקסן אַ נייער קאָמאַנדאַנט, אַ שפּאַניער, וועלכער האָט באַפוילן, אַז
 מיר זאָלן זיך אויסשטעלן אין רייען, גרייט צום מאַרש. גלייך ווי מיר
 האָבן באַוווּזן איינצופאַקן די רוקזעק און האָבן זיי אָנגעהויבן צוצובינדן
 צו די פּלייצעס, האָבן מיר באַמערקט, ווי לעכטער האָט געבראַכט פון ערגיץ
 צו שלעפּן אַ פּאַר ביקסן און האָט זיי אַנידערגעשטעלט נעבן שפּאַנישן קאָ-
 מאַנדאַנט. דער קאָמאַנדאַנט האָט אונז אַלעמען אַ וויילע אָנגעקוקט, דער
 בליק זיינער האָט געוואַנדערט פון געזיכט צו געזיכט, און דאָן האָט ער
 געפרעגט :

— ווער פון אייך קען זיך באַגיין מיט געווער ?

איך, צוזאַמען מיט נאָך אַ צוואַנציק מיליציאַנערן, זיינען אַרויסגע-
 טראָטן. דער קאָמאַנדאַנט האָט אונז איבערגעצייילט, דאָן האָט ער אָפּגע-
 ציילט די ביקסן און עס האָט זיך אַרויסגעוווּזן, אַז עס זיינען נישט פאַ-
 ראַן מער ווי צען ביקסן. ער האָט צוגערופן צו זיך די נאָענטסטע צען —
 מיך צווישן זיי — האָט געגעבן יעדן אַ ביקס און האָט אונז געהייסן צו-
 ריק אַריינטרעטן אין די רייען.

— קאָמאַראַדאַס ! — האָט ער געזאָגט מיט אַ פייערלעכער און היי-
 זעריקלעכער שטימע — היינט וועט די קאָמפּאַניע זיך באַטייליקן אין
 איר ערשטער שלאַכט קעגן דעם בלוט־דורשטיקן שונא. די אַנפירערשאַפּט
 פון דער רעפּובליקאַנער אַרמיי האָט באַשלאָסן פאַר יעדן פּרייז דורכצו-
 ברעכן דעם פּראַנקאַ-פּראַנט ביז צו דער פּאַרטוגעזישער גרעניץ און מיר
 האָבן באַקומען צוגעטיילט דעם כבוד זיך צו באַטייליקן אין דער אָפענ-
 טיווע.

די ווערטער זיינע האָבן אַרויסגערופן ביים עולם אַן אמתדיקע אויפ-
 טרייסלונג. איינער האָט דעם צווייטן אָנגעקוקט מיט בלאַס־געוואָרענע
 געזיכטער און עס האָבן אָנגעהויבן צו פּאַלן צווישנרופן אויף יידיש :

— ווי אזוי קענען מיר גיין אויף דער אַטאַקע ? מיר האָבן דאָך נישט קיין געווער !

— דאָס וועט דאָך נישט זיין קיין אַטאַקע, נאָר אַ שחיטה !
דער קאַמאַנדאַנט האָט געזען די צעמישונג צווישן עולם. ער האָט אָבער נישט פאַרשטאַנען די יידישע צווישנרופן. ער האָט זיך געווענדעט צו לעכטערן :

— וואָס קומט דאָ פאַר ? וואָס זאָגן זיי ?

דער קאַמוניסטיש־געטרייער לעכטער האָט נישט געוואָלט איבערזעצן די יידישע אויסרופן און האָט אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט, אַז עס איז נישט וויכטיק, אַז עס לוינט נישט איבערצוחזרן. אָבער עמיצער פון די רייען האָט אויסגעשריגן אויף שפּאַניש :

— ווי אזוי קענען מיר זיך באַטייליקן אין אַן אַטאַקע, אַז מיר האָבן נישט קיין געווער ?

דער קאַמאַנדאַנט איז געווען אַ יונגער שפּאַניער. ער האָט, טראַץ זיין אָנגעדראַלענער מינע, געהאַט אַ פריינדלעך געזיכט מיט וואַרימע, מילדע אויגן, אָבער די ראַלע, וואָס ער האָט דאָ געשפּילט און די פאַראַנטוואָרט־לעכקייט, וואָס איז אויף אים געלעגן, האָט אים געצווינגען צו מאַכן אַ שטרענג געזיכט און ענג צוזאַמענציען די ברעמען :

— אַ טייל פון אייך האָט באַקומען ביקסן — האָט ער געזאָגט מיטן פריערדיקן שטרענגן קול — און די אַנדערע וועלן דאָס געווער זייערס אַרויסרייסן פון די הענט פון די פּאַשיסטן. עס געפינט זיך גענוג וואָפּן אין די פּאַשיסטישע טראַנשייען, מען דאַרף עס בלויז וועלן אַרויסרייסן פון די הענט פון די פּאַשיסטישע פּגרים !

ער האָט שטרענג און אָנגעצויגן גענומען קוקן אויף די פנימער פון די מיליציאַנערן. קיינער האָט נישט געוואָגט מער זיך אַנצורופן מיט אַ וואָרט. ער האָט עפעס אַ געשריי געטאָן צו לעכטערן און יענער איז גלייך צוריקגעקומען מיט גלעזלעך קאַניאַק, וועלכע ער האָט גענומען פונאַנט־דערטיילן צווישן דעם עולם. אין אַ רגע אַרום זיינען מיר אַלע געווען פאַרטיק. די צען מיליציאַנטן מיט די ביקסן האָבן זיך אַרויסגערוקט פאַראַויס. הינט־טער אונז האָבן עטלעכע יאַטן געטראָגן צוויי בלעכערנע קעסטלעך מיט אַמוניציע, די איבעריקע, הינטער אונז, האָבן גענומען מאַרשירן צו דער פּראַנט־ליניע מיט נאַקעטע הענט.

ווען מיר זיינען אַרויס אויף אַ ברייט פעלד, האָבן מיר באַמערקט, ווי פון אַלע זייטן האָבן מאַרשירט אַפּטיילונגען פון שפּאַנישן מיליטער און פאַרשידענע קאַמפּאַניעס פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע — אַינ־גאַרן, דייטשן, אָבער צום מייסטנטייל פּאַליאַקן פון דער דאַמבראַווסקי־בריגאַדע. די זון איז געשטאַנען איבער די קעפּ אונזערע אַ הויכע, אַ בלוי־טיקע, אזוי ווי זי וואָלט אין זיך אָפּגעשפיגלט דאָס גאַנצע בלוט, וואָס האָט געזאָלט דעם היינטיקן טאַג פאַרגאַסן ווערן אויפן שלאַכט־פעלד. איך בין

געגאנגען הארט נעבן קאמאנדאנט און האב געהאלטן אין דער האנט די שווערע, פארצייטיקע ביקס. פון די שפאנישע אפטיילונגען האט מען גע- הערט כסדרדיקע אויסרופן פון זייערע קאמאנדאנטן :

— אדעלאנטע ! אדעלאנטע ! (פאראויס !)

דער זעלבער רוף האט זיך איבערגעחזרט אין פיל אנדערע שפראכן אין די קאמפאניעס פון דער אינטערנאציאנאלער בריגאדע.

— פארווערטס ! נאפזשוד ! פאראויס !

נעבן מיר איז אויסגעוואקסן א יונגער יידישער מיליציאנער, א יונגער שומר-הצעירניק פון פאלעסטינע. ער איז געווען גאר יונג — נישט מער ווי א יאר 20-21. ער איז געווען שלאנק, שיין געבויט, מיט א קאפ פרעכ- טיקע האר. פריער האט ער זיך כסדר געהאט געוויצלט, אז אין דער באט- ווינקאמפאניע זיינען פאראן צופיל „אלטע לייט“. יידן איבער די דריי- סיקער, און אז ווען עס וועט קומען „צו עפעס“, וועט קיינער נישט האבן קיין כח צו גיין אויף אן אפענסיווע. ער פלעגט זיך אפט וויצלען וועגן מיר, וועגן מיינע 37 יאר. איצט אבער האט ער מיט קינדעריש צעשרא- קענע אויגן זיך צוגעשארט צו מיין זייט און האט מיך נישט אפגעלאזט אויף קיין רגע, אזוי ווי מיינע 37 יאר וואלטן אים געגעבן עפעס א שוין.. אדער אפשר האט ער געגלויבט, אז דאס, וואס איך האלט אין דער האנט א ביקס, וועט זיין פאר אים עפעס א סגולה.

— חבר שטיין — האט ער געזאגט, קלאפנדיק א צאן אן א צאן — עס איז מיר א שאנדע אייך צו זאגן, אבער איך האב גאר שטארק מורא... — וואס פאר א שאנדע איז עס ? — האב איך אים בארואיקט — דאס איז א נאטירלעכע זאך. אמתדיקע העלדישקייט איז שטענדיק פאר- בונדן מיט מורא.

— אבער מיין מורא איז אן אנדערע. זי נעמט זיך ביי מיר פון א זיכערקייט.

— פון א זיכערקייט, אז וואס ?

— אז דאס איז מיין לעצטער טאג...

ער איז געווען בלאס און דאס גאנצע יונגע און בליענדיקע געזיכט זיינס איז געווען פייכט פון א קאלטן שווייס. כ'האב אים געפרוווט פאר- רעדן, אבער ער האט געהאט א מינע פון א קינד, וואס האלט זיך ביים צעוויינען. הארט נעבן מיר האט אויך געטאפטשעט „אברהם קאמינטערן“, וועלכער איז געווען כמעט אינגאנצן בלינד. זיין גאנץ געשטאלט, די הויך- שפרייזנדיקע פיס, ווייל ער איז נישט געווען זיכער מיט די טריט, און די פאראויס אויסגעשטרעקטע הענט, איז געווען טראגיש, ווען מען האט זיך אפגעגעבן א דין וחשבון, אז דאס איז נישט סתם אזוי א מארש, נאר אז דאס איז געווען א מארש צו אן אטאקע. רעכטס פון מיר זיינען געגאנגען דער האלב-נארמאלער זיסקינד מיט דעם שוים-באדעקטן מויל. ער האט געהאט א זארגלאז געזיכט, אזוי ווי ער וואלט דא געגאנגען אויף עפעס

אן אויספלוג אָדער אויף אַ חתונה. הינטער מיר האָט מאַרשירט דער קאָ-
מישער „שוועיק“, וועלכער איז אָבער איצט געגאַנגען טויט־ערנסט און
האָט שווער און הויך געסאַפּעט.

פון אַלע זייטן האָבן מאַרשירט ענג צונויפגעפרעסטע קאָמפּאַניעס. די
זון האָט אַלעמען באַשיינט מיט אַ רויטער ליכטיקייט און די געדיכטע
שטילקייט איז בלויז איבערגעריסן געוואָרן דורך כסדרדיקע אוסרופן :
— אַדעלאַנטע ! נאַפּזשוד ! פּאַרווערטס !

פּלוצלונג האָט זיך אין דער לופט דערהערט אַ הויכער פייף, ווי דאָס
סיקען פון אַ שלאַנג, און באַלד האָבן זיך גענומען צעפּאַלן אויף אַלע זייטן
אַפּשפּריצן פון אַ גראַנאַט. מיר זיינען אַלע אַ פּאַל געטאָן צו דער ערד
און האָבן זיך אין אַ רגע אַרום צוריק אויפּגעהויבן. דער קאָמאַנדאַנט האָט
אַ געשריי געטאָן :
— לויפן !

איך האָב פּעסטער אַ נעם געטאָן די ביקס אין דער האַנט אַריין און
האָב גענומען לויפן פּאַראַויס. איבערן קאָפּ האָבן גענומען סיקען וואָס
אַמאָל מער גראַנאַטן. אין דער לופט האָבן דאָן מיט אַ שפּיצנדיקן שניט
גענומען דורכפליען קוילן, וועלכע האָבן זיך מיט אַ גרילצענדיקן שניט
אַריינגעגראָבן אין זאָמד אָדער אָפּגעהאַקט פון די שטיינער. אַ סך האָבן
זיך אַנידערגעוואָרפן אויף דער ערד, אָבער דער קאָמאַנדאַנט האָט גענו-
מען לויפן נעבן אונז און אַרויסציענדיק אַ רעוואָלווער, האָט ער גענומען
וואָס אַמאָל העכער און הייזעריקער שרייען :
— אויפשטיין ! לויפן ! גיכער ! פּאַראַויס ! נישט אָפּשטיין !

מיר האָבן גענומען לויפן ווי אין אַ ווילדן געיעג. אַ רגע איז די לופט
געוואָרן צוריק שטיל, ווי פּאַרגליווערט, אָבער פּלוצלונג האָט זיך איבער
די קעפּ אונזערע צעשפּילט אַן אמתדיק גיהנום. קוילן פון מאַשין־ביקסן
האָבן געשניטן די לופט און געזשומעט ווי סטאַדעס מיט ווילד געוואָרענע
בינען. יעדע פּאַר רגעס איז די לופט אויפגעריסן געוואָרן מיט אַ מורא
דיקן געקלאָפּ פון אַ שראַפּנעל. דער פּאַלעסטינער בחור, וועלכער איז די
גאַנצע צייט געלאָפן הינטער מיר, איז פּלוצלונג, מיט וואַנזיניקע לאַנגע
שריט, אַ לויף געטאָן פּאַראַויס און נאָך איידער איך האָב געוויסט וואָס
עס איז געשען, האָט ער צעשפּרייט די הענט און האָט אַ פּאַל געגעבן צו
דער ערד מיט אַ כמעט אינגאַנצן אָפּגעשאַסענעם קאָפּ.

דער האַלב־נאַרמאַלער זיסקינד, מיט אַ ווייסער פּיאַנע אַרום מויל,
האָט געפרוּווט אָנהאַלטן דעם טעמפּאָ און האָט געשטעלט מאַדנע, זייטיקע
טריט, ווי ער וואָלט זיך געשאַרט צווישן ענגע ווענט. אָבער אויך ער איז
באַלד געטראָפן געוואָרן פון אַ סעריע קוילן און איז אוועקגעפּאַלן ווי אַ
טויטער שטיין. עס איז מיר געוואָרן הייס. דער מונדיר האָט זיך מיר צוגע-
קלעפט צום לייב; די פּאַסקעס פון רוקזאַק האָבן מיר גענומען שניידן די
פלייצע ווי אַ שווערער שטיין. כ׳האָב שנעל אַראָפּגעשאַקלט די אַרעם־

בענדער און האָב אַוועקגעוואָרפֿן דעם רוקזאַק אויף דער ערד. אין אַ וויילע אַרום האָב איך אויך אַראָפּגעצויגן דעם שינעל און געלאָזט אים פֿאַלן אויפֿן זאַמד. איך בין געלאָפֿן פֿאַראַויס און האָב עטלעכע מאָל אַ צי גע־ טאָן ביים צינגל פֿון ביקס און האָב עטלעכע מאָל אויף בלינד אויסגע־ שאָסן. פֿון אַלע זייטן האָבן זיך געהערט מוראדיקע געשרייען, געשרייען, וואָס האָבן כסדר געטריבן פֿאַראַויס און מוראדיקע אויסגעשרייען פֿון פּלוצ־ לונג געטראָפּענע מיליציאַנערן. די שיטערע רייען פֿון דער באַטווינ־קאַמ־ פּאַניע האָבן זיך געהאַלטן צוזאַמען נאָכלויפּנדיק נאָכן שנעלן קאַמאַנדאַנט, וועלכער האָט מיט אַ צונטער־רויט געזיכט און מיט די לעצטע כחות יעדע רגע זיך צו אונז אויסגעדרייט און געשריגן :

— גיכער ! פֿאַראַויס ! פֿאַראַויס !

מיר זיינע אין אַ געוויסן מאַמענט דורכגעלאָפֿן דורך אַ ברייטן וועג, אויף וועלכן עס זיינען געשטאַנען עטלעכע פֿאַרברענטע אויטאָמאָבילן. דער קאַמאַנדאַנט האָט אונז געהייסן זיך אַ רגע אָפרוען און צו זוכן שוץ הינ־ טער די מעטאַלענע סקעלעטן פֿון די אויטאָס. אינעווייניק זיינען געלעגן קערפּערס פֿון פּראַנקאַ־אַפיצירן מיט קויל־שוואַרצע פּנימער און מיט קויל־ פֿאַרברענטע מונדירן. צוליב דעם, וואָס אינדרויסן איז אַ רגע שטילער גע־ וואָרן, האָב איך געטראַכט, אַז דערמיט איז אפשר דער היינטיקער אָנ־ גריף געענדיקט. די אויטאָס האָבן דאָן עדות געזאָגט, אַז מיר האָבן דער־ גרייכט די ליניעס פֿונעם שונא לענג־אויס דעם שטויביקן וועגן זיינען גע־ לעגן אויסגעלייגט אויף די פּלייצעס די יידישע מיליציאַנערן און האָבן שווער געסאָפּעט פֿון אַ שרעקלעכער, אוממענטשלעכער מידיקייט. עטלעכע זיינען אַריין אין די פֿאַרברענטע אויטאָמאָבילן און האָבן גענומען אַרויס־ שלעפֿן אָפּגעברענטע שאַכטלען מיט סאַרדינען און קאַנסערוון. אָבער דער אָפּרו האָט נישט געדויערט לענגער ווי אַ צוויי־דריי מינוט. אין דאָזיקן מאַמענט האָט זיך פֿון דער זייט פֿון די פּאַשיסטן אַראָפּגעלאָזט אויף אונז אַן אמתער שטורעם. עס האָט גענומען בליצן און דונערן מיט קוילן, מיט שראַפּנעלן, מיט האַרמאַטן־קוילן און מיט אַ שטעכעדיקן זיג־זאַג פֿון מאַ־ שין־ביקסן. די ערד האָט זיך אַ וויג געטאַן אונטער די פּיס פֿון דעם אָפֿ־ קלאַנג פֿון דער שווערער אַרטילעריע. דער קאַמאַנדאַנט האָט זיך שנעל אויפּגעשטעלט און האָט ווידער אַ רוף געטאַן !

— פֿאַראַויס ! לויפֿן !

עס האָט אויסגעזען, ווי די גאַנצע לופּט וואַלט זיך געשפּאַלטן אויף טויזנטער חלקים און ווי יעדע טייל באַזונדער וואַלט מיט אַ געברילעניש זיך אַריינגעדרייט אין די אויגן, אין די אויערן, אין די אנגעוויידן. דער קאַמאַנדאַנט איז אונז פּלוצלונג פאַרשוונדן פֿון די אויגן, ווייזט אויס אַ גע־ טראָפּענער פֿון אַ קויל. מיר זיינען ווידער געלאָפֿן פֿאַראַויס, אָבער נישט האָבנדיק מער דעם קאַמאַנדאַנט, צעמישטע פֿון אומאויפהערלעכן געבראַזג און פֿון קוילן־פּייפעניש, האַלב־ווילדע פֿון געשרייען און פֿון די בלוטיקע

סצענעס, האָבן מיר זיך גענומען פּאַנאַדערלויפן אין פּאַרשידענע זייטן. כ'האַב נאָך אַלץ אינסטינקטיוו געהאַלטן די ביקס אין די צוויי פּויסטן און האָב געזוכט מיטן אויג עפעס אַ פּונקט, אין וועלכן זיך אַנצושטעפען. אויף רעכטס האָב איך דערזען אַ הויכע, שטיינערנע וואַנט מיט אַ שאַטנדיקער טיפעניש. כ'האַב שנעל גענומען לויפן אין יעדער ריכטונג. איך האָב גע- הערט ווי הינטער מיר האָט עמיצער, שווער אַטעמדיק, גענומען מיר נאָכ- לויפן טריט ביי טריט, אָבער כ'האַב מיך נישט אויסגעדרייט און בין גע- לאָפן ווייטער. ווען כ'בין צוגעקומען צום פעלז, האָב איך שנעל אויסגע- זוכט אַ שאַטנדיקע שפּאַרע און האָב מיך אַ וואָרף געטאַן אויף דער ערד, אַטעמענדיק שווער און ווייטיקלעך, אַזוי ווי מיט דורכגעשטאַכענע לונ- גען. נעבן מיר האָט זיך אויף דער ערד אַנידערגעוואָרפן דער, וואָס איז מיר נאָכגעלאָפן און ערשט איצט האָב איך דערזען, אַז דאָס איז געווען אַ מי- ליציאַנער פון באַטוויך-קאַמפּאַניע — וועלוול. ער איז געווען אַ פּוילישער ייד, אַ וואַלינער, און האָט נישט געהאַט קיין שום סימנים פון אַ ייד. ער האָט אויסגעזען ווי אַן אוקראַאינישער פּויער. מיר האָבן די ערשטע פּאַר מיר נוט אינגאַנצן צו זיך נישט גערעדט, באַמיענדיק זיך צו כאַפּן דעם אַטעם און צו קומען צו זיך. פּונדערווייטנס האָט זיך פּאַר די אויגן אונזערע אָפּ- געשפּילט דאָס גאַנצע גיהנום — פּאַראַויס לויפנדיקע מיליציאַנערן זיינען מאַסנווייז געפּאַלן אונטער דעם געדיכטן האַגל פון פּייער און פון בליי, אָבער דאָ אַהער האָבן די קולות פון קריג נישט דערגרייכט. פּונדאַנען האָט אַלץ אויסגעזען ווי אַ שוידערלעך בילד פון אַ קאַשמאַר-שטיקנדיקן חלום.

וועלוול, וועלכער איז געלעגן נעבן מיר, האָט געפרוווט זיך אויפ- שטעלן. אָבער ער איז צוריק אַנידערגעפּאַלן אויף דער ערד. דאָס גאַנצע פנים זיינס איז געווען נאַס, נישט פון שווייס, נאָר פון טרערן. דער אויס- געהאַרעוועטער אוקראַאינישער פּויער האָט נישט געקאַנט באַהערשן דאָס ספּאַזמאַטישע געוויין, וואָס איז אַרויסגעקומען מיט אַ געשלוכץ פון זיין האַלז און מיט אַ טרערן-קוואַל פון די אויגן. ער איז געווען אַ פשוטער, אַ פרימיטיווער מענטש, האָט קוים געקאַנט אַרויסרעדן אַ ריכטיקן זאַץ. ער האָט מיט ציטערדיקע ליפן געפרעפּלט :

— אַ שחיטה ! מען האָט אונז געשיקט ווי קעלבער צו דער שחיטה ! אין אַ געוויסער רגע איז אויפן ווייטן פעלד געוואָרן רואיקער און דער רויך, וואָס האָט פּאַרדעקט דאָס גאַנצע ריזיקע שטיק ערד, האָט זיך גענומען אויפהויבן אין דער לופטן. איצט האָט מען דאַרט מער נישט גע- זען קיין לעבעדיקן מענטש. די קוילן זיינען ווייטער געפּאַלן געדיכט און אַרויסגעריסן שטיקער זאַמד, גראַז און שטיינער, אָבער דער געבראַזג איז געוואָרן וואָס אַמאָל קלענער און זעלטענער.

איך האָב אַ ווונק געגעבן צו וועלוולען :

— קום, לאַמיר לויפן ! באַלד וועלן דאָ אַהערקומען די פּאַשיסטן.

איך האָב מיך געוואָלט אויפשטעלן, אָבער וועלול האָט מיר אַ ווייז געטאָן מיט אַ פינגער : פון אַ ווינקל צווישן צוויי בערג האָט גענומען אַרויסרייסן מיט אַ ווילדן גאַלאַפּ און אָפטיילונג מיט מאַראַקאַנער קאַוואַ-לעריע. די אַראַבער האָבן געטראָגן לאַנגע רויטע שינעלן און האָבן גע-בליצט אין די הענט מיט ביקסן און מיט בלאַנקענדיקע שווערדן. זיי זיינען פלינק געפּלויגן אויף די פּערד און האָבן געשאָסן פון די רויכערדיקע ביקסן. איצט האָב איך דערפּילט, אַז עס איז געקומען אונזער סוף. מיר האָבן זיך גענטער צוגעפּרעסט צום שאַטנדיקן ווינקל פון פעלו, אָבער אין ערגעץ איז נישט געווען גענוג אַרט וווּ זיך צו פאַרשטעקן. עס האָט מיך באַגאַסן אַ קאַלטער שווייס. איך האָב געוויסט, אַז עס האָט נישט גע-קאַנט זיין קיין ערגערע זאַך, ווי אַריינצופאַלן צו די דאָזיקע באַרבאַרן אין די הענט אַריין. איך האָב געוויסט, אַז די ערשטע זאַך, וואָס זיי פּלעגן טאָן מיט געפאַנגענע, בפרט נאָך פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע, איז געווען : אויסשטעכן די אויגן און אָפּשניידן די געשלעכט-אַרגאַנען לע-בעדיקערהייט. די קאַמפּאַניע מיט די אַראַבישע רייטערס האָט זיך וואָס אַמאָל מער דערנענטערט. מיר האָבן שוין גאַר פון דער נאַענט פאַרנומען זייערע ווילדע רופן און דאָס בלינדע געשיסעריי. אָבער פונקט אַזוי ווי זיי האָבן זיך באַוויזן פון אַ באַרגיקן שפּאַלט, אַזוי זיינען זיי ביים ערשטן גע-דריי פון אַ באַרג צוריק פאַרשוונדן געוואָרן.

דער מוח מיינער האָט שנעל געאַרבעט. אונזער איינציקער אויסוועג איז געווען צוצוואַרטן ביז עס וועט צופאַלן די נאַכט און לויפן אויף צו-ריקוועגס. צום אָונט איז שוין געווען נישט ווייט. די אָפּענסיווע האָט געדויערט אַ גאַנצן טאָג, די זון איז שוין געשטאַנען טיף אויף מערב, היי-טער די בערג און פון די שניי-באַדעקטע באַרג-שפיצן האָט זיך שוין אָפּ-געקלאַפט דער רויטער אָפּשיין פון זון-אונטערגאַנג. ווען אַ בלויער אָונט-נעפל האָט גענומען אַראַפּנידערן פון באַרגיקן קייט, האָבן מיר גענומען פאַרויכטיק לויפן צוריק, פאַלנדיק יעדע פאַר טריט אויף דער ערד. נאָך אַ האַלבער שעה האָט אַראַפּגענידערט אַ געדיכטע פינצטערניש, ווי עמיצער וואָלט מיט אַ דריי אויסגעלאַשן די ליכט. מיר האָבן זיך דאָן אויפגעשטעלט און גענומען שנעל גיין פאַראויס.

אָבער פּלוצלונג האָט זיך אויף אונז אַ גאַס געגעבן אַ שטראַל פון אַ רעפּלעקטאָר און אַ האַגל מיט קוילן האָט אַ קלאַפּ געגעבן אין אונזער ריכטונג. מיר זיינען אַוועקגעפאַלן און זיך צוגעדריקט צו דער ערד. וואָס קאָן דאָ זיין ? אַז מיר זיינען געלאָפּן אין דער ריכטונג פון די פּראַנקאַ-אַקאַ-פּעס ? וועלול איז געלעגן נעבן מיר אומבאַוועגלעך און האָט מורא גע-האַט אויפצוהויבן דעם קאָפּ. איך האָב מיך נאַכאַמאָל גענומען דערמאַנען די ריכטונג, אין וועלכער מיר זיינען געלאָפּן און בין געקומען צום אויס-פיר, אַז ס'קאָן נישט זיין ! מיר מוזן זיך איצט געפינען נעבן די טראַנ-שייען פון אונזערע אייגענע מיליציאַנערן.

איך האָב מיך אויפגעשטעלט און נאָך איידער דער אָנגעצונדענער רע-
פלעקטאַר האָט אונז געפונען, האָב איך גענומען רופן :
— קאַמאַראַדאַס ! חברים ! טאַוואַזשישע ! גענאַסן !
איך האָב געשריגן מיטן גאַנצן כוח. פונדערווייטנס האָט זיך דערהערט
אַ קול אויף פּויליש :

— קטאַ טאַם פּשיאַקרעוו ? (ווער איז עס, הינטיש בלוט ?).
— טאַ נאַשי ! ז' באַטווינאַ ! (אייגענע ! פון דער באַטווינ'קאַמפּאַניע).
זיי האָבן געווענדעט אויף אונז אַ שטראַל מיט ליכט און האָבן אויס-
גערופן מיר זאָלן קומען נענטער, צוגעבנדיק דערצו אַ פּאַר זאַפטיקע פּוילישע
לישע קללות. מיר האָבן זיך דערנענטערט צו די טראַנשייען און דערזען
דאָרט עטלעכע צענדליק מיליציאַנערן פון דער פּוילישער מיצקעוויטש-
קאַמפּאַניע. זיי האָבן אונז באַגעגנט מיט דער בשורה :
— איר זענט פון דער יידישער באַטווינ'קאַמפּאַניע ? אויב אַזוי זענט
איר מסתמא פון די איינציקע לעבן-געבליבענע !

זיי האָבן אונז געגעבן צו טרינקען בראַנפן, כדי זיך צו דערוואַרימען
און קומען צו די כוחות. דאָן האָט אונז איינער פון זיי אַוועקגעפירט אין
שטאַב אַריין, וווּ מען האָט אונז אויסגעפרעגט וועגן די איינצלע הייטן פון
דער אַטאַקע. מיר זיינען געווען צו מיד זיך אַריינצולאָזן אין פרטים. אַ חוץ
דעם איז אויך געווען געזינטער נישט צו רעדן צופיל, נישט אַרויסצוווייזן
די פאַרביטערונג און דעם ווייטיק. די אַפיצירן האָבן אונז געגעבן הייסע
קאַווע און האָבן זיך גענומען טעלעפּאָניש פאַרבינדן מיט פאַרשידענע פּאַר-
זייעס, ביז זיי האָבן אויסגעפונען וווּ עס געפינען זיך די רעשטלעך פון
דער פון דער באַטווינ'קאַמפּאַניע. פאַרטאַג, נאָכן איבערשלאָפן זיך אין
אַפיצירישע בעטן, האָט אונז אַ פּוילישער זעלנער אַרויסגעפירט אין דרויסן
און האָט אונז גענוי ערקלערט ווי אַזוי צו גיין צו אונזערע אַקאַפּעס. מיר
האָבן אַפגעוואַנדערט אַ צוויי-דריי קילאָמעטער לויט זיינע אַנווייזונגען,
ביז מיר האָבן פונדערווייטנס נאָך באַמערקט דאָס הויכע געשטאַלט פון
לעכטערן. ווען ער האָט אונז דערזען, האָט זיך דאָס שווערע, אָנגעכמור
רעטע געזיכט זיינס דאָך וואַרעם צו אונז צעשמייכלט און ער איז אונז
אַנטקעגנגעלאָפן :

— מיר האָבן דאָך געמיינט, אַז אויך איר זענט געפּאַלן.
פון די טראַנשייען האָבן גענומען אַרויסקומען נאָך יידישע מיליציאַ-
נערן. איך האָב מיך אַרומגעקוקט איבער די געזיכטער. פון די נענטערע האָב
איך געטראַפן ביים לעבן — וואַרשאַווסקי, שרייער, שוועיק, אברהם, קאַמינ' -
טערן. די שטימונג איז ביי יעדן געווען אַ שרעקלעכע. מיר זיינען איצט
געווען אַכצן מיליציאַנערן פון דער באַטווינ'קאַמפּאַניע. אַרויס צו דער
אַטאַקע זיינען הונדערט און צוואַנציק, צוריקגעקומען זיינען נישט מער
ווי אַכצן. איך האָב מיך דערמאַנט די נעכטיקע גרויל-סצענעס פון דער
אַטאַקע. די יידישע בחורים, וואָס זיינען געלאָפן מיט נאַקעטע הענט קעגן

דעם מערעדערלעכן פייער פון די פאשיסטן. מיט נאקעטע הענט! אין האַלז
האַט מיר געשטיקט אַ קנויל פון פאַרצווייפּלונג און פון צאַרן.

**

ווי איך האָב שוין דערמאָנט, איז די באַטוויין־קאָמפּאַניע נאָך דער
גרויסער אָפּענסיווע אין עסטראַמאַדוראַ באַשטאַנען פון שפּאַניער און פּאַר
ליאַקן מיט בלויו אַ פּופּצן ביז אַכצן יידן. אויך די אַנפירערשאַפט פון דער
קאָמפּאַניע איז געווען אַ נישט־יידישע. דאָס האָט אָבער נישט געשטערט
דער גאַנצער יידישער קאָמוניסטישער פרעסע אין אויסלאַנד צו רעדן (און
זי רעדט נאָך ביז היינט) וועגן אַ יידישער קאָמפּאַניע. פאַרקערט — עס איז
מיר שפּעטער, זייענדיק אין שפּאַניע, אַריינגעפּאַלן יאן דער האַנט אַריין
אַ נומער פון דער פאַריזער יעווסעקישער צייטונג, וווּ עס זיינען ווייטער
געפירט געוואָרן גרויסע פּראַפּאַגאַנדע־אַקציעס לטובת די יידישע באַטוויין־
העלדן און עס איז אפילו דורכגעפירט געוואָרן אַ זאַמלונג פון אַ מיליאָן
סיגאַרעטן, פאַרשטייט זיך, אַז פון דאָזיקן גאַנצן מיליאָן האָט קיינער פון
דער באַטוויין־קאָמפּאַניע נישט באַקומען קיין איינעם.

במשך פון די נאָענטסטע פּאַר טעג האָבן מיר זיך אַריבערגעטראָגן אויף
סטאַבילע פּאָזיציעס אין טראַנשייען, וואָס זיינען געווען אויסגעהאַקט אויף
אַ באַרג. אין שכנות פון אונז האָט זיך איינגעאַרדנט אַ שפּאַנישער באַטאַ־
ליאַן. צווישן די ווילדע ברוין־פעלזיקע בערג מיט די שנייאיקע קעפּ האָבן
אַנגעהויבן צו פליסן לאַנגע, לאַנגווייליקע און מאַנאַטאַנע טעג. די פעלד־
קיך פלעגט צו אונז צוקומען גאַר זעלטן און אפילו נאָך אַזאַ מין וויזיט
פלעגן מיר בלייבן טויט־הונגעריק. צוליבן מאַנגל אין וואַסער זיינען מיר
אַרומגעגאַנגען אין שמוץ. יעדער האָט געהאַט אַ לאַנגע באַרד. מיר האָבן
אַנגעהויבן אויסצווען ווי ווילד־פאַרוואַקסענע רוחות און האָבן וואָס אַמאַל
מער פאַרלוירן דעם סימן פון אַ מענטש.

דאָס כסדרדיקע ליגן אין די אַקאַפּעס האָט פאַרוואַנדלט די צייט אין
אומדערטרעגלעכע טעג. פון צייט צו צייט פלעגט די שפּאַנישע אַרטילע־
ריע לאָזן פון זיך הערן און פלעגט שיקן צו אונזערע פּאָזיציעס אַ פּאַר־
יתומטן שראַפּנעל, וועלכער האָט זיך מיט טויזנטער עכאָס אָפּגעשלאָגן
צווישן די ווענט פון די בערג. אָבער די געפאַר איז אין אַלגעמיין נישט
געווען גרויס. די פּאַשיסטן האָבן געוואָלט, אַז זייערע אַרטילעריע־שאַסן
וועלן אונז נישט אַרויסרויכערן פון די טיפּע און אין שטיין באַפעסטיקטע
טראַנשייען.

דער הונגער, די נאַסקייט פון די טראַנשייען און די כסדרדיקע נער־
וועאישע שפּאַנונג האָט אין מיר צוריק אויפגעוועקט מיין פריערדיקע
קראַנקייט. צוליב דעם, וואָס אין דער גאַנצער אומגעגנט איז נישט געווען
קיין דאַקטאָר, בין איך צוויי וואָכן אָפּגעלעגן אין אַ לייס־גרוב אין 40 גראַד
היץ. ערשט ביים אַנקומען פון אַ רייזנדן דאַקטאָר, בין איך אַוועקגעפירט

געווארן אינעם שטעטל קאסא דעל באי און פון דארט מיטן עשאלאן קיין אלבאסטעטע.

אויף די פראנטן האט אין דער דאזיקער צייט גענומען גיין וואס אמאל ערגער. פון אלע זייטן האט זיך אנגעהויבן דער צוריקטריט. די רעפובליק קאנישע ארמיי איז אויסגעגאנגען אונטער די קלעפ פון די פאשיסטן. דער בלויזער ענטוויאזם פון די שפאנישע דעמאקראטן און פון דער אינטער-נאציאנאלער בריגאדע איז נישט געווען גענוג. רוים און בערלין האבן געשיקט עראפלאנען מיט טאנקען און מאסקווע האט געהאלטן אין איין שיקן פאליציי-קאמיסארן, תפיסה-וועכטער און עקזעקוציע-פלוטאנען. עס איז געווען קלאר, אז מאסקווע האט געדארפט האבן דעם שפאנישן קאמף פאר איר פראפאגאנדע. אבער פונקט אזוי איז געווארן וואס אמאל קלארער, אז זי האט מורא געהאט פאר א זיגרייכער דעמאקראטישער רעפובליק אין מערב-איראפע און האט דעריבער אויף א צינישן אופן סאבאטירט דעם בלוטיקן פארמעסט צווישן די דעמאקראטישע און פאשיסטישע כחות.

אין אלבאסטעטע האט שוין דעמאלט געהערשט א שטימונג פון בהלה. עס איז שוין דעמאלט פארגעקומען דער גרויסער צוריקטריט ביי טארא-גאנא, שפיטעלער און ארמיי-אפטיילונגען זיינען עוואקואירט געווארן וואס אמאל נענטער צו דער פראנצויזישער גרעניץ. די וואס אמאל קלענערע רעפובליקאנישע טעריטאריע איז אן אויפהער באמבארדירט געווארן דורך כמארעס מיט פאשיסטישע עראפלאנען. דער קראנקן-צוג, מיט וועלכן איך בין געשיקט געווארן צו די גרעניץ-בערג, איז געווען דער אביעקט פון אומאויפהערלעכע באמבארדירונגען. הארט ביי דער גרעניץ זיינען מיר אויף א געוויסער צייט איינקווארטירט געווארן אין באזונדערע קראנקן-הייזער. די פארביטערונג צווישן די מיליציאנערן איז דערגאנגען אזוי ווייט, אז זי האט אנגענומען שארפע פארמען פון אַנטיסעמיטיזם. אויף טריט און שריט — און איבערהויפט צווישן די פוילישע און אנדערע סלאווישע מי-ליציאנערן — האט מען געהערט דעם אלטן פזמון, וועגן דער שולד פון „יידישע פאררעטער“ מיט „יידישע טראצקיסטן“. דער צושטאנד איז דער-גאנגען אזוי ווייט, אז איך בין טראץ מיין קראנקייט באאויפטראגט גע-געווארן צו האלטן אין א סלאווישער שפראך פארטראגן וועגן דער שעדלעכ-קייט פון אַנטיסעמיטיזם. אויף איינעם פון מיינע פארטראגן האב איך גע-האט א וויכטיקן גאסט — דעם איצטיקן יוגאסלאווישן דיקטאטאר טיטא.

דער פראנט איז אנגעקומען וואס אמאל נענטער און דאן בין איך מיט א גרופע שווער קראנקע אריבערגעפירט געווארן קיין פראנקרייך.

פארן אריבערגיין די גרעניץ, זיינען צו אונז צוגעקומען שפאנישע מיידלעך און האבן יעדן פון אונז אנגעטאן אויפן לאץ א רויטע קא-קארדע. זיי האבן זיך מיט אונז געזעגנט מיט טרערן. מיט אונזער אוועק-פארן איז אוועק א שטיק פון זייער האפנונג אויף א פריי פאטערלאנד.

ווען דער צוג אונזערער איז אָנגעקומען קיין פאַריז, האָבן אויף די
מיליציאַנערן געוואָרט זייערע קרובים און פריינד. איך בין אַראָפּ פון צוג
און האָב גענומען גיין לענגאויס דעם פּעראַן.
קיינער האָט אויף מיר נישט געוואָרט.

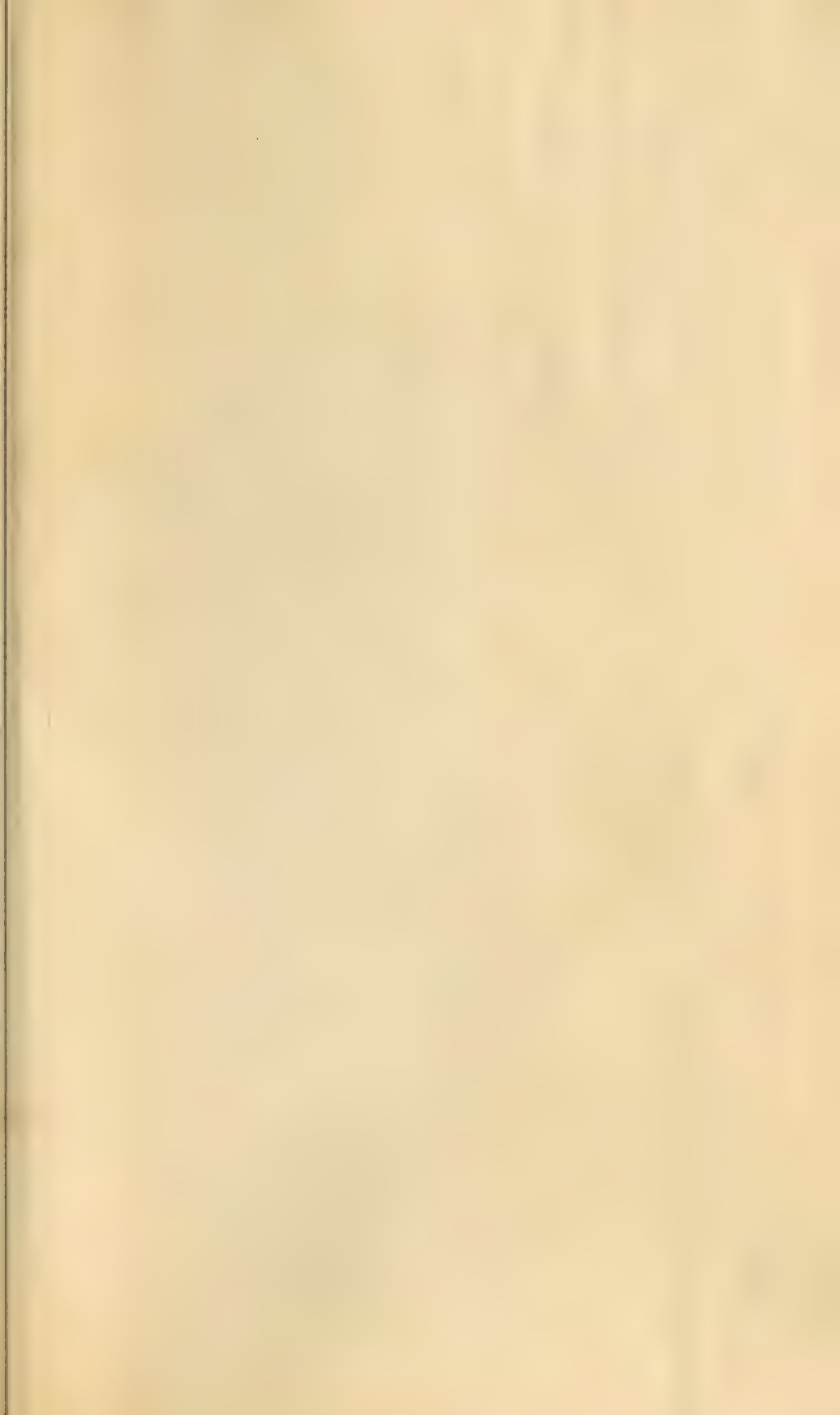
« Le présent ouvrage est édité sous les auspices de la Commission
du Plan d'Action Culturelle grâce aux fonds du département culturel
de la Claims Conference ».

Droits réservés pour tous pays

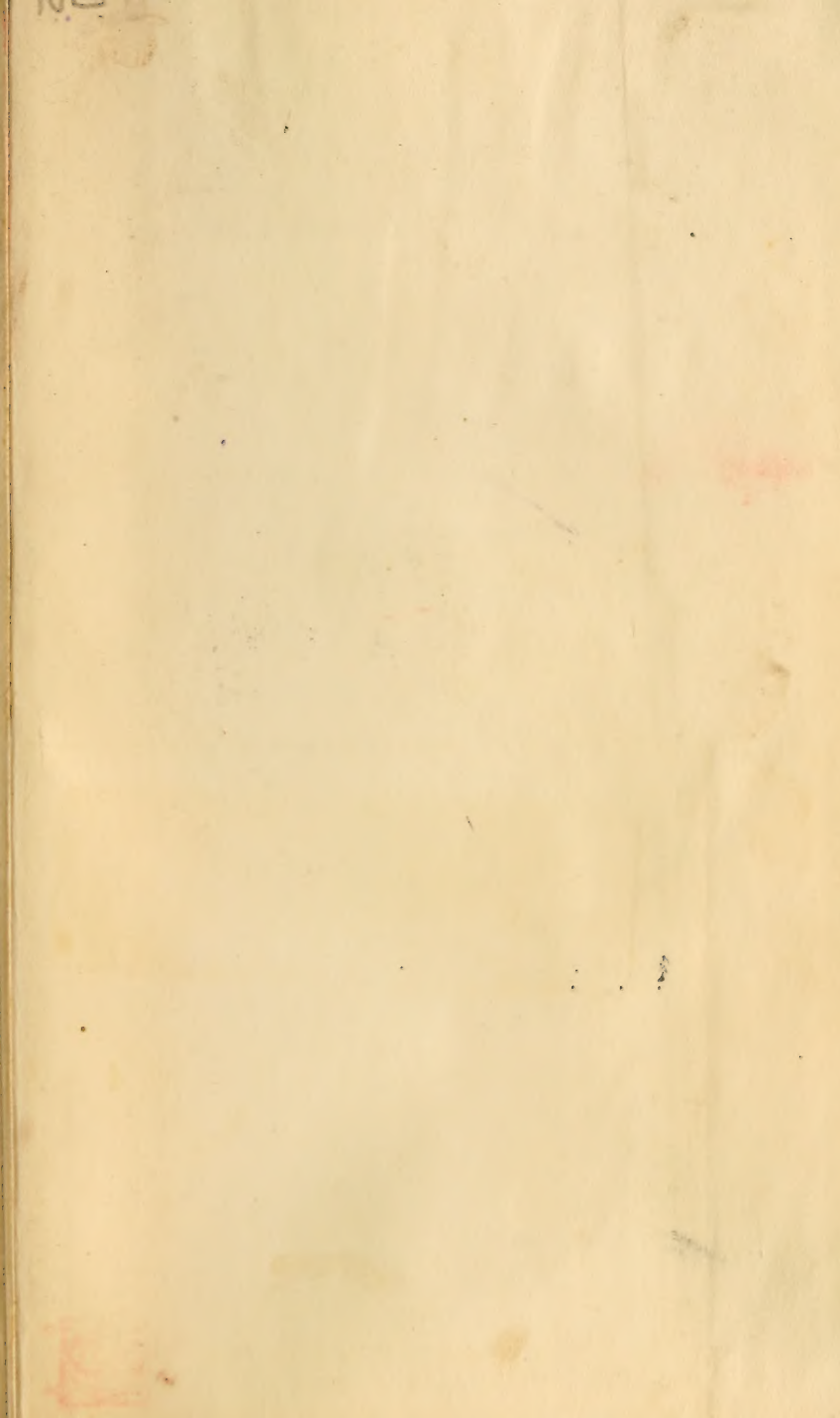
5588 - 5

JUL 28 1988
JUL 31 1988
JUL 31 1988
Van Fra...

17705690015
Y 946.08 S819
STEIN, SIGMUND
DER BIRGER-KRIG IN SPANIE.
FD
000000

WITHDRAWN
Los Angeles Public Library

**PRESENT YOUR LIBRARY CARD
EACH TIME A BOOK IS BORROWED**

FINES - Three cents a day including Sundays and holidays is charged on each overdue book. A person unable to pay a fine should return books at once and arrange to pay later.

DAMAGES - Any mutilation of a book or the cards in the book pocket will be charged to the card owner.

LOST BOOKS - Fines on lost books continue until the book is either returned or paid for. Card owner is responsible for all books issued on his card.

REPORT CHANGE OF ADDRESS PROMPTLY.

Form 36 11-59

